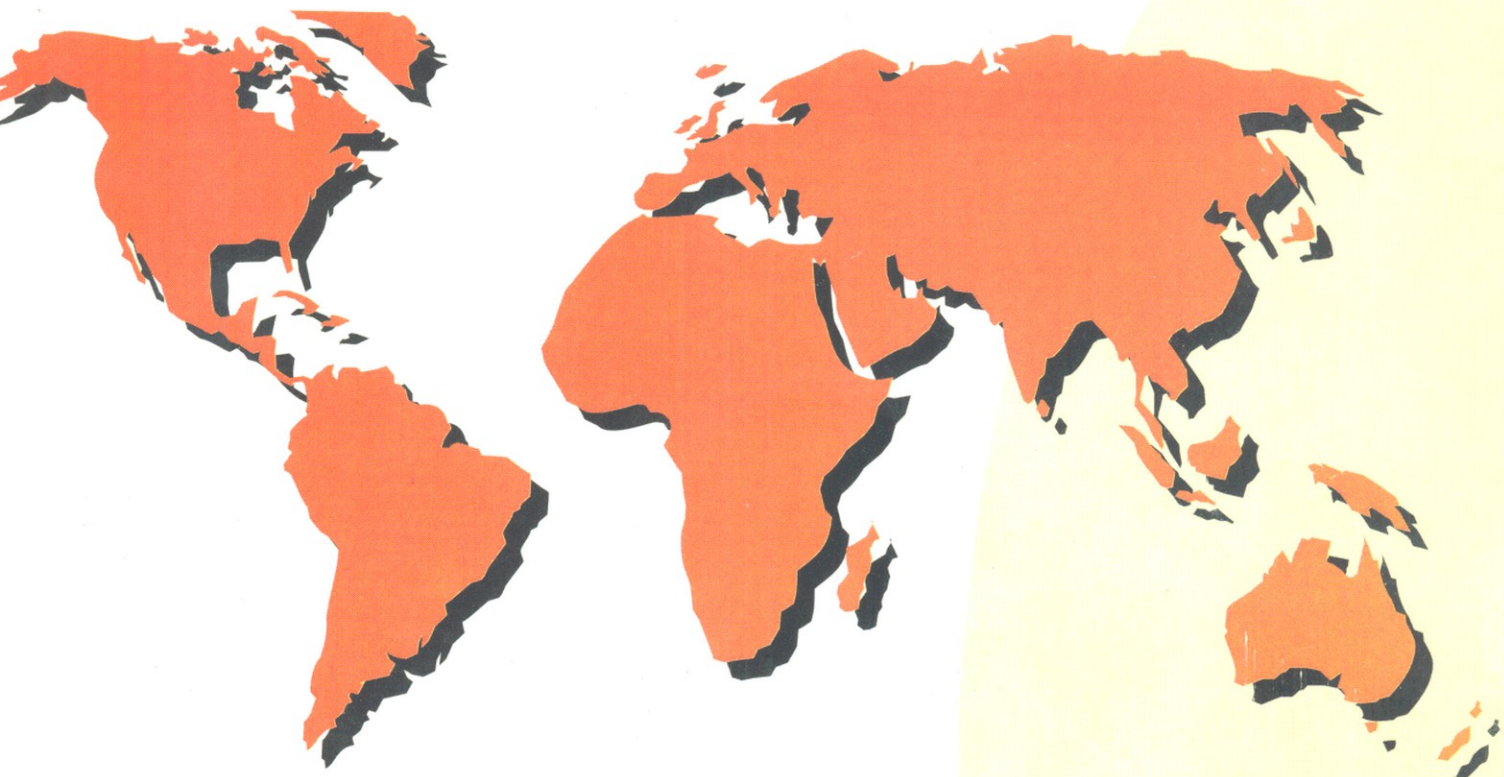

1574

2008 №3

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები
INTERCULTURAL COMMUNICATIONS
МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОММУНИКАЦИИ

52

კულტურათაშორისი კომუნიკაციები

INTERCULTURAL COMMUNICATIONS

МЕЖКУЛЬТУРНЫЕ КОММУНИКАЦИИ

№3

თბილისი – Tbilisi – Тбилиси

2008

UDC (უაკ) 008 (100)
კ-897

მთავარი რედაქტორი
Editor-in-chief
Главный редактор

ინდირა ძაგანია
Indira Dzagania
Индира Дзагания

რედაქტორები

ღირა გაბუნია
ოლღა პეტრიაშვილი
მარინე ტურავა
ირინე ჯობავა

Editors

Lira Gabunia
Olga Petriashvili
Marina Turava
Irina Jobava

Редакторы

Ли́ра Габу́ния
Ольга Пётриашви́ли
Ма́рина Турава
Ири́на Джобава

კომპიუტერული
რედაქტირება
რობერტ მესხი

**Computer
Editing**

Robert Meskhi

**Компьютерное
редактирование**

Роберт Месхи

პასუხისმგებელი
მდივანი
ლიანა გვასალია

**Executive
Secretary**

Liana Gvasalia

**Ответственный
секретарь**

Лиана Гвасалия

სარედაქციო საბჭო

ჯონი აფაქიძე (საქართველო), ბილალ დინდარი (თურქეთი), ენდრიუ ჰარისი (დიდი ბრიტანეთი), დორის ფოგელი (ავსტრია), სვეტლანა ტერ-მინასოვა (რუსეთი), იური ჩონი (რუსეთი), პეტრე კონონენკო (უკრაინა), ილონა მანელიდუ (საბერძნეთი), ანა აგრანატი (ისრაელი), ლალა ახმედოვა (აზერბაიჯანი), ნათავან მუსტაფაევა (აზერბაიჯანი), დავით გოცირიძე (საქართველო), ლეონიდე ჯახაია (საქართველო), მიხეილ ბოგუცკი (პოლონეთი)

Editorial Board

Joni Apakidze (Georgia), Billal Dindar (Turkey), Andrew Harris (Great Britain), Doris Fögel (Austria), Svetlana Ter-Minasova (Russia), Yuri Chorni (Russia), Peter Kononenko (Ukraine), Ilona Manelidou (Greece), Anna Agranat (Israel), Lala Akhmedova (Azerbaijan), Natavan Mustafaeva (Azerbaijan), David Gotsiridze (Georgia), Leonid Jakhaia (Georgia), Mikhael Bogutski (Poland).

Редакционный совет

Джони Апакидзе (Грузия), Билял Диндар (Турция), Эндрю Харрис (Великобритания), Дорис Фегель (Австрия), Светлана Тер-Минасова (Россия), Юрий Черный (Россия), Петр Кононенко (Украина), Илона Манелиду (Греция), Анна Агранат (Израиль), Лала Ахмедова (Азербайджан), Натаван Мустафаева (Азербайджан), Давид Гоциридзе (Грузия), Леонид Джахая (Грузия), Михаил Богуцкий (Польша).

EAN 9771512 43 6007

26221

ნანა კუცია
(საქართველო)

**ვაჟა-ფშაველას „მთანი მაღალნის“
სახისმეტყველების ზოგიერთი ასპექტი**

უსაზღვრო მოლოდინი იციან მთებმა, „სისხლივით შედედებული უთიმთიმებთ გულ-მკერდში.“

ერთხელაც ეს მოლოდინი იქცევა სიტყვად და კლდე იტყვის:

„გიყვარდეთ, კაცნო, ერთმანეთი! ...ამ სიტყვებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიექცეს, შინა და კარში ეს ხმა უნდა ისმოდეს, პირველი მცნება ეს უნდა იყოს, დედა ამას უნდა ჩასჩინებდეს შვილს აკვანში ისე გამუდმებით, რომ ეს ჩაძახილი ველარა გზით ვერ ამოიშალოს ადამიანის გულიდან... და ის პატარა ბუშტი ლემისა, რომელსაც თქვენ გულს ეძახით, იქცეს ერთ, მხოლოდ ერთ სიტყვად – გიყვარდეს“.

წმ. ბასილი დიდი განმარტავს: „უფალი ხელავს გულებსაც, რომელნიც თვითონვე ისე შექმნა, რომ ის, რაც ცუდია, არ შეურევია. ადამიანთა დამხადებელმა ღმერთმა, ვინც გულებს გადაარჩენს, გული მარტივად შექმნა – მსგავსად თავისი ხატისა. ეს ჩვენ შევქმნით შემდეგ სორციელი ვნებების ხლართებში გაბმული და მრავალსახოვანი გული, გაგანადგურეთ რა მისი მსგავსება ღმერთთან – სიმარტივე და ერთსახოვნება“ [თხზულებანი, თბ., 2002, გვ. 116].

„იგია ნივთი და ვალი“, – ავთანდილზე იტყვის რუსთველი.

„ბუშტი ლემისა“ „ნივთია“ (ხორცი, სხეული, წარმავალი, მიწად მიქცევადი), „ვალი“ კი – ამ „ლემის ბუშტის“ სიტყვადქცევა – განღმრთობა, თეოზისი, „შერთვა ზესთ მწყობრთა წყობისა“, პირველხატს მიმსგავსება.

სიტყვა, რადაც უნდა იქცეს ლეში, არის „გიყვარდეს“.

იოანეს სახარება განმარტავს არსს სიტყვისა: „პირველითგან იყო სიტყუაი და სიტყუაი იგი იყო ღმრთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყუაი იგი“ (იოვანე 1, 1).

იოანე მოციქულის ეპისტოლეში გაცხადებულია არსი ადამიანის უზენაესი დანიშნულებისა: „ვიყუარებდით ურთიერთას, რამეთუ სიყუარული ღმრთისაგან არს და ყოველი, რომელსა უყუარდეს, ღმრთისაგან შობილ არს და იცის ღმერთი. რომელსა არა უყუარდეს, მან არა იცის ღმერთი, რამეთუ ღმერთი სიყუარული არს“ (I იოვანე 4, 5-7).

შემთხვევითი როდია, კლდე რომ ამოიდგამს ენას და იტყვის ღვთაებრივ სათქმელს.

„კლდე“ სახელია პეტრე მოციქულისა, რომელსაც თავად მაცხოვარმა უბრძანა: „შენ ხარ კლდე, და ამას კლდესა ზედა აღვაშენო ეკლესიაი ჩემი, და ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერეოდინ მას“ (მათე 16, 18); სიმონს თავად უფალმა უწოდა „პეტრე“ – „კეფა“ (სირიულად), „რომელი ითარგმანების „კლდე“ (იოვანე 1, 42).

საქართველოს
პარლამენტის
ბიბლიოთეკა

მოლოდინი – „წითლად, სისხლისფრად შედედებული“, გულში მოთიბთიბე – იქ-
ცევა სიყვარულად.

ვაჟა გზნებს ამ მოლოდინს, სისხლისფრად შედედებულს. უფლისგან სხვათაგან „უნახავის დანახვის“ მადლი.

მხოლოდ „ღმერთს შეუძლია, სისხლსაც კი მოუსმინოს, თუმც სისხლს არც ენა აქვს, არც ხმა, რომელიც ჰაერში დაირხევა“ [წმ. ბასილი დიდი, თხზ., გვ. 200].

მთებს „გარეთ, სახეზე არაფერი ეტყობათ, გარდა მტერობისა (ვარიანტით „შტერობისა (გაშტერებისა)“). ეს არის კიდევ ნიშანი მოლოდინისა“. მტრობით (თუ გაშტერებით) შენიღბული მოლოდინი მთავრის ძიებაა – „უნახავის დანახვა.“

ვაჟასეული „უნახავი“ იგივე რუსთველისეული „უცნაური და უთქმელი“ თუა – აპოფატკური განსაზღვრება უფლისა.

ღვთაებასავით დაუსაბამო და უდასასრულოა ეს მოლოდინი – „არა აქვს იმას ბოლო, არც დასასრული, როგორც ღ ვ თ ა ე ბ ა ს“.

ნაღველი ლოდინით დასწოლიათ გულზე, მაშინდა ამოიოხრებენ იღუმალ, როცა ყოველ სულდგმულს ჩაეძინება, ნიავიც კი გაყურდება.

მხოლოდ პოეტი, მთასავით მაღალი და მარტოსული, იგზნებს სხვათაგან უხილველს – მთების გულში სანთლები ენთება, როცა თავს არწივი დასტრიალებთ, ღმერთთან წარგზავნილი შიკრიკი მწვერვალებისა („არწივს ეწოდება წმიდა სიმაღლეში ნავარდისა და მიწასთან დიდი მანძილით დაშორებისა გამო“ [წმ. ბასილი დიდი, თხზულებანი, თბ., 2002, გვ. 89].

ვაჟასთან „მთების გულში“ ენთება სანთლები, წმიდა იოვანე ოქროპირი კი მორწმუნეთ შეევედრება: „ბრწყინვალედ აღვინთნეთ სანთელნი სულთა ჩვენთანი“ [წმიდა მათათა სწავლანი, მოსკოვის წმიდა გიორგის ქართული ეკლესია, 2002, გვ. 74].

ყვავილები და ნისლია გრძობა და აზრი (გული და გონება) მთებისა, ბალახებით, ცივი წყაროებით ჰყვებიან იღუმალს.

შეუცნობლობის ნისლი ბურავს შემოქმედს [ვაძოსლოვას]

„რაჟამს ზეშთავონებისას მას ნისლსა შევიდოდეთ, არღარა მცირედსიტყვაობასა, არამედ ყოვლითურსა უტყვებასა და მოუგონებლობასა ვჰპოებთ“ [ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი, შრომები, ევგრემ მცირის თარგმანი, თბ., 1961, გვ. 227].

ყური გულისა სჭირდება მათათა ქრავებული ნაუბრის, ბალახთა და წყაროთა იღუმალი ენის შესმენას.

„მარადისობის ექსტატიური მოციქულები“ [ნ. გელაშვილი, „სარკის ნატეხები“] იმავეს ივედრებიან თითქოს, რასაც ოდესღაც – იოვანე საბანისძე: „მომიპყრენით საჩინონი ევე სასმენელნი თქუენი და უფროსა სცნობელნი ევე ყრნი გულის და გონის თქუენანი განჩრტენით სქნად და მსაჩნელ ექნეთ სოტყეთათ ამთ ჩქნთ“.

სამწუხაროდ, „ღმერთის სიტყვები ყველასათვის როდია დაწერილი, არამედ მხოლოდ მათთვის, რომელთაც შინაგანი კაცის სასმენელნი აქეთ“ [წმ. ბასილი დიდი, გვ. 143].

ელვით იტუსება ოქროს ქოჩორი მთებისა, მუხი ეთამაშება თვალებს, ისარივით განეწონება გულში...

მთა, ქრისტიანული სახისმეტყველებით, ღვთისმშობლის პარადიგმული სახელია. უნებლიე ასოციაცია ჩნდება: სვიმეონმა, კაცმა მართალმა და ღვთისმშობიშმა, ჩვილი იე-

სოს მიმრქმელმა, ტკივილითა და მოწიწებით ჰკადრა წმიდა მარიამს: „და თვით შენსაცა სულსა განვიდეს მახვილი, რაითა განცხადნენ მრავალთაგან გულთა ზრახვანი“ (ეფ. 2, 35)).

სახარებაში სულია მახვილით განწონილი, ვაჟასთან – გული მეხის ისრით.

„წმიდა წერილი მრავალ ადგილას სიტყვა „გულს“ სულის განმგებლის, ხოლო „თირკმელს“ გულისთქმათა გამოხატველის მნიშვნელობით ხმარობს“ [წმ. ბასილი დიდი, ფსალმუნთა განმარტებანი, ჰომილიები ექვსი დღისათვის, თბ., 2002, გვ. 64].

„ინგრევა ხშირად ნახევარი მთა და ზვავად მიდის ხევში, არაფერია ეგრევე, თუ კლდე და ლოდები მაინც ელიან.“ აქ სხვა ასოციაცია ჩნდება – როგორც ალექსანდრე ჭავჭავაძესთან „კაკასი, მათ მთათ შორის მხოლო უცვალელები, ზოგთა ჰმუსრავს, ზოგს ჰბადებს, ვით ღმერთი მბრძანებელი“, ვაჟასთანაც ყველაფერი საწუთროული ცვალებადობის, დაბადება-შემუსვრის მარადიულ კანონზომიერებას ემორჩილება. უცვლელია და მარადიული მხოლოდ ლოდინი ლოდის [გალაკტიონს აქვს ლექსი ამ სათაურით], იმ ლოდისა, იოვანე საბანისძე რომ იტყვის:

„[უფალს] ლოდ საკიდურ ეწოდა წინაისწარმეტყუელისა მიერ, რამეთუ ესე არს, რომელი-იგი შეურაცხ და განგდებულ იქმნა მღვდელთმოდვართა მათგან და მწიგნობართა ნათესავისა ჰურიათაისა იერუსალემს, არამედ ესე თავ ყოველთა ცისკიდეთა იქმნა“.

სწორედ ამიტომ ეტყვის ცისკიდეთა „საღმრთო შურით“ აღვსილი ბარათაშვილი, მთაწმინდაზე განმარტობებული, ხილულ ცას:

„მე, შენსა მჭვრეტელს, მავიწყლების საწუთროება,
გულის-თქმა ჩემი შენს იქითა ეძიებს სადგურს,
ზენაართ სამყოფს, რომ დაჰშთოს აქ ამოება“...

განაჩენივით ჟღერს მთების უტყვი საყვედური: „წადით, ვისაც არ გინდათ ჩვენთან მალლა, ცის ახლოს ყოფნა, დაბლა განისვენეთ“.

მთა თითქოს კარიბჭეა ზეცის.

უფალი „აღვიდა მთასა და დაჯდა იგი მუნ და მოუხდეს მას მოწაფენი მისნი. და აღალო პირი თვისი, ასწავებდა მათ“(მათე 5, 1-2).

ზეცისკენ მიმავალ გზას „ასწავებდა“ რჩეულთ უფალი, „რაითა ჩუენ მოგვეცეს სახე და მოძღურებაი საღმრთოისა მოქალაქობისაი... აღვიდა მთად, რაითა გუასწავოს ჩუენ არარისა ქმნად სახილველად და საქებელად კაცთა და სახე მოგუცეს [მოგვეცეს მაგალითი – ნ.კ.] შფოთთა და ამბოხებათაგან სივლტოლად და ვითარმედ კეთილ არს და ჯეროვან უდაბნოდ განსლვაი“ [წმ. იოვანე ოქროპირი, თარგმანებაი მათეს სახარებისაი, წ. I, თბ., 1996, გვ. 234].

„უნახავის დანახვას“ – საღმრთო გზის პოვნას თუ მიელტვიან მთები....

„თვალ-გულის გაუმაძღრობა“ ვაჟასთან იმავეს თუ გულისხმობს, რასაც მეფსალმუნისეული „შურმან სახლისა შენისამან შემჭამა მე“.

წმ. ბასილი დიდის განმარტებით, შიმშილთაგან უმძაფრესია „არა შიმშილი გრძნობიერი პურისა და წყურვილი წყლისა, არამედ შიმშილი უფლის სიტყვების მოსმენისა“ [წმ. ბასილი დიდი, თხზ., გვ. 129].

„რომელი ეძიებენ უფალსა, არა ნაკლულევან იქმნენ ყოვლისაგან კეთილისა“ (ფს. 33, 10).

დავით მეფსაღმუნე უპასუხებს მარადიულ კითხვას, ღვთისაგან განბრძნობილი ვინ აღვიდეს მთასა უფლისასა, ანუ ვინ დადგეს ადგილსა წმიდასა მისსა? ხელითა და წმიდაი გულითა, რომელმან არა აიღო ამაოებასა ზედა სული თვისი და არცა ეფუცა ზაკვით მოყვასსა თვისსა. მან მოიღოს კურთხევაი უფლისაგან და წყალობაი ღმრთისაგან მაცხოვრისა მისისა. ესე არს ნათესავი, რომელი ეძიებს უფალსა“ (ფს. 23, 3-6) (ფსალმუნნი, თბ., 2001, გვ. 30).

მთად მკვიდრობს უფალი, „მთაი ესე, რომელ სთნდა ღმერთსა დამკვიდრებად მას ზედა... უფალმანცა დაიმკვიდროს იგი სრულიად... უფალი შორის სინასა, მთასა წმიდასა მისსა“ (ფს. 67, 16-18)).

„უნახავის დანახვა“, უფლის წმინდა მთაზე აღსვლა ეოცნებებოდა მთათა მესაიდუმლე ვაჟასაც, ნისლებსა და „ყოილებში“ კლდეთა იდუმალ ზრახვათა მწვდომელს...

იმედ თუ მიმართავდა ქართველთა მზერას უმშვენიერესი მწვერვალებისაკენ, „რათა ხილულთაგან უხილავი [შეცნოთ] და ქნილუბათა დიდებულებისა და სილამაზისაგან ჩვენი დამბადებლის შესახებ შესაფერისი წარმოდგენა [შეეძინათ]“ [წმ. ბასილი დიდი, თხზულებანი, თბ., 2002, გვ. 3].

დემნა შენგელაიას აზრით, „თუ „გველისმჭამელი“ გასაღებია ვაჟას პოეზიისა, „მთანი მაღალნი“ გასაღებია მისი პროზისა“ [იუზა ევგენიძე, ვაჟა-ფშაველა, თბ., 1989, გვ. 176].

ალექსანდრე აბაშელი კრძალვით მიმართავდა ვაჟას:

„ქართლის მაღალ მთებს შენამდე მეუფე არა ჰყოლია,
ყოველი შენი სიმღერა თითო გერგეტის ტოლია.

ამგვარი ცა და ხმელეთი ჩვენ წინათ არცა გვქონია.

ეს მთები, ეს ვარსკვლავები შენი შექმნილი მგონია“ [იქვე, გვ. 175].

1901 წლის 20 მაისს „ივერიაში“ დაიბეჭდა ვაჟა-ფშაველას „ფიქრები“: „ღმერთმა დაიფაროს, ფიქრისთვისაც რომ სასჯელი იყოს დაწესებული! ათასში ერთი თუ გაჰბედავდა ფიქრს, თორემ ცხრაას ოთხმოცდაცხრამეტი დაემსგავსებოდა იმ ლოდებს, ჩემს პირდაპირ ბეჭითგან რომ გამოიყურებიან განმტკნარებულნი, გალულუჩებულნი, საწყლად, ბეჩავად.

შესრულდა ორმოცი წელი, რაც მე იმათ შევჩერებივარ, ან კი საით ავცდები?!

რა წამსაც სახლის კარებში თავს გამოვყოფ, თვალეში ისინი მეცემიან. შევჩერებივარ მე იმათ, ისინი – მე... ერთხელ ხმა-კრინტი არ დაუძრავთ! საშინელებაა! ვითმენ იმიტომ, რომ, რაც უნდა ვეცადო, ლოდებს ხმას ვერ ამოვადებინებ, ენას ვერ ჩავუდგამ

[ლექსად კი იტყვის: „უსულო საგნებს სული ჩავებრე, ავასაუბრე ლოდები კლდისა“ („ნუგეში მგოსნისა“) – ნ.კ.].

ბრაზი კი მოძღის, ღვთის წინაშე, იმიტომ, იმათ მაგივრად, მე მოვეცევი ყბელობას, ვითომ ისინი ლაპარაკობენ“ [ჯიბო ლომსუილი, „გველის-მჭამელის“ ვაგებისათვის, „სალიტერატურო ვაზეთი“ №18, ნოემბერი, 1996, გვ. 10].

მთანი მაღალნი იტყვიან მაღალი პოეტის სათქმელს...

ლიტერატურა:

1. ახალი აღთქუმაი, თბ., 2001.
2. ფსალმუნნი, თბ., 2001.
3. წმ. ბასილი დიდი, თხზულებანი, თბ., 2002.

4. წმ. მამათა სწავლანი, მოსკოვის წმ. გიორგის ეკლესია, 2002.
5. ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი, შრომები, ევრემ მცირის თარგმანი, თბ., 1963.
6. წმ. იოვანე ოქროპირი, თარგმანებაი მათეს სახარებისაი, I, თბ., 1996.
7. ვაჟა-ფშაველა, თხზულებანი ორ ტომად, ტ. II, თბ., 1979.
8. ი. ევგენიძე, ვაჟა-ფშაველა, თბ., 1989.
9. ჯ. ლომაშვილი, „გველისმჭამელის“ გაგებისათვის, „სალიტერატურო გაზეთი“ №18, 1996.

Nana Kutsia

*The High Mountains by Vazha-Pshavela
(The Biblical Paradigms)*

Summary

The story of Vazha-Pshavela *The High Mountains* tells about the aim and function of human`s life.

Vazha-Pshavela writes that Love is the main sense of life. Human Beings find God only when they love each other.

This thought is Biblical: *Let us love one another, because love comes from God. Whoever loves, is a child of God. Whoever does not love, does not know God, for God is Love (I John 4, 7).*

The story is allegorical. The main paradigms of the story are *the mountain* and *the rock*.

Both of them are Biblical paradigms. These icons tell us about Virgin (mountain) and Peter (rock).

Jesus looked at Simon and said: Your name is Simon..., but you will be called Cephas – this is the same as Peter and means a rock (John 7, 42). On this rock foundation God will build his church and not even death will ever be able to overcome it (Matthew 16, 18).

By Bible and by Vazha-Pshavela the aim of life is returning to God, to his Holy Mountain.

Who has the right to go up the Lord`s hills?

Who may enter His holy Temple?

Those who are pure in act and in thought, who do not worship idols or make false promises (Psalms 24, 3-4).

The hills of Vazha invite to live only them who are pure.

Vazha guesses that mountains are the home of God, where He lives forever.

Why from your mighty peak do you look with scorn on the mountain which God chose to live?

The Lord will live there forever (Psalms 68, 15-16).

We have studied some Biblical passages and compared them with Vazha-Pshavela`s icons. They are identical.

Biblical traditions were taken up by Vazha-Pshavela, who appeared on the literary scene in 1880s.

The influence of traditional Georgian ideas and faith left profound impression on the works of the writer.

Нана Куция

***Важа-Пшавела, «Горы высокие»
(Библейские парадигмы)***

Резюме

В произведении «Горы высокие» Важа-Пшавела рассказывает о цели и предназначении жизни человеческой.

Важа-Пшавела пишет, что любовь – смысл жизни. Люди находят Бога лишь любя друг друга.

Это библейская мысль: *«Полюбим друг друга, ибо любовь – от Бога. Кто любит – сын Божий. Кто не любит, тот не знает Бога, ибо Бог есть любовь»* (1 Иоанн 4, 7).

Рассказ аллегоричен. Основные парадигмы рассказа – *гора и скала*.

Парадигмы библейские. Это образы Богоматери и апостола Петра.

«Иисус посмотрел на Симона и сказал: Твоё имя Симон, но тебя назовут Кефа - это то же имя Пётр и обозначает скалу» (Иоанн 7, 42).

«На этой скале Бог воздвигнет свою церковь и сама смерть не одолеет ее» (Матфей 16, 18).

По Библии и по рассказу Важа-Пшавела предназначение жизни – возвращение к Богу, на его священную гору.

«Кто возвысится, кто поднимется на священную гору Господа? Кто войдет в его священный храм?»

Тот, кто свят в помыслах своих и деяниях, кто не поклоняется идолам и не дает тщетных обещаний» (Псалмы 24, 3-4).

Горы в рассказе автора подпускают лишь тех, кто сердцем чист. Писатель называет их обителью Бога, храмом Господним, где он проживает вечно.

В псалмах сказано: *«Господь вечно будет жить на холмах»* (Пс. 68, 16).

Мы сравнили несколько пассажей из Библии и рассказа «Горы высокие». Пассажи и парадигмы идентичны. Библейские пассажи – неотъемлемая часть его творчества.

**არნოლდ ჰელენის "POSTHISTOIRE"-ს კონცეპტი და მისი
ბამოვლენა პოსტმოდერნისტულ რომანში
(ო. ჭილაძე, ე. ვეტიანა, მ. კუნდარა)**

XX-XXI საუკუნეების მიჯნაზე საზოგადოებში მომხდარი ისტორიული, სოციალური, ფსიქოლოგიური ცვლილებანი ლიტერატურაშიც აისახა; შედეგად კი მივიღეთ რთული, მრავალგანზომილებიანი, წინააღმდეგობრივი ლიტერატურული მიმართულება, რომელიც "პოსტმოდერნიზმის" სახელით არის ცნობილი. ლიტერატურათმცოდნეები დღემდე ვერ შეთანხმებულან არათუ პოსტმოდერნიზმისთვის დამახასიათებელ, არსებით ნიშანთვისებებთან, არამედ ტერმინთან დაკავშირებითაც კი. მათი ერთი ნაწილი მიიჩნევს, რომ აღნიშნული ლიტერატურული მოვლენა ქრონოლოგიურად ავანგარდიზმს მოსდევს, მას ეფუძნება და, ამდენად, უფრო გამართლებულია მასთან მიმართებით ტერმინ "პოსტავანგარდიზმის" გამოყენება (2, 76). თუმცა, ტერმინი პოსტმოდერნიზმი უფრო გავრცელებულია და დამკვიდრებულია სამეცნიერო მიმოქცევაში.

დღესდღეობით პოსტმოდერნიზმი ჩამოყალიბებული სახით არსებობს როგორც ამერიკულ და დასავლეთევროპულ ლიტერატურებში, ასევე ყოფილ პოსტსაბჭოურ სივრცეში (აღმოსავლეთ ევროპა, რუსეთი, ბალტიისპირეთი, საქართველო...). პოსტმოდერნიზმი ყველა ქვეყანაში ეროვნული ნიშნით ვითარდებოდა, თუმცა ლიტერატურის თეორეტიკოსები მასში ორ ძირითად მოდიფიკაციას გამოყოფენ: ა) დასავლურს, რომელსაც ახასიათებს: მჭიდრო კავშირი პოსტმოდერნისტულ თეორიასა და ფილოსოფიასთან; ენისა და მხატვრული სახეების ცენტონურობა, რომელიც გარდაიქმნება სიმულაკრების ჰიბრიდულ-ციტატურ ენად; ოპტიმისტური ტონი (შედარებით გვიანდელი პერიოდისთვის) და ბ) აღმოსავლურს, რომელიც ჩამოყალიბდა დასავლური ლიტერატურის ახალი ტენდენციების შესახებ სრული ინფორმაციული ვაკუუმის პირობებში. იგი ვითარდებოდა და იბენდა აშკარა ეპატაჟის ხასიათს "სახელმწიფო ხელოვნების" – სოცრეალიზმის ნორმების მიმართ. ერთი შეხედვით პარადოქსულია, მაგრამ ტოტალიტარიზმმა და მკაცრად რეგლამენტირებულმა ინფორმაციულობამ განაპირობა აღმოსავლური მოდიფიკაციის დამოუკიდებელი, თავისთავადი ხასიათი (4, 42-55).

ქართულ მწერლობაში XX საუკუნის 70-80-იანი წლებიდან იკვეთება პოსტმოდერნიზმისთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები, რაც ვლინდება ინტერტექსტუალობაში, დემითოლოგიზაციაში, ფსევდოციტატურობაში, ტექსტის მეტაფორიზაციაში, "ავტორის ნიღბის" გამოყენებაში, ტექსტის რიზომატულობაში, ე. წ. "მმაბიჭობის" ხერხში და სხვა. აღნიშნულმა ტენდენციებმა ასახვა პოვა გ. დოჩანაშვილის, ო. ჭილაძის, თ. ბიბილურის, ნ. გელაშვილის, ა. მორჩილაძის, ლ. ბულაძის და სხვათა ნაწარმოებებში. წინამდებარე სტატიაში შევეხებით აღმოსავლური მოდიფიკაციისთვის დამახასიათებელ მხოლოდ ერთ ნიშნულ თვისებას; ეს გახლავთ "ისტორიის დასასრულის" კონცეპტი, რომელიც დემითოლოგიზაციასა და რელატივიზაციაში ვლინდება. აღნიშნულ პრობლემას

განვიხილავთ ოთარ ჭილაძის, ცნობილი ესტონელი მწერლის ენ ვეტემას და პოსტმოდერნიზმის აღიარებული მეტრის, ჩეხი მწერლის მილან კუნდერას გახმაურებულ რომანებზე დაყრდნობით.

“ისტორიის დასასრულის” კონცეპტი გასული საუკუნის შუა წლებიდან, არნოლდ ჰელენის “Posthistoire”-ის თეორიიდან იღებს სათავეს. ჰელენი ამტკიცებდა, რომ კაცობრიობამ ამოწურა თავისი ისტორიული შესაძლებლობანი და მომავალში არანაირი სერიოზული ცვლილებები აღარ იყო მოსალოდნელი. ამდენად, პოსტმოდერნიზმმა უარყო ტრადიციული ისტორიული ცოდნა და ჭეშმარიტებად აღიარა ისტორიული წარსულის ინტერპრეტაცია, რაც ვლინდება კლასიკური ტექსტის ახლებურად წაკითხვაში, მის “მხატვრულ დამახინჯებაში”, გადააზრებაში ირონიისა და ტექსტის პაროდირების საშუალებით და სხვა. პოსტმოდერნიზმის თეორეტიკოსების თანახმად (რ. არონი, ჟ. ლაკანი, რ. ბარტი, ჟ-ფ. ლიოტარი და სხვ.), ყოველი ახალი თაობა ხელახლა იწყებს ისტორიის წერას (1,98; 3,57). ისტორიული ტექსტის (ისტორიული ნარატივის) გააზრების სტრატეგია პოსტმოდერნისტების მიერ მიმართულია ისტორიული აზროვნების დემითოლოგიზაციასა და რელატივიზაციაზე; ინტერტექსტუალობა მოიაზრება როგორც უსასრულო სამყარო, ტექსტი, რომელშიც ყოველივე ოდესღაც უკვე ითქვა და ახლის თქმა ეფუძნება კალეიდოსკოპის პრინციპს: გარკვეული ელემენტების შერევა იძლევა ახალ კომბინაციებს, რის საშუალებით, იგი იძენს ახალ კონტექსტს; მკვიდრდება ისტორიული პროცესის ალტერნატიულობის, ვარიანტულობის, ალბათობის პრინციპი (3, 4, 254).

ზემოაღნიშნულმა ტენდენციამ აღმოსავლეთ ევროპის ე. წ. სოციალისტური ბანაკის ქვეყნებსა და პოსტსაბჭოურ სალიტერატურო სივრცეში გასული საუკუნის მეორე ნახევრშივე იჩინა თავი. კერძოდ, იგი გამოვლინდა რიგი მწერლების სურვილში, “ახლებურად” წაეკითხათ კლასიკური ტექსტი (იგულისხმება როგორც ანტიკური მითი, ასევე ეპოსი). ერთიმეორის მიყოლებით გამოქვეყნდა გახმაურებული რომანები: ლაიოშ მეშტერხაზის “პრომეთეს გამოცანა”, კრისტა ვოლფის “კასანდრა”, მილან კუნდერას “ყოფიერების აუტანელი სიმსუბუქე”, ენ ვეტემას “მოგონებანი კალევიპოევზე”, ოთარ ჭილაძის “გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა” და სხვა, რომლებშიც ზემოაღნიშნული ტენდენციები სხვადასხვაგვარად გამოვლინდა.

ენ ვეტემა რომანში “მოგონებანი კალევიპოევზე” “ახლებურად კითხულობს” ესტონურ ეპოსს “კალევიპოევს”. კერძოდ, რომანი წარმოადგენს ესტონური ეპოსის გმირის, კალევიპოევის მოგონებებს, მისი წარსული ცხოვრების აღწერას. ნაწარმოების მიხედვით, კალევიპოევი საკუთარი სურვილით ჯოჯოხეთის კარიბჭესთან კარისკაცად მსახურობს (ეპოსის მიხედვით, იგი ჯოჯოხეთში მის მიერვე გამოძვრულ ეშმაკს დარაჯობს). იმქვეყნად ყოფნისას კალევიპოევმა შეისწავლა წერა-კითხვა და მასზე დაწერილ ეპოპეასთან – „კალევიპოევთან“ გაცნობის შემდეგ სურვილი გაუჩნდა, საკუთარ თავზე სიმართლე დაეწერა, რათა უარეყო „ის სისულელები“, რომელიც მას მიეწერებოდა. მიუხედავად თხრობის ირონიული და მსუბუქი მანერისა, ენ ვეტემა რომანში წამოჭრის სერიოზულ საკითხებს და იძლევა მათ საინტერესო გააზრებას. ესტონური ეპოსის გმირი, კალევიპოევი – მეომარი და შემოქმედი – რომანში წარმოდგენილია ჩვეულებრივ მოკვდავად თავისი სისუსტეებით: ოდნავ პატივმოყვარე, მოქეიფე, დაუღევარ ადამიანად. კალევიპოევი ირონიული ღიმილით იხსენებს საკუთარ ახალგაზრდობას: მეგობრებთან დროსტარებასა და ნადირობას, დაუღევარ ქცევებს, ახალგაზრდულ პატივმოყვარე ზრახ-

ვებს და ყოველივე ამას სევდანარევი, ირონიული ღიმილით ემშვიდობება. იგი უარს ამბობს სამოთხეში ყოფნაზე და ჯოჯოხეთის კარიბჭესთან კარისკაცად სამსახურს იწვევს.

საინტერესოა, რომ ე. ვეტემაამ რომანში შეცვალა საყოველთაოდ მიღებული წესები. მოდგენა სამოთხისა და ჯოჯოხეთის შესახებ. იგი წერს, რომ „ჯოჯოხეთისა და სამოთხის ერთმანეთისადმი დაპირისპირება ფილოსოფიურად გაუნათლებელ ადამიანებს სჩვევიათ“. ამდენად, მწერალს ამ მომენტით შემოაქვს სიკეთისა და ბოროტების დაუნაწევრებლად აღქმის იდეა, რითაც უპირისპირებს ნაწარმოებში ორ ესთეტიკურ სისტემას: მითოლოგიურსა და თანამედროვეს. ცნობილია, რომ მითს თავისი ესთეტიკური სისტემა გააჩნია, რომელშიც მკვეთრად არის გამოიჯნული სიკეთე და ბოროტება, კარგი და ცუდი, სამართლიანობა და უსამართლობა. ენ ვეტემაას კი თავისი მითოლოგიური გმირი შემოჰყავს თანამედროვე ესთეტიკურ სისტემაში, სადაც არ არის მიღებული ასეთი მკვეთრი გამოიჯნა. კალევიპოევი წარმოდგენილია საღად მოაზროვნე თანამედროვე ადამიანად, რომელიც მწვავედ შეიგრძნობს ჩვენს ეპოქას, მის პრობლემებს. მსჯელობისას იგი ხშირად თანამედროვე ცნებებსაც იშველიებს. ამგვარად, მითოლოგიური და თანამედროვე სისტემების აღრევა თუ დაპირისპირება იძლევა მითის პაროდირების საშუალებას. მაგრამ მწერლის ირონია მიმართულია არა თვითონ კალევიპოევის, არამედ ჩვენი დროის სხვადასხვა ცხოვრებისეული მოვლენების წინააღმდეგ.

რომანში საინტერესოდ არის წარმოდგენილი ძალაუფლებისა და ხელისუფლების, ძალაუფლებისა და მშვიდობის ისტორიულ-ფილოსოფიური საკითხები. მათი თავისებურად გააზრების საშუალებას იძლევა ესტების მიწის მფლობელისა და მამაცი მეომრის, კალევიპოევის ცხოვრებისეული მასალა (მისი სწრაფვა საომარი მოქმედებებისკენ, ძმებთან დავა პირველობის გამო). ნაწარმოებში აღწერილი კალევიპოევის მახვილის ისტორიით კი მწერალი კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს იარაღის კულტის დამღუპველი ძალის შესახებ. რომანში ვხვდებით თანამედროვეობის არსენალიდან აღებულ სცენებსაც. მაგალითად, გლენკაცის ამბავი, რომელიც თვითონ კი არ მიდის მტრის წინააღმდეგ საბრძოლველად, არამედ გამოთქვამს სურვილს „მხარდაჭერის ორგანიზაციის სარბიელზე გამოუძებნოს თავის შესაძლებლობებს რეალიზაციის საშუალება“. რომანის ეპიკური პერსონაჟები ხშირად საუბრისას თანამედროვე სლენგს მიმართავენ, გვხვდება თანამედროვე რეალებიც. ყველაფერი ეს, ერთად აღებული, ემსახურება მითის „დაქვეითებას“, მის პაროდირებას. ენ ვეტემაა ეპოსის ირონიულ „გადათამაშებას“ მიმართავს „წარსულის ყალბი რომანტიზაციისგან განთავისუფლების მიზნით“. ცნობილია, რომ ირონიული პროზა ეფექტურია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ზნეობრივ-ფილოსოფიური საფუძველი გააჩნია. ენ ვეტემაას ნაწარმოებს ეს არ აკლია, ამიტომაც იგი სამართლიანად არის მიჩნეული რემითოლოგიზირებული პროზის ერთ-ერთ საინტერესო ნიმუშად.

თუკი ესტონელი მწერლის ნაწარმოებს შევადარებთ ო. ჭილაძის გახმაურებულ რომანს „გზაზე ერთი კაცი მიდიოდა“, ქართველ ავტორთან არ ვხვდებით ისეთ ფაშილარულ დამოკიდებულებას მითოლოგიურ პერსონაჟებთან, როგორც ენ ვეტემაასთან. მართალია, მითი აქაც „დამიწებულია“, დაყვანილია ემპირიულ დონეზე, გმირებს ჩამოშორებული აქვთ რომანტიკული საბურველი, ხდება მითიური გმირების დეჰეროიზაცია. უპირველეს ყოვლისა, ეს იაზონს და ფრიქსეს ეხება. ლეგენდარული იაზონი, ბერძენთა მითების საარაკო გმირი, რომანში ჩვეულებრივ ავანტიურისტად წარმოგვიდგება: მას არც ცეცხლისმფრქვეველი ხარების დაურვება დასჭირვებია, არც საწმისის მცველ ურჩხულ-

თან შებრძოლება. მითიური ურჩხულის ნაცვლად მედეამ მამამისი, მეფე აიეტი, დააძინა და ქალის ტანსაცმელში გადაცმულმა იაზონმა სასახლიდან ვერძის ტყავი მოიხატა და ინტერესოა, რომ იაზონის სახე ამგვარადგვა გააზრებული ინგლისელი მწერლის მიერ. მორისის (XIX ს. II ნახ.) პოემაში „იაზონის ცხოვრება და სიკვდილი“ (თუმცა ჩვენ არანაირ „ტიპოლოგიურ თანხვედრაზე“ არ ვსაუბრობთ ამ ორ ავტორს შორის). ცნობილი მწერალი გვიჩვენებს ავანტიურისტის გზას, რომელმაც, მართალია, მოიხვეჭა სახელი და დიდება, მაგრამ საბოლოოდ გაუბედურდა. ეს ამბავი იგავური მინიშნებაა იმდროინდელ ინგლისელ „იაზონებზე“, რომლებიც არანაირ საშუალებას არ ერიდებოდნენ სიმდიდრის მოსახვეჭად. რაც შეეხება ფრიქსეს – ბერძნულ მითოლოგიაში ორქომენეს მეფე ათამანტისა და ღრუბლების ღმერთქალის, ნეფელეს ძეს – რომანში იგი უღარიბესი ოჯახის შვილად წარმოგვიდგება, რომელსაც მინოს მეფე მშობლებისგან ყიდულობს და თავისი ზრახვების განსახორციელებლად აგზავნის კოლხეთში.

ამგვარად, რომანის მითოლოგიური გმირები წარმოგვიდგებიან მოკვდავ ადამიანებად თავიანთი მისწრაფებებით, ვნებებით, სისუსტეებითა და ცოდვებით. იაზონი ქურდია, მას ყველა გზა გამართლებულად მიაჩნია, ოღონდ მიზანს მიაღწიოს. ფრიქსე ცრუ და თვალთმაქცია; იგი ცდილობს სხვა ეროვნულ სინამდვილეს მოერგოს და სწორედ ამაში იჩენს თავს მისი პიროვნული ტრაგედია.

არგონავტების მითის გარდა, რომანში გამოყენებულია ანტიკური მითი დედალოსისა და იკაროსის შესახებ, რომელიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ერთ-ერთი გმირის – ფარნაოზის სახის გახსნაში. მითი არა მარტო რომანის სიუჟეტს უდევს საფუძვლად, არამედ წარმოადგენს პერსონაჟთა სახეების შექმნის საშუალებასაც და საერთოდ, წამყვან სტილურ ხერხს. ჩვენ ვგულისხმობთ მის განსაკუთრებულ, ჟანრის მაკონსტატურებელ ფუნქციას. მითის ატემპორალობა პრაქტიკულად ხორციელდება მისი მხატვრული დროების – წარსულის, ახლანდელობის, მომავლის – პრინციპულ თანასწორობაში. ჩვეული თვალთახედვით, არსებობს მხოლოდ ახლანდელობა, წარსულმა უკვე გაიარა, მომავალი ჯერ არ დამდგარა. ო. ჭილაძის რომანში კი ეს დროები თანაარსებობენ, მეტიც, ერთმანეთს ერთგვარად, განსაზღვრავენ. ო. ჭილაძის რომანში არის ერთი ასეთი ეპიზოდი: უხეირო, მარეხის სიყვარულის მოპოვებას რომ ისწრაფვის, დაუგდება მას ვაშლს წარწერით: „ვფიცავ, რომ არავის გავეყვები ცოლად უხეიროს გარდა“. ამგვარად, უხეირო იმეორებს ბერძნული მითოლოგიიდან (ან თუნდაც ოვიდიუსისგან და კალიმაქესგან), ჩვენთვის ცნობილი აკონტიოსის საქციელს, რომელმაც არტემიდეს ტაძარში მლოცველ კიდიპეს დაუგდო ოქროს ვაშლი წარწერით: „ვფიცავ გავეყვე ცოლად მხოლოდ აკონტიოსს“. როგორც ვხედავთ, მხატვრული მითი, რომელსაც გააჩნია კერძო სიტუაციის ლოკალური ფორმა, იმავდროულად, არქეტაპის წარმოჩენის გზით, იძლევა რაღაც მუდმივი, კაცობრიობის ცხოვრების მანძილზე განმეორებადი სიტუაციების მოდელირების საშუალებას.

ზემოაღნიშნული ნაწარმოებებისგან განსხვავებით, სადაც მითი სიუჟეტს უდევს საფუძვლად, მილან კუნდერას რომანში იგი იმპლიციტურად არის წარმოდგენილი და ემსახურება ავტორისეული თეზის წარმოჩენას. რომანში აღწერილი მოვლენები იშლება 1968 წლის „პრადის გაზაფხულის“ ფონზე, როდესაც რუსებმა მოახდინეს ჩეხოსლოვაკიის ოკუპაცია. რომანში გატარებულია იდეა, რომლის თანახმად ხელისუფლებას/ხელისუფალს ეკისრება უდიდესი პასუხისმგებლობა ხალხის, ერის წინაშე და ის მომენტი,

რომ იგი არ არის ყველაფერში გათვითცნობიერებული, ჩახელული, რომ მან შეიძლება წინასწარ ვერ განჭვრიტოს მოვლენათა მსვლელობა, ოდნავადაც არ ამცირებს მის ხისმგებლობას. მიღან კუნდერა ამ პრობლემას განიხილავს მის ქვეყანაში შექმნილი კონკრეტული სიტუაციის მაგალითზე.

მწერალს მიაჩნია, რომ ცდებიან ისინი, ვინც თვლიან, რომ კომუნისტური რეჟიმები ცენტრალურ ევროპაში დამყარდა დამნაშავეთა დაჯგუფებების მიერ. კუნდერას აზრით, დანაშაულებრივი რეჟიმები, უმეტესწილად, იქმნება ენთუზიასტების მიერ, რომლებიც დასაწყისში დარწმუნებულნი არიან, რომ მიაგნეს სამოთხისკენ მიმავალ ერთადერთ გზას. მოგვიანებით ირკვევა, რომ ეს გზა სულაც არ მიემართება სამოთხისკენ და იწყება დამნაშავის ძიება, რასაც თავის მართლებაც მოჰყვება: ჩვენც მოგვატყუეს, ჩვენც არ ვიცოდით, ჩვენც თქვენსავით გვჯეროდა და ა. შ. სწორედ ასეთ სიტუაციაში აღმოჩნდნენ ჩეხი კომუნისტები 1968 წელს.

ამ ფონზე რომანის მთავარი გმირის – ტომაშის – მიერ ოიდიპოსის მითის ახლებურად გააზრებას მნიშვნელოვანი დატვირთვა ენიჭება. კერძოდ, ტომაშს მიაჩნია, რომ მთავარი ის კი არ არის, იცოდნენ ჩეხმა კომუნისტებმა თუ არა, რომ მათ ქმედებას მოჰყვებოდა ჩეხეთის გადაქცევა რუსეთის ერთ-ერთ გუბერნიად და თავისუფლებისმოყვარე ჩეხი ხალხის ნება რუსული ტანკებით იქნებოდა გადათელილი. ოიდიპოსმაც არაფერი იცოდა, მაგრამ როდესაც ყოველივე შეიტყო, საკუთარი თავი უდანაშაულოდ არ უგრძნობია მამის ძველულობისა და დედასთან ინცესტის გამო. მას არ დაუწყია მტკიცება: მე არ ვიცოდი, რომ ლაიოსი მამაჩემი იყო, ხოლო იოკასტე – დედაჩემიო. ოიდიპოსმა ვერ გაუძლო იმ საშინელი სურათის ყურებას, რაც მისი არცოდნის გამო დატრიალდა ქვეყანაში; ამიტომაც დაითხარა თვალები და სამუდამოდ დატოვა თებე. ოიდიპოსთან პარალელის გავლებით, ტომაშს სურვილი უჩნდება, რომ ჩეხ კომუნისტებს მიმართოს: თქვენ რომ თვალები გქონდეთ და სწორად აფასებდეთ ქვეყანაში შექმნილ სიტუაციას, თქვენც ოიდიპოსივით მოიქცეოდითო. სწორედ ამაში მდგომარეობს რომანის მთავარი იდეა: ხელისუფალს უნდა გააჩნდეს პასუხისმგებლობის უდიდესი გრძნობა და შეეძლოს დაშვებული შეცდომების გაცნობიერება და საკუთარ თავზე აღება.

როგორც ვხედავთ, პოსტმოდერნიზმის აღმოსავლური მოდიფიკაცია უფრო პოლიტიზირებულია, გავრეებულია ქვეყნისთვის მნიშვნელოვანი პრობლემების წარმოჩენით; მასში ასახულია აზროვნების ეროვნული ტიპი; ხასიათდება ირონიისა და თვითირონიის თავისებური გამოვლინებით. მასში ვხვდებით კლასიკურ ტექსტებს როგორც სიუჟეტის საფუძვლად, ასევე იმპლიციტურად, გმირის სახის წარმოსაჩენად. კლასიკური ტექსტის “ახლებურად წაკითხვის” ტენდენციები შეიძლება სხვადასხვაგვარად გამოვლინდეს:

- მითის პაროდირებაში (ე. ვეტემაა);
- მითოლოგიური გმირების დეჰეროიზაციაში (ო. ჭილაძე);
- ავტორისეული თეზის წარმოჩენაში (მ. კუნდერა).

ლიტერატურა:

1. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. М., изд. Универс, 1994.
2. Вельш В. Постмодерн: Генсеология и значение одного спорного понятия. Путь, М., 1992, №1.
3. Лиотар Ж-Ф. Заметка о смыслах “ пост”, М., иностранная литература, 1994, №1.

4. Скоропанова И. С. Русская постмодернистическая литература, изд. Новский Простор, М., 2002.

M. Miresashvili, N. Arakhamia

*Arnold Hellen's concept of "Posthistoire" in the novels of the postmodernist writers
(O. Chiladze, E. Vetemaa, M. Kundera)*

Summary

Arnold Hellen's concept of "Posthistoire" was formed in the late 20-th century. It signified the demythologization of historical texts, an alternative way of historical thinking and its variation. The ideas of the above mentioned conception were clearly expressed in the novels of the postmodernist writers (O. Chiladze, E. Vetemaa, M. Kundera)

М. Миресашвили, Н. Арахамия

*Концепт "Posthistoire" Арнольда Гелена и его отражение в
постмодернистическом романе (О. Чиладзе, Э. Ветемаа, М. Кундера)*

Резюме

В середине прошлого века А. Геленом создается теория "Posthistoire". Утверждая, что исторические возможности человечества исчерпаны, Гелен призывал не ожидать в будущем каких-либо серьезных перемен. Стратегия осмысления текста истории (исторического нарратива) постмодернистами направлена на демифологизацию и релятивизацию исторического мышления, утверждается принцип открытости, вероятности, альтернативности, многовариантности исторического процесса. Вышеуказанные тенденции нашли свое отражение в романах О. Чиладзе, Э. Ветемаа, М. Кундера.

სიცოცხლისა და სიკვდილის დაკარგული უნარი

ჩვენმა დრომ სიკვდილი ჩვეულებრივ მოვლენად აქცია, გააუბრალოვა, პომპეზურობა და იღუმალემა, ინტიმი მოაკლო. გაქრა სიკვდილისადმი მოწიწება, მოკრძალება, დარჩა მხოლოდ ინსტიქტური შიში გაურკვეველის, შეუცნობელის მიმართ. დაიკარგა როგორც გამორჩეული სიცოცხლის, ასევე სიკვდილის უნარი. "ცოტაც და საკუთარი სიკვდილი ისევე გაიშვიათდება, როგორც საკუთარი სიცოცხლე," ჯერ კიდევ წინა საუკუნეში იწინასწარმეტყველა გერმანელმა პოეტმა რაინერ მარია რილკემ.

ეს მოვლენა კარგად ასახა მოდერნისტულმა ლიტერატურამ. სამყაროში, სადაც ღმერთი არ არსებობს, სიკვდილი აბსოლუტურ გაქრობას ნიშნავს. "შე მინდა მოგვეღმრთა სულ", ამბობს ბორხესი, რითაც ადამიანის სულის უკვდავებას უარყოფს. მარადიული სიცოცხლის უარყოფამ გამორჩეული სიკვდილის – გარდაცვალების შესაძლებლობაც უარყო. მარგინალური, სულიერებისაგან დაცლილი, უღმერთო ყოფის დასასრული ჩვეულებრივი, არაფრით გამორჩეული სიკვდილია და იგი აბსოლუტურ გაქრობას გულისხმობს.

ნაირა გელაშვილის მოთხრობა "ერთი კაცის სიკვდილის" მთავარი თემაც ჩვეულებრივი სიკვდილია. ამ პატარა მოთხრობაში ავტორი გვიჩვენებს პერსონაჟის სიცოცხლის ბოლო დღეებს, თუმცა ჩვენს თვალწინ გაიელვებს მთელი მისი ყოფიერება, თავისი ტკივილ-სიხარულითა და ჭირ-ვარამით. ნაირა გელაშვილი აქაც ადამიანის ტრაგიკულ შინაგან სამყაროს გვიხატავს.

პერსონაჟს სახელიც კი არა აქვს, მისი ცხოვრების მნიშვნელოვანი მომენტები შვილის გაჩენით, ბრმა ნაწლავის ამოჭრით, ცოლთან გაყრითა და დედის გარდაცვალებით შემოიფარგლება. მას არაფერი გაეგებოდა "არც საკუთარი თავის და არც ამ ცხოვრების. და არც ცდილობდა, გაეგო." ერთადერთი ციფრების საიდუმლო ესმოდა და მთელი ცხოვრება მათთან ჰქონდა საქმე. ციფრები უყვარდა, ასოები არა. მან სიტყვა უარყო. "რა იყო სიტყვა? სიტყვები? სიტყვებით გრძნობებს ვერ გამოთქვამდა, სიტყვების არ სჯეროდათ, სიტყვებით იტყუებოდნენ, სიტყვებით ვერასოდეს შეიტანდა გარკვეულობას ცხოვრებაში, ურთიერთობაში. სიტყვებით საგნები არ იქმნებოდა, რა აზრი ჰქონდა მათ წარმოთქმას?" სიტყვისადმი გაუცხოებაში ღმერთის უარყოფა იგულისხმება, რადგან სიტყვის წარმოთქმა შესაქმის საიდუმლოს გამეორებაა. "დასაბამიდან იყო სიტყვა და სიტყვა იგი იყო ღმერთისა თანა და ღმერთი იყო სიტყვაი იგი" (იოანეს სახარება 1,1). ეს არ არის მარტო მოთხრობის პერსონაჟის ტრაგედია, სიტყვებით ყველანი იტყუებიან, სიტყვები ბუნდოვანების სათავე იყო ყველასთვის, ანუ ღმერთი ყველამ უარყო.

ამიტომაც ეს კაცი თავის ერთოთახიან ბინაში სრულიად მარტო კვდებოდა და არა გარდაიცვლებოდა. ეს სიკვდილი ბოლომდე სიკვდილს, სულ გაქრობას გულისხმობდა, რადგან უღმერთო სამყაროში სხვაგვარად არ კვდებიან. სიკვდილის წინ მას მისი ცხოვრებისათვის უცნაური, მაგრამ ადამიანური სურვილი გაუჩნდა – მეორე ადამიანის, თუნდაც უცნობის, ხმა გაეგო უკანასკნელად, რადგან მარტოობა ყველაზე დიდი სასჯელია.

ტკივილამდე მოუნდა იმ მეორე ადამიანისთვის ეთქვა: "გამარჯობათ, მე ვკვდები. მშვი-
ლობით." ეს ის იშვიათი სიტყვები იყო მის ცხოვრებაში, რომელიც ზუსტად გამოხატავ-
და გრძნობებს და არ სჭირდებოდა განმარტება და ქვეტექსტი. ამ სიტყვებით, იგი ცდი-
ლობდა ქვეყნიერებასთან შეერთებას, ღმერთის წამიერ მოხელთებას. მაგრამ მის უკანას-
კნელ სურვილსაც არ ეწერა შესრულება. ყასიდად აკრეფილი ნომრიდან სიტყვების ნაც-
ვლად მისთვის საყვარელი ციფრები შემოესმა: "ოც-და-ორი. სა-ათი. და ათი. წუთი".
პირველად ცხოვრებაში მათ სიმშვიდე, წესრიგი და გარკვეულობა არ მოუტანია, სიტ-
ყვებისა და გრძნობების ბუნდოვანი, გაუგებარი, უთავბოლო სამყაროს საპირისპიროდ.
პირიქით, ახლა სიტყვიერ აწეწილ-დაწეწილობას თხოვდა მთელი არსება. უკანასკნელად
"გისმენთ" მაინც უნდოდა გაეგო, მშრალი "ალოს" ნაცვლად, მაგრამ არც ეს სურვილი
აუსრულდა. სიტყვებთან დაკარგული ჰარმონიის აღდგენა სიკვდილის წინ შეუძლებელი
აღმოჩნდა.

კაცი ჩვეულებრივად დაიბადა, დახვდა "მზა სიცოცხლე და მორჩა" (რილკე), მოკ-
ვდა როგორც მილიონები იხოცებიან, ვერც საკუთარ ამქვეყნიურ დანიშნულებას ჩაწვდა
და ვერც სიკვდილს გაუგო რა. "გაკვირება აღმოჩნდა ბოლო განცდა, რომლითაც უკვე
შერვეულმა ცხოვრებამ გაისტუმრა." მის სიკვდილში ტრადიციული მხოლოდ გარდაც-
ვლილ წინაპრებთან წამიერი კავშირის არსებობაა. უკანასკნელ წამს დედა ეზმანა, თეთ-
რთმაგაშლილი, რომელიც. . . ტელეფონის ციფერბლატზე ამოიზარდა და მოლოდინის
საწინააღმდეგოდ, შვილს ამოჭრილი ბრმა ნაწლავი გადმოუგდო, რომელიც მისი გამცი-
ლებელი გახდა ამქვეყნიდან.

წარსულს ჩაბარდა ჩვენი წინაპრების "საკუთარი სიკვდილი", თავისი დრამატიზ-
მით, იდუმალებითა და ინტიმით ("სევდა უფრო ინტიმურია, ვიდრე სიხარული"). ამ
კაცმა თავისი სიცოცხლით დაიმსახურა ამგვარი უსახური, ჩვეულებრივი, უადამიანო,
მარტო სიკვდილი და მოკვდა ისე, როგორც შიშობდა, რომ არ მომკვდარიყო. სწორედ
ამაშია მისი ცხოვრების ტრაგიზმიცა და დრამატიზმიც და იმაშიც, რომ ის ამაში მაინც
არ არის მარტო. თითქოს ადამიანმა დაკარგა არჩევანის თავისუფლება და ამიერიდან
ბევრნი სწორედ ამგვარად იცხოვრებენ და მოკვდებიან, ჩუმად, უხმაუროდ, მარტო,
სულ...

1914 წლის 13 დეკემბერს ფრანც კაფკამ დღიურში ჩაწერა: "ჩემი საუკეთესო ნა-
წერები ემყარება ადამიანის უნარს მოკვდეს კმაყოფილი. სხვების საუკეთესო ნაწერებში
კი საუბარია იმაზე, როგორ კვდება ვიღაცა უსამართლოდ, ან, უკიდურეს შემთხვევაში,
ტანჯვით. და ეს გულს უჩუყებს, მოსწონს მკითხველს. ჩემთვის პირადად, როგორც
ადამიანისათვის, რომელიც ფიქრობს, რომ მოკვდეს საკუთარ თავთან შერიგებული, ამ-
გვარი ასახვა ემორჩილება საიდუმლო თამაშის წესებს. მე ვერთობი იმით, რომ ვკვდები
ყოველ პერსონაჟთან ერთად, გათვლილად ვუწევ ექსპლუატაციას მკითხველის ინტერესს
"სიკვდილის" თემისადმი. თამაშის დროს ჩემი გონება მკითხველის გონებაზე ნათელია,
მე წარმოვიდგენ, როგორ წაიკითხავს ამას სასიკვდილო სარეცელზე მყოფი და ვცდი-
ლობ, ჩემი მოთქმა-გოდება სრულყოფილებამდე მივიყვანო".

მწერალი ყურადღებას ამახვილებს ადამიანის უნარზე მოკვდეს კმაყოფილი, ამდე-
ნად, მთავარია ქცევა, პროცესი, უნარი, საკუთარ თავთან და არა ღმერთთან შერიგება.
ამ გაუცხოებულ, უსიყვარულო სამყაროში თვითკმაყოფილება მხოლოდ გარეგნულ სიმ-
შვიდეს, ფორმას მოაქვს.

“განაჩენის” მთავარი პერსონაჟი გეორგ ბინდემანი გამოეყოფა მამის საქმეს და საკუთარს იწყებს. ამის გამო ივიწყებს მოხუც მამას, გარდაცვლილ დედას, განსაჯდომში ში მყოფ მეგობარს. იგი პირველი პერსონაჟია ფრანც კაფკას შემოქმედებაში მორალური დანაშაულის გამო ისჯება. განაწყენებული მამა, დაძაბული საუბრისა და კამათის შემდეგ, მას სასტიკ განაჩენს გამოუტანს. ეს არის “წყალში დახრჩობა”. შეუცნობელი ძალების ზეგავლენით გეორგი დაუფიქრებლად გარბის მამისეული სახლიდან და პირველივე ხიდიდან წყალში ხტება. “მშვიდობით საყვარელო მშობლებო, მე მაინც მიყვარხართ”, ეს გეორგის უკანასკნელი სიტყვებია. სიკვდილის წინ ბინდემანი ერთგვარ შემრიგებლურ ფრაზას ამბობს. ამ ფრაზით კაფკა ცდილობს, პერსონაჟი ამ სამყაროდან კონფლიქტური, შეურიგებელი არ გაუშვას... ეს განცდა, მწერლის შემოქმედების სხვა მნიშვნელოვან პრობლემებთან ერთად, “განაჩენში” ჩანასახის სახითაა მოცემული. თითქმის ყველა ნაწარმოებში მწერალი განიხილავს განაჩენის არსებობას, რაც ფრანც კაფკას ცხოვრებისადმი დამოკიდებულების, ერთგვარი დანაშაულის გამოვლინებაა.

262

“განაჩენში” მოცემული საკითხები კიდევ უფრო მძაფრდება “მეტამორფოზაში”. საქმისადმი დამოკიდებულებამ გრეგორ ზამზა, გეორგ ბინდემანის მსგავსად, ერთგვარ მექანიკურ მანქანად აქცია. მისთვის მთავარია დამჭირავებელთა კმაყოფილების მოპოვება და ოჯახის რჩენა. მთელი მისი ფიზიკური და სულიერი ენერგია სოციალური ფუნქციის შესრულებას ეწირება. ეს პროცესი ზამზას გარდასახვით – უცნაურ ხოჭოდ ქცევით სრულდება. სამსახურისა და ჯამაგირის დაკარგვის შემდეგ იცვლება ოჯახის წევრების დამოკიდებულება გრეგორისადმი. ზამზა კვდება შიმშილის, ახლობლების სასტიკი დამოკიდებულების გამო. თუმცა გადაწყვეტილებას სიკვდილის შესახებ თავად იღებს. ეს გადაწყვეტილება საბოლოო და გადაუფიქრებლად არ ექვემდებარება. მოლოდინის საწინააღმდეგოდ, იგი მშვიდად ხვდება სიკვდილს. ფრანც კაფკას პერსონაჟები ეგუებიან შემზარავ სიმართლეს, ზამზას შემთხვევაში ეს სიმართლე საკმაოდ მკაცრია – იგი არავის სჭირდება. ამიტომაც ერთადერთი გამოსავალი თვითმკვლელობასთან მიახლოებული აღსასრულია. გარეგნული ტრაგიზმის მიუხედავად, ზამზა შინაგანი სიმშვიდით, საკუთარ თავთან და გარემოსთან შეგუებული კვდება. მთავარი პერსონაჟების სიკვდილი, აბსოლუტური გაქრობა, არც ერთ მოთხრობაში არ იწვევს გარემომცველთა განსაკუთრებულ განცდებს. ბინდემანის სიკვდილის შემდეგ ქუჩაში არ ცხრება მანქანების ნაკადი, ზამზას სიკვდილის შემდეგ კი ოჯახი ქალაქგარეთ მიდის, ახალი ცხოვრების დასაწყებად. გრეგორის დას გამოცოცხლება და სიცოცხლით ტკბობის სურვილი ეტყობა. მისი ნორჩი სხეულის დანახვისას, მშობლები შვილის გათხოვებაზე, მომავალ ცხოვრებაზე იწყებენ ფიქრს.

დაჭერიდან ერთი წლის შემდეგ, 31 წლის თავზე, სასამართლოს წარმომადგენლები ახორციელებენ "პროცესის" მთავარი პერსონაჟის იოზეფ კ.-ს სიკვდილით დასჯის აქტს. ერთი წლის განმავლობაში იგი ამაოდ ცდილობს საკუთარი თავის გამართლებას, უკიდურეს შემთხვევაში, კი ბრალდების გარკვევას. ადრეული პროზის პერსონაჟების მსგავსად ისიც მორალური დანაშაულის გამო იღუპება. ეს საკმაოდ მტანჯველი და დრამატული სცენაა, მწერლისათვის უცხო დეტალიზაციით. ამ დრამატულ სიტუაციაში ავტორი ყურადღებას ერთ დეტალზე ამახვილებს – სიკვდილის წინ, პორიზონტზე გამოჩენილ უცნობზე, რომელსაც იოზეფ კ. თანამგრძნობად მოიაზრებს, რითაც კიდევ ერთხელ ხორცილდება საკუთარ თავთან და გარე სამყაროსთან მორიგების აქტი. ფრანც

სამართლის
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

კაფკას ყველა პერსონაჟის, განსაკუთრებით კი იოზეფ კ.-ს, სულიერ მდგომარეობას განმობხატავს კანტის შემდეგი სიტყვები: “ნებისმიერი ადამიანი ყოველგვარი განსაზღვრებების გარეშე შეიძლება დავაპატიმროთ ათი წლით და იგი სადღაც სულღის სიღრმეში მიხვდება, რატომ?” ეს სიტყვები თავად კაფკას სულიერ მდგომარეობასაც ასახავს.

მწერლის დღიურის ერთ-ერთ ბოლო ჩანაწერში ვკითხულობთ: “ჩემი გზის საბოლოო მიზანზე ფიქრისას, განსაკუთრებით არ ვიღწვი, გავხდე კარგი ადამიანი და ამგვარად წარვდგე უმაღლესი მსაჯულის წინ, არამედ, პირიქით, მე მსურს მზერა მოვაკლო მთელ საზოგადოებას და ცხოველთა სამყაროს, შევიცნო მათ საფუძველში არსებული უპირატესობათა სისტემა, მოთხოვნათა სტრუქტურა, ზნეობრივი იდეალის არსება და ეს ყველაფერი დავიყვანო ყოფის უბრალო კანონებამდე. მათი შეცნობით, მე მსურს ჩემი განვითარება წარვმართო ისე, რომ შევარიგო ჩემი თავი გარემომცველ სამყაროსთან, შემდეგ კი ჩემში არსებული სიმდაბლეები გამოვფინო ყველას თვალწინ. მე მსურს, ამ დროს არ დავკარგო გარემომცველთა სიყვარული. . . ასე, რომ ჩემთვის მნიშვნელოვანია მხოლოდ ადამიანთა სამსჯავრო”. კაფკას მორალის თანახმად უღმერთო, უსიყვარულო სამყაროში ადამიანები ერთმანეთის მიმართ მაინც არ უნდა კარგავდნენ პასუხისმგებლობისა და მოვალეობის გრძნობას.

ჰენრი მილერის გახმაურებული რომანი "კირჩხიბის ტროპიკი" XX საუკუნის ერთ-ერთი სკანდალური სიახლე იყო. დღეს უკვე ამერიკული პროზის კლასიკოსად ქცეული მწერლის ეს რომანი ამერიკის შეერთებულ შტატებში აკრძალეს, როგორც უწმაწური, ამორალური. პირველად პარიზში გამოიცა (ჯეიმს ჯოისის "ულისეს" მსგავსად, რომელიც ეზრა პაუნდის ძალისხმევით, სილვია ბიჩისა და მისი პარტნიორის, ადრიანა მონიეს ბუკინისტური მაღაზია "შექსპირი და კომპანიის" სახელით გამოიცა, რაც იმთავითვე წარმატების საწინდარი იყო), 1934 წელს. ამერიკაში მხოლოდ XX საუკუნის მეორე ნახევარში, 1961 წელს დაიბეჭდა, როდესაც სასამართლოს გადაწყვეტილებით გამარტივდა ამერიკული ცენზურის მოთხოვნები. დღეს უკვე ჰენრი მილერს ჰემინგუეის, ფოლკნერის, ვულფის, ფიცჯერალდის გვერდით მოიხსენიებენ. 30-იანი წლების დასაწყისის ამერიკაში კი არავის გახსენებია ოსკარ უაილდის სიტყვები: "არ არსებობს მორალური და ამორალური წიგნები, არის კარგად და ცუდად დაწერილი წიგნები". მილერის უწმაწურობა არასოდეს არის დაუხვეწავი, უგემოვნო. მწერალი ამას საოცარი მხატვრული ოსტატობით ახერხებს. "კირჩხიბის ტროპიკი" კარგად დაწერილი წიგნია. როსტომ ჩხეიძის თქმით, უხამსობისა და უწმაწურობის "მღვრიე ნაკადი ადრე თუ გვიან უნდა დასრულებულიყო და ასეთ დროს ერთ ხერხადაც ესეც გამოდგებოდა — "კირჩხიბის ტროპიკი," როგორც თვალსაჩინოება უკიდურესი მხატვრული ნატურალიზებისა, პერსონაჟთა ხასიათებისა და გარემოს რელიეფური წარმოსახვისათვის რომ ყოფილიყო საჭირო." იქნებ მილერი ამ უწმაწურ, დაუნდობელ, უხამს სამყაროს უხამსობის უტრირებით ებრძვის.

"კირჩხიბის ტროპიკის" მოქმედი პირი — კორექტორი კაფკას პერსონაჟების ერთგვარი შთამომავალია. იგი მთელი არსებით ცდილობს კორექტორის მოკრძალებული ადგილის შენარჩუნებას, რადგან ეს არსებობის ერთადერთი წყაროა, მაგრამ მაინც ქუჩაში აღმოჩნდება. თუმცა ამჯერად ჩვენთვის მთავარია ერთ-ერთი კორექტორის, "საბრალო ნაბიჭვარის", ასეთია პირველი ინფორმაცია მის შესახებ, ინგლისელი პეკოვერის სიკვდილი. ის უბედურმა შემთხვევამ შეიწირა, ლიფტის ორმოში ჩავარდა. ეს უსახური,

არაფრით გამოჩენილი ადამიანი მხოლოდ სიკვდილის შემდეგ აღმოჩნდა მნიშვნელოვანი "სიკვდილის სუნმა" პეკოვერი ყურადღების ცენტრში მოაქცია, თუმცა სიკვდილში "ერთი ჯივრიანი შეგინების ღირსიც არ ყოფილა". მისი სიკვდილისადმი დამოკიდებულე-ბა თავიდანვე გროტესკულია, მწერალი მკითხველს სიცილ-ტირილის ზღვარზე ამყოფებს. ტრაგიკული ამბავს, კორექტორის კბილის პროთეზის თემა მოსდევს, ფეხებმოტეხილი, ნეკნებჩალეწილი, ორმოს ფსკერზე დანარცხებული პეკოვერი ხელის ფათურით ეტებს ახლადჩადგმულ პროთეზს. ბევრისათვის კორექტორის სიკვდილთან დაკავშირებული აყალ-მაყალი "შომაკვდინებელ, მღუმარე ზიზღს" იწვევს.

ნაირა გელაშვილის პერსონაჟის მსგავსად პეკოვერმაც თავისი ცხოვრებით დაიმსახურა "სასერიო იერით" შემოსილი სიკვდილი. რაც უფრო ტრაგიკულად კვდებიან ასეთი ადამიანები, მით უფრო მეტ სიცილს იწვევენ. მათ სიკვდილში ტრაგიკულის აღმოჩენა ფარისევლობის გარეშე წარმოუდგენელია. ჰენრი მილერი მთელი რომანის მანძილზე აპროტესტებს სიყალბეს — სიცოცხლეში უსახური ადამიანების განდიდებას სიკვდილის შემდეგ. ისინი, რომლებმაც მთელი ცხოვრება "გაუბითურეს" პეკოვერს, ახლა მის სიკვდილს ნამდვილ კატასტროფად აღიქვამენ. კორექტორის სიკვდილი არის ჩვენი წინაპრების გამოჩენილი, დამსახურებული, ღირსეული სიკვდილის ჭეშმარიტი პაროდია. ცოცხალი პეკოვერი ნამდვილი არარაობა იყო მუდამ უბადრუკი გამომეტყველებით, ეგზემითა და ქერტლით. ახლა შთაბეჭდავი ნეკროლოგიით, გვირგვინით, დაკრძალვის ცერემონიალით შეეცდებოდნენ მისთვის შუქის მოფენას, "აყვავებას". თუმცა "ის ნაღდი ნოლი იყო და ის ფაქტიც კი, რომ მოკვდა, ერთ ბეწოზეც ვერ განადიდებდა მის სახელს". ოფიციალური ცერემონიის შემდეგ ქელეხი ბისტროში გაიმართა, ავტორს ძალიან ეცოდება პეკოვერი, რომელმაც ვერ შეძლო აქ წახემსება და თავისი სახელის ხშირად ხსენების გაგონება. მთელი ტრაგიზმი იმაში მდგომარეობს, რომ პეკოვერის ადგილზე მისული ახალი კორექტორიც იმაზე ფიქრობს, რომ იქნებ ბედის წყალობით, ოდესმე ისიც ჩავარდეს ლიფტის ორმოში და დიდი გვირგვინიც დაიმსახუროს.

"კირჩხიბის ტროპიკის" პერსონაჟებისათვის არ არსებობს მარადიული სიცოცხლე, ცათა სასუფეველი. ცნობიერების მივარდნილ კუნჭულში ისინი ოცნებობენ სხვა სამყაროს არსებობაზე, რომელიც ამ ჭაობის, უწესრიგოდ მიყრილი ცხოვრების მიღმა არსებობს, მაგრამ უღმერთო რეალობაში ამგვარი იმედიც აბსურდულია. სწორედ ამიტომ ადამიანები უკიდურეს სასოწარკვეთილებაში ვარდებიან და მათი მთავარი საზრუნავიც ფიზიკური არსებობის შენარჩუნებაა, მათ არ შესწევთ უნარი მარადიულ ღირებულებებზე და სიცოცხლეზე იფიქრონ. ამ ადამიანებისათვის ცხოვრება არის "უარყოფითი რეალობა", სწორედ სიკვდილის მსგავსი — ცათა სასუფეველი ტკივილისა და კვდომის შიშის გარეშე. ამ ქვესკნელში ერთადერთი ანგარიშგასაწვევი რამ არის ორთოგრაფია და პუნქტუაცია. აქ ჰენრი მილერის პაროდირება პიკს აღწევს. აქ მარადიულ ღირებულებებს, ცათა სასუფეველზე ფიქრსა და მზადებას სამეჯლისო კაბების უკანასკნელ მოდაზე, ახალ სამხედრო ზომალდებზე, შავ ჭირზე, ფუგასზე, ასტრონომიულ აღმოჩენებზე, საბანკო ალიაქოთზე, დაყაჩაღებაზე, პოლიტიკურ ტერაქტზე, ბირჟის თამაშზე ფიქრი ენაცვლება. მთავარი ამ "უარყოფით რეალობაში" გადარჩენა, სიცოცხლის შენარჩუნებაა. არ არსებობს მიღმური სამყარო და არ არსებობს იმედიც. სწორედ იმედის გაქრობა იწვევს პეკოვერების მომრავლებას და მათ ტრაგი-კომიკურ სიკვდილს. სიკვდილს, რომე-

ლიც რამდენჯერმე, პირველად და უკანასკნელადაც გააუღერებს მათ უსახურ, არაფორს მთქმელ სახელებს, წამით დაამარცხებს მათ არარაობას.

"კირჩხიბის ტროპიკში" გადმოცემული განწყობის სრული ანტითეზას ქმნის გივი გეგეჭკორის ლექსი "ხასიათი", საოცარი ოსტატობით და მხატვრული უშუალოებით რომ გადმოგვცემს პოეტის სულიერ მდგომარეობას: "ყველას უნდა მოემსახურო, ყველას გინდა გზა დაუთმო, გერიდება, სხვას კარებში შეასწრო, სანამ სხვა არ დაჯდება, არ დაჯდება. საჭმელს სანამ სხვა არ გადაიღებს, არ გადაიღებ. არავის არ გინდა აწყენინო, არც უფროსს, არც უმცროსს. გერიდება, ბაზარში კაცს შეევაჭრო, რასაც გიფასებს, იმას აძლე. აივნის მოედანზე ჩიტი რომ დაჯდება, ფეხი ვერ დაგიდგამს, რომ არ დააფრთხო, ისიც კი გერიდება, წიგნი გადაფურცლო, ვაითუ გაიღვიძოს, რა გეშველება, შენი სიკვდილით ხალხი როგორ უნდა შეაწუხო." პოეტისათვის მნიშვნელოვანი ადამიანური ღირებულებები, სიყვარული, სათნოება და სიმდაბლეა. ამგვარი ცხოვრების შემდეგ საკუთარი, ღირსეული, ჭეშმარიტი სიკვდილის მოპოვება შეიძლება, რომელსაც სულაც არ სჭირდება განსაკუთრებული ფორმა, ხალხის შეწუხება.

ნაბოკოვის "ლოლიტას" შეფასებისას ერთი კრიტიკოსი წერდა: "მწერალმა ისე ააგო ხის შენობა, არც ერთი ლურსმანი არ გამოუყენებია, ანუ არც ერთი უხამსობა". ჰენრი მილერზე იგივეს ვერ ვიტყვით, იგი საკმაოდ იყენებს უხამსობას, უწმამურობას, ოღონდ მაღალმხატვრულად, დახვეწილად, ლიტერატურული გემოვნებით და რაც მთავარია სწორედ ამ უხამსობის, უწმამურობის წინააღმდეგ. ჭაობის დასაშრობად, გასაქრობად მწერალი ამ ჭაობის ნატურალიზაციის, მარგინალობის გადალახვის, დაძლევის მცდელობას ახდენს.

გურამ რჩეულიშვილის პატარა მოთხრობა "კიდე კარგი" 1956 წლით არის დათარიღებული. მასში უკვე მოხუცი ქალის უკანასკნელი ღამე და სიკვდილის მოლოდინია აღწერილი. თითქოს განსაკუთრებული არაფერი ხდება, ახლობლების გარემოცვაში, თბილ და მყუდრო გარემოში ებრძვის სიკვდილს მოხუცებული. უკანასკნელ წუთამდე იგი შვილზე ზრუნავს, რომელიც, ავი წინათგრძნობის წყალობით, მივლინებაში გამგზავრებას გადადებს, მიუხედავად იმისა, რომ ანეტა დიდი ხანი ავადმყოფობს. სწორედ ეს ხდება ახლობლების კმაყოფილებისა და მოთხრობის ამგვარად დასათაურების მიზეზი. ანეტას გარდაცვალების შემდეგ იწყება ოჯახის ტრადიციული ფუსფუსი მიცვალებულის გასაპატიონებლად, ადათ-ჩვეულებების შესასრულებლად.

"თენდებოდა. გათენდა. ამოვიდა მზე. მოდიოდა დღე. მოდიოდა ხალხი." ცხოვრება თავისი რიტმით გრძელდება, რასაც რიტმულად ერწყმის დასატირებლად მოსული ხალხის სვლა. სასაფლაოდან გახარებული ბრუნდება ჭირისუფალი, რადგან უკანასკნელი თავშესაფარი სასაფლაოს ცენტრში იშოვა, ორი მეტრის სიგანისა და ორ-ნახევარი სიგრძის ადგილს ერთი მეტრიც დაამატა. ამ მისვლა-მოსვლაში, ფუსფუსში არავის ახსოვს მიცვალებულის სულზე ზრუნვა. მთავარი ყურადღება სიკვდილის რიტუალს ექცევა და არა მის არსს. ხშირად ადათების ზედმიწევნით შესრულებას მთავარი ღირებულებები ეწირება, მნიშვნელოვანი ფორმა ხდება და არა შინაარსი. საყურადღებო ანეტას ღირსეული, პატივით დაკრძალვაა და არა მიღმურზე ფიქრი. მწერლის მონოტონური თხრობის მიღმა მისი ღრმა პესიმიზმი იმალება ცხოვრების წარმავლობის, ხანმოკლეობის, ამაოების გამო.

Marina Turava

Lost ability to live and die

Summary

New ages perceived death as an ordinary event. This period depreciated and abolished the whole pomposity, mystery, intimacy of death.

Lofty attitude towards it has been lost, only remained instinct fear to something vague and unidentified.

People have lost ability to live and die for honorable deeds as "selected" ones.

"Soon one's own death will become as rare as one's own life"-predicted a German poet R.M.Rilke in the previous century.

Literature of Modernism perfectly reflected the aim of this event. In the godless world death is absolute disappearance. "I'd like to die completely"-said K.L.Borges, declining the concept of eternal soul.

Renunciation of eternal life has abolished the possibility to be "selected" "elite" in death.

The end of marginal, godless life is not noteworthy, -and noteworthy death is absolute, complete disappearance. Mysterious, loftiness, "own death" has become absolute. It has been forgotten that "sorrow is more intimate than joy".

Contrasting idea is proved-we have samples of literary paradigms of Georgian and foreign writers.

Марина Турава

Потерянный дар жизни и смерти

Резюме

Новое время восприняло смерть как явление обычное. Оно обесценило, упразднило всю помпезность, тайну, интим смерти.

Пропало возвышенное к ней отношение, остался лишь инстинктивный страх к неопределенному, непознанному.

Люди потеряли дар жить и умирать "избранно" – ради высокой цели.

"Еще немного и собственная (личностная) смерть станет такой же редкостью, как собственная жизнь", предсказывал немецкий поэт Р.М. Рильке еще в прошлом веке.

Литература модернизма прекрасно передала суть этого явления. В мире, где нет бога, смерть – абсолютное исчезновение.

"Хочу умереть весь (полностью)", – говорил Х.Л. Борхес, отказываясь от бессмертия души.

Отречение от вечной жизни упразднило возможность "избранной", "особой" смерти. Конец маргинальной, ничем не примечательной жизни, жизни без бога – это ничем не примечательная смерть, абсолютное, полное исчезновение.

Таинственное, возвышенное понятие – "собственная смерть" устарело. Забылось, что "грусть интимнее, нежели радость".

Констатированная мысль в статье подтверждена – представлены примеры литературных парадигм грузинских и зарубежных авторов.

სინონიმურად მონაცვლე ლექსიკური ერთეულები ოტია იოსელიანის თხზულებაში

სინონიმი, როგორც ცნობილია, არის ენობრივ ერთეულთა სემანტიკური მიმართების ტიპი და მისი არსი მნიშვნელობით სრულ და ნაწილობრივ დამთხვევაში მდგომარეობს. სინონიმები ლექსიკური მარაგის გამდიდრების უღვევი წყაროა და ამიტომ მათი სიუხვე განაპირობებს ენის ლექსიკური შემადგენლობის მრავალფეროვნებას. ლექსიკურ სინონიმთა სიუხვე აქტიურად იჩენს თავს ცოცხალ მეტყველებაში. მათი დიდი რაოდენობა ასახულია ლექსიკონებსა და ტექსტებში.

ქართულ საენათმეცნიერო ლიტერატურაში ლექსიკურ სინონიმთა წარმოქმნის რამდენიმე წყაროზე მიუთითებენ. ბ. ფოჩხუას მიხედვით, “სინონიმთა შეიძლება გააჩინოს: ა) დიალექტური ან ნაირსახოვანი სიტყვების თავმოყრამ; ბ) მნიშვნელობის ცვლილებამ (I, 35); შ. ძიძიგურს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროდ მიაჩნია სესხება (II, 57); ჯ. სილაგაძე სხვა საშუალებებთან ერთად განიხილავს სიტყვათწარმოებას: როცა ახალი ლექსემის წარმოშობას, სადერივაციო აფიქსთა სიუხვე და მრავალფეროვნება განაპირობებს (III, 159); აღ. ნეიმანის მიხედვით კი სინონიმები მიიღება აგრეთვე სიტყვის ტაბუსთან ეფემური ჩანაცვლებით (IV, 26); გ. გოგატიშვილის აზრით, ლექსიკური სინონიმის მრავალფეროვნება დამოკიდებულია კოლექტივის ინტერესთა მიმართულებებსა და მოთხოვნილებებზე, ამდენად, ლექსიკური სინონიმის წარმოქმნა დაკავშირებულია როგორც ლინგვისტურ, ასევე ექსტრალინგვისტურ ფაქტორებთან, შესაბამისად, ენობრივი კოლექტივის ცხოვრებასთან (V, 21).

სინონიმურ რიგთაგან სიტყვათა სპეციალური, პროფესიონალური შერჩევა გამოსახვის სხვა საშუალებებთან ერთად ქმნის ენობრივი პროდუქციის სტილურ სპეციფიკას. ამ თვალსაზრისით თავისებურ ფენომენს წარმოადგენს მხატვრული ნაწარმოების ენა. სინამდვილის მხატვრული ასახვის პროცესში შემოქმედი ხშირად სხვადასხვა სტილისათვის დამახასიათებელ ლექსიკას იყენებს. მხატვრულ ნაწარმოებში, როგორც ცნობილია, სრულყოფილად იხსნება სიტყვის სემანტიკური მოცულობა და სტრუქტურული შედგენილობა. აქ ვლინდება მისი სემანტიკური ბუნების უცნობი და შეუმჩნეველი დეტალები, რაც ახალ მხატვრულ შესიტყვებათა წარმოქმნის საფუძველს იძლევა.

ამ მხრივ განსაკუთრებით საინტერესოა ოტია იოსელიანის შემოქმედება. მწერლის ხელოვნება საყოველთაოდაა აღიარებული და ერთ-ერთი გამორჩეული ნიმუში მისი ოსტატობისა სწორედ ის ენობრივი ქსოვილია, რომლითაც ასე სრულყოფილად, მაღალმხატვრულად, ცოცხლად, შთამბეჭდავად გადმოიცემა აზრი, იხსნება იდეა.

ლექსიკა, რომელსაც ოტია იოსელიანი იყენებს თავის თხზულებებში, მრავალფეროვანია. სალიტერატურო ფორმების გვერდით აქ ვხვდებით ცოცხალი სასაუბრო ენისათვის დამახასიათებელ უამრავ სიტყვას, რომელთა საშუალებითაც ავტორი ახერხებს ემოციური ზამოქმედების მოხდენას მკითხველზე და უფრო ძლიერი ესთეტიკური ველის შექმნას. ერთი და იმავე საგნის, მოვლენის, ცნების აღსანიშნავად მწერალი სხვადასხვა

სინონიმურ ვარიანტს გვთავაზობს. შემოქმედის ყოველი ფრაზა მხატვრულ გამოსახვას ემსახურება, მნიშვნელობრივად დატვირთული ლექსიკური ერთეულების ურთიერთწონას წილობა მეტად მგრძობიარე სემანტიკურ ველს ქმნის, სადაც სინონიმთა შორის უმცირეს ნიუანსობრივ სხვაობასაც კი მხატვრული გამოსახვის თვალსაზრისით გარკვეული ფუნქცია ეკისრება.

ოტია იოსელიანის თხზულებებში ლექსიკური სინონიმების რამდენიმე ჯგუფი გაირჩევა:

1. სალიტერატურო ქართულისათვის დამახასიათებელი ლექსიკური ერთეულები:
 - “შენ, დაპყრობილო, დარბეულო და დაქცეულო ციხევ თუ ნაციხარო... გთელავენ შენი განკაცებული კაცუნები” (II,185);*
 - “უიმედო და უსასოო ვინც ხელში მოყვა, იმას ეცა” (I, 35);
 - “შეირწა და შეირხა... მაშინ მიწაც ფეხიდან მეცლებოდა“ (I, 63);
 - “დაიცალე, დაიშრიტე, გამოხმი და გამოშრი, ყველაფერი, რაც გქონდა, პირუკუ აღმოჩნდა.” (II, 250);
 - “მივქონდი წყალს, მეწყერს, ქაჯს, ჭინკას, ეშმაკს, სატანას.” (I, 55).
 - “შენ, დედაშენივით უნიათოსა და უსუსურს, არ წაგქცეოდა ფუძე, საყრდენი.” (II, 290).

წინადადებაში ერთმანეთის გვერდით გამოყენებული სინონიმები მეტ გამომსახველობით ძალას ანიჭებს ფრაზას. ცალკე აღებული ეს სიტყვები შეიძლება მნიშვნელობით ზუსტად ვერ დაემთხვეს ერთმანეთს, მაგრამ კონტექსტი იძლევა კონკრეტულ შემთხვევაში ერთად წარმოდგენის საშუალებას, ან მოვლენის სხვადასხვა კუთხით დახასიათებას.

2. სინონიმურ წყვილში ერთიანდება ერთი მხრივ თანამედროვე ქართულში დამკვიდრებული ლექსიკური ერთეული, მეორე მხრივ – ძველი ქართულისათვის დამახასიათებელი ფორმები:
 - “გარბოდა, ესწრაფვოდა, ილტვოდა, რომ მალე, რაც შეიძლება სწრაფად, უმალ... გაცლოდა იქაურობას” (I, 165);
 - “დაილეწა, მოისრა, გაცამტვერდა, სადაც მას ავად თუ კარგად უნდა ეცხოვრა” (I,165);
 - “შე შევძელი ამოდენა ქვეყნის დაქცევა და იავარყოფა?!” (II, 285);
 - “ამიტომაა იგი ასე ეული და მარტოდმარტო, რაკი ეს ნამდვილი, მართალი ვერაინ იპოვა” (II, 298);
 - “როგორც გინდა, ისე ჩათვალე, ოღონდ მოეშვი, შეიბრალე, შეივრდომე” (II, 187);
 - “ყველაფრის ერთად ამოგლეჯა და ამონთხევა მომინდომა, ყელში ვერ ატევს, გუდავს, მახრჩობს, მაშთობს” (I, 106);
 - “ბელტებში და გოროხებში თესლს რომ ჩაყრი... კვიჟი ტარო ან ასწრებს გულის ჩადებას, ან – არა” (I, 204);

*მითითებულია ერთი გამოცემის მიხედვით: ო.იოსელიანი, თხზულებანი ორ ტომად. ტ.I, თბ., 1989; ტ.II, თბ., 1991;

“შე, სინდის-ნამუსზე ხელაღებული, რამდენი გეხვეწე, გემუდარე (I, 238).
 გიორგი მელიქიძის
 ბიბლიოთეკა

3. სინონიმურ წყვილში სალიტერატურო ფორმის გვერდით გვხვდება დიალექტური სიტყვები, რომლებიც მწერალს მხატვრული სახის, სხვადასხვა სოციალრი ფენის, ეთნიკური კოლორიტის შესაქმნელად სჭირდება. მწერლისათვის ენა მხოლოდ გაგებინების საშუალება არ არის. ის სხვადასხვა ხერხს მიმართავს იმისათვის, რომ აზრი უფრო ნათელი გახადოს. ხშირად სიტყვის დიალექტური ვარიანტით მწერალი აკონკრეტებს, აზუსტებს სათქმელს. მაგალითად:
 ჯიუტი – გლურჯი: “შენ თავს დააბრალებ, ჯიუტი ხარ, გლურჯი” (I, 221);
 ურცხვი – უსკვირი: “გულისამრევი სუნი ასდიოდა, ურცხვის, უსკვირის, უტიფრის” (I,167);
 უჟმური – ჟიჟმატი: “უჟმური დღე იყო, ჟიჟმატი, ნაცრისფერი, უსულგულო” (I, 153);
 ჟინჟლავს – იწკუმპლება: “ჟინჟლავს, ჟივის, იწკუმპლება ჩამოხურული ცისიერი” (I,153);
 მოუქნელი – ბლეყე: “სანამ ის ბლეყე, მოუქნელი, ზონზროხა დევი შემობოდი-აღლებოდა, ჩვენც გვწვავდა ეს ცეცხლი” (I, 129);
 წყალწაღებული – ჩიჩია: “საწყალი თურმე მეტად ჩიჩია და წყალწაღებული ვინმე ყოფილა” (“ვ”, 65)*;
 (ჩიჩია დიალექტურად გააზრებული ზანიზმია. შდრ: ჩიჩია – გლახაკი, არაფრისმაქნისი (მეგრ.))
 გამურული – გაღანჯული: “ფიცარი შეღებილი ხომ არაა და არაა, კვამლით გამურული და გაღანჯული მაინც იყოს” (I, 27);
 ლაფი – ლესტეკი: „მუხლამდე წყალ-ტალახში ჩამდგარი ვლესდი ლაფსა და ლესტეკს“ (I, 32);
 გარეცხილი – დახაშხაშებული: „ ეს უშველებელი სოფელი ხომ დახაშხაშებული, გარეცხილი რიყითაა დაფარული (I, 40);
 ბოლავს – ფუტავს: „ცეცხლმოკიდებულ კონა ჩალაზე ხელეური თივა მიგიყრია, ბოლავს და ფუტავს“ (I, 220).
 ბორცვი – კორტონი: “ ასი კილომეტრიც ფეხით რომ მოიარო... ბორცვი და კორტონიც კი არ შეგხვდება“ (I. 40);

* ო. იოსელიანი, „ვარსკვლავთცვენა“, თბ., 1965

4. წყვილში მხოლოდ დიალექტური ფორმებია:
 დაფეხვილი – ჯარგვალა (პატარა, დაბალი, ძველი):
 “ერთი სული ჰქონდათ იმ ჯარგვალა, დაფეხვილ სკოლას თავს როდის დააღწევდნენ” (I, 197);
 ამავე მნიშვნელობისაა “ჩაღანგარა”: “ახლომანლო ალბათ, ჩაღანგარა ქონი საგანგებოდ შეარჩია” (II, 236);
 მაკვიტი – მაკვარანცი (მოუსვენარი, ცელქი): “მაკვიტი და მაკვარანცი ჩვენ ხმას ვერ გაგვცემს” (I, 146);
 იმავე მნიშვნელობისაა “მატაოცი”: “მატაოცი ჩემი მამიდაშვილი მაშინვე კალთაში ჩაუხტებოდა” (I, 60);

ალიანცება – არიალება (დანგრევა, არევ-დარევა): “ღევები წამოვიდნენ, აალიან-
ცეს და აარიალეს მთელი ქვეყანა” (I, 54).

ერთი მნიშვნელობის რამდენიმე სიტყვით გამოხატვა დიალექტისთვის ბელი მოვლენაა. როგორც ცნობილია, სინონიმთა წარმოქმნის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი წყარო ბგერწერაა. ფონოსემანტიკური კავშირებით გადმოცემული მოქმედებათა ნიუანსები და საგნობრივი მახასითებლები ხშირად არის ზმნურ და სახელზმნურ ფორმებში.

- გაწუმპული, გალუმპული (სველი):
- “გაწუმპული ზაზა მოპარტყუნდა” (“ვ”, 365);
- “გაჭვარტლული, გალუმპული მძიმე ფიცარი ხელიდან გიცდება” (I, 159);
- გამსლეული – გამწლეული (სუსტი, უღონო):
- “აბა რა იყო “ის”? ერთი გამსლეული, საცოდავი არსება” (I, 234);
- “დედაჩემმა ერთი გამწლეული თხა მიყიდა” (I, 143);
- ცუხცუხი – ფურცუხი:
- “ატალახებულ ორლობეს ცუხცუხით გაუყვა” (“ვ”, 336);
- “უკანა კიბით აფურცუხებულა მალლა” (“ვ”, 477);
- მოჩლახუნობს – მოჩლატუნობს:
- “გზის იქითა კიდეზე მოჩლახუნობდა” (I, 49);
- “ჩანჩურა კაცია, ქუსლჩათელილ წულებს მოჩლატუნებს” (I, 49);
- მიდგლაფუნობს – მითხლაფუნობს:
- “მივთხლაფუნდით, მივედით კი” (I, 165);
- “მივდივართ და მიდგლაფუნობს ეს ხარები ნამდვილივით” (I, 277).

კუთხური სიტყვების შენაცვლებით მწერალი მთელი სისრულით გვაგრძნობინებს იმერეთის ენობრივ სურნელს, დიალექტური არეალის თავისებურ არომატს.

1. სინონიმურ წყვილებს შორის გამოყენებულია ფრაზეოლოგიური გამოთქმა, რისი საშუალებითაც სათქმელი უფრო სახიერადაა წარმოდგენილი და ფრა-ზას ეძლევა მეტი ექსპრესიული ძალა.

- “ჯიმადაჩემი – ჭიჭიკო ბაქრაძე ცივ მჭადზე მისაჭმელი კაცი იყო, რომ იტყვიან, ყოვლად უწყინარი” (I, 28);
- “ფულზე რომ მიდგომოდი, პილპილს კი მოაყრიდა, მაგრამ მადლს იზამდა – გასესხებდა, ხელს გაგიმართავდა” (I, 28);
- “ვერაფერი ვუხერხე, გავსავათდი, გავსკდი ნალველზე, მეცლება დღე ხელიდან” (I, 5);
- “წაწყმედილი ამინდი იდგა, ცა ფეხად ჩამოდიოდა” (I, 229);
- “ვჩქარობთ ადამიანები, სული ცხვირში გვიდგას” (I, 236);
- “თუ ქანცგაცლილი არ დაისვენებ, არ გამართავ წელს და მუხლს არ ჩახრი, მერე იწყება ტკივილების გაჟრუება” (I, 217);
- “გადავრჩი ამჯერად სირცხვილს, ქვეყანაში გამოჭიმვას” (I, 49);
- “ჯიუტი ხარ, გლურჯი, თავისნათქვამა, ჯორზე რომ შეჯდები, კაციშვილი ფეხს ვერ ჩამოგადგმევინებს” (I, 221)

როგორც ვხედავთ, მხატვრული კონტექსტი სიტყვისათვის მშობლიური სტიქიაა, სადაც იგი სრულად ავლენს პოტენციურ სემანტიკურ ენერგიას, ეს კი სინონიმურ რიტოგან სიტყვათა შერჩევის მხატვრულ-სპეციფიკურ თავისებურებას განაპირობებს. ოტია

იოსელიანის თხზულებებში უხვად გამოყენებული ლექსიკური სინონიმები განსაკუთრებით ფუნქციით იხმარება. სინონიმები ხელს უწყობს არა მარტო მხატვრული ტექსტის მხარს არსობრივი მხარის გამოკვეთას, არამედ ემოციური ზემოქმედების გაძლიერებასაც.

ლიტერატურა:

1. ბ. ფოჩხუა, ქართული ენის ლექსიკოლოგია, თბ., 1974.
2. შ. ძიძიგური, საენათმეცნიერო საუბრები, თბ., 1982.
3. ჟ. სილაგაძე, ქართული სალიტერატურო ენის ლექსიკური სინონიმის საკითხები, თბ., 1981.
4. ალ. ნეიშანი, ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი, თბ., 1961.
5. გ. გოგატიშვილი, ლექსიკური სინონიმთა როგორც ლექსიკისა და ენობრივი კოლექტივის ურთიერთობის განმსაზღვრელი ფაქტორი: რესპ. დიალექტ. სამეცნ. სესიის მასალები, თბ., 2006.
6. არნ. ჩიქობავა, ვაჟას ლექსიკონისათვის: ვაჟა-ფშაველას მცირე ლექსიკონი, შეადგინა ალ. ჭინჭარაულმა, თბ., 1969.

Tamila Zviadadze

Synonymic changeable lexical units in the stories of Otia Ioseliani

Summary

Synonym is a type of semantic relation and its sense includes partial and full coincidence of meaning. Synonyms are endless source for lexical reserves and their richness stipulates variety of lexical composition of the language.

Characteristic phenomenon is the language of fiction. During artistic of reality author often uses vocabulary characterized for various styles. Each phrase of the author carries artistic description, interbalance of meaningful lexical units creates pretty sensitive semantic field, where the least nuance difference between synonyms has concrete function in relation with artistic description.

Thus, works of Otia Ioseliani are very interesting. Author's skills are well-known and one of the distinguished features of his art is exactly a language veil by which so perfectly, highly, lively and impressively are represented senses and the idea finds its way. Synonyms from the works of Otia Ioseliani are discussed and grouped in this article.

Резюме

Синоним представляет собой тип семантического отношения языковых единиц. Синонимы являются неисчерпаемыми источниками обогащения лексического запаса и их изобилие обуславливает разнообразие лексического состава языка. Свообразным феноменом является язык художественного произведения. В процессе художественного отображения действительности автор часто использует характерную для разных стилей лексику. Каждая фраза писателя служит художественному выражению. Взаиморавновесие лексических единиц, имеющих значительную нагрузку, создает очень чувствительное семантическое поле, где малейшему нюансному различию между синонимами придается определенная функция с точки зрения художественного изображения. С этой стороны особенно интересно творчество Отиа Иоселиани. Искусство писателя общепризнано, и одной из отличительных черт его мастерства является именно та языковая вуаль, с помощью которой так живо, впечатлительно передается мысль, раскрывается идея. В статье рассмотрены лексические синонимы, использованные в рассказах Отиа Иоселиани, они сгруппированы, а их функции разъяснены.

СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ЭМОТИВНОСТИ РУССКИХ И ТУРЕЦКИХ МЕЖДОМЕТИЙ

В последнее десятилетие владение русским языком в Турции становится важным условием успешности в политике, экономике, торговле, туризме и других сферах жизнедеятельности государства и общества.

Для общения с окружающими на русском языке нужны интенсивные занятия. Для иностранцев предназначена специальная программа. В ней предусматривается изучение грамматического материала, работа над текстом, над переводом, проведение бесед на различные темы и практические занятия по ситуативным упражнениям. Русский язык является трудным и мы часто пользуемся методом сопоставления. Предметом данного исследования являются междометия. Наша задача в выяснении сходства и различия междометий в русском и турецком языках.

Слово «междометие» пришло к нам из латинского (*interictio*, *-onis* означает пересечение, вставка, а глагол *intericere* – бросать в середину). Междометия не имеют синтаксических связей с другими частями речи. Они являются чистыми знаками эмоций. В них сосредоточены все черты, отличающие эмоциональную лексику. Междометия выражают эмоции, не указывая на её положительный или отрицательный характер. Например: «Ой! Ай! Ох!, Ах!, vah!, vay!» и т. д. и выражают и радость, и печаль, приобретают смысл в зависимости от контекста. Междометие может стоять в начале, середине или в конце предложения. Это один из способов выражения чувств, которые зависят от предыдущего высказывания и от мысли говорящего в данный момент. В отличие от других частей речи междометия выступают не только как слова, а слова-предложения. Иногда в одно слово вкладывается смысл всего предложения.

Междометия - это неизменяемые слова, служащие для выражения чувств и волевых побуждений, грамматически не всегда связанные с другими словами. «Ах, какие это были ночи! (Ah, ne gecelerdi onlar!)» В русском и турецком языках междометия составляют большой и богатый диапазон ощущений, переживаний, волевых импульсов, настроений. Междометия выражают эмоции и волеизъявления, но не называют их. Например, слово «цыц! (Tis!)» «выражает запрет, приказание прекращения чего-нибудь».

Одно слово даёт не только информацию, но и указывает на состояние говорящего. Именно по этой причине междометия относят к эмотивной лексике. Говорящий испытывает эмоции, а какие эти эмоции - тоже немаловажно. Глядя на междометие, мы не можем назвать источник данной эмоции. Междометие зависит от тона и интонации и от жестов, которыми междометия иногда сопровождаются. Междометие само по себе не только выражение чувств и эмоций, а и намерение говорящего вступить в беседу, пообщаться. Междометие служит для выражения неожиданной реакции человека. Это может быть радость, грусть, негодование, удивление, нетерпение и т. д. Ещё одной особенностью междометий можно назвать

их типичное употребление в прямой речи. Междометия предшествуют мыслям и переход мысли к слову происходит настолько быстро, что говорящий прибегает к междометиям, чтобы «успеть» высказаться. Говорят, что междометия интернациональны. Если, например, человеку наступают на ногу, не имеет значения, русский он или турок, он непременно воскликнет «ах! (ah!)» или «ой! (oy!)». Написание варьируется от языка к языку, но фонетическая структура более или менее одинакова.

Приведём примеры междометий, с помощью которых можно выразить гамму чувств.

Упрёк – «Ах! (Ah!)», «Ах, зачем ты так сделал!? (Ah, ne diye böyle yaptın!?)», «Эх, ты! (Ah, sen yok musun sen!?)» (потеря надежды на благополучный исход), «Эх, гори всё огнём!(Ah, canı sehenpeme!)» (отказ, не жалко).

Гнев – «Ах! Ты переходишь все границы! (Ah! Sen çizmeyi aşyorsun!)».

Удивление – «Ах, вон оно что! (Ah, vay anasını!) Ах, ты здесь (Ah, sen burada mısın!)».

Желание – «Ах, как я хочу на море! (Ah, canım nasıl da deniz çekiyor!».

Грусть – «Ах, как мне вас не хватает!(Ah, sizi nasıl özlüyorum!)».

Досада – «Ай, как жалко!(Ay, ne yazık!)».

Восторг – «Ай, как хорошо! (Ay, ne güzel!)».

Приветствие – «Здорово! (Harika!)».

Есть ещё звукоподражательные слова, которые некоторые лингвисты считают междометиями, а некоторые рассматривают их отдельно, т. к. они обычно употребляются самостоятельно и не всегда несут восклицательную нагрузку. Звукоподражательные слова-первые шаги в познании окружающего мира. Звукоподражательные слова отражают взаимоотношения человека с животными: ква, ква – vak,vak; кудахтанье – gıt gıdak; ку-ку – guk guk; кис кис – pisi pisi, fis fis; подзывание собаки – kuzu kuzu; собака – hav hav; мяу – miyav; цып, цып – bili bili; стук в дверь – tak tak; трах,бах – şangır şungur. В различных тюркских языках они имеют много различных вариантов междометных форм. По значению междометия делятся на эмоциональные и императивные (побудительные, повелительные). Эмоциональные междометия выражают чувства, эмоции, а также эмоциональную характеристику и оценку фактов и явлений действительности. В зависимости от интонации и условий контекста эти междометия могут выражать самые разнообразные по своему характеру чувства и ощущения. Например, междометие «а! (a!)» может выражать эмоциональное восклицание: А, кого я вижу!(A, kimi görüyorsunuz!); догадку, узнавание: «А-а-а! На улице тебя не узнаешь!(A, a, a! Sokakta görsen tanıyamazsın!)»; радость: «А-а-а, радость-то какая! (A, a, a, ne saadet!» ; досаду: «А-а-а, почему погасла моя душа!(A,a,a, ne olmuştur bana!»; негодование: «А-а-а, какой стыд! Какой стыд! (A,a,a, ne auyr, ne auyr!)»; сетование: «Эх, молодость, неужели ты прошла! (Eh, gençlik, sanki sen genç olmadın!».

Эмоциональные междометия: «эх!(eh), о!(o!), ах!(ah!), ба!(bak!), ох!(oh!)». Междометия этого разряда выражают всё разнообразие положительных и отрицательных эмоций (даже равнодушие и безразличие), которые возникают как реакция человека на действительность, на поведение других лиц. Побудительные (императивные, повелительные) междометия: «вон! (defol!), цыц! (geh!), чу! (Alo!),

тсс!(şişt!). Они выражают различные типы и оттенки повеления. Междометия меняют интонационный рисунок фразы. Они интонационно связаны с другими словами в структуре сложного синтаксического целого. Междометия легко сочетаются с частицами: «Ну же, говори! (Hadi be, söyle!), Ай да молодец! (Aferin, helal olsun!)» Междометия связаны и с другими частями речи: именами существительными, глаголами, модальными словами. Из имён существительных в междометия перешли – господи! (Allahım!), батюшки! (başına gelenler!), ужас! (korkunç!), глупости! (Aptallık!), беда! (bela!), горе! (acı!), дудки! (katiyyen!) отдельные глагольные формы (формы повелительного наклонения): Вали! (yıkıl ordan!) Брось! (kes!).

В функции междометий выступают целые словосочетания: какие страсти! (ne coşku!), чёрт возьми! (kahrolası!), подумать только! (dene de gör!). При переходе в междометия грамматические формы изменяемых слов утрачивают своё категориальное значение и грамматические признаки. Например, слово «Батюшки!» не обозначает лица, не склоняется. Многие междометия в русский язык перешли из других языков. Из тюркских – караул! (imdat!), айда! (Hoppala!).

Эмоции могут выражаться разными междометиями по-разному: ах, как интересно! (Ah, ne ilginç!); ой, как интересно! (оу, ne acaуір!); ох, как интересно! (Оу, çok tuhaf!) и т. п., за каждым междометием стоит ещё и некоторое общее значение, связанное с эмоциональным состоянием. Например, для «ох! (oh!)» можно предположить общее значение «ощущение тяжести». Ох, как я устал! (oh, nasıl da yorulmuşum!), Ох, как это замечательно! oh, ne güzel!) (восторг такой силы, что тяжело пережить). «О!» связано со значением «важность, серьёзность. «Ой! (ya!)» реакция на что-либо. Русские междометия образуют ряды с одинаковыми гласными (а!, ай!, ах!, ага!) и с одинаковыми согласными (ах!, ох!, ух!, эх!). Простое «ох!» – употребляется в определённом контексте, а «оxxxxx!» – для усиления удивления.

В наше время вопрос отражения эмоций стоит и в газетных статьях и в политической рекламе, где эмоциональная окраска слов играет важную роль. Отражение эмоций – это первоочередная задача. Междометия – это особая часть речи. Междометия характеризуют эмоциональную сферу языка и они также необходимы в нашем общении, как и любая другая часть речи. Молодёжный сленг включает большое количество междометий, выражающих различные эмоции. Сленговые междометия используются как средство общения с аудиторией на её языке. Популярные передачи, посвящённые миру шоу-бизнеса, – яркие примеры употребления междометий молодёжного сленга (вау!, уж!, йоу!).

Значение междометий неродного языка важно для педагогической лингвистики, т. е. описания языка для преподавания неродного (иностранного). Эмоциональный компонент междометия содержится в различных единицах языка: интонации, лексике. Семантика междометий описана во всех толковых словарях, но и описания их неполны. Междометия могут передавать один и тот же набор эмоций, а также каждое междометие может передавать несколько эмоций. Например: ах! – удивление, восхищение, возмущение. Междометия способны выражать трудноуловимые оттенки переживания. Выражение сожаления: эх!, ах!, ох!, ой!.

Эмоциональные междометия выражают чувства, эмоции, а так же эмоциональную характеристику и оценку фактов, событий и явлений

действительности. Большинство эмоциональных междометий отличаются многозначностью. Таковы, например, междометия а!, ау!, уф!, ей! и др. В зависимости от интонации и условий контекста эти междометия могут выражать самые разнообразные чувства и ощущения. Например, междометие «А!» выражает эмоциональное восклицание, употребляется для выражения удивления, злорадства и других чувств.

Догадка, узнавание. Это кто тут? (Kim var burada?) – спросил он. – А.....!, Тонька.

А, Ахмед! Здоров ли? (A, Ahmed, sen sağmısın!)

Удивление, восхищение: А-а-а! На улице тебя не узнаешь! (A,a,a! Yoda görsen tanımayacak!) .А, так это вы были! (A, nasıl olur, sizmiydiniz?). Радость: А-а-а, радость-то какая! (A,a,a ne mutluluk!).

Междометия могут выполнять контактоустанавливающую функцию. Обычно это телефонные разговоры. Например: Алло! (Alo!) или Да! (evet!). Для привлечения внимания собеседника – Да-да! (evet, evet!). Есть междометия-приветствия: Привет! (Merhaba!) Пока! (Hoşçakal!)

Положительная и отрицательная окраска передаётся интонацией и тоже связана с узнаванием: А, вот вы где! (O, siz buradami siz!).

Отрицательные эмоции носят непосредственный анализ. «Ух» не скажешь на что-то страшное (как ай, ох). Здесь удивление какого-либо отрицательного воздействия.

Описание междометий позволяет отметить схожие черты у рядов и групп междометий.

В разряд междометий в турецком языке отнесены эмоциональные возгласы – euvah!, of!, afeğin!; вопросительные возгласы ---ha!, hah!, hi!; указательные возгласы – aha!, deha!, te!;

Обращения: – Arkadaşlar! Ya Rabbi! Hey!, Mere!, Yahu!..; призывы: – Haydi! Yaşa! Var ol!; одобрение, восхищение: – Nefis!, Güzel!, Mükemmel!, Harika!; этикетные слова: – evet!(evet efendim! – Да, господин!), hayır!; yok! (yok canım! – Да ну!) peki! (ладно, так и быть. Ладно, берись за уроки! – peki dersine çalış!), efendim!.

В турецких междометиях раньше наблюдалось отсутствие слогового ритма: aaa!, eee!, uuf!. Междометия типа ау!, vay!. Vay uavgum, vay! – здесь процесс становления слогового ритма. Особенностью междометий является то, что они не относятся ни к знаменательным, ни к служебным частям речи. Междометия не являются членами предложения и синтаксически не связаны с членами предложения. Междометия часто содержат необычные звуки и звукосочетания: например, турецкое «ts!» при отрицании (и покачивании головой вверх), русское междометие «тьфу!, брррр!, гм!». Это доказывает, что раньше не существовало фонем. Кар – хват (цап). К – выражает внезапность; а – высшую силу; р – полноту завершения.

Междометия, лишённые слогового ритма, выражают различные эмоциональные реакции или содержат ожидание определённого отклика у собеседника: Аaaa! Bakın kimler gelmiş! Аaaa! – Смотрите, кто пришёл! Междометия в качестве вспомогательных элементов взаимодействуют с знаменательными частями речи.

Литература:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка. М., 1984.
2. Русско-турецкий словарь. М., 1989.
3. Турецко-русский словарь. М., 1977.
4. ЛЭС. М., 1990.
5. Щека Ю.В. Турецкая разговорная речь. М., 1989.
6. Щека Ю.В. Вопросы тюркской филологии. М., вып. III, 1997.
7. Wilson John, Dil Anlam ve Doğruluk (İbrahim Eminoglu), Ankara Okulu Yay., Ankara, 2002.
8. Comrie Bernard, Dil Evrensellikleri ve Dilbilim Pipolojisi (İsmail Ulutaş), Hece Yay., Ankara, 2005.

Ilyas Ustinier, Gulnara Diasamidze

Comparative Analysis of Emotionality of Russian and Turkish Interjection

Summary

Interjection belongs to emotional vocabulary and is mainly used in directed speech. They are also essential in interaction as the other figures of speech. Interjections widely used in Russian are--- ай!, ой!, а!, о Боже! Turkish language characterizes the following interjections vah!, vay!, uf, hele!, Allah-Allah! Interjections! – hadi! ; а!— ha!; бис – bis!; браво – bravo!; марш! – marş!; стоп – stop!, dur! ; ура – hurra! ; уф – uf!; э! – e!; эй – hey! --- are universal. It is proved by the resemblance of phonetic structure in which spelling depends on the language itself. We observe the lack of national specificity here as people benefiting from civilization lead common lifestyles. The article describes difference and similarity between Russian and Turkish interjection which indicates to the far geographical situation of the countries. The interjection «вах-вай! (vah vay!)» points out to the close neighboring countries (Georgia and Turkey) in which we observe many borrowed words, but this is the major topic of another separate research.

ილიას უსტინიერი, გულნარა დიასამიძე

რუსული და თურქული ენების ემოციის გამოძახებულ
 შორისდებულთა შედარებითი ანალიზი

რეზიუმე

შორისდებულები მიეკუთვნება ემოციურ ლექსიკას და ძირითადად გამოიყენება პირდაპირ გამონათქვამებში. მათ ხშირად ვიყენებთ ყოველდღიურ მეტყველებაში. შორისდებულთა სახეობები: айда! – ჰადი! ; а! – ა!; бис – ბის!; браво – ბრავო!; марш! – მარ !; стоп – სტოპ!, დურ! ; ура – ჰურრა! ; уф – უფ!; э! – ე!; эй – ჰეი! ითვლებიან უნივერსალურ გამონათქვამებად. ეს მტკიცდება ფონეტიკური სტრუქტურის მსგავსებით, ხოლო დამწერლობა დამოკიდებულია ენის ფონეტიკურ მარაგზე და შესაბამისად აისახება წერილობით ფორმაში. სტატია მიმოიხილავს რუსული და თურქული ენების შორისდებულთა სხვადასხვაობას და მსგავსებას, რომელიც თავის მხრივ მიუთითებს ამ ქვეყნების შორეულ მდებარეობაზე, ხოლო «вах-вай! (ვაჰ ვაჰ!)» სახეობის შორისდებულები - ახლო მეზობლობას, მაგალითად, საქართველოსა და თურქეთის.

იგი ქალიან ჰგავდა საქართველოს

საოცრად ძვირფასია ჩვენთვის დიდებული გალერეა უსაჩინოეს სწავლულთა, რომელთა კოლოსალური მუშაკობა და მოღვაწეობის ლაიტმოტივი სამშობლოს სიყვარული იყო, ცამდე ამალლებული და ტანჯვით ამალლებული სიყვარული...

ზვიად გამსახურდია იმ ქართველ მეცნიერთა კოპორტის ერთ-ერთი ბრწყინვალე წარმომადგენელი გახლდათ, რომლებიც ტონს აძლევდნენ თანამედროვე ლიტერატურულ-ესთეტიკური აზროვნების განვითარებას და ახალი წახნაგებით, ახალი ფერადებით ამდიდრებდა მას.

მის პიროვნებაში ერთმანეთს ჰარმონიულად შეერწყა პოეტი გმირი, პოეტი პრეზიდენტი, პოეტი მეცნიერი და პოეტი მოწამე. და ბედნიერები ვართ ქართველები, რომ აქ, საქართველოში, ცხოვრობდა და იღვწოდა ასეთი პიროვნება — ბატონი ზვიად გამსახურდია, დიდი ქართველის კონსტანტინე გამსახურდიას ღირსეული მემკვიდრე.

კოლხური კოშკის ყვავილებით დაფენილი ეზოს სურნელებასა და სამშობლოს ჭეშმარიტად მაღალ მუზებთან ნაზიარები და ამით საოცრად ამაყი და უფაქიზესი სულის ადამიანი, იმ სულითმეტყველ დიდებულ ქართველს მაგონებს, რომლის არსებობა და შემოქმედებითი წვა აზრსა და მნიშვნელობას მატებდა ჩვენს დროსა და სივრცეს, სრულიად საქართველოს...

ფართო და მრავალფეროვანი იყო ზვიად გამსახურდიას ინტერესების სფერო, ღრმა ერუდიცია და უსამანო თვალსაწიერი საშუალებას აძლევდა დიდი წარმატებით ეკვლია ქართული მწერლობის სხვადასხვა ეპოქის წარმომადგენელთა შემოქმედება და ამასთანავე შეექმნა თითოეული მათგანისთვის დამახასიათებელი სახეობრივი სისტემის, სტილური ხელრთვისა და პოეტური დიქციის მიგნება და ხაზგასმა.

საქართველოს გმირული, რაინდული წარსულიდან იყო თითქოს მოსული ჩვენს საუკუნეში ეს ზნემაღალი და სპეტაკი კაცი, “უმიშარი ვითარცა უხორცო” ღვთის წყალობაა, რომ ქვეყანას კონსტანტინე გამსახურდიას ოჯახიდან მოევლინა, რომ გაზარდა დედამ, რომელსაც მარადის სწამდა ღვთის მაღლი. ბევრს, ძალიან ბევრს, იტევდა მისი დიდი და ლამაზი გული-დიდი დავით აღმაშენებლის გონიერებასა და შემართებას, გიორგი სააკაძისებურ ნებისყოფასა და სიქველეს, ცოტნეს უღალატობასა და გაუტეხლობას.

ქრისტიანულ მიმტევლებლობასა და სიკეთეს. აკი უზარმაზარი კეთილი გულით მთელ საქართველოს დაატარებდა...

ზვიად გამსახურდიას ჩვენს საუკუნეში ხობში, ხიბულასთან, თავისი ეროვნების მანქურთები კლავენ, ვაიქართველები, გადაგვარებული კოსმოპოლიტები წირავენ, მაგრამ ქართული ფენომენი ასრულებს თავის დანიშნულებას, მოევლინოს მესია სამყაროს.

...რას ვიზამთ, ბედის ირონიაა ალბათ ყველაფერი. ზვიად გამსახურდიას ხვედრი რჩეულთა ხვედრია. ეტყობა არც მისი პიროვნების ბოლომდე შეცნობა, მისი მოწამეობრივი ცხოვრების შეგრძნება, მისი როგორც მეცნიერისა და მკვლევრის, პოეტისა და პუბლიცისტის ფენომენის წვდომაა იოლი.

ქართველი მკითხველი ცხოველი ინტერესით ეცნობა მის მრავალმხრივ საინტერესო სო გამოკვლევებსა და წერილებს (იოანე ზოსიმე, შოთა რუსთაველი) როგორც XX საუკუნეების გამოჩენილ ქართველ მწერალთა შემოქმედებაზე, ისე დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის ლიტერატურის წარმომადგენლების – მორისის, უაილდის, შელის, ფროსტის, სენდერბერგის და სხვათა ლიტერატურულ პორტრეტებს; წერილებს ლექსიკოლოგიისა და თარგმანის საკითხებზე.

მის წერილებსა და ესეებში ერთმანეთს ბედნიერად შეერწყა ეთიკა და ესთეტიკა, ფაქიზი სული და მხატვრული ალლო, მეცნიერული გემოვნება და ზომიერების გრძნობა, დიდი ინტელექტი და ზნეობრივ-ესთეტიკური სამყაროც, რამეთუ თითოეული წერილი თითქოს შიგნიდანაა განათებული და გასზივოსნებული სიკეთისა და მაღალი ზნეობის მაღლიანი შუქით და მაინც, უმაღლესი მშვენიერება მისი მეცნიერული ლიტერატურულ-ესთეტიკური მემკვიდრეობისა, იქნებ, სწორედ ბოლომდე ამოუხსნელ ერთ გიგანტურ და ყოვლისმომცველ სიმბოლურ დებულებაშია, რომლის კარის გასაღები მისმა გენიალურმა ავტორმა თან გაიყოლა სამუდამო სასუფეველში.

ზვიად გამსახურდიას უპირველესი მიზანი იყო გაეღვიძებინა მიძინებული ქართული ცნობიერება, აღევსო იგი ისტორიული წარსულის სიამაყის გრძნობით და განესაზღვრა ის მისია, რაც მას აკისრია მსოფლიოს ხალხების წინაშე, რითაც იგი სხვათაგან გამოირჩეულია, როგორც ღვთისმშობლის წილხვედრი. წერილში “საქართველოს სულიერი მისსია” მეცნიერი ისწრაფვის შეძლებისდაგვარად სრულად წარმოაჩინოს მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარების ჭრილში ქართული კულტურის ფენომენი. განსაზღვროს მისი ადგილი და რაობა, ამიტომაც იგი მითების უძველეს შრეებს მოაპყრობს მზერას. მისთვის ჩვეული სიღრმითა და რუდუნებით წარმოაჩენს ამ საიდუმლოებით მოცული სამყაროს შუქ-ჩრდილებს.

ზვიად გამსახურდიამ პრომეთეს მითის ინტერპრეტაციით დამაჯერებლად მიგვანიშნა, რომ კავკასიის ქედზე მიჯაჭვული პრომეთეს გათავისუფლება არის გათავისუფლება აზროვნებისა სხეულებრივი საწყისისაგან. ასევე, მკვლევრის აზრით, პრომეთე არის სიმბოლო იმ მოდემისა, იმ ხალხისა, რომელმაც უნდა განავითაროს მისტერიათა კულტურა და ყოველივე ის, რაც მას უკავშირდება. აქ კარგად ჩანს მკვლევრის სწრაფვა თანამედროვე დაბეჩავებული და დათრგუნული ქართული სულის აღსატყინებლად.

მეცნიერი განსაკუთრებით დიდ ადგილს უთმობს წმინდა გიორგის მიწიერი და ზეციური ასპექტების შესწავლას. მისი კულტის დამკვიდრებას საქართველოში. “გიორგი გახდა უმთავრესი წმინდანი ქართველი ერისა და არა მხოლოდ წმინდანი, არამედ ქრისტიანული ღმერთის სახე” (გვ 21).

უნივერსალური გველის, დრაკონის, განგმირვა სიმბოლურად გადმოგვცემს ბოროტების დათრგუნვას.

ზვიად გამსახურდიას რწმენით, საქართველო არის წილხვედრი ქვეყანა ღვთისმშობლისა, რომელშიც სულიწმინდა მელანდება. “სულიწმინდის მისსია უშუალოდ დაკავშირებულია ღვთისმშობლის მისიას. რა მისიაა ეს? ეს არის სანქტიფიკაციის, განწმენდის მისია, კაცობრიობის გაწმენდისა და ამავე დროს მხილებისა, რომელიც უნდა განახორციელოს ამ საწყისმა. ისევე როგორც მიქაელ-გიორგის მისიაა სულიერი აზროვნების განვითარება, უნივერსალური გველის ანუ დრაკონის დათრგუნვა, მატერიალიზმის დათრგუნვა, უნივერსალური ბოროტების დათრგუნვა და კაცობრიობის ხსნა. აი, ეს

ორი ასპექტი ყველაზე მეტად უკავშირდება საქართველოს მისიას. საქართველოს სული-
ერ მისიას (ზვიად გამსახურდია, წერილები, ესეები, თ.მ. 1991წ.).

ქართველი ერის ღვთიურ მისიაზე დაბეჯითებით მეტყველებს ძველი ქართული-
ლოსოფიური ძეგლი “ქებაი და დიდებაი ქართულისა ენისაი”, როგორც ლიტერატუ-
რულმა სამყარომ იცის, ამ ძეგლის შესახებ მრავალი მეცნიერული სტატია თუ მონოგ-
რაფია დაიწერა, რომელთა წარმოდგენისაგან თავს შეგნებულად შევიკავებთ. მეტად სა-
ინტერესოა ამ ძეგლის ზვიადისეული შეფასებები, დებულებები და დასკვნები.

ძველი ქართული ენის საუკეთესო ცოდნა, თეოსოფიური ძეგლებისა და საერთოდ,
სამეცნიერო ლიტერატურის სრულყოფილი ფლობა, ზემთაგონებული აღტკინება, მეცნიე-
რული სიღინჯე და ინტელექტუალური სიმწიფე-ყოველივე ეს ბატონ ზვიად გამსახურ-
დიას მსჯელობას უაღრესად დიდ დამაჯერებლობასა და მომხიბვლელობას ანიჭებს. იგი
გვთავაზობს საინტერესო მოსაზრებებს ქართულ ენაზე, მის წარმომავლობასა და იდენ-
ტიურობაზე. მეცნიერის მართებული დასკვნა ასეთია: “ქებაი ეხება არა მარტო ქართულ
ენას, არამედ ქართველ ერს, ქართულ ეთნოსს”, აქვე მეცნიერი გვთავაზობს იოანე მო-
ციქულის, ლაზარესა და ქართული ენის იდენტიფიცირებას.

მეცნიერულად დასაბუთებულია გამოთქმა “ოთხისა დღისა მკუდარი.” ერთი სიტ-
ყვით დიდად საგულისხმო თვალსაზრისებია. ქართული ეროვნება და მისი ენა შენარჩუ-
ნებული იქნება მისი (ქრისტეს) მეორედ მოსვლის დღემდე. რათა მან ეწამოს (ქრისტეს-
თვის), რათა ყოველი ერი ღმერთმა ამხილოს ამ ერის მეშვეობით. (გვ. 343).

დიახ, ცოდვილი კაცობრიობის მხილება მოხდება ქართული ენით, რომელიც პირ-
ველადი მისტერიული ენაა და ღმერთებთან ურთიერთობისათვის შექმნილი. ამიტომაც
არის იგი ლაზარე, გამორჩეული ყოველ ენათა შორის და თავისთავში მოიცავს მისტე-
რიების “ყოველ საიდუმლოს.”

და ყოველივე ის, რასაც ზვიად გამსახურდიას მსოფლშეგრძნება და მსოფლიო ხა-
ტი ჰქვია, მისსავე ქმნილებებშია განფენილი და დაუნჯებული.

სწორედ აქ, პათეტიკურ ვიზიონებში, წარმოაჩენს იგი ჰუმანიზმისა და მისი იპოს-
ტასების მამა-შვილობის, ფესვების, მშობლიური სახლ-კარისა და მოწამის წმინდა აზ-
რსა და მნიშვნელობას, მარადიულ ღირებულებებსა და ფასეულობებს.

ზვიად გამსახურდია მიუბრუნდა და შეიცნო მითის პრობლემა როგორც ფორმა
ყოფიერებისა, რომელიც უკიდურესი მგრძნობელობითა და ხატოვნებით ასახიერებს ყოვ-
ლის ფატალური დასასრულისა და უსასრულობის იდუმალებას. ამ კონცეპტუალური
ჭვრეტით არის განპირობებული მისი ესეების შინაგანი სულისკვეთებაც. მთელი მისი
მეცნიერული მემკვიდრეობა კი დარღვეულ დროთა კავშირის გამთლიანებული მცდელო-
ბაა, რომელსაც საფანელად სამშობლოს სიყვარული, უღრმესი პატრიოტიზმი უდევს.

ჩვენს წინაშეა დიდი ლიტერატურა, თავისი შინაგანი არსით ახალი და გარკვეულ-
წილად მოულოდნელიც. ის გვაღელვებს და ძალუმად აღგვიძრავს ამაღლებულის, მშობ-
ლიურის, ქართულის უიშვიათეს შეგრძნებას. მე მეჩვენება ის ყოველ წერილში თუ
ესეში თავიდან იწყება, როგორც სიტყვისა და ფიქრის ხელოვანი. მისი შინაგანი ტან-
ჯვითა და კეთილშობილი ძიებით აღბეჭდილი სული, ნიადაგ კიდევ უფრო შორი და-
თოვლილი მწვერვალებისკენ მიილტვის... მას რაღაც ინტუიცია აძლევს ძალას ინტონა-
ციების ნიუანსებით შექმნას ფერადოვანი მოზაიკა ცხოვრებისა, ესთეტიკური პრინციპის,

„რაც მე არ გამოვთქვი, ძლიერია მასზე, რაც მე ვთქვი,“ – მისი, როგორც მწერლისა და პუბლიცისტის ამოსავალი დებულება გახლდათ და არასოდეს არაა დაგვიწყებული.

ზვიად გამსახურდიას სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მან დაგვიტოვა უალრესად საინტერესო რუსთველოლოგიური გამოკვლევა “ვეფხისტყაოსნის სახისმეტყველება,” რომელშიც გაანალიზებულია მხატვრული აზროვნების ურთულესი შრე – ალეგორიულ-სიმბოლური. არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ ზვიად გამსახურდიას, რომელიც წერს: დიდი და სერიოზული პოეზია და მწერლობა ყოველთვის ალეგორიულია, ალეგორიას მოკლებული პოეზია და ლიტერატურა შიშველი ფაქტოლოგიაა, რომელსაც არ გააჩნია კერძოს განზოგადების უნარი და ამის გამო ვერ სცილდება ემპირიულ სინამდვილეს (“ვეფხისტყაოსნის” სახისმეტყველება, გვ. 299).

ზვიად გამსახურდიას აზრით “ვეფხისტყაოსანიც” სოფიოლოგიური ლიტერატურის ძეგლია, რომელიც ალეგორიულად გადმოსცემს ბიბლიურ კონცეფციას მამის, ძისა და სულიწმინდის მიერ კაცობრიობის ხსნის შესახებ (გვ. 69); ალეგორიულ-სიმბოლური პლანის მრავალმხრივი და ორიგინალური ანალიზით გვიჩვენებს თუ რა არის შოთა რუსთაველის პოემის იდეა, რა არის მისი გასაიდუმლოებული შრე.

ნაშრომში “რუსთაველი და ანტონი” მკვლევარმა დამაჯერებლად დაგვისაბუთა, თუ როგორ დაეხმარა ანტონ კათალიკოსის შემოქმედების შესწავლა რუსთველოლოგიურ კვლევაში. “ვეფხისტყაოსნის” რთული ფილოსოფიური და საღვთისმეტყველო ტერმინების, სიმბოლოებისა და ალეგორიების გაშიფრვაში. ზვიადის რწმენით, ანტონ კათალიკოსი იყო სულიერი მეუფე საქართველოსი, რომელიც ზვაობით როდი დასცქეროდა თავის უმდაბლესთ, არამედ იყო მსახური ყოველთა, თავმოდრეკილი, თვინიერი მოყვარული თვით თავისი მტრებისაც კი. ანტონი თავად იყო “მოთაებრი” კაცი, როგორც იგი უწოდებს სარგის თმოგველს, იგი იყო უკანასკნელი მოჰიკანი რუსთაველისეული საქართველოსი, ადამიანის რუსთაველისეული იდეალის პრაქტიკულად განმახორციელებელი არა მხოლოდ თავისი სიბრძნისმეტყველებით, არამედ პირადი ცხოვრებითაც (გვ. 98-99).

ზვიადის წერილებთან ლოგიკის ანაბარა მისვლა შეუძლებელია. ის ჯერ ემოციურ ატმოსფეროს ქმნის, პოეტიკა თუ მწერლის ნისლეულში შეჰყავს მკითხველი, მერე კი თავისი ესთეტიკური გამოცდილების შესაბამისად მიდის მისეული ლოგოსისაკენ.

და შემთხვევითი ალბათ სულაც არ იყო, დღევანდელ ამღვრეულ და დაუნდობელ სინამდვილეში, პროვინციალიზმის საერთო კვერცხიდან გამოჩეკილი ორი ურჩხულის – ნიჰილიზმისა და უმეცრების დამკვიდრების ვითარებაში ბატონი ზვიადი მთელი სისრულით ავლენდა ჭეშმარიტ რაობას და ღმერთისაგან მონიჭებულ შესაძლებლობებსაც. იგი გვზიბლავდა ქმედითი, აქტიური კეთილშობილებით, გენეტიკურადაც მწერლური სამყაროს მკვიდრი დიდი ქართული მწერლობის, ფაქტობრივად სულიერი საქართველოს ღირსეული მოქალაქე.

გურამ რჩეულიშვილისადმი მიძღვნილ ერთ-ერთ წერილში ზვიად გამსახურდია წერს: „რა შობს მოყვასისათვის თავგანწირვას? სიყვარული, ყოვლისმომცველი უსაზღვრო სიყვარული ადამიანისადმი, რა შობს თავისუფლებას? იგივე სიყვარული, უღონოდ სიყვარული უზენაესი ჭეშმარიტებისადმი. სად არიან ჩვენში მოწმენი უზენაესი ჭეშმარიტების სიყვარულისა? ესენი არიან გელათის აკადემიის აწ დახავსებული კედლები, ეს გახლავთ იყალთოს კიპარისების მისტიკური სიჩუმე, სად არიან მოწმენი მოყვასისათვის თავგანწირვისა? ესენი გახლავთ ველები ანისისა, დიდგორისა. ანციკერტისა, მარაბდი-

სა, კრწანისისა.” – ამგვარი ფიქრები აღეძვრის ბატონ ზვიადს ქართველი ადამიანის, ხალხის სიათთან დაკავშირებით.

ზვიად გამსახურდიას პოეზიაში ჩვენ თვალწინ თითქოს დაჰქრიათ ოცნებათა ანგელოზები, ლეგენდიდან გადმოდიან ქართლოსი და ჰამოსი, თარგამოსი და მცხეთოსი, ქართლის მთებზე დგებიან არმაზი და ფარნავაზი, გაცი და გაიმი, ნანა და დანანა. აქ მიწა ფეთქავს საუკუნეთა სუნთქვით, მთები წინაპართა ფიქრებით დაცრილი ფილტვებით არის ამოწეული. წლები ვარსკლავთა რაოდენობაა და აქ ფიქრის სიღრმე და ფართო განსწავლულობა იქცევა მკითხველის ყურადღებას, რასაც თავის მხრივ ამაღლებს პოეტური სიზუსტე, სიმდიდრე და დახვეწილობა. მის პოეზიაშია გასაღები იდეისა ადამიანის სამყაროზე ამაღლების შესახებ. მისი რწმენით, სულს შეუძლია რეალური სამყაროს ამაღლება და ნათელთან ზიარება. რეალური პარამეტრებით ამის წარმოდგენაც კი შეუძლებელია. ეს კარგად ჩანს „ღრუბლების პრინცი“ ტერენტი გრანელიდან მიძღვნილ ერთ-ერთ ლექსში. ტერენტი ზვიად გამსახურდიასათვის გახლდათ დამარცხებული საქართველოს გლოვის მუსიკა, სამარიდან ამოსული აჩრდილი, სისხლიანი სულით ცისკენ მაცქერალი: „თურმე დრო აგებს ლოდინს ხაფანგებს და მერე გაბმულ სულს უაღერსებს. ბედნიერი ხარ, თუ დრო გათანგე, თუ მის სალესზე სული ალესე.”

ზვიად გამსახურდიას პოეზია ხმამაღალი ფიქრია და სიხარულისა და ტკივილის აღსარებამდე მისული გულწრფელობით გამჟღავნება. ბოლოსდაბოლოს თითოეული ლექსი მისი სულის ზღვიდან გამორიყული ნიჟარაა, რომელშიაც მისი გუგუნია ჩარჩენილი. „გრაალის კოშკი შორით მოჩანს ქიმ-გაბზარული, ჰალლას ათენას, სიბრძნის ველზე უშფოთვლად რებულს... შავი ყორანი აზის თავზე და გაფითრებულს გარს ახვევია დემონების ბილწი არული.” – აქ გასაოცარი სახე სიმბოლოები იქცევა ჩვენს ყურადღებას „გრაალის კოშკი, ჰალლას ათენა, სიბრძნის ველი, შავი ყორანი.”

საქართველოს გმირულ წარსულთანაა დაკავშირებული სახე-სიმბოლოები – „ღიაღი იბერია,” „ვაჰანი და ძველი ვარძია, მთვლემარე არმაზი, მოწამე-მისანი მტკვარი, სიონი, ქაშვეთი, მარაბდა... “შორია შარიშური შარათა, მოჰქრიან სოველნი ქარნი, ბორიო ფლოქვების მარაბდა, ალები ტალებად მდგარნი” ან „ქვიშათა ქუშია ქაშვეთი, დროთა მარაბდული სევდა, ვის ავი ლაშებით ღლაგ-შეთი მუსვრად და საღმობად სევდა”.

საოცარი და უზადო იყო ბატონი ზვიადის კულტუროლოგიური მისწრაფებანი. ქცევის ამგვარი წესი ოჯახიდან მოსდგამდა. პოეტისათვის უცხოეთის პალიტრაზე “ლამისფერი ლომები სთვლემენ”, “ბოდღერში შავი თესლია”... რობინსონ ჯეფერსის პოეზიას კი პოეტი ასე აფასებს: „ფიქრი სასოება გარიჟრაჟზე ფიფქად იფრქვევა. შემოაწვება პლანეტის გულს სევდის კირთებად და წყევლის არე მოიცავს მთვარეს, სამყაროს შვენის გულმდღუღარე პლანეტა ჩვენი”.

საქართველოზე, მამულზე საუბრისას პოეტის წარმოდგენაზე ნათელი ფერები იწყებენ ლაციცს, თითქოს ლექსები კოლხური კოშკის ეზოს მონაბერი ჰაერით აავსო და თვალახელილ სიტყვებში ჩვენი სხივნათელი წინაპრები ისე იცქირებიან, როგორც ამოძვალა მზის სხივები: „განათდა სიონი დაემხო მონღოლი”, ან “ღამეა თეთრ ეკლესიათა არსაით მოჰქრიან სიონი” – ასე იქმნება სიმბოლოები, რომლებიც აზროვნების პროცესის მუდმივი ნაწილია. აკი ჩვენს სინამდვილეში დამკვიდრდა ხალხის სიყვარულის სიმბოლოს ჭეშმარიტი გამონათქვამები – ზვიადი!

ზვიად გამსახურდიას ლიტერატურულ—ესთეტიკური სამყაროს ჭეშმარიტ დაგვირგვინებად მესახება პოემა “კოსმიური წირვა”. “მე შეცთომილის” პრობლემა თხელ გამხდარა მწერალთა ყურადღების საგანი. მაგრამ ცოტას თუ მოხდება ამ სახარებისეული იგავის ძირითად არსზე.

ჩვენი ღრმა მოსაზრებით ზვიად გამსახურდიას პოემაში ეს პრობლემა მართებულადაა გადაწყვეტილი. მიგნებულია მთავარი არსი ბიბლიური იგავისა. “ქვესკნელს დამთქა სულთა მტერმა. სად შენა და მე სადაო, მომიძიე კრავი შენი, მეუფეო ზეცათაო! — ამ სიტყვებით პოეტმა გადმოგვცა ცოდვით დაცემული “უძღები შვილის” ტრაგედია და აქვა გასაღები სულიერი გადარჩენისა ანუ ცხოვნებისა: “სინანულის ცრემლთა რუებს აწკი უნდა ესათავო, მოხვედ ჩვენთა სინანულად, მეუფეო ზეცათაო”.

ცოდვით დაცემული ადამიანის აღდგომა სწორედ სინანულშია. “ქრისტეს მთელი ეკლესია არის მონანულთა ეკლესია, იმათი ვინაც დალუპვას სინანულის გზით გაურბის. სპეტაკი და წმინდაა სინანულით გაწმენდილი გული, რომელიც ხელახლა შეიმოსავს ნათლისღების მადლს. მიტომაც შემოსა მამამ უძღები შვილი ნათლისღების წმინდა სამოსელით. ის ადამიანი კი, რომელიც წრფელი გულით მონანიებს ცოდვას, გაივლის კათარზისის გზას და ნათლისღების მადლით შეიმოსება. ამ მადლთან ერთად ქრისტესაც შემოსავს და აღადგენს მის სულში ღვთის ხატებას. “რაოდენთ ქრისტეს მიერ ნათელ გიღებიეს, სული შენი უქრობ კელაპტრად ჰვიეს. უკვდავებად აღიმსთე და შეიმოსე ქრისტე”.

ამ მადლთან მთელი ქართველი ერის ზიარება იყო ზვიად გამსახურდიას ეროვნული თუ მეცნიერული მოღვაწეობის მთავარი მიზანი. და მართლაც, ზვიადი საქართველოსთვის წამებულთა რიცხვს მიეკუთვნება. მათი რიცხვი, ზვიადისავე თქმით, უპრეცედენტოა ქრისტიანულ სამყაროში. მისი სახელი მათ შორის დაივანებს და მისი მშვენიერი ხატება ეკლესიის კედელსაც დაამშვენებს. მან სიცოცხლეშივე იგრძნო ქართველი ხალხის უდიდესი სიყვარული. იგი ძალიან ჰგავდა საქართველოს...

Tsiala Meskhia

He was very much alike Georgia

Summary

Zviad Gamsakhurdia is one of the most prominent representatives of Georgian history. His name is closely associated with intellectual revival of Georgian spirit.

He has created impressive image-bearing systems depicting his attitude towards literary past and future of the Georgian word.

He showed great interest in history of Georgian literature, literary criticism, Rustaveli poems, literary heritage of European and American writers.

Gamsakhurdia's views were conditioned by traditions of the Georgian Orthodox Church. His humanism, astute mind, inadmissibility of evil and his gift of eloquence define his style and underline especial place of Gamsakhurdia among other prominent representatives of the XX th century.

Gamsakhurdia united people, bringing up the moral and social issues of the day. Zviad Gamsakhurdia is one of the most outstanding, versatile intellectuals not only of the XXth century but of the whole period of literary and aesthetic thoughts.

საქართველოს
ლიტერატურის
აქადემიის
გამაგრილებელი
ცენტრი

ციალა მესხია

Он был очень похож на Грузию

Резюме

Звиад Гамсахурдия является одним из самых значительных представителей новейшей грузинской истории. Его имя тесно связано с интеллектуальным возрождением грузинского духа.

Гамсахурдия создал впечатляющие иконические (образные) системы, представляющие его отношение к литературному прошлому и будущему грузинского художественного слова.

Интересы Звиада Гамсахурдия были обращены к истории грузинской литературы, критики. Он изучал поэму Руставели, творческое наследие европейских и американских авторов.

Взгляды Гамсахурдия были обусловлены традициями грузинской православной церкви. Его гуманизм и пронизательный ум, неприемлемость зла и литературный дар определяют стиль мыслителя, подчеркивая особое место Гамсахурдия среди выдающихся личностей XX-го столетия.

Гамсахурдия объединил, сплотил народ, поднимая злободневные морально-социальные проблемы эпохи.

Наивысшим достижением эстетической мысли Гамсахурдия, на наш взгляд, является его «космическая месса», в которой поставлена проблема блудного сына — одна из важнейших парадигм Нового Завета.

Гамсахурдия заставляет своего читателя задуматься над вечным вопросом соотношении добра и зла, воздаяния и кары.

Гамсахурдия — один из самых ярких, разносторонних интеллектуалов не только XX-го столетия, но и всей грузинской литературно-эстетической мысли.

ბიბლია მეტყველების წარმოშობისა და დანიშნულების შესახებ

წარმოიდგინეთ ერთი წუთით, ადამიანები მეტყველების გარეშე? „უტყვი ადამიანები ერთმანეთისაგან დაშორებულ კუნძულებს დაემსგავსებოდნენ“, – წერს ენათმეცნიერი. მეტყველების ფენომენთან დაკავშირებით უამრავი თეორიაა შექმნილი, რომელთა შორის უპირატესობს ევოლუციის თეორია. ვფიქრობთ, ინტერესმოკლებული არ იქნებოდა ბიბლიური თვალსაზრისი მეტყველების წარმომავლობის შესახებ. მაგრამ სანამ ძირითად თემაზე გადავიდოდეთ, ერთხელ კიდევ ვაღიაროთ, რომ მეტყველება არის სამყაროს პირველი და განუმეორებელი საოცრება, რითაც ღმერთმა დააჯილდოვა თავისი უნიკალური ქმნილება – ადამიანი, რომ ღმერთმა მათ ბუნებაში ჩაუდო ურთიერთობის მოთხოვნილება როგორც ერთმანეთთან, ისევე ყოვლის შემოქმედთან მეტყველების საშუალებით.

ახლა კი მოვისმინოთ მეტყველების პირველი ნიმუში ღვთისგან: “და თქვა ღმერთმა: “იყოს ნათელი!” და იქნა ნათელი” (დაბადება 1,3). ღმერთმა ნათელს უწოდა “ღღე”, ბნელს კი “ღამე”. პირველი დიალოგი, რომელიც ბიბლიაშია ჩაწერილი, ეს არის ღვთის თათბირი თავის პირშო – იესო ქრისტესთან ისეთ უღიადეს თემაზე, როგორც არის ადამიანის შექმნა: “და თქვა ღმერთმა: “შევქმნათ ადამიანი ჩვენს ხატად და ჩვენს მსგავსად” (დაბადება 1,26) და თავის დიდოსტატთან ერთად “შექმნა ღმერთმა ადამიანი თავის ხატად, შექმნა ისინი მამაკაცად და დედაკაცად” (დაბადება 1,27) სიყვარულისა და გამრავლების უნარით. მამაკაცს უწოდა ადამი, დედაკაცს კი თვით ადამმა შეარქვა სახელი ევა და მანვე მისცა სახელი ყოველივეს. ჩვენი პირველი წინაპარი წყვილი – ადამი და ევა აკურთხა ღმერთმა და უთხრა მათ: „ინაყოფიერეთ და გამრავლდით და აღავსეთ ქვეყანა” (დაბადება 1,18). შემდეგ კი ბიბლია გვამცნობს ღმერთისა და ადამის დიალოგს. მაგალითად: “გააფრთხილა უფალმა ღმერთმა ადამი, უთხრა: ყველა ხის ნაყოფი გეჭმევა ამ ბაღში. მხოლოდ კეთილისა და ბოროტის შეცნობის ხის ნაყოფი არ შეჭამო, რადგან როგორც კი შეჭამ, მოკვდებიო;” დაუძახა უფალმა ღმერთმა ადამს და უთხრა: ადამ, სადა ხარ?

მიუგო: შენი ხმა მომესმა ბაღში და შემეშინდა, შიშველი რომ ვარ და დავიმაღე.

უთხრა: ვინ გითხრა შიშველი რომ ხარ? იმ ხის ნაყოფი ხომ არ გიჭამია, მე რომ ავიკრძალე?

უთხრა ადამმა: შენ რომ დედაკაცი მომიყვანე, მან მომცა ამ ხის ნაყოფი და მეც შევჭამე.

უთხრა უფალმა ღმერთმა დედაკაცს: ეს რა ჩაიდინე? თქვა დედაკაცმა: გველმა შემაცდინა და მეც შევჭამე.

უთხრა უფალმა ღმერთმა გველს: (დაბადების 3:9-14) და ასეთი მაგალითები: “უთხრა ღმერთმა”, “მიუგო”, “თქვა”, “გააფრთხილა” და ა. შ., ცხადყოფს მეტყველების უნარის ღვთისმიერობას (დაბადების 2: 16,17). ადამი არა მარტო ღმერთთან საუბრობდა,

მას ჰქონდა უნარი ახალი სიტყვების მოფიქრებისა. მასვე დაავალა ღმერთმა დედადამიწაზე არსებულთათვის სახელის დარქმევა: “გამოსახა უფალმა ღმერთმა მიწისგან ვედრისგან უღელსა და ცხოველი და ცის ყველა ფრინველი, რომელ სულდგმულს რას დაარქმევდა სახელიც მისი სახელიც ის იქნებოდა” (დაბადების 2:19).

ასევე ადამს სიტყვიერი ურთიერთობა ჰქონდა ევასთან. ე. ი. ადამი მეტყველებდა, სხვის მეტყველებას იგებდა და თავადაც იგონებდა სიტყვებს. ნათელია, რომ მეტყველება ევოლუციის ნაყოფი არ არის. იგი მზად მიეცა ღმერთისგან კაცობრიობას. სიტყვა იყო დასაბამიდან. ამაზე მეტყველებს ადამიანის სამეტყველო აღჭურვილობა: მეცნიერთა (ი. ნ. მარიები, გაიტონი) მიხედვით, დახვეწილ მეტყველებას წარმოქმნის ადამიანის ტვინის შუბლისწინა ნაწილის ქერქის მამოძრავებელი ზონა, რომელიც შეიცავს მილიარდობით ნეირონს და დაკავშირებულია ენის, ტუჩების, ყბის, ხორხის 100-მდე კუნთთან, ტვინის გვერდითი ნაწილი – “ვერონიკეს ზონა”, რომელიც ასევე მილიარდობით ნეირონს შეიცავს, პასუხისმგებელია ენისა და სიტყვების მნიშვნელობის ცოდნაზე, მეტყველების ემოციურ მხარეზე ტვინის სხვა ნაწილი ზრუნავს. სამეტყველო აპარატის მოწყობილობის უნიკალურობა, მის გონიერ შემოქმედზე მიუთითებს და მეტყველების ევოლუციურ წარმომავლობის თეორიაზე ნაკლებად მიგვანიშნებს.

პრობლემის მეტი სიციხადის მიზნით მივყვით ისევ ბიბლიას. სოლომონ ბრძენი სიტყვის პირველობას უსვამს ხაზს, როცა წერს: “ღმერთო, მამა-პაპათა და წყალობის უფალო, რომელმაც ყოველივე შექმენი შენი სიტყვით, გამომსახველი კაცისა შენი სიბრძნით, რათა მეუფებდეს იგი შენ მიერ გაჩენილ ქმნილებებზე, რათა სიწმინდითა და სიმართლით განაგებდეს სოფელს და წრფელი სულით სჯიდეს სამართალს” (სიბრძნე სოლომონისა 9:1-4).

იაკობის 1:17-ში წერია: “ყველა კეთილი საბოძვარი და ყველა სრულყოფილი ნიჭი მალლიდან მოდის, ნათელთა მამისგან, რომელთანაც არ არის ცვლილება და არც ჩრდილი ცვალებადობისა”,

სიტყვა (მეტყველება) უზენაესისაგან მოდის და იგი უცვლელი და მარადიულია. ღმერთმა სიტყვა შექმნისა და აღმშენებლობისათვის, ყოველგვარი კეთილი და დიადი საქმისათვის გამოიყენა.

ენა – სხეულის ეს პატარა, მაგრამ საკვირველი ნაწილი, ფლობს სიკეთისა და ბოროტების განუსაზღვრელ უნარს, პრობლემა იმაშია, თუ რა დანიშნულებით გამოვიყენებთ მას. ბიბლია გვაფრთხილებს, რომ ენა ბოროტად არ უნდა იყოს გამოყენებული. სოლომონის იგავნის 15:4-ში ვკითხულობთ: “ტკბილი ენა სიცოცხლის ხეა, ცბიერი კი სულის შემუსვრა.” ამიტომ “მოერიდე ამქვეყნიურ ლაყბობას, რომელსაც უფრო და უფრო მიჰყავს ხალხი უღვთოებისაკენ.” მოლაყბეთა “სიტყვა ღია წყლულივითაა, რომელიც ჭამს ხორცს” (2 ტიმოთეს 2:16,17). მართლაც, როგორც სხვადასხვა სახის ინსტრუმენტი განსხვავებულ ხმებს გამოსცემს თავიანთი ბუნების შესაბამისად, ასევე არიან ადამიანებიც. კეთილი კეთილს ამბობს, ბოროტი – ბოროტეულს. სიტყვა ავლენს პიროვნების გონიერებასა და ჭკუას. სიბრძნე ზირაქისას 4:24-ში ჩაწერილი სიტყვები სწორედ ამ აზრის დამოწმებაა: “სიბრძნე სიტყვით შეიცნობა და ცოდნა – ენის მეტყველებით”.

ბრძენის ხელში სიტყვა მიზანს ხვდება მუდამ, რადგან მან იცის როდის, ვისთან, რა თქვას. სიტყვის დროულობა და სარგებლიანობა მისი შედეგით დასტურდება. ბრძენი ყოველთვის ჭკრეტს უამს უბნობისა და უამს დუმილისა, იცის, რომ “გასროლილ” სიტ-

ყვას უკან ვერ დაიბრუნებს, ამიტომ, ასჯერ ზომავს და ერთხელ ჭრის. “ბრძვეს კი და-
ვაში ითრევს, მისი პირი აყალ-მაყალს იწვევს” (იგავნი სოლომონისა 18:6) <sup>თავისდასა-
ზიანოდ.</sup>

ბიბლია გვარიგებს, რომ ენას შეუძლია ადამიანს მოუტანოს პატივი და უპატიობა, წარმატება და წარუმატებლობა, “ცრუ ბაგენი სიბილწეა უფლის წინაშე, ჭეშმარიტების მოქმედი კი სათნონი არიან მისთვის” (იგავნი სოლომონისა 12:22). “გესლიანი ენა მახვილივით ჩხვლევს, ბრძენკაცის ენა კი მკურნალია” (იგავნი სოლომონისა 12:18).

ტკბილი ენა გამამხნეველი, მანუგეშებელი და შთამაგონებელია. იგი აცხრობს კონფლიქტს, ანელებს გულფიცხობას, მთქმელსაც და მსმენელსაც აჯილდოებს სიხარულითა და მშვიდობით, “ამო საუბარი გოლეული თაფლია, სულის სიტკბოა და ძვლის კურნებაა” (იგავნი სოლომონისა 16:24). ხოლო ვისაც “კამათისა და პაექრობის სენი ჭირს, საიდანაც წარმოიშობა შური, დავა, გმობა და ბოროტი ეჭვი” (1: ტიმოთეს 6:4), სულიერი დაცემისა და ფიზიკური განადგურების თანამდებია. ფუჭი კამათი გარყვნილი გონებისა და ჭეშმარიტებას მოკლებულ კაცთა ნიშანია, ამიტომ მოერიდე – გვაფრთხილებს ბიბლია, სულელურ პაექრობას, გვარ-ტომობას, კინკლაობას და დავას” (ტიტეს 3:9).

ბოროტებისგან თავდაცვის ერთ-ერთი ბიბლიური პრინციპია – უშვერობას ნუ მი-
აჩვევ შენს პირს, რადგანაც მასშია მიზეზი ცოდვისა (სიბრძნე ზირაქისა 23 13). ქრის-
ტეს მოწაფე იაკობი ენას აღარებს ერთ შემთხვევაში ლაგამს, მეორეში – ხომალდის
საჭეს. როგორც ლაგამი იმორჩილებს ცხენს და საჭე – ხომალდს, ასევე ენას ჭეშმარი-
ტი სიტყვით შეუძლია დაიმორჩილოს მთელი სხეული. “ვინც სიტყვით არ ცდება,
სრულყოფილი ადამიანია. მას შეუძლია ალაგმოს მთელი სხეულიც” (იაკობის 3:3,4,2);
შემდეგ განაგრძობს იაკობი: ”ერთი პირიდან გამოდის ლოცვა-კურთხევა და წყევლა. ასე
არ უნდა იყოს, ჩემო ძმებო. განა მოედინება ერთი წყაროს თვალიდან ტკბილი და მწა-
რე?” (იაკობის 3:10,11) – დღესაც სასარგებლოა და გასათვალისწინებელი.

ენისა და სიტყვის შესახებ კლასიკოსთა მაღალი შეხედულებები ამ ფენომენტან
დაკავშირებული ბიბლიური თვალსაზრისთა ჭეშმარიტების დადასტურებაა. I საუკუნის
რომაელმა მეცნიერ-პედაგოგმა და ორატორმა მარკუს ფაბიუს კვინტილიანემ გონებას,
მეტყველების უნარს ღვთიური ძღვენი უწოდა. მან მჭევრმეტყველებას და, კერძოდ,
ორატორის აღზრდას უძღვნა 12 წიგნი “ორატორის დარიგებანი”. მასში ავტორმა მეც-
ნიერულად დაასაბუთა მჭევრმეტყველების საოცრება, აჩვენა მისი განვითარების გზები,
მეთოდები, ფორმები და საშუალებები.

მეტყველების უნარი თავისი საოცრებებით: სიტყვაკაზმულობა, მჭევრმეტყველება,
სიმღერა-გალობა და მისთანანი თავად მეტყველებენ თავიანთ ღვთიურობაზე და ფარდას
ხდიან ევოლუციური განვითარების თეორიის აბსურდულობას.

ბიბლია იტყობინება, რომ “რაც დასაბამიდან შეიქმნა, მას არაფერი მოჰმატებია”
(სიბრძნე ძირაქისა 42:23,24) და ამაში რეალური სინამდვილეც ადვილად გვარწმუნებს.
ბიბლიურ მოსეზე, სოლომონზე და წინასწარმეტყველებზე უფრო დიდი, ბრძენი და გო-
ნიერი ამ წუთისოფელს სხვა არავინ ჰყოლია. არავის უთქვამს, რაც ბიბლიაში არ
თქმულა.

რწმენა იმისა, რომ მეტყველება ღვთიური უნარია, არ მოგვცემს უფლებას უფ-
ლისმიერი ბაგეები ბილწსიტყვაობას დავუთმოთ და ბოროტად გამოვიყენოთ. ჭეშმარიტე-

ბა გვასწავლის სულის ნაყოფებთან ბაგეთა ნაყოფის შეხამებასა და მის გაკეთილშობილებას, რომ გულისთქმებით ნაკვები სიტყვა ბილწავს კაცს და აგდებს საფრთხეში: „გაზეთი“ ცის ცრუ ბაგე მისივე მტერია და ლაქარდიანი ენა საფრთხეს უმზადებს“ (იგავნი სოლომონისა 26:28).

ჩვენი უბადრუკი სინამდვილეც ხომ მთლად აღსავსეა „ენით დაკოდილთა“ გულშემზარავი მაგალითებით. ბიბლია გვიხსნის, რომ ენას ამ საოცარ მინიატურულ ორგანოს, არა მარტო სიამოვნება-უსიამოვნების, არამედ სასიცოცხლო მისია აკისრია. „სიკვდილ-სიცოცხლე ენის ხელშია და მისი მოყვარულნი მის ნაყოფს იგემებენ“ (იგავნი სოლომონისა 18:21). როგორ? ეს უკვე სხვა თემაა და აქ ამაზე არ შევჩერდებით.

ენის სიყვარული ნიშნავს მის კეთილად გამოყენებას, ღმერთის ნების ცოდნასა და მის შესრულებას. ენა მისი პატრონის მამხილებელია. თუ ენა მადლის მაუწყებელია, პატრონი მართალია, ხოლო ბაგეები თუ სიცრუეს ღაღადებენ, მისი პატრონიც ცრუა და ბოროტი. ასე გვასწავლის ბიბლია: „მართლის ბაგენი მადლს აუწყებენ, ბოროტეულთა პირი კი – ღაღატს“ (იგავნი სოლომონისა 10:32). ეს აზრი განავითარა რუსთაველმა თავის სიტყვაში: „ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა“.

მართლაც ავი ენა პიროვნებას უზნეოსა და ბოროტეულს ხდის, ფიზიკურად და ემოციურად ამახინჯებს, ბიოლოგიურად ანადგურებს. ვის არ გამოუცდია, რომ ავ სიტყვას თუ რა განრისხება გამოუწვევია წუთში, ხოლო კეთილ სიტყვას უმაღვე როგორ გაუნეიტრალებია დაძაბული სიტუაცია.

კონფლიქტის დროულად თავიდან აცილების მიზნით ბიბლია გვასწავლის: „მშვიდი პასუხი გულისწყრომას აცხრობს, საწყენი სიტყვა კი რისხვას იწვევს“ (იგავნის 15:1). ენატანია კაცი შულლის გამჩალებელია“... „ბრძენის ენა კი – მადიდებელი. კაცი კვდება და სიტყვა რჩება. სიტყვა უკვდავია. დიდი ხნის გარდაცვლილიც კი მის მიერ დატოვებული სიტყვით შეიცნობა. მიტომ „ნუ გისწრებს ენა და გული შენი ნუ გიჩქარის სიტყვის წარმოთქმას“ (ეკლესიასტეს 5:1); „ვინაიდან ყველაფერს ჟამი და წესი აქვს“ (ეკლესიასტეს (8:6); ან კიდევ: „რასაც დათეს, იმასვე მოიძქი“ (იაკობის 1:5).

მეტყველებასთან დაკავშირებით ბიბლიური სიბრძნე გვასწავლის თუ როგორი უნდა იყოს სიტყვა ჩვენი ბაგეებიდან წარმოთქმული.

სიტყვა – მართალი, ბრძნული, ნათელი, ტკბილი, კეთილი, უკიცხველი, სასარგებლო, დამრიგებლური, შთამაგონებელი, შემრიგებელი, მანუგეშებელი, აღმშენებელი, მადიდებელი და არავითარ შემთხვევაში გამღიზიანებელი, მტრობის ჩამომგდებელი, ცრუ, ცილისმწამებელი, თვალთმაქცური, მლიქვნელური, მრისხანე, შეურაცხმყოფელი, დაძაბურებული, ნიშნისგებითი, ბილწი და საძაგელი.

ბაგეთა კეთილდანიშნულების მარად ცოცხალი და სწორუპოვარი ნიმუში მოგვცა ღვთის საყვარელმა ძემ, ჩვენმა უფალმა იესო ქრისტემ. იგი ისე ბრძნულად, მშვიდად და სიყვარულით ლაპარაკობდა, რომ მისი მტრებიც ვერ ფარავდნენ გაკვირებას: „გაოცებულნიყვნენ მისი მოძღვრებით, ვინაიდან ძალმოსილი იყო მისი სიტყვა“ (ლუკას 4:32). ღვთის ძე ჭეშმარიტებას აცხადებდა კაცთა მოღმის გონების გასახსნელად და გადასარჩენად. მართალი იყო და მართალ სიტყვას ამბობდა.

სიტყვის ოსტატობა არაერთგზის გამოამჟღავნა ქრისტემ. სწორედ მართალი და მოხდენილი სიტყვით დაამარცხა მან ამ წუთისოფლის მთავარი – სატანა-ემშაკი. ნათელღებულ იესოს გამოცდა მოუწყო ამ სოფლის მაცდურმა, უთხრა: „თუ შენ ღვთის

ძე ხარ, თქვე ეს ქვები პურებად იქცნენ“. იესომ მიუგო პასუხად: „დაწერილია უბრალოდ არა პურითა ერთითა ცოცხლობს კაცი, არამედ ღვთის პირიდან მომდინარე სიტყვით“. მაშინ იგი ტაძრის ქიმზე აიყვანა ეშმაკმა და უთხრა: “თუ ღვთის ძე ხარ, გადაიგდე თავი ძირს, ვინაიდან დაწერილია: თავის ანგელოზებს უბრძანებს შენზე და ისინი ხელში აყვანილს გატარებენ, რათა ქვას ფენი არ წამოკრა“. იესომ უთხრა: “ასევე დაწერილია: არ გამოცადო უფალი, ღმერთი შენი“; შემდეგ ეშმაკმა მაღალ მთაზე აიყვანა იგი და წუთისოფლის ყველა სამეფო და მათი დიდება უჩვენა და უთხრა: „ყოველივე ამას შენ მოგცემ, თუ დამხობილი თაყვანს მცემო“. მაშინ იესომ უთხრა: „განვედ, სატანავ, ვინაიდან დაწერილია: უფალს, შენს ღმერთს ეცი თაყვანი და მხოლოდ მას ემსახურე“. მახვილი სიტყვით მოიშორა იესომ ვერაგი მაცდური.

როგორც ვხედავთ, ბიბლია არა მარტო გვიხსნის მეტყველების წარმოშობას, მის არსსა და დანიშნულებას, ამასთანავე გვაძლევს არაჩვეულებრივ მეთოდურ რჩევებს, თუ როგორ უნდა განვაკითხოთ ეს უნიკალური, მხოლოდ კაცთათვის დამახასიათებელი უნარი.

პოეზიის უბადლო ნიმუშებს შეიცავს ღვთისუფლიერი წიგნი – ბიბლია. ფსალმუნები მჭევრმეტყველების, პოეტური სიდიადის, მელოდიურობისა და ესთეტიკური ემოციურობის კლასიკური ნიმუშია.

მუსიკა – მეტყველების ჩუქურთმა, ხელოვნება, როგორც სამყაროს წესრიგის და ჰარმონიულობის გამოძახილი, ღვთიური სიბრძნისა და ძალის დამოწმებაა. ყოვლისშემოქმედმა პროპორციულად დაანაწილა განსხვავებული ნიჭი და უნარი, რომ მრავალფეროვნებისა და უსასრულობათა შეცნობაში ეპოვა ადამიანს ცხოვრების აზრი და მშვენიერება.

სიტყვის ჩუქურთმაა მჭევრმეტყველება, პოეზია და მუსიკა. მუსიკის მშვენიერებაზე მიუთითებენ სიბრძნის ვირტუოზები. სანტიაგო არგუელი ამბობს: “სამყაროს შექმნისას დემიურგოსი მუსიკოსია, მაგრამ არა მარტო მუსიკოსი, არამედ, საერთოდ ხელოვანი. ხოლო მის მიერ შექმნილი სამყარო – ხელოვნების ნიმუში. დიდოსტატი ხელოვანი – დემიურგოსი ხელოვნების კანონების თანახმად აგებს კოსმოსს!” – (პლატონი, “ტიმოლოსი”, თბ., 1994, გვ. 190-191).

პლატონი კიდევ უფრო ღრმად იჭრება მუსიკის სამყაროში. მას მიაჩნია, რომ მთელი სამყარო თავისთავად, მისი ხილული ციხა და ვარსკვლავებით, მატერიალური თუ სულიერი სუბსტანციის წრებრუნვით, განვითარების უწყვეტი რიტმითა და შინაგანი კანონზომიერებით ღვთაებრივი ხელოვნების, ყოვლისშემქმნელ შემოქმედებითი აქტის გრანდიოზული შედეგია; რომ ბუნების ჯადოქრულ ხიბლს, მის მომხუსხველ მშვენიერებას, სამყაროს მწყობრ და დახვეწილ წესრიგს – არქიტექტურულ, მუსიკალურ და პლასტიკურ საწყისთა ერთობლიობა განაპირობებს.

ვაგნერი ასაბუთებს, რომ მუსიკა ჰარმონიულობის გამოხატვის უმაღლესი ფაქტია: “ჰარმონიის არსს ადამიანის არავითარი სხვა შემოქმედებითი უნარი არ შეესაბამება, ის ვერც სხეულის პლასტიკურ მოძრაობაში ჰპოვებს ასახვას, ვერც აზროვნების ლოგიკაში... ჰარმონია ადამიანის მიერ აღქმული, მაგრამ გონებაშიუწვდომელ სტიქიურ ძალას მოგვაგონებს”.

კვინტილინე მუსიკის ნიჭს, როგორც ღვთაებრივ ჯილდოს, “სიძნელეთა ადვილად გადატანის”, შრომის გაადვილების, ცხოვრების გახალისების უებარ წამლად მიიჩნევდა.

მუსიკალური ინსტრუმენტებითაც, – წერს კვინტილიანე, – რომლებიც არ წარმოთქვამენ სიტყვებს, მუსიკოსს შეუძლია შეაღწიოს მსმენელის სულში და გამოიწვიოს სათანადო გრძნობები, ტანის რიტმულ მოძრაობას, ჰარმონიულ რხევებსაც მუსიკა განაპირობებს. აგრეთვე ამაღლებული, ძალზე მელოდიური და გრძნობიერი მუსიკის მოსმენა დადებითად მოქმედებს ზნეობრიობაზე, ამაღლებს სიმხნევს, შეუპოვრობას, სიფაქიზეს, სინაზესა და კეთილშობილებას, ავითარებს ესთეტიკურ გემოვნებას.

ღვთიური შემოქმედების ჰარმონიულობამ, წესრიგმა და ურთიერთგანპირობებულობამ თუ პროპორციამ მუსიკაში ჰპოვა ერთობლივი განსხეულება. მუსიკის დანიშნულება ადამიანთა დატკობაა. ამისათვის აუცილებელი არაა ყველა მომღერალი იყოს, ერთეულებს შეუძლიათ ათასეულები დაატკობონ ჭეშმარიტი მუსიკით. ესეც გათვალისწინებული აქვს არსთა გამრიგეს.

მაგრამ მუსიკის უმთავრესი ღვთიური დანიშნულება ყოვლისშემოქმედისადმი მადლიერების გამოძხატველი გალობებია. თვით იესო ქრისტე გალობით განადიდებდა უზენაესს. იგი ამბობს: “ვაუწყებ შენს სახელს ჩემს ძმებს, კრებულს შორის გიგალობ შენ” (ებრაელთა 2:12); ან კიდევ: “ადიდეთ უფალი, უგალობეთ უფალს” (ფსალმუნების 149:1).

სიტყვა, მუსიკა, პოეზია სულის ნაყოფებია, ადამიანისა და მისი უნიკალური უნარის – მეტყველების ღვთაებრიობის დამადასტურებელი.

წერითი მეტყველების უნიკალურობა მის ფუნქციაშია. დამწერლობა აზრთსაცავია, რომლითაც თაობიდან თაობას ენახება და გადაეცემა კაცობრიობის მიერ დაგროვილი ცოდნა-გამოცდილება, პირველ რიგში კი ღვთის სიტყვა, ჭეშმარიტი შემეცნება ხილულთა და უხილავთა შესახებ. ყოვლისშემოქმედმა ღმერთმა საყოველთაოდ ცნობილი მორალური კოდექსი – ათი მცნება ხომ წერილობით (ქვის ფილაზე დაწერილი) გადასცა მის ერთგულ მოსეს.

ამრიგად, სრულყოფილი ზეპირი და წერითი მეტყველების (ყველა თავისი სახეობებით) შემოქმედი რომ ღმერთია, ამის უტყუარ მტკიცებულებებს შეიცავს ბიბლია, რომელიც “ღვთივსულიერია და სასარგებლოა სასწავლებლად, შესაგონებლად, გამოსასწორებლად, დასარიგებლად სიმართლეში, რათა სრულყოფილი იყოს ყოველი კაცი კეთილი საქმისთვის გამზადებული” (II ტიმოთეს 3:16,17).

ლიტერატურა:

1. ბიბლია, სტოკჰოლმი, 2002.
2. არისტოტელე, რიტორიკა, თბ., 1981.
3. Апресян Г.З. Ораторское искусство. М., 1972.
4. დოდაშვილი ს., რიტორიკა, (წგ-ში თხზულებანი), თბ., 2001.
5. Демосфен, Речи, М., 1954.
6. კანდელაკი ნ., ქართული მჭევრმეტყველება. თბ., 1962.
7. Квинтилиан М., Наставления оратора, Санкт-Петербург, 1834.
8. პლუტარქე, რჩეული ბიოგრაფიები, თბ., 1975.
9. სულაბერიძე ტ., მეტყველების კულტურის საკითხები. თბ., 2001.
10. ციცერონი, სამი ტრაქტატი ორატორული ხელოვნების შესახებ. მ., 1972.

11. ქურდაძე ს., ზეპირი მეტყველების კულტურის საკითხები. თბ., 1976.
12. არსებობს მზრუნველი ღმერთი? ვაშინგტონი, 1998.
13. პლატონი, ტიმეოსი. თბ., 1994.

Gulnaz Khukhua

Biblical views on the origin of speech and its determination.

Summary

The given article presents a primary source that gives very essential information on divine nature of speech and its determination. It is confirmed by existing verbal interrelations and possibilities to name every being appropriately. Modern study of human brain and vocal organs expose advantages of this position that can not be said about the doctrine of evolution.

Гулназ Хухуа

Библия о происхождении речи и ее назначении

Резюме

Настоящая статья опирается на первоисточник, который дает важнейшую информацию о божественном происхождении речи и ее назначении. В Библии это подтверждается имеющимися словесными взаимоотношениями и возможностями назвать каждое живое существо своим именем. По мнению автора статьи, исследования современных ученых человеческого мозга и речевого аппарата говорят в пользу этого положения, что нельзя сказать об эволюционной теории.

სახისმეტყველებითი პრობლემები იოანე მინჩხის პოეზიაში

„მშვენიერი ქმნილებანი მათივე ფორმის ასულნი არიან, ფორმისა, რომელიც მათზე აღრე იბადება“ (პოლ ვალერი). ქართულ საერო პოეზიას, მის შემოქმედთა გენიას წინ უძღოდა უძველესი ხალხური ფოლკლორი და მის წიაღში აღმოცენებული „გალობანი სულისანი“, რომელიც ქართულ ჰიმნოგრაფიადაა დღეისათვის სახელდებული. სასულიერო პოეზიამ ანუ ჰიმნოგრაფიამ, რომელიც ქრისტიანული მწერლობის წიაღიდან წარმოიშვა, სათავე დაუდო უდიდეს კლასიკურ საერო მწერლობას და გვერდით დაუდგა მსოფლიო პოეზიის ნიმუშებს.

დღეისათვის ქართული პოეტური აზროვნების ისტორიის შესწავლას ქართული ბიბლიოთეკა და სასულიერო პოეზიით იწყებენ. ჰიმნოგრაფთა ძირითადი მიზანი საგალობლებში ბიბლიისა და ცნობილ ჰიმნოგრაფთა მეტაკვიდრეობის მაქსიმალური სისრულით შემოტანა იყო. ამ ორ ძირითად წყაროზე დაყრდნობით ამბობდა შუა საუკუნეების ჰიმნოგრაფი თავის სათქმელს. მხედველობაში უნდა მივიღოთ ისიც, რომ „მდიდარმა ჰიმნოგრაფიულმა ლიტერატურამ საუკუნეების მანძილზე მხატვრული სახეების საკუთარი სამყარო შექმნა“ (1, 4).

სახისმეტყველებითი პრობლემები ქართულ ჰიმნოგრაფთა შემოქმედებაში მკვლევართა მრავალნაირი შეხედულების საფუძველი გახდა. უახლესი მონაცემების საფუძველზე კი შეგვიძლია დავეთანხმოთ მკვლევარს იმაში, რომ „ჰიმნოგრაფია ბიბლიური, ეგზეგეტიკური, კანონიკური, ჰიმნოგრაფიული მწერლობის ტრადიციებს, სახისმეტყველებას სტატისტიკური ფორმით იყენებს, რის გამოც იგი საღვთისმეტყველო ლიტერატურის უზოგადეს ჟანრად წარმოგვიდგება, ისეთ ჟანრად, რომელშიც ღმერთისადმი, გარესამყაროსადმი, წმინდანებისადმი ადამიანის მიმართება და მათდამი დამოკიდებულება საღვთისმეტყველო ლიტერატურის სახისმეტყველების კვალობა აისახება. თუ ეს აისახება, მაშინ ცხადია, ამგვარი ნაწარმოები პოეტურობითაა დაშინაარსებული, საგალობლის პარადიგმული აზროვნება პოეზიის მახასიათებელ თვისებათა რიგს განეკუთვნება“ (2,16).

თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობა ქართულ ჰიმნოგრაფთა საგალობლების მხატვრული აზროვნების კვლევისას ცდილობს წარმოაჩინოს ამა თუ იმ პოეტისათვის დამახასიათებელი ორიგინალური ნიშნები: ინტენსივობა, ხარისხი, პირობითობა და კანონიკურობას მიღმა მდგარი ჭეშმარიტად ადამიანური ფიქრები, რომლითაც შეპყრობილია შემოქმედი, რიგითი ქრისტიანი და არა მხოლოდ ჰიმნოგრაფი. როდესაც ჰიმნოგრაფთა შემოქმედებას ვიკვლევთ, უნდა გავითვალისწინოთ, თუ როგორია კონკრეტულად, ადამიანურ დონეზე და სიღმეზე უნივერსალური თემები.

იოანე მინჩხის შემოქმედება X საუკუნის ქართული კულტურის განვითარების მწვერვალადაც აღიარებული მისი ადგილი და როლი ქართულ ჰიმნოგრაფიასა და პოეზიაში განუზომელია. პოეტის მიერ შექმნილი ყველა საგალობელი, ამაღლებული გრძნობისა და ჭეშმარიტი მხატვრული აზროვნების, ლირიკულობისა და პოეტურობის ნიშნითაა გამორჩეული. იმ პერიოდში, როდესაც იოანე მინჩხი მოღვაწეობდა და უდიდესი

რულუნებით აქართულებდა ბერძნულ „მარხვანს“, მატებდა მას ორიგინალურ ფენას, კულტურა და ხელოვნება ჩვენი ერისა აღმავლობის გზაზე იდგა. იოანე მინჩხის მოღვაწეობა ჰიმნოგრაფიულ სარბიელზე მისი დროისა და შემდგომი ეპოქის ჰიმნოგრაფიის მისაბადი და ნიმუშის მიმცემი იყო. მისი გავლენა, როგორც ქართული ჰიმნოგრაფიის კლასიკოსისა, შემდგომი დროის სასულიერო და საერო პოეზიაზე განუზომლად დიდია.

იოანე მინჩხის შემოქმედების უნივერსალურობა განაპირობებს მკვლევართა ინტერესს მისი საგალობლებისადმი. იოანე მინჩხის პოეზიის ძირითადი მოტივების შესწავლა ბიბლიისა და ეკლესიის მამათა ნაშრომებზე დაყრდნობით, მათი არსის განსაზღვრა, გამოკვლევა იმისა, თუ რა მხატვრული სახეებითა და შინაგანი ემოციებით გამოხატავს ამ თემებს პოეტი, საინტერესო და აქტუალურია დღევანდელ ლიტერატურათმცოდნეობაში.

იოანე მინჩხის ჰიმნოგრაფიული მემკვიდრეობა თეოლოგიური თვალსაზრისით კარგადაა შესწავლილი. იმავეს ვერ ვიტყვით მისი მხატვრული აზროვნების საკითხების კვლევაზე. იოანე მინჩხის პოეზიაში იკვეთება ყველა ის მოტივი, რაც მკვიდრადაა ფემოკიდებული ქართულ ჰიმნოგრაფიაში.

ყველა ჰიმნოგრაფის მიზანი ღმერთთან მიახლოება და მისი განდიდება, საკუთარი თავის ცოდვილად წარმოჩენა და ლოცვით, მარხვით, სინანულით, ცოდვათა გამოსყიდვის გზით იდეალის მიღწევაა. იოანე მინჩხი, პოეტი-ჰიმნოგრაფი, მხატვრულად გაიაზრებს კარგად ცნობილ ჭეშმარიტებებს. ჩვენი დაკვირვებით, იოანე მინჩხი საღვთისმეტყველო მოტივებსა და მხატვრულ სახეებს ორიგინალური კუთხით წარმოაჩენს. იგი ტრადიციულ სახისმეტყველებასა და განწყობილებებს განუმეორებელი სიღრმითა და უშუალოდ წარმოგვიჩენს.

იოანე მინჩხის შემოქმედებაში ღრმადაა გააზრებული ცოდვის მოტივი. ჰიმნოგრაფი ტრადიციული თემის გააზრებით ცდილობს წარმოაჩინოს შეცოდებული ადამიანის გლოვა. იგი მემკვიდრეობითი და პიროვნული ცოდვის ერთიმეორისაგან განუყოფლობით წარმოაჩენს სულიერ ნათელს მოკლებული ლირიკული გმირის მხატვრულ სახეს. იოანე მინჩხი თავის ჰიმნებში გამოკვეთს ადამიანის პიროვნულ ცოდვებს, რაც სულის და ხორცის ურთიერთბრძოლას ეფუძნება. ჰიმნოგრაფს ტრადიციულად გაუაზრებია, რომ „ხორცი ჩუენნი არის ტაძარნი სულისა წმიდისანი“. ჩვენი დაკვირვებით, ქრისტიანობის ყოვლისმომცველი იდეები პოეტს ორიგინალურად, განსაკუთრებულად შთამბეჭდავი მხატვრული სახეებით გამოუხატავს. მთელი მისი პოეზია დამუხტულია უძლიერესი სუბიექტური განცდებითა და ემოციებით. იოანე მინჩხის მრავალი საგალობელი ვედრებაა უფლისადმი, რათა შეეწიოს შეცოდებულ ადამიანს სულის ხსნაში.

იოანე მინჩხს თავის საგალობელში ადამიანის ცოდვასთან დაკავშირებით გამოუყენებია ჰიმნოგრაფიაში ფართოდ გავრცელებული სახეთა პარალელური ხატვის პრინციპი. ზუსტადაა დანახული ადამიანის ბიბლიური პირველცოდვა და შემდგომდროინდელი შეცოდებები. ჰიმნოგრაფი პარალელს ავლებს პირველ ადამსა და მეორე ადამს შორის და ამ მრავალჯერ გამოხატულ თვალთახედვას უდიდესი მხატვრული ექსპრესით წარმოაჩენს. სწორედ სახეთა პარალელიზმის პრინციპით იკვეთება იოანე მინჩხის პოეზიის ზესივრცულობა და ზედროულობა, რაც მის შემოქმედებას უდიდეს შეხედრებით და ესთეტიკურ მნიშვნელობას ანიჭებს.

იოანე მინჩხის პოეზიის მთავარი სახე იესო ქრისტეა. ჰიმნოგრაფს სახარებაში აღწერილი უფლის ჯვარცმა შთაბეჭედავი პოეტური სახეებით წარმოუსახავს, რომლის მიერ შექმნილი სახე-სიმბოლო მზისა, სრულიად ორიგინალური და ახლებური გააზრებაა ამ მეტაფორისა. ქრისტეს გარდაცვალება პოეტის შემოქმედებაში ზებუნებრივი ძალებით განიცდება. თითქოს ძალიდან უკარნახო უფალმა პოეტს ის საყოველთაო ტრაგიკული შედეგები, რაც მესიის „ჯუარსა ზედა სამსჭუალითა დამსჭუალვასა“ მოჰყვა. მზე ჯვარცმასთან დაკავშირებით უმეტესწილად ფიზიკურ ასპექტშია მოცემული. „ჯუარცმასა მზე იგლოვდა“ ან „მზე მგლოვიარე იქმნა და დაბნელდა ნათელი მისი“. თუმცა ღვთიურ ასპექტშიც გვევლინება იგი. ქრისტეს ჯვარცმა ნათლის დაბნელებაა და იმ საშინელ დღეს პოეტის თქმით, „მნათობნი დაბნელდეს“. როგორც კვლევამ გვიჩვენა, ჯვარცმის აღსანიშნავად მზის მეტაფორის გამოყენებამ მრავალფეროვანი სურათი გამოკვეთა. საყურადღებოა ერთი გარემოება: იოანე მინჩხის მიერ შექმნილი სახე-სიმბოლო მზისა, კონტექსტში – „ჯუარცუმასა მზე იგლოვდა“ ან „მზე მგლოვიარე იქმნა“ მინჩხისეულია და ეს მეტაფორული სახე მის ორიგინალურ ხედვად შეიძლება მივიჩნიოთ. იოანე მინჩხის პოეზიაშივე დაიძებნა ადგილები ჰაერთა გლოვის შესახებ: „და ჰაერნიცა შეშფოთნეს, მგლოვიარე არიან ზეცისა წესნი“, ცანიც გლოვობენ უფლის ჯვარცმას: „ცანი მგლოვიარე იქმნეს“.

იოანე მინჩხის შემოქმედებაში ჯვარცმის თემის ასეთი ფართო სპექტრით წარმოჩენა იმის დასტურია, რომ ადამიანის ცოდვა გადამეტებული არაა, ღვთიურ მადლსა და მათ გამოსასყიდად აუცილებელია მარხვა, ლოცვა და სინანული. პოეტის ჰიმნოგრაფიულ შედეგებში განსაკუთრებული ძალითაა წარმოჩენილი ცოდვის გამოსყიდვის უმთავრესი გზები.

მარხვის, ლოცვისა და სინანულის მოტივებზე შექმნილი საგალობლებიდან ჩანს, რომ იოანე მინჩხის პოეზია გამორჩეულია სასულიერო თემატიკის განსაკუთრებულ მხატვრულ დონეზე აყვანით. პოეტი-ჰიმნოგრაფი თავისი შემოქმედებით გვევლინება ეპოქის მხატვრულ-ესთეტიკური გემოვნების ჩამომყალიბებლად. იგი, ლირიკული გმირი თავისი ჰიმნებისა, ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ მოკვდავი ადამიანისათვის აუცილებელია: „შევიანოთ ბრალთა ჩუენთა სიმრავლე და განვეყენეთ ამიერთგან ბოროტისაგან“. ბოროტება და ცოდვის მორევი კი უფლის მიერ ადამიანის გაჩენიდანვე აედევნა კაცთა მოდგმას. მარხვა, ლოცვა, სინანული და მისი მხატვრული სახეებით გააზრება იოანე მინჩხის შემოქმედების მიზანმიმართულებითაც იყო განპირობებული. როგორც ცნობილია, მარხვისათვის განკუთვნილ საგალობლებში ეს მოტივები ძირითადია. იოანე მინჩხი ცოდვის გამოსყიდვის ძირითადი გზების ჩვენებისას ამოსავალ წერტილად ფსალმუნსა და ბიბლიურ წიგნებს ეყრდნობა. ჩვენი დაკვირვებით, როცა ჰიმნოგრაფი მარხვისა და ლოცვის მნიშვნელობას წარმოაჩენს, მიუხედავად დაწესებული ჩარჩოებისა, მაინც ახერხებს იყოს თავისთავადი, სხვათაგან განსხვავებული. სინანულს კი აუცილებლად უკავშირდება „შიში ღმრთისაის“, ცრემლისა და ამაოების მოტივები. პოეტის საგალობლები განსაზღვრულია მონანული ადამიანის შიშით უფლისადმი და ამქვეყნიური სიამეთა უარყოფის აუცილებლობის შეგნებით.

იოანე მინჩხის შემოქმედებაში განსაკუთრებული მხატვრული სრულყოფილებითაა წარმოჩენილი უმთავრესი ბიბლიური სახეები. ჰიმნოგრაფს უფალი განუდიდება როგორც ტრადიციული ეპითეტებით, ასევე მხატვრულად გააზრებული ორიგინალური შე-

დარებებით, მეტაფორებით. იოანე მინჩხის „საღვთო სახელებზე“ დაკვირვება გვახარაუ-
დებინებს, რომ X საუკუნის უდიდესმა ჰიმნოგრაფმა ტრადიციაზე დამყარებულ სინტერესო
საინტერესო სახე-სიმბოლოები შექმნა, რომლებიც შემდგომში როგორც სასულიერო, ისე
საერო პოეტური მეტყველების საფუძველი გახდა.

იოანე მინჩხის მიერ ქრისტეს ორბუნებოვნების ბიბლიისებური გააზრებით ხაზგას-
მულია ის, რომ ადამიანის გონება სწორად მიიმართოს მართლმადიდებლური ჭეშმარი-
ტების გონივრული აღქმისაკენ. არ განიდრიკოს მოკვდავი კაცის სულიერი მდგომარეობა
ამ უმთავრესი დოგმატიდან და თან ეს ყოველივე ხორციელდება ესთეტიკური ნორმების
გათვალისწინებით, გამომსახველად, დახვეწილად. პოეტი-ჰიმნოგრაფი თავის მსმენელს
კი არ ძაბავს და აიძულებს მაინც და მაინც აღიქვას ეს დებულება ისე, როგორც არის,
არამედ სრულიად ბუნებრივად, ამაღლებულ განწყობაზე მყოფს, გალობით უნერგავს და
უმეორებს იმას, რომ ის ბედნიერება, რაც ქრისტეს გამობრწყინებით ეწვია კაცთა მოდ-
გმას, არის ორსახოვანი, მასში გაერთიანებულია მიწიერი და ზეციური, ღვთიური და
კაცებრივი.

იოანე მინჩხის საგალობლებში მარიამ ღვთისმშობელი დახატულია სასულიერო
მწერლობაში დამკვიდრებული სიმბოლო-მეტაფორებით. საინტერესოა ღვთისმშობლისად-
მი მიძღვნილი ერთი ტროპარი, რომელიც პოეტს მესამეკვირიაკის მწუხრის ბოლოს მო-
უცია. შესაძლებელია პარალელების გავლება ამ ტროპარსა და დემეტრე-დამიანეს
„ღმრთისმშობლისანს“ შორის. დემეტრე მეფის იამბიკოს მსგავსად ამ ერთტროპარიან
შესხმაში პოეტი ბიბლიურ სახისმეტყველებაზე დაყრდნობით აღწერს განუმეორებელ
მრავალფეროვნებას. იოანე მინჩხი ღვთისმშობელს აღიღებს იმის გამო, რომ მან გვიშვა
„ყუავილი სულნელი“. თუ დემეტრე მეფე „აღვა სულნელს“ თვით ღვთისმშობელს
უწოდებს და ამით მისი ბუნების უცოდველობას უსვამს ხაზს, იოანე მინჩხი მარიამს
„ყუავილი სულნელის“ მშობელად გვიხატავს და ამით მის უსაზღვრო და უკიდევანო
სიღიადეს დაგვანახებს. ჰიმნოგრაფის ეს ერთტროპარიანი შესხმა ღვთისმშობლისადმი,
მსგავსად ანდრია კრეტელის შრომისა და სხვა ბიბლიური წყაროებისა, საფუძველი უნ-
და იყოს დემეტრე-დამიანეს „ღვთისმშობლისანისა“. შემდგომში მთელ სასულიერო პოე-
ზიას და როგორც მეცნიერები მიუთითებენ, დავით გურამიშვილის საღვრთისმშობლო
გალობებსაც ეს წყაროები ასაზრდოებენ. დემეტრე-დამიანეს პოეზიის მსგავსად, იოანე
მინჩხის მხოლოდ ეს პატარა საგალობელი რომ შემოგვრჩენოდა, საკმარისი იქნებოდა,
მისი, როგორც დიდი შემოქმედის უკვდავსაყოფად.

პოეტი-ჰიმნოგრაფი, ვისაც თითქოს განგებით თავისი ერისთვის ესწავლებინა, რომ
„სადა იპოვის ცოდვაი, მუნ უფროისად გარდაემატის მადლი“, თავისი შემოქმედებით მი-
საბაძი გახდა შემდგომი ეპოქის მწერლობისათვის.

ლიტერატურა:

1. ძლისპირნი და ღმრთისმშობლისადმი, გამოსცა და გამოკვლევა დაურთო ე. მეტ-
რეველმა, თბ., 1971.
2. ნ. სულავა, ქართული ჰიმნოგრაფია: ტრადიცია და პოეტიკა, თბ., 2006.
3. იოანე მინჩხის პოეზია, ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკვლევა დაურთო
ლ. ხაჩიძემ, თბ., 1986.

Rusudan Pipia

Imagery problems in Ioane Minchkhi's poetry

Summary

The universality of Ioane Minchkhi's works explains investigators' interest towards his hymns. The study of main trends of hymnographical poetry based on the Bible and churchmen's works, determination of their main points, meanings and inner emotions the poet describes in his themes, is very interesting and actual in modern literature. Ioane Minchkhi's poetry expresses all the motives, that have deep roots in the Georgian hymnography. The hymnograph-poet artistically considers universal truths. He presents traditional figurativeness and moods with incredible depth and sincerity.

Русудан Пипия

Проблемы образности в поэзии Иоанна Минчха.

Резюме

Интерес исследователей к песнопениям Иоанна Минчха обусловлен его универсальной деятельностью. Изучение основных мотивов гимнографии, обоснование сути работ по отношению к Библии и церкви, исследование того, каким художественными образами и внутренними эмоциями выражает эти темы поэт-интересно и актуально в современном литературоведении.

В поэзии Иоанна Минчха проявляются все те мотивы, которые вжились в грузинскую гимнографию. Поэт-гимнограф художественно определяет хорошо известные истины, а образные выражения и настроения представляет с непревзойденной красотой и непосредственностью.

ტიპოლოგიურ-მედარეობითი პარალელები XIX ს. ქართული ლიტერატურიდან

ქართულ სინამდვილეში ილია ჭავჭავაძე უნივერსალური ნიჭისა და ანალიტიკური აზროვნების ხელოვანია.

ილიას ხელოვნების თეორია თანმიმდევრულია და თუ რომელიმე მწერალზე ითქმის, რომ თავისი სისტემა ააგო – ეს პირველყოფლისა ილია ჭავჭავაძე შეიძლება იყოს. ახალი დროის დიდი პოეტი და მოაზროვნე ტომას ელიოტი თვლის, რომ დიდ პოეზიაში მსოფლმხედველობა ილუზიაა მხოლოდ (1). რასაკვირველია, ეს აზრი დიდი მგოსნის შემთხვევაში ვერ იქნება მისაღები, რადგან ილია შემოქმედების ყოველ პერიოდში ავლენს მსოფლმხედველობრივ სისტემატურობას, თავისი აზროვნებით და განწყობილებათა სამყაროთი.

ილია ჭავჭავაძის უკვდავი შემოქმედება უხვად იძლევა მასალას ტიპოლოგიურ-მედარეობითი მსჯელობისათვის როგორც ქართულ, ასევე მსოფლიოს მწერლობის თვალსაზრისითაც. საიდან იღებს მწერალი მასალას ტიპთა მისაღებად? როგორია მგოსნის დამოკიდებულება მის მიერვე შექმნილი მხატვრული სახეებისადმი? ამ საკითხებზე გვსურს საუბარი ნაშრომში.

ჩვენთვის საინტერესო საკითხის განხილვის მიზნით ქართულ ლიტერატურათმცოდნეობაში გამოთქმულია მრავალნაირი მოსაზრება. ერთ-ერთი არის ვაჟას “გველისმჭამელისა” და ილიას “განდეგილის” სიახლოვის შესახებ. პირველად სამეცნიერო კრიტიკაში ამ საკითხს შეეხო ა. გვენცაძე. მკვლევარი “გველისმჭამელის” ძირითად იდეას ასე გადმოგვცემს: “ადამიანის რწმენა მარცხდება, თუ იგი აფერხებს საზოგადოების განვითარების კანონზომიერებას, თუ ხელს უშლის არსებობისათვის ბრძოლაში ბუნების გამოყენებას” (2). ა. გვენცაძე თვლის, რომ საკითხის ასე დასმასა და გადაწყვეტაში ვაჟას თავისი დიდი წინაპარი ჰყავდა ილია ჭავჭავაძის სახით. განდეგილის რწმენა სრულიად შეუსაბამო იყო საზოგადოებრივი პროგრესისათვის, ადამიანთა საარსებო ძალ-ღონისათვის. ამიტომაც მართებულად მოიქცა მწერალი, როცა ცხოვრების მიერ მიგზავნილ მწყემს ქალთან შეხვედრისას მწირი სასტიკად დაამარცხა და არარაობად აქცია მისი რწმენა.

ღვთაებრივი ძალით აღჭურვილი მინდიას რწმენაც ამ მიზეზით იქნა ძლეული. იგი არ შეესაბამებოდა საზოგადოების არსებობისა და განვითარების კანონზომიერებას. მინდიამ შექმნილი არაადამიანური ცოდნა დაკარგა ოჯახის ინტერესებიდან გამომდინარე. მის მომხიბლავ და თავისებურ რწმენას დაუპირისპირდა ცოლი ფილისტერული არგუმენტებით შვილების ინტერესებიდან გამომდინარე. შვილებს კი საზოგადოებრივი ცხოვრება უნდა გაეგრძელებინათ.

ამდენად, ა. გვენცაძის შეხედულებით, მზიას არავითარი პირადული, ქალურ-ოჯახური სივიწროვე არ ამოძრავებს, არამედ ის შორს იყურება მომავლისკენ და შვილების კეთილდღეობას უკავშირებს მთელი საზოგადოების ბედს.

ამავე საკითხზე გამოთქმულია მოსაზრება კ. მეძველიას მიერ. მისი თვალთახედვით, ორივე პოემა ღრმა ფილოსოფიური შინაარსისაა და ორივეში ერთნაირად დასმისტიკურ და რეალურ სამყაროს იდეათა შეჯახების იდეა. ორივე შემთხვევაში რეალური, ამქვეყნიური იმარჯვებს მისტიკურზე.

მოსაზრების დასტურად კ. მეძველია ასეთ პარალელს სთავაზობს მკითხველს: ილია ჭავჭავაძის განდევილისათვის მწყემსი ქალის მშვენიერება საბედისწერო აღმორჩნდა, რადგან იგი რეალური ცხოვრების სიმბოლოა. მისმა სილამაზემ გამოაცოცხლა განდევილის პიროვნებაში მიძინებული ხორციელება. კოცნის სურვილის გულში გავლებაც კი საკმარისი გახდა იმისათვის, რომ განდევილი, რომელიც “სულის ნეტარების მაძიებელი” იყო განადგურებულიყო როგორც იდეურად, ისე ფიზიკურადაც.

მინდიას სიბრძნე არ იყო ცხოვრებისეული სიბრძნე და ამიტომ გათელა იგი სასტიკად ცხოვრებამ. გრძნეულ მინდიას რეალური ცხოვრების სახით საკუთარი ცოლი დაუპირისპირდა. მზიას მხოლოდ ცხოვრების კანონი ალაპარაკებს... ამაშია მისი ძლიერებაც და უპირატესობაც. ცხოვრების ამ კანონშია სწორედ მიზეზი იმისა, რომ თვით გრძნეული მინდიაც კი უძლური ხდება უბრალო დედაკაცის წინაშე.

ამდენად კ. მეძველიას თვალსაზრისით, ორივე თხზულების გმირი ქალი ცდუნებამ იმსხვერპლა. ქალი კი ორივე ავტორთან რეალური ცხოვრების სიმბოლოა (3).

ვ. გოგუაძის თვალსაზრისით, თუ ილიას “განდევილში” დასურათებულია, რომ ღვთაებრივი სიწმინდისაკენ ლტოლვა წარმოშობს ასკეტიზმს, რისთვისაც აუცილებელია ყოველგვარი საამქვეყნო ღვაწლისაგან განდგომა. მაგრამ დიდი ხელოვანის მიერ ეს პრობლემა გაშუქებულია ერის ინტერესებიდან გამომდინარე, ჭეშმარიტად ევროპული მწერლის დონით. ვაჟასთან, ციურ ფიქრთა შინაგანი ენერგიით ამოაფრქვია ცნობის ჟინმა ევროპული ლიტერატურის, ხელოვნების, უღრმეს, უმდიდრეს პრობლემასთან, რაც სიბრძნის წყაროსთან ფაუსტურ გარიგებაში გამოიხატებოდა. “გველისმჭამელში”, რომელიც დემონურ-ასკეტურის პრობლემას აშუქებს, ავტორი ბრწყინვალედ გვიხატავს, რომ არა მხოლოდ ღვთაებრივი სიწმინდისაკენ ლტოლვა წარმოშობს ასკეტიზმს, არამედ “სიბრძნის წვდომა”, სამყაროს იდუმალების გონებით წვდომაც თავისებურ ნაცვალგებას ითხოვს”.... (4).

ვაჟას “გველისმჭამელსა” და ილიას “განდევილს” შორის არსებულ პარალელთა გამო თავისი შეხედულებები გამოთქვა მ. შენგელიამ. იგი პოემა “გველისმჭამელის” ვრცლად მიმოხილვისას აღნიშნავს, რომ ამ პოემებს გაცილებით უფრო მეტი რამ აქვთ საერთო, ვიდრე ერთი შეხედვით ჩანს.

ვფიქრობთ, რომ ზემოთ განხილული შრომები იყო ერთგვარი ბიძგი მ. შენგელიასათვის, რომ უფრო ფართოდ გაეშალა მსჯელობა “გველისმჭამელისა” და “განდევილის” მსგავსების შესახებ.

მ. შენგელიას მოსაზრებით, ილიას განდევილის და ვაჟას გველისმჭამელის დამარცხების მიზეზი მათი პირადი ინტერესებია, რომელსაც ვერ აღუდგნენ წინ თხზულების გმირნი. “პირველმა ვერ შეძლო ბოლომდე უარეყო ცხოვრება, მეორემ კი ვერ მოახერხა მთლიანად საზოგადოების კუთვნილება ყოფილიყო – სწორედ შუალედი მათი გზა. მათთვის საზოგადოებაც აუცილებელია და არც მარადიულობა უნდა დაკარგოს ერთმა, მეორეს კი “ქვეყნის ბედნიერება” ვერ დაუთმია და კვლავაც იმ დონეზე რჩებიან “უმთავრესთა ბრიყვთა და უზრუნველთა ხვედრად რომ მიაჩნია ვაჟას” (5).

ავტორი ეთანხმება მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ “განდევილისა” მჭამელის” იდეა ცხოვრება და ტრაგედია პიროვნების (ეს პიროვნებები უსათუოდ და-
დებითია), რომლებიც ძნელბედობის ჟამს, შემთხვევით მოექცნენ ერის რწმენის სათავე-
ში.

რადგან ვერც ილიას განდევილმა და ვერც ვაჟას გველისმჭამელმა ვერ გაიგეს, რა
იყო მათი მიზანი და ასეთი ადამიანები ძნელბედობის ჟამს შემთხვევით მოექცნენ ერის
რწმენის სათავეში, მ. შენგელიას დასკვნით, ესაა სწორედ საბაბი ერის ტრაგედიის სუ-
ლისა (“განდევილი”) და ზორცისა (“გველისმჭამელი”), თუმცა ერთი თავისთავად გუ-
ლისხმობს მეორეს.

ნ. გრიგალაშვილი მიიჩნევს, რომ “განდევილი” ყველაზე მეტ ნათესაობას ასკე-
ტურ-მონაზვნური სიუჟეტების მქონე ევროპულ რომანებთან კი არა, ვაჟას “გველისმჭა-
მელთან” ამჟღავნებს.

მსგავსება განდევილსა და მინდიას შორის ნ. გრიგალაშვილის მოსაზრებებითაც
იმამში მდგომარეობს, რომ ორივენი ღვთის რჩეულნი არიან. განდევილი ასკეტური ცხოვ-
რებით აღწევს იმას, რომ იმ მყინვარებში სახლობს, სადაც “აჩრდილის” მიხედვით, სა-
ქართველოს ბედის თანამდევნი ერის უკვდავი სულია დამკვიდრებული, ხოლო მინდია აქ-
ციდენციის წყალობით აღწევს ამას. ღვთის რჩეულთ უწევთ რჩეულთა გზის გავლა,
მაგრამ ისინი მარცხდებიან, რადგან მათ უპირისპირდება არა ბოროტი, არამედ ჩვეულებ-
რივი ამქვეყნიური ყოფა, მრავალთათვის სავალდებულო გზა (6).

ჩვენის მხრით, უნდა აღინიშნოს, რომ თავისთავად ასკეტიზმის პრობლემა დიდი
პრობლემაა და მით უმეტეს, როცა ორი ისეთი განსხვავებული მხატვრული ინდივიდუა-
ლობის შეპირაპირება-დამსგავსების მოთხოვნილება ჩნდება, როგორც ილია და ვაჟაა,
ალბათ მეტი სიფრთხილე და ფაქტების სიუხვეა საჭირო, რათა დამტკიცდეს ამ საიხ-
ლოვის საფუძველი.

სამეცნიერო ლიტერატურაში ასევე მიუთითებენ, რომ ილიას პოემა “განდევილი”
და აკაკის პოემა “თორნიკე ერისთავი” იდეურად საკმაოდ დაახლოებული თხზულებებია,
მიუხედავად ამ ორი პოემის სიუჟეტთა არსებითი განსხვავებისა. ამ თვალსაზრისით სა-
ინტერესოა ვ. გოგუაძის, ზ. კიკნაძისა და მ. გაჩეჩილაძის წერილები.

ვ. გოგუაძის აზრით, ილია და აკაკი მოქმედების, მოღვაწეობის გულმხურვალე
მქადაგებელნი, ერის გამღვიძებელნი ადამიანის სიმშვენიერის იდეალს ხედავენ ერისათ-
ვის სიკეთისათვის გარჯაში, პირადი მსხვერპლის გაღების შნოსა და ლაზათში. ამ ორ
დიდ შემოქმედს ერთნაირად ესმოდათ ადამიანის წმინდა მისია ამქვეყნად. თუ ილია ჭავ-
ჭავაძემ ეს პრობლემები ასკეტიზმის არსის მხილებით გადაჭრა, უფრო ზოგად პლანში,
აკაკიმ ასკეტიზმის არსი წმინდა ქართულ-ისტორიულ ნიადაგზე წარმოგვიდგინა, თუ
“განდევილში” მწყემსი ქალი წარმოაჩინეს ჭეშმარიტი ქრისტიანის სახეს, “თორნიკე
ერისთავი” თუმცა ისტორიულ სინამდვილეს ასახავს, მაგრამ იგი სარკეა ქართული
ქრისტიანობის ბედ-იღბლისა.

ვ. გოგუაძის დასკვნით, მიუხედავად პოემათა განსხვავებული კონკრეტულ სიუჟე-
ტური ვითარებისა ილიამ და აკაკიმ ერთნაირად გადაჭრეს თხზულებათა ძირითადი მი-
ზანდასახულობა: ლოცვა-კურთხევასთან ერთად რაინდულ მკლავს ითხოვდა ქვეყანა.
ადამიანის მაღალი მისია, მისი ესთეტიკური ხიბლი ქვეყნისათვის წვისა და დაგვის რა-
ინდულ ძალას მოითხოვდა მამულიშვილთაგან (7).

ზ. კიკნაძე წერილში “სალოსი და განდევილი” მიმოიხილავს საკითხს სალოსის პრობლემის შესახებ ილიას “განდევილსა” და აკაკის “თორნიკე ერისთავის” მოსაზრებით, თხზულებებს არა მარტო მათი ძირითადი იდეა აახლოებთ ერთმანეთთან, არამედ ორივე პოემაში თითქმის ერთნაირად არის აღწერილი სადგომი გაბრიელ სალოსისა და განდევილისა.

მოტიანილი შედარების საფუძველზე მკვლევარი ასკვნის, რომ ილიაც და აკაკიც ცდილობენ “ფიზიკური მიუწვდომლობით სულიერი მიუწვდომლობა გამოხატონ” და მოყვანილ მაგალითში “ფიზიკური სულიერების მეტაფორული ხატია” (8). ეს სულიერი სიმაღლე აახლოებს ამ ორ გმირს ერთმანეთთან, უდიდეს განსხვავებასთან ერთად.

ზ. კიკნაძის თვალთახედვით, არსებითი მსგავსება პოემებისა, მაინც მათი ძირითად იდეაში იკვეთება: ადამიანი შეიძლება გაშორდეს ამ უკუღმართ წუთისოფელს, მაგრამ მისი სულიერი მოღვაწეობა ქვეყნისადმი სამსახურს უნდა ექვემდებარებოდეს. ამ მიზნამდე მისასვლელი გზები პოემის ავტორებმა აირჩიეს სხვადასხვა.

მკვლევარის აზრით, განდევილმა, მართალია, დაიბრუნა დაცემამდელი ადამიანის სახე და მიაღწია უმაღლეს საფეხურს რწმენისას, მაგრამ ეს მწირს არ მიუღწევია ქრისტეს გზის გავლით, მან გადაუხვია იმ ჭეშმარიტ გზას ქრისტიანობისას, რომელზედაც შედგომისაკენ მოუწოდებს ილია ერს თავისი “განდევილით”.

ა. წერეთლის პოემის ეპიზოდური გმირი გაბრიელ სალოსი იმავე სულიერი სიმაღლის საფეხურზე ასულა, სადაც დგას ბეთლემის უსახელო განდევილი, მაგრამ მას ამ სულიერი სიმაღლის მისაღწევად არ დასჭირვებია წუთისოფელთან გაეწყვიტა კავშირი. გაბრიელ სალოსი იყო “რელიგიის სიმბოლო”, წარმომადგენელი “ორთავე სამყაროსი”, რომელიც აერთიანებს ზეციურს მიწიერთან, რის გამოც არ ემუქრება მას წუთისოფლისკენ რაიმე საცდური, განსხვავებით ილიას განდევილისაგან ზ. კიკნაძის თქმით, გაბრიელ სალოსი ფიზიკურად შორდება თავის სოფელს, მაგრამ ბერის სულიერი მოღვაწეობით ქვეყნისადმი სამსახურის არე ფართოვდება. მისი პიროვნული სრულყოფილება ქვეყნის სრულყოფილების სამსახურშია ჩაყენებული, ამიტომაც მიიღო მან მაღლი “ღრუბლებზე მაღლა” საუფლოში მოპოვებული. ამ მაღლის ძალით ხდება, რომ ერთადერთ გაბრიელ სალოსს, ივერიელ ბერს, მიეცემა პატივი ღვთისმშობლის დევნილი ხატის ხელის ხლებისა და მისი დასვენებისა, ზეგარდმო დადგენილ ადგილას. ეს პატივი “უპირატესობს იმ სასწაულზე”, რომლითაც განდევილი თავის სიწმინდესა და უცოდველობას ამოწმებს. ჭეშმარიტია გზა ქრისტიანობისა, რომელიც გაიარეს გაბრიელ სალოსმა და თორნიკე ერისთავმა. მათ, მართალია, დატოვეს ფიზიკურად სამშობლო, მაგრამ დარჩნენ საქართველოს ეკლესიის წიაღში.

ზ. კიკნაძის დასკვნით, ილიამ “განდევილი” ადამიანის საზოგადოებრივი დანიშნულების საკუთარი მრწამსის ნათელსაყოფად შექმნა. აკაკიმ ილიასაგან განსხვავებით იგივე პრობლემის წარმოსაჩენად, ისტორიული წარსულიდან ისეთი ეპიზოდი გააცოცხლა, სადაც ქართველ ქრისტიან მოღვაწეთა თავგანწირვა და მამაცობაა ნაჩვენები როგორც ქრისტიანული სარწმუნოებისათვის, ისე სამშობლო ქვეყნის ინტერესებისათვის.

ბ. გაჩეჩილაძის თვალსაზრისით, პოემა “თორნიკე ერისთავის” იდეურ მიზანდასახულობას პატრიოტული მოტივი კი არ განსაზღვრავს, არამედ მასში დასმული ზოგადსაკაცობრიო ხასიათის პრობლემა – ადამიანის დანიშნულების საკითხი, ასევე პოემაში დგას საკითხი ქრისტიანული სარწმუნოების დოგმატისადმი, ბერობისა თუ განდევილო-

ბისადმი მიმართებისა, რითაც “თორნიკე ერისთავი” ზოგადად ეხმაურება პოემა “განდეგილის” ფილოსოფიურ ჩანაფიქრს.

მ. გაჩეჩილაძის შეხედულებით, ილიას პოემა “განდეგილის” კრიტიკოსთაგან ვერ თუ არ გაგებამ მისცა იმპულსი ანუ ბიძგი აკაკის, შეექმნა პრაქტიკულ მოქმედებაზე აგებული ნაწარმოები, რადგან აკაკის კარგად ესმოდა ილიას დამოკიდებულება ქრისტიანული სარწმუნოებისადმი, ასევე კარგად იცოდა, თუ რისი თქმა სურდა პოეტს პოემა “განდეგილში”. აკაკიმ “თორნიკე ერისთავის” შექმნით თავისებური შეფასება მოგვცა “განდეგილისა”.

მკვლევარი პოემა “თორნიკე ერისთავის” ზოგადკაცობრიული ხასიათის განმსაზღვრელად ერისთავსა და არსენ კათალიკოსს შორის გამართულ დიალოგს მიიჩნევს. ხოლო, “განდეგილში” მწყემსი ქალისა და მწირის დიალოგი განსაზღვრავს პოემის ფილოსოფიურ ჩანაფიქრს. აღნიშნული დიალოგები მიიჩნია მ. გაჩეჩილაძეს ერთმანეთთან შინაარსობრივად ძლიერ დაახლოებულ ადგილებად. უფრო მეტიც, ავტორი თვლის, რომ ერისთავისადმი არსენ კათალიკოსის მიმართვის ტექსტი “თითქმის პერიფრაზია” განდეგილისადმი მწყემსი ქალის მიმართვის ტექსტისა (9).

მ. გაჩეჩილაძის დასკვნით, ა. წერეთელმა თავისი მსოფლმხედველობა ასკეტიზმისადმი, განდეგილობისადმი არსენ კათალიკოსის პირით იქადაგა თავის შესანიშნავ პოემა “თორნიკე ერისთავში”, ისე როგორც ილია ჭავჭავაძემ პოემა “განდეგილით” უთხრა ხალხს და ქვეყანას, თუ რა მისია აკისრია ჭეშმარიტ ქრისტიანს ამქვეყნად.

XIX საუკუნის ქართულ მწერლობაში არც ერთ ნაწარმოებს არ მიუცია მკვლევართათვის მსოფლმხედველობრივსა და რელიგიურ საკითხებზე მსჯელობისათვის ისეთი ბიძგი, როგორიც “განდეგილმა” წარმოშვა. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ მოგვიანებით 1901 წელს, შექმნილ ვაჟა-ფშაველას “გველისმჭამელს” ეს ფაქტი უდავოდ მიუთითებს იმაზე, რომ ილიას მხოლოდ საზოგადოებრივად ღირებული ადამიანის სახის მოცემის მიზნით არ შეუქმნია პოემა. ავტორმა ეს აზრი ხომ ყველა ნაწარმოებში მკაფიოდ გამოთქვა, მეტიც, იგი თავის ნაწარმოებთა საფუძვლად წარმოადგინა და უფრო მკაფიოდაც თქვა ვიდრე “განდეგილში” არის მოცემული. სამეცნიერო კრიტიკაში აღიარებულია, რომ “კაცია-ადამიანში?!", “გლახის ნაამბობში”, “მეფე დიმიტრი თავდადებულში” და ა.შ. ის აზრი არის წამყვანი, რომ კაცის ადამიანობა მისი საზოგადოებრივი ღირებულებით განისაზღვრება. ილიამ ეს მისი პროგრამული ნაწარმოების “მგზავრის წერილების” მთავარ იდეად წარმოგვიდგინა. რა თქმა უნდა, აღნიშნული პრობლემით “განდეგილი” უდავოდ სრულ შესაბამისობაშია დასახელებულ თხზულებებთან, მაგრამ ამ უკანასკნელში ილიამ წინ წამოსწია პიროვნება. ილია “ადამიანის ბუნებაშივე ეძებს დადებითის საკუთარი თავის გარდაქმნადობის შესაძლებლობას”.¹⁰ აღნიშნულ თხზულებებს აახლოებთ ასევე ადამიანის ძალების აუმოქმედებლობის საკითხიც, რაც დიდმა მწერალმა დასვა “ოთარაანთ ქვრივში,” “კაცია-ადამიანსა” და “მგზავრის წერილებშიც”.

მნიშვნელოვან სიახლოვეს დავინახავთ თუ დავაკვირდებით “განდეგილში”, ხოლო მეორე მხრივ “ოთარაანთ ქვრივში” ილიას მიერ გამოყვანილ გმირებს. რა საერთო შეიძლება მოვუნახოთ განდეგილს კესოს სახესთან? და რა ძალით იქნა ჩაკლული ორივე პერსონაჟში ადამიანური გულის ძახილი?

განდეგილი საკუთარი ძალებითვე ახორციელებს მიზანს. განდეგნოს “..... გულიდან ყველა მსოფლიო ზრახვა, ფიქრი, წადილი,” რამაც მისი ტრაგედია გამოიწვია. განდეგი-

ლის შეცდომა იმაში მდგომარეობს, რომ მან ძალების წარმართვა კი არ მოისურვა, არამედ ჩაკლა. გადავინაცვლოთ “ოთარანთ ქერივში”. ენახავთ, რომ დაახლოებით რამდენიმე გარემოებასთან გვაქვს საქმე კესოს შემთხვევაშიც. გიორგის სიკვდილის ნათქვამი არჩილის სიტყვები კესოსადმი რეალური შეფასებაა საკუთარი თავისა და ასევე ამ სიტყვებიდან ჩანს რა არაცნობიერი ძალა უბიძგებდა კესოს ჩაკვლის ცდით შეფერადებინა რეალური სინამდვილე. არჩილი ამბობს: “არ გიყვარდა იმავე მიზეზით, რა მიზეზითაც არ შეირთავდი”, გლახ-კაცი იყო. სად არის აქ “თაყვანისცემა ღირსებისა”, რომელიც ჩვენ ასე მოგვწონდა წიგნში და არა საქმეში, ენაზე და არა გულში, აბა გიორგის ამბავი წიგნში ამოგვეკითხა, რა ბრტყელ-ბრტყელ ლაპარაკს მოვეყვებოდით მე და შენ და ჯვარს ვაცვამდით, ვისაც კაცის საწყოდ გვარიშვილობა მოუხმარია. “ღირსების თაყვანისცემას” ვილა სჩივის, შენ ვერც კი მიუხვდი სიყვარულს, კაცი თურმე თავს გველებოდა. აი, რა დიდი კედელია ჩვენსა და იმათ შორის. . . ჩვენი სისხლ-ხორცის ქვიტკირია, ქვიტკირი”.

განდევილი შეგნებულად ებრძვის საკუთარ გრძნობებს საკუთარივე მიზნის მისაღწევად. როგორც აღინიშნა აქ ადამიანურის ჩაკვლის მომენტი მიზანდასახულია. კესო იგივე ჩაკვლის (მხოლოდ არაცნობიერი) გზით ცდილობს რეალურობის შეფერადებას.

როგორც ირკვევა, ქართულ ლიტერატურათმცოდნეებს დიდი ილიას შემოქმედება უხვად აძლევს მასალას ტიპოლოგიურ-შედარებითი მსჯელობისათვის. ილია ჭავჭავაძის მხატვრული შემოქმედების ძირითადი შინაარსი ადამიანია. ეს ადამიანები ღრმად იჭრებიან ჩვენს სულებში. ნათქვამი ვრცელდება დიდი შემოქმედის მიერ დახატულ ყველა პერსონაჟზე. მას არა აქვს ამოჩემებული პერსონაჟთა ხატვის კონკრეტულად რომელიმე ერთი ან ორი ტიპი. ი. ჭავჭავაძის მიერ დახატული პერსონაჟები, როგორც მიუთითებენ “უკლებლივ ყველა ტიპს წარმოადგენს”. ტიპთა შესაქმნელად ავტორი მასალას მისი მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე ირჩევს. მის პერსონაჟს სოციალური რაობის ჩვენების ფუნქციაც ეკისრება ლიტერატურულ ღირებულებებთან ერთად. დიდი მოაზროვნე რაც შეიძლება მეტი სისრულით, მეტი ნიშნით წარმოგვიდგენს მათ.

ლიტერატურა:

1. Томас Стрис Элиот. Традиция и творческая индивидуальность. Писатели США о литературе, т. 2, перевод с английского, М., 1982.
2. ა. გვენცაძე, “გველისმჭამელი”, თელავის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტის შრომები, III, თბ., 1959.
3. კ. მეძველია, “განდევილი” და “გველისმჭამელი”, წიგნში კ. მეძველია, ლიტერატურული ნარკვევები, თბ., 1967.
4. ვ. გოგუაძე, ადამიანი როგორც ესთეტიკური ფენომენი, თბ., 1980.
5. მ. შენგელია, უცნაური პოემა, ჟურნალი “ცისკარი”, თბ., 1982, №25.
6. ნ. გრიგალაშვილი, ვზა ხსნისა, ჟურნალი “ცისკარი”, თბ., 1984, №3.
7. ვ. გოგუაძე, ადამიანი, როგორც ესთეტიკური ფენომენი, თბ., 1980.
8. ზ. კიკნაძე, სალოსი და განდევილი, ალმანახი “კრიტიკა” თბ., 1990, №6.
9. მ. გაჩეჩილაძე, თვინიერ საქმის, სიტყვითი ლოცვა, უწყით მკვდარ არსო, ალმანახი “კრიტიკა”, თბ., 1990, №6.

ქართული
ლიბრარი

10. გრ. კიკნაძე, ილია ჭავჭავაძე როგორც ხელოვანი, წიგნში, ილიას
თსუ გამომც. თბ., 1998.

Nana Arakhamia

*Typological and Comparative Parallels from
Georgian Literature of the XIX century*

Summary

Ilia Chavchavadze's immortal literary work gives us ample materials for typological and comparative analysis from the viewpoint of both Georgian and world writings.

The article discusses some opinions about the parallels of Vazha's "Eater of Snake", Akaki's "Tornike Eristavi" and Ilia's "Hermit" expressed in Georgian history and literary criticism. The work deals with the characters' general signs as well depicted by Ilia on the one hand in "Hermit" and on the other hand in "Otarant's Widow".

Нана Арахамия

*Сравнительно-типологические параллели в грузинской
литературе XIX века*

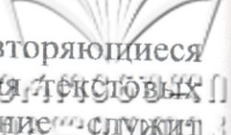
Резюме

Бессмертное творчество Ильи Чавчавадзе представляет богатый материал для сравнительно-типологического анализа как с точки зрения грузинской, так и мировой литературы. В работе рассматривается точка зрения, представленная в грузинском литературоведении, о сходстве таких произведений грузинской литературы, как «Змееед» Важа-Пшавела, «Торнике Эристави» Акакия Церетели и «Отшельник» Ильи Чавчавадзе. Также речь идёт о сходных признаках и свойствах литературных персонажей Ильи Чавчавадзе в «Отшельнике», с одной стороны, и «Отаровой вдове», с другой.

СУБСТАНТИВНОЕ СЛОВОСЛОЖЕНИЕ И СТРУКТУРНО-СМЫСЛОВАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ТЕКСТА

Общая направленность лингвистических изысканий в области словосложения выражается во всестороннем раскрытии проблем системной организации словообразовательных процессов, связанных с процессами порождения и спецификой формирования сложных слов и их взаимосвязи с темпоральностью в тексте. Словосложение выполняет в тексте разнообразные функции. Производное слово, будучи единицей, наделенной определенным лексическим значением и являясь одновременно структурой, несущей деривационное значение, осуществляет текстовые связи между словами и по линии лексической семантики, с одной стороны, и по линии более обобщенного (деривационного) значения, с другой, при этом актуализируются различного вида связи между производными (антонимические, синонимические, градуальные). Таким образом, словосложение выполняет функции выделения, градирования и экспрессивизации текста. Текст служит средством актуализации различных сторон словообразовательного механизма. Производное слово в тексте обнаруживает свою специфическую природу, а именно конструктивный характер. При рассмотрении того, как производное слово создается в речевом акте в процессе построения текста, особенно ярко виден деятельностный характер словообразования. В тексте происходит актуализация того или иного аспекта процессуального механизма словообразования: актуализация связи между базой основой и производным в процессе порождения производного слова; актуализация словообразовательной структуры; актуализация разного рода противопоставленности членов словообразовательной парадигмы и гнезда, иными словами, выявление оппозиций, соотносящих однокоренные слова с различными, но сопоставимыми по тем или иным семантическим компонентам деривационными значениями (при этом создаются оппозиции градуальные, эквиполентные и или привативные); сопоставление членов одной словообразовательной категории, которое приводит к актуализации определенного деривационного значения и синонимических средств его выражения; шутливое, с установкой на языковую игру членение и псевдочленение слова, приводящее к актуализации его внутренней формы; семантическое противопоставление однокоренных слов, сближающихся по деривационному, но расходящихся по лексическому значению. Словосложение является средством экспрессивизации текста, актуализации отдельных его фрагментов, усиления фактора мотивированности знака на уровне горизонтальных отношений. Все порождаемые в тексте словообразовательные единицы строятся по законам аналогии. Они или реализуют какие-либо активные модели языка, или реализуют в новом материале имеющиеся в языке конкретные образцы.

В тексте может происходить актуализация всех связей и отношений, имеющих в системе словообразования: слово одного гнезда, одной словообразовательной парадигмы, базового и производного. По нашим наблюдениям, лишь связи между словами одной цепочки не подвергаются текстовой актуализации. Актуализация видов связей и отношений – яркое свидетельство того, что названные единицы словообразовательной системы – это не только лингвистические конструкты, но и языковая реальность, находящая отражение в языковой ком-

петенции носителей языка. В речи существуют определенные повторяющиеся приемы использования словообразовательных структур для построения текстовых номинаций и свертывания пропозиции. Текстовое словообразование служит обостренному выявлению разного рода связей и отношений между производными: антонимических, синонимических, градуальных связей паронимической аттракции и каламбурного противопоставления. Общее свойство текстовых образований – усиление членимости слова, в том числе создание псевдочленимости, реализуемой лишь в данном тексте и приводящей нередко к рождению каламбура (1,71). Виды текстовой номинации разнообразны и используются как для наименования предмета, действия или признака, так и в целях порождения шуток, острот. Базой текстового словообразования является, как правило, слово, но могут использоваться и единицы, больше чем слово (словосочетание, предложение). В тексте самостоятельную роль могут играть и единицы дословестного уровня (морфемы). Повторы морфем и псевдоморфем создают разные виды звукописи, что характерно не только для поэтического, но и для прозаического текста. Активность текстового словообразования свойственна разным сферам современных германских языков. В наибольшей мере присуща она художественной речи, языку газет и разговорному языку.

Грамматические сигналы (морфемы, синтаксические конструкции, словосложения), используемые для кодирования референциональной связи в дискурсе, предназначены для того, чтобы привести в действие особые ментальные операции в сознании слушающего. Эти ментальные операции включают две известные когнитивные области: а) активацию внимания и б) поиск в памяти (и, следовательно, выбор).

Особый интерес представляет анализ взаимообусловленности между композицией текста, понимаемой как взаимодействие композиционно-речевых форм или функционально-смысловых типов речи, которые чередуясь, сменяя друг друга в своем взаимодействии и создают композиционно-стилистическую структуру текста, и словосложениями и темпоральными моделями текста. Каждая композиционно-речевая форма или функционально-смысловой тип речи характеризуется определенным набором речевых признаков. К их числу относится и темпоральное оформление отрезков текстов и складывающаяся на их основе темпоральная структура целых текстов. Конечно, нельзя категорически утверждать, что существует жесткая и однозначная связь между словосложениями, определенными функционально-смысловыми типами речи и упортеблением той или иной временной формы. Однако, относительная определенность темпорального оформления словосложения в различных функционально-смысловых типах речи применительно к тому или иному жанру текста, несомненна.

При исследовании языкового материала отмечены следующие закономерности: порождение или даже появление словосложения происходит в результате свертывания глагольных форм. Субстантивные словосложения в немецком и английском языках несут более системный характер по сравнению с теми же в остальных языках германской группы, более того, повышенная частотность субстантивных словосложений в тексте, в частности, в публицистическом тексте, оттягивает согласованные с ними временные формы на задний план, происходит их свертывание и делает данный текст более градуированным и экспрессивным. При относительно низкой частотности словосложений градуированным и экспрессивным текст делают уже временные формы, или резкая смена временных форм, создавая тем самым полифоническую картину речевой ситуации. В случае рассмотрения такого взаимодействия между субстантивными словосложениями, временными формами на фоне таких функционально-смысловых типов речи, как рассуждение,

повествование и описание с соответствующими разновидностями, можно с уверенностью отметить, что повышенная частотность субстантивных словосложений предопределяет наличие такого функционально-смыслового типа речи, как описание. Именно исследование структурной и содержательной организации текста поставило на повестку дня среди других проблем и проблему темпоральной организации текста, учитывая взаимозависимость между функционально-смысловыми типами речи, словосложениями и темпоральными моделями текста.

Литература:

1. Земская Е.А., Кубрякова Е.С. Проблема словообразования на современном этапе. ВЯ, 1978, №6.

Leda Kobalia

Substantive wordbuilding and text structural and semantic organization

Summary

Mutual dependence of functional and semantic types of speech, of temporal models and substantive wordbuilding is explained by the fact that some definite set temporal forms and substantive wordbuilding is specific for each functional and semantic type of speech and thus, polyphonic outline of text speech situation is formed.

ლედა ქობალია

სუბსტანტიური სიტყვათშეერთება და ტექსტის სტრუქტურულ-აზრობრივი ორგანიზაცია

რ ე ზ ი უ მ ე

კვლევის პრობლემა აქტუალურია სიტყვათწარმოების სისტემური ორგანიზაციის პროცესების პოზიციიდან, რომლებიც უკავშირდება კომპოზიტების ფორმირების სპეციფიკის და მათი ტექსტის ტემპორალობასთან ურთიერთდამოკიდებულების პროცესებს. ტექსტის სუბსტანტიური სიტყვათშეერთების და ტემპორალობის გამოკვლევის შედეგად მიღებული მონაცემები წარმოადგენს ინტერესს სუბსტანტიური სიტყვათშეერთების, დროის ფორმებისა და მოცემული ტექსტისთვის დამახასიათებელი მეტყველების ფუნქციურ-აზრობრივი ტიპების ურთიერთგანპირობების თვალსაზრისით.

ქართველთა ენობრივი ერთიანობის საკითხისათვის

საქართველო თავისი გეოპოლიტიკური მდგომარეობის გამო უძველესი დროიდანვე იყო მსოფლიო პოლიტიკის ყურადღების ცენტრში. ეს ინტერესი დღემდე არ განელებულა; პირიქით, დღითიდღე იზრდება დაინტერესებული ქვეყნების რიცხვი, რომელთა შორის არცთუ ცოტაა საქართველოს ტერიტორიული და ეროვნული მთლიანობის მოწინააღმდეგე. ყბადაღებული “დოქტრინა” ქართველი ერის არარსებობის შესახებ (თითქოს საქართველო ცალკეულ ტომთა კონგლომერატია) დღესაც ძალაშია. აღნიშნული “მტკიცებანი” მომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ არსებობს ლინგვისტთა მიერ “ქართველურ ენებად” კვალიფიცირებული ქართული, ზანური და სვანური, ხოლო აღნიშნულ ენებზე მეტყველნი კი – ენით, კულტურით, წარმომავლობით – სხვადასხვა ხალხებადაა წარმოჩენილი. მეტიც, სალიტერატურო ქართულის ტერიტორიული დიალექტების წარმომადგენლებიც კი – აჭარლები, მესხები, ჯავახები, ხევსურები, თუშები... დამოუკიდებელ ხალხებადაა მიჩნეული. ქემალისტური თურქეთის, ცარიზმისა და მისი მემკვიდრე ბოლშევიკური რუსეთის რეჟიმების პირობებში ასეთი მიდგომა მიიჩნეოდა მძლავრ საშუალებად ქართველთა ეთნოსის დანაწევრება-დაქუცმაცებისათვის, რაც, ბუნებრივია, ნოციერ ნიადაგს ამზადებდა ტრაიბალიზმისა და სეპარატიზმის გასაღვივებლად. ამ იდეის განხორციელების მთავარ იარაღად კუთხური მეტყველების ენებად გამოცხადება და ვითომცდა “პატარა” ენების “გადარჩენის” მიზნით ამ ენებზე ანბანისა და სკოლების შექმნა დაისახეს მიზნად. აღნიშნულ ტენდენციას საფუძველი ეყრება XIX საუკუნის დასაწყისიდან, რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიის შემდეგ და გარკვეული პერიოდულობით იჩენს თავს საქართველოში პოლიტიკური სიტუაციის გამწვავების ჟამს (6, 39-40).

ქართველურ კონტინუუმთა შესახებ აქტიური დისკუსია XIX ს-ის 60-იან წლებში დაიწყო. აშკარად გაცხადდა რუსი მოხელეების მიზანი: მეგრელები და სვანები ქართველები არ არიან; მათი მეტყველებები დამოუკიდებელი უმწერლობო ენებია და ესაჭიროებათ თავიანთი “სამწიფნობრო ენები”; პარალელურად ცდილობდნენ მეგრული და სვანური (ბალსქემოური) მეტყველების ბაზაზე შეექმნათ საეკლესიო წიგნები და აგრეთვე ეკლესიის გამოყენებით “ახალი დედაენები”; იმპერიის მიზანი ნათელი იყო: ქართველთა ენობრივ-კულტურულ-ეთნიკური დანაწევრება. თუმცა ამ გეგმას წინ აღუდგა იმდროინდელი ქართველობა, განსაკუთრებით სამეგრელოს მოსახლეობა, რაც კარგადაა ასახული მაშინდელ პრესასა და ქართველ საზოგადო მოღვაწეთა შემოქმედებაში. მრავალ დოკუმენტურ მასალათაგან დავასახელებთ რამდენიმე ფაქტს:

იმპერიის დავალებით სვანური საანბანო სახელმძღვანელო (“ლუშნუ ანბან”) 1864 წელს გამოიცა (ერთადერთხელ), ხოლო მეგრულისათვის ამგვარი სახელმძღვანელოები სამჯერ შეადგინეს აშორდიაშ, გრენმა და ლევიცკიმ; ჭანეთისათვის ასეთი საკითხი არც კი წამოჭრილა მიუხედავად იმისა, რომ 1878 წლისათვის რუსეთს შემოერთებული ჰქონდა ჭანეთის (ლაზეთის) დიდი ნაწილი. იმპერიის განზრახვა თავიდანვე ნათელი იყო, რაც გაცხადდა კიდევ ალ. გრენის მიერ 1899 წელს გამოცემული მეგრული საან-

ბანო სახელმძღვანელოს წინასიტყვაობაში: “ამ ანბანის შედგენისას მე მიზნად მქონდა, როგორმე, თუნდაც არაპირდაპირ, გამომეწვია ნაციონალური ბრძოლისათვის მეგრულენოვანი რომელნიც ითვლებიან უფრო ძლიერი ქართველი ხალხისაგან. ასეთი ბრძოლა ცხელმანთადაც, სრულიად შეუძლებელია საკუთარი ეროვნული ანბანის უქონლად, [იმ ანბანისა], რომლითაც მეგრული თავის აზრებს ისევე გამოხატავდა, როგორც მისი მტერი ამ შემთხვევაში – ქართველი (11, 104).

საინტერესოა მეგრული ანბანის შექმნის თაობაზე პეტრე ქავთარაძის მოგონება: “კაკასიის სასწავლო ოლქის მზრუნველმა იანოვსკიმ პეტერბურგიდან სპეციალურად მოიწვია ენათმეცნიერი ალ. გრენი. გრენმა “ენერგიულად” მოჰკიდა ქართული ენის საზიანო საქმეს ხელი და ერთი თვის განმავლობაში შეადგინა “მეგრული ანბანი”. მაგრამ ალ. გრენს მეტოქე გაუჩნდა ზუგდიდის საქალაქო სასწავლებლის მასწავლებლის თადა აშორდიას სახით, რომელმაც თავის მხრივ შეადგინა “დიდა ნინა” (მეგრული ანბანი). გრენის ანბანი რუსული ასოებისაგან შედგებოდა, მაგრამ ცხრაშეკ ასოს ხაზზევითა და ხაზქვევითა ნიშნები ჰქონდა. აშორდიას ანბანიც რუსული ასოებისაგან შედგებოდა, მაგრამ რამდენიმე ქართული ასო ერია, გარდა ამისა, მხოლოდ ორ ასოს ჰქონდა ხაზქვევითა ნიშანი... ორი ანბანის ერთდროულად დაბადებამ მათ ავტორებს შორის მტრობა ჩამოაგდო. მტრობა პირად საფუძველზე იყო აგებული; ორივე ცდილობდა თავისი ანბანი გავრცელებულიყო და უარეყო მეორე. განათლების მოხელეები ცდილობდნენ აშორდია და გრენი შეერიგებინათ და ორივეს საერთო ანბანი შეექმნა.... საბოლოოდ საქმე იქამდე მიდიოდა, რომ ქართული ენა იდევნებოდა და მის ადგილს თანდათანობით რუსული ენა იკავებდა. სწორედ ეს იყო განათლების მოხელეთა წინასწარ ჩაფიქრებული მიზანი... ქართული ენის სრული განდევნა სამეგრელოს სკოლებიდან მაინც ვერ ხერხდებოდა საღვთო სჯულის სწავლების გამო. მას შემდეგ, რაც ჩაიფუშა მეგრულ ენაზე ლოცვების გადათარგმნის ცდა, საღვთო სჯულის სწავლების ენად კვლავ ქართული ენა დარჩა” (გასული საუკუნის სამოცდაათიან წლებში ლოცვები ითარგმნა მეგრულ ენაზე, მაგრამ სამეგრელოს სამღვდელთა და საზოგადოებამ არ მიიღო იგი. ამ მიზნით გამოყოფილმა კომისიამ (ნიკო დადიანის თავმჯდომარეობით) უარყო ლოცვები მეგრულად და ლოცვის ქართულ ენაზე წარმართვა მოითხოვა (4).

ცარიზმის რუსიფიკატორული პოლიტიკა შენიღბულად, მაგრამ მთელი სიმწვავეთი გავრძელდა საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდშიც. სამღვდელოების განადგურებისა და ღვთისმსახურების ჩაკვლის შემდეგ ენობრივი პოლიტიკის გატარებამ მეორე მხარეზე გადაინაცვლა; სამაგიეროდ, ეროვნული ერთიანობის წინააღმდეგ ფარული თუ აშკარა ბრძოლა ქვეყნის ავტონომიებად დახლეჩის გზით წარიმართა. გასაბჭოების პირველსავე დღეებში ყოველგვარი საფუძვლის გარეშე შეიქმნა აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიები (1921 წლის ზაფხული), საინგილო გადაეცა აზერბაიჯანს, ლორეს მხარე – სომხეთს, ხოლი ჭანეთი, ტაო-კლარჯეთი, ერუშეთი და სხვა სამხრეთქართული მიწები – თურქეთს; 1922 წელს კი შეიქმნა ე.წ. სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი; ამავე პერიოდში სერიოზულად დაისმოდა სამეგრელოს ავტონომიზაციისა და საქართველოსგან ჩამოცილების საკითხიც. ჯერ კიდევ ყოფილი ატაშე საქართველოს დამოუკიდებელ რესპუბლიკაში, გენერალი პ. სიტინი საბჭოთა მთავრობას მოახსენებდა, რომ საქართველოს დასასუსტებლად აუცილებელი იყო აფხაზეთში ავტონომიის შექმნა და მისი უშუალო მიერთება რუსეთთან. იგი იქვე დასძენდა:

“აფხაზეთის შემდეგ ყურადღება უნდა მიექცეს სამეგრელოს, ქვეყანას, რომელიც ასე განსხვავდება საქართველოსგან ერთა და ეროვნებით და მუდამ მძიმედ იტანავდა ქართველთა ბატონობით. სამეგრელო მდინარე ენგურით უშუალოდ ესაზღვრება აფხაზეთს და სამხრეთით გადაშლილია მდინარე რიონამდე. ეს ტერიტორიაც შეიძლება დაექვემდებაროს რსფსრ-ს უშუალო გავლენას, თუკი მეგრელებსაც, აფხაზთა მსგავსად, მიეცემათ ავტონომია. აი, ეს არის გზა საქართველოს რესპუბლიკის რამდენიმე ავტონომიურ ერთეულად დანაწევრებისა. უეჭველია, რომ ამ პატარა რესპუბლიკების ავტონომიური მოწყობა კეთილად წაადგება არა მარტო რსფსრ-სთან მათ ურთიერთობას, არამედ მათ შინაგან კეთილდღეობასაც; დამოუკიდებლობა რუსეთის მძლე მფარველობის ქვეშ აამაღლებს ამ ერთა (ე.ი. აფხაზთა და მეგრელთა – მ.ნ.) სიცოცხლისუნარიანობას. ვიმეორებ, რომ ამ იდეის ცხოვრებაში გასატარებლად უკვე არსებობს მზა ორგანიზაცია (12, 471-472).

“ეთნოსთა დაქუცმაცების სხვა ხერხი იყო ჯერ რომელსამე ხალხის ნაწილის გამოცხადება ორენოვან მოსახლეობად, მერე კი ამ ნაწილისთვის დამწერლობის შექმნა (2, 109-111). ამ მიზნით XX საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოდან იქმნება მეგრული და ლაზური (ჭანური) ანბანები (მეგრულისთვის შეირჩა ქართული გრაფიკა, ლაზურისთვის კი – ლათინიზებული). ამ ხერხის გამოყენება იგეგმებოდა სვანთა და წოვა-თუშთა მიმართ... საბედნიეროდ, მოსახლეობისა და ინტელიგენციის გახშირებულმა პროტესტმა ხელისუფლება იძულებული გახადა, 1937 წელს გაეუქმებინა მეგრული და ლაზური დამწერლობები, აგრეთვე, უარი ეთქვა სვანური და წოვა-თუშური დამწერლობების შექმნაზე. თუმცა, იმ პერიოდიდან მოყოლებული დღემდე, მეგრულ-ჭანთა და სვანთა არაქართველობა ლაიტმოტივად გასდევს ჩრდილოელი მეზობლის პოლიტიკოსების, ლინგვისტების, ეთნოლოგების, ისტორიკოსების... ნააზრევ-ნაწერებს. ქართველთა დაქუცმაცების აღვირახსნილმა პროპაგანდამ გასული საუკუნის 20-30-იან წლებში ისეთ პიკს მიაღწია, რომ ლ. ბერიაც კი აღაშფოთა; კერძოდ, 1937 წლის 16 ივნისს ი. სტალინისადმი მიწერილ წერილში ის აკრიტიკებს საბჭოთა კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის შესაბამის ინსტიტუტებს, რომელთა ოფიციალურ ინსტრუქციებში აჭარლები, მეგრელები, სვანები, ლაზები და წოვა-თუშები ქართველებად არ მიიჩნეოდნენ (3).

საქართველომ თავისი თვითმყოფადი კულტურითა და მძიმე, მაგრამ გმირული ისტორიით სამუდამოდ დაიმკვიდრა კუთვნილი ადგილი ცივილიზებულ სამყაროში. ქართველი ხალხის გაუტეხლობა, “ჩუმის ნატვრით” გამუდმებული სწრაფვა დამოუკიდებლობისაკენ, მუდამ აფრთხობდა კრემლის მესვეურთ, რომელთა პოლიტიკა საქართველოს მიმართ უცვლელი რჩებოდა ნებისმიერი რეჟიმის პირობებში; ამის დასტურია სსრკ ცენტრალური კომიტეტის მდივნის მიხეილ სუსლოვის გამონათქვამი სკკპ ცკ-ის წინაშე 1961 წელს გაკეთებული საიდუმლო მოხსენებიდან (თუმცა ამ დოკტრინაში ახალი არაფერია; უბრალოდ, მან ააღორძინა თავისი წინაპარი ცნობილი კოლონისტების და შოვინისტების – პატკანოვის, რანკოვიჩის, მილიუკოვის, ევლოკიმოვის, სიტინის და სხვათა იდეები): “კომუნისტური პარტია რუსეთის წებოა და სანამ ეს წებო თავის ძალას, თავის თვისებას არ დაკარგავს, მანამდე უნდა ავამუშავოთ რუსეთის გადარჩენის გეგმა, რომელიც სხვადასხვა რესპუბლიკაში სხვადასხვა იქნება.

შორეულ აღმოსავლეთში მცხოვრებ გენერლებს უნდა მივცეთ ცხოვრების ნორმალური საშუალება. მათ ჩამოსასახლებლად გვჭირდება შავი ზღვის სასაზღვრო ტერიტო-

რია, სადაც, როგორც მოგეხსენებათ, ქართველები ცხოვრობენ. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ქართველები ჩვენგან ძლიერ განსხვავდებიან; ადრე თუ გვიან საქართველოს დამოუკიდებლობის საკითხს დააყენებენ და თავისუფლებას მოითხოვენ. მათთან ბრძოლა უნდა დაიწყოთ აფხაზეთიდან. აფხაზეთის გამოყენებით სამეგრელოს, სვანეთს, აჭარასა და სხვა კუთხეებს უნდა მივცეთ დამოუკიდებლობა. მათში ცალ-ცალკე უნდა გავაღვივოთ კუთხურ-ეროვნული გრძნობა. დასავლეთ საქართველო უნდა დავუპირისპიროთ აღმოსავლეთს, ამის შემდეგ მათ შორის მოძრიგებლის ფუნქცია უნდა შევასრულოთ. პარალელურად ქართველები მეცნიერულად უნდა დაეარწმუნოთ, რომ ისინი სხვადასხვა ქვეყნებიდან ჩამოსახლებულნი, სხვადასხვა ერის წარმომადგენლები არიან, რაც საქართველოს ტერიტორიიდან მათი საბოლოოდ გაძევების საშუალებას მოგვცემს. ქართველები სანახევროდ ლიკვიდირებულნი და ასოცირებულნი უნდა გავხადოთ, თუ მოგვეცემა საშუალება, მთლიანად ლიკვიდაცია ვუყოთ მათ”.

ქართველ ერს სიფხიზლისკენ ისტორიის ნებისმიერ მონაკვეთში მოუწოდებდნენ ღირსეული წინაპრები. “ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუნეს” უნდა იყოს უპირველესი დევიზი ერის გადარჩენისა; ვინაიდან, მსოფლიოს უდიდესი სახელმწიფოები (იმპერიები) თუნდაც ერთმანეთს მტრობდნენ, ერთ საქმეში ყოველთვის ერთად არიან – ისინი მეტნაკლებად დაუძინებელი მტრები არიან ეროვნული სახელმწიფოებისა და განსაკუთრებით მცირე, მაგრამ კულტურული და თვითმყოფადი ერებისა. ქართველთმომძულე სუსლოვის ვერაგული დოქტრინის თითქმის პარალელურად იქმნება აშშ-ს ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს (ცერეუ) დირექტორის ალენ უელშ დალესის სატანური პროგრამა მიმართული კაცობრიობის წინააღმდეგ, სადაც შავით თეთრზე წერია:

“საბჭოთა კავშირში ჩვენ დავეთესავთ ქაოსს, შეუმჩნეველად შევცვლით ზნეობრივ ფასეულობებს და ვაიძულებთ მოსახლეობას, ირწმუნოს ყალბი ფასეულობანი. თანამოაზრეებსა და თანაშემწეებს ვიპოვით ხელმძღვანელობაში. ეპიზოდურად, ერთმანეთის მიყოლებით გავითამაშებთ გრანდიოზული მასშტაბის ტრაგედიებს, რომელთაც ყველაზე დაუმორჩილებელი ხალხის დაღუპვა, მისი თვითშეგნების შეუქცევადობა და საბოლოოდ გაქრობა, მისი ეკონომიკის სტაგნაცია და განადგურება მოჰყვება.

ლიტერატურიდან, ხელოვნებიდან ამოვიძირკვავთ სოციალურ არსს, შემოქმედებით ინტელიგენციას დაუვუკარგავთ ხალისს, გამოიკვლიონ და სწორად ასახონ მასების სიღრმეში მიმდინარე პროცესები.

ლიტერატურა, თეატრი, კინო, პრესა – ასახავენ და განადიდებენ ადამიანთა ქვენა გრძნობებს, ჩვენ ყველანაირად ხელს შევუწყობთ იმ შემოქმედებით ინტელიგენციას, რომელიც ადამიანთა შეგნებაში შეიტანს სექსის, ძალადობის, დალატის, ბეზლობის კულტს.

სახელმწიფოს მართვაში დავამყარებთ ქაოსსა და განუკითხაობას, ჩვენს მომხრეებს შევუქმნით ყალბ ავტორიტეტს. ფარულად, მაგრამ აქტიურად, გამუდმებით წავახალისებთ ჩინოვნიკებს. სათნოების რანგში ავიყვანთ მექრთამეობას, უპრინციპობას, ბიუროკრატიზმს, საქმის გაჭიანურებას, პატიოსნებასა და წესიერებას ისე გავამასხარავებთ, რომ ისინი აღარავის დასჭირდება და წარსულის გადმონაშთად იქცევა. შეუმჩნეველად დაწერგავთ თავხედობას, მატყუარობას, ლოთობას, ნარკომანიას, ცხოველურ შიშს ერთმანეთის მიმართ, უპასუხისმგებლობას, დალატს, ნაციონალიზმსა და მტრობას ადამიანებს შორის. უპირველეს ყოვლისა – მტრობასა და ზიზღს ხალხის მიმართ.

ყოველივე ამას დაწერგავთ მოხერხებულად, დაფარულად ისე, რომ მიხვდებიან, რა ხდება. ვინც მიხვდება, ჩავაყენებთ უმწეო მდგომარეობაში, საცილოს, ცილს დაეწამებთ, ნაძირალად და საზოგადოების მტრად გამოვაცხადებთ... ადამიანის ტვინი უცვლელი არ არის, ამრიგად, ჩვენ შევარყევთ თაობიდან თაობებს, ადამიანებს შევარჩევთ ჭაბუკური წლებიდან, ყურადღებას გავამახვილებთ ახალგაზრდებზე, გავრყვნით და გავრხწნით მათ – გადავაქცევთ ჩვენი გავლენის აგენტებად, კოსმოპოლიტებად... ასე გავაკეთებთ ამას!”

ზემოთხსენებული “დოქტრინების” არსი, ვფიქრობთ, ნათლად გვარწმუნებს ერთ უდავო ჭეშმარიტებაში – ჩვენი ქვეყნის განვითარებას, მის მომავალს ერთადერთი, პროქართული დოქტრინა უნდა ასაზრდოებდეს.

ქართველთა ერთიანობის წინააღმდეგ იმპერიის იდეოლოგიური მამების გეგმებით საზრდოობდნენ ისეთი პიროვნებებიც კი, რომელთა შემოქმედებით საქმიანობას თითქოს არავითარი შეხება უნდა ჰქონოდა აღნიშნულ პრობლემებთან. კერძოდ, XX საუკუნის 80-90-იანი წლების ბოლოს, დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლ საქართველოს საერთაშორისო შეთქმულება მოუწყო სახელგანთქმულმა მეცნიერმა, “საბჭოთა წყალბადის ბომბის მამად” წოდებულმა ანდრეი სახაროვმა, როცა საჯაროდ წამოისროლა პროვოკაციული ფრაზა – “საქართველო მცირე იმპერიაა და იგი უნდა დაიშალოს.”

დღეს საქართველოს დანაწევრების მზაკვრული გეგმის (ლაზ-მეგრელ-სვანთა არაქართველობა, მათთვის სალიტერატურო ენის, დამწერლობის შექმნა, ამ ენებზე ბიბლიის თარგმნა და სხვ.) პროპაგანდაში განსაკუთრებით გამოირჩევიან მოსკოვში მოქმედი ნ. მიკლუხო-მაკლაის სახელობის ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის თანამშრომლები, მიუნხენისა და ღორტმუნდის ჯგუფები; ენობრივი დივერსიის ნიმუშად შეიძლება ჩაითვალოს “ევროპის ენების ცენტრის” გრიფით 2002 წელს ესპანეთში გამოქვეყნებული რუკებდართული წიგნი “Europe of the Peoples“ და 2000 წელს პარიზში გამოცემული ატლასი “საფრანგეთი და სამყარო” (La France et le Monde, Atlas), სადაც სხვადასხვა ფერით, დროშითა და ეთნიკური დასახელებით არიან წარმოდგენილი ქართველები, აფხაზები, მეგრელები, აჭარლები, სვანები და ოსები.

ეთნიკურ უმცირესობათა და მათი ენების უფლებების დაცვა ევროპულ სტრუქტურებში აქტუალური ხდება გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან. ისინი კეთილშობილური მოსაზრებებით ცდილობენ დაიცვან ეროვნული უმცირესობანი და უმცირესობათა ენები, თუმცა არა აბორიგენი მოსახლეობის ხარჯზე. მეტიც, ევროპული ქვეყნები დღეს უფრო აქტიურად მოქმედებენ ძლიერი და დემოკრატიული სახელმწიფოების შექმნისათვის (შდრ.: 2005 წელს იტალიელებმა თბილისში ჩაატარეს სემინარი ტოლერანტობასა და რელიგიურ შემწყნარებლობაზე. აღმოჩნდა, რომ იტალიაში უმთავრესია არა რელიგიურ უმცირესობათა ინტერესების გათვალისწინება, არამედ უმრავლესობის – კათოლიკებისა. საკითხის ანალოგიური გადაწყვეტისას, ტოლერანტობასა და ჰუმანურობისგან შორს მდგომი მეზობელი სახელმწიფოები, ჰარიჰარად ვეღარ ილაპარაკებენ საქართველოზე, როგორც “მცირე იმპერიაზე” და “ქართველ მჩაგვრელებზე”).

1992 წლის 5 ნოემბერს ევროსაბჭოს წევრმა სახელმწიფოებმა სტრასბურგში მიიღეს “ევროპული ქარტია რეგიონალური და უმცირესობათა ენების შესახებ,” ხოლო 1995 წლის 1 თებერვალს აქვე ხელი მოეწერა “ჩარჩო კონვენციას ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ.” ევროსაბჭოს ამ დოკუმენტებს საქართველო შეუერთდა 2000

წელს, რაც საქართველოს პარლამენტის მიერ დამოწმებულ იქნა 2005 წლის 13 ოქტომბერს.

ქარტიასა და კონვენციას დღემდე შეუერთდა 44 ქვეყანა; რატიფიკაცია დღემდე არ დაუმტკიცებიათ ისლანდიის, ლუქსემბურგის, ბელგიის, საბერძნეთის საკანონმდებლო ორგანოებს, რაც შეეხება საფრანგეთს, იგი ქარტიასა და კონვენციას დღემდე არ მიერთებია (!!!).

ევროკავშირისკენ სწრაფვასთან ერთად დღის წესრიგში დგას დოკუმენტების მიღების აუცილებლობა (თუმცა არა კატეგორიულად); ნაჩქარევი, გაუაზრებელი გადაწყვეტილების მიღების შემთხვევაში მოსალოდნელია საქართველო გამოცხადდეს მრავალეროვან და მრავალენოვან სახელმწიფოდ და შესაბამისად დაკანონდეს ათამდე ეროვნული უმცირესობა და ამდენივე სახელმწიფო ენა. ასეთი არამეცნიერული და არასახელმწიფოებრივი პოზიცია შეიძლება მხოლოდ იმას ჰქონდეს, ვისაც არა აქვს წაკითხული სტრასბურგის დოკუმენტები, ან შეგნებულად, სათანადო ტერმინთა შინაარსის უგულვებელყოფით ცდილობს ქარტიასა და კონვენციაში მოცემული კეთილშობილური მოსაზრებების ანტიქართულ მონსტრად გადაქცევას.

საგულისხმოა, რომ ქარტიასა და კონვენციაზე მიერთებული ქვეყნების ხელისუფალთა აზრით, ცნება-ტერმინების გააზრება და ეთნიკური თუ ენობრივ უმცირესობად მიჩნევა-დაზუსტება კონკრეტული სახელმწიფოს კომპეტენციადაა აღიარებული: “კონვენცია არ იძლევა ეროვნული უმცირესობის ცნების განმარტებას იმ პრაქტიკული მოსაზრების გამო, რომ მოცემულ ეტაპზე შეუძლებელი იქნებოდა იმგვარი ფორმულირების შემოთავაზება, რომელსაც ევროპის საბჭოს ყველა წევრი დაუჭერდა მხარს”(კონვენციის განმარტებითი მოხსენების მე-4 და მე-12 ნაწილები). მსგავსი მიდგომა დოკუმენტებში არაერთგზისაა დაფიქსირებული. მიზეზი ასეთი მინიშნებისა ადვილი გასაგებია: მრავალწლიანმა მსჯელობა-კამათმა ეროვნული უმცირესობისა და უმცირესობათა ენების სტატუსზე კონსენსუსამდე ვერ მიიყვანეს ევროპის ქვეყნები; ამიტომაც ტერმინთა კვალიფიკაციისას ქარტიის განმარტებათა მე-18 ნაწილში პირდაპირაა მითითებული: “ყოველი კონკრეტული სახელმწიფოს შემთხვევაში ინდივიდუალურად განისაზღვრება”-ო. მეტიც, ქარტიის 32-ე განმარტებაში დაზუსტებულია, რომ “ქარტია პრეროგატივას ანიჭებს კონკრეტული ქვეყნის ხელისუფლებას, დემოკრატიული პრინციპების გათვალისწინებით თავად განსაზღვროს ის კრიტერიუმები, რომელთა გათვალისწინებით ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე გავრცელებულ რომელ ენას მიენიჭება დამოუკიდებელი ენის სტატუსი.” ვფიქრობთ, ყველაფერი ნათელია: ერის, ენის, ქვეყნის მომავალი ჩვენს ხელშია, ჩვენი განსაზღვრაა, თანაც დემოკრატიული პრინციპების დაცვით, მსგავსად ევროპული სახელმწიფოებისა. შეცდომის დაშვება, მოჩვენებითი მანიპულირება, ორმაგი სტანდარტით საკითხისადმი მიდგომა დაუშვებელია, ქვეყნის ღალატის ტოლფასია.

მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლები ითვლებიან სახელმწიფოს ძირითადი ერის ნაწილად და ემორჩილებიან მის კანონებს. (შდრ.: გერმანიის მოქალაქეა რამდენიმე მილიონი თურქი, რომელიც მიუხედავად თურქული დიასპორის ხანგრძლივი ისტორიისა, არაა ჩათვლილი ეროვნულ უმცირესობად. ანალოგიურად, ევროსაბჭოს დოკუმენტებზე დაყრდნობით, ობიექტურად შეიძლება განისაზღვროს სხვადასხვა დროის კომპაქტურად დასახლებული არაქართველების, მიგრანტების სამართლებრივი სტატუსი ქართულ სახელმწიფოებრივ სივრცეში. ქვეყანამ უნდა

განახორციელოს სწორი, დემოკრატიული პოლიტიკა ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების შესახებ; ამ შემთხვევაში უტოპიად დარჩება ზოგიერთი მიგრანტის პრესასა და ტელევიზიაში გაკეთებული აღვირაბსნილი განცხადებები ავტონომიაზე, აგრეთვე სკოლებში, საქმისწარმოებისას სახელმწიფო ენის – ქართულის უგულვებელყოფაზე).

სამწუხაროდ, ქართული პოლიტიკური და სამეცნიერო სპექტრის ერთმა ნაწილმა არაადექვატურად (ნებისთ თუ უნებლიეთ) გაიაზრა ქარტიისა და კონვენციის ძირითადი დებულებები, რითაც ხელ-ფეხი გაუხსნა არაკეთილმოსურნე გარეშე ძალებს საერთაშორისო სამეცნიერო-საცნობარო ველი გაეჯერებინათ დამოუკიდებელი საქართველოს შესახებ არამეცნიერული და არაკვალიფიციური ინფორმაციებით. კონკრეტულად, პატკანოვ-მარის მიერ პეტერბურგის უნივერსიტეტში ცარიზმის დაკვეთით შექმნილი “ქართიზაციის თეორიის” უკიდურესად რეაქციული ფორმით პროპაგანდას (რამიც დიდი წვლილი ქართველი მეცნიერების ერთ ნაწილსაც მიუძღვის) ევროპელი ქართველოლოგებიც წამოეგნენ (ჯ. ჰიუიტი, ფ. ფორშტაინი, ი. გიპერტი...); ჯ. ჰიუიტის საქმიანობა და ანტი-ქართული განცხადებები ყველასათვის ნათელია, მაგრამ თავისი არსით ქვეყნისათვის მიუღებელია და მეტად სახიფათო ი. გიპერტისა და მისი თანამზრახველების მიერ შექმნილი პროექტიც: “ენობრივი სიტუაცია თანამედროვე საქართველოში,” რომლის პრეზენტაცია მოხდა საქართველოს განათლების სამინისტროში 2005 წლის 27 დეკემბერს. პროექტის ავტორთა დებულებები ასევე სახიფათოა საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიისა და სახელმწიფოსათვის. აღსანიშნავია, რომ პროექტის ავკარგიანობა სათანადოდ შეფასდა და ობიექტურადაა გაკრიტიკებული ქართულ სამეცნიერო სივრცეში. მრავალთაგან წარმოვადგენთ აკად. გ.კვარაცხელიას მოსაზრებას ამ პროექტის თაობაზე: “როცა ამ პროექტს ვეცნობოდით, მის კურატორად დასახელებული იყო ჯ. ჰიუიტი, ვისი მიზნები და ინტერესები არავისთვის დამალული არ არის, ამავე დროს, პროექტის წარმომდგენმა (ი. გიპერტი – მ.ნ.) ილაპარაკა ქართული სალიტერატურო ენის გავლენის შესახებ სვანურზე, რომელიც “დაჩაგრულად” მოიხსენია. გასაგებია, ყველა სერიოზულ კვლევას დაფინანსება ესაჭიროება, მაგრამ ამ ფასად? ამგვარი “დასაბუთებები”, რომლებიც ხშირად გვხვდება უცხოური გრანტების მოსაპოვებლად, არც ეთიკურია და არც უსაფრთხო, თავი რომ დავანებოთ იმას, თუ რამდენად შეესაბამება ისინი რეალობას” (8, 13).

ი. გიპერტისა და მისი ჯგუფის “ნაღვაწი” ნათლადაა ასახული ქვემოთ წარმოდგენილ ლინგვისტურ რუკაზე, რომლის მიხედვითაც:

- ა) სამეგრელოში, სვანეთში, აფხაზეთში, ლაზეთში, იმერხევსა და ცხინვალის რეგიონში ქართული ენა არ არის ავტოქტონი ქართველების დედაენა;
- ბ) აფხაზეთის თითქმის მთელ ტერიტორიაზე (მათ შორის ისტორიულ სამურზაყანოშიც) კომპაქტურად ცხოვრობს აფხაზურ ენაზე მოლაპარაკე ეთნოსი (მსგავსი ფაქტი არ დაფიქსირებულა არც ერთ ქართულ თუ უცხოურ წყაროებში);
- გ) ხელოვნურადაა გაზრდილი ცენტრალურ და სამხრეთ საქართველოში ოსურენოვანი მოსახლეობის რაოდენობა და ა.შ.

მკითხველს შევახსენებთ, რომ მსგავსი პროვოკაციული დებულებები შეიძლება განხორციელდეს სხვის ღირსადაც არ ჩაგვეთვალა, რომ არა ქვეყანაში პოლიტიკური სიტუაციის დასაბუთების უამს მსგავსი თემებით მანიპულირება. მაგ., გარკვეული ძალების მიერ ქ. ზუგდიდში 2007 წლის 28 ოქტომბერს გავრცელებულ იქნა მოწოდება მეგრული და სვანური ენებისთვის რეგიონალური ენის სტატუსის მინიჭების თაობაზე (1).

ლაზ-მეგრულ-სვანთა თუ სხვა ქართველთა არაქართველებად მიჩნევა და მათთვის ახალი “სალიტერატურო ენის” შექმნის მცდელობა მწვავედაა შეფასებული სასულიერო თუ საერო მოღვაწეთა მიერ (იხ. უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II საშობაო ეპისტოლე, “საპატრიარქოს უწყებანი,” №2(355), 10 იანვარი, 2006; მეუფე ანანია (ჯაფარიძე), აფხაზთა ინგლისელი სიძე მეგრელებს “ქართველობას” უწუნებს, “კვირის პალიტრა,” 21-27 ნოემბერი, 2005; “... ან ჭკვიანი მტერია, ან უგნური მოყვარე,” “საქართველოს რესპუბლიკა,” 1 დეკემბერი, 2005; მ. ლორთქიფანიძე, ყოველი ქართველი წირვა-ლოცვას მუდამ ქართულად ისმენდა, ახლა კი მეგრულადაც და სვანურადაც უნდა ვილოცოთ?”, “ქართული გაზეთი,” 13-20 ოქტომბერი, 2005)...

საქართველოს განსხეულებას, ქვეყნის ერთიანობის კვართს, იმედია, დანაწევრება არ უწერია, მაგრამ შეფარვით აგორებული ეს აგიტაცია მოსალოდნელზე მეტ სავალალო შედეგს გამოიღებს ტერიტორიულად მოწყვეტილი ლაზების სულიერი გამიჯვნის საკითხში. როგორც ცნობილია, ლაზეთი სამ საუკუნეზე მეტია მოწყვეტილია დედამამშობლოს; ბიზანტიისა და ტრაპიზონის იმპერიების დამხობის (1453, 1461 წ.წ.) შემდეგ ოსმალეთს სამასი წელი დასჭირდა, რათა საბოლოოდ გაეტეხა ლაზთა პოლიტიკური და კულტურული წინააღმდეგობა; მიუხედავად მრავალგზისი წარმატებული სამხედრო ოპერაციებისა, ოსმალებმა მე-17 ს-ის 30-იან წლებამდე ფეხი ვერ მოიკიდეს ლაზისტანში. დასახლებული პერიოდისათვის გარდა ლაზისტანისა, დამორჩილებულ იქნა მთელი სამცხე-საათაბაგოც და დაიწყო ისლამის ინტენსიური გავრცელება, რაც საუკუნის მიწურულისათვის უცხო რელიგიის გაბატონებით დასრულდა. თუმცა წინააღმდეგობის გაწევა ამის შემდეგაც დიდხანს გრძელდებოდა (მაგ., ლაზების ბრძოლა ოსმალების წინააღმდეგ ჯანიკის ფეოდალური საგვარეულოს თავკაცის, ჯანიკლი ალი-ფაშასა და მისი შვილის – ბათალი-ბეის თავკაცობით (მე-18 ს-ის II ნახევარი).

ისტორიოგრაფიულ ლიტერატურაში, უცხოელ მოგზაურთა აღწერილობებში ნათლად ჩანს, რომ ისლამამდელი ლაზისტანის ეკლესიებში წირვა-ლოცვა ქართულ ენაზე მიმდინარეობდა. ქართული წერა-კითხვა ყველა ბეგისა და შეძლებული ოჯახისთვის სავალდებულო იყო შემდგომშიაც. მიუხედავად ოსმალთა შორს გამიზნული დიპლომატიისა და ძალისმიერი ხერხების გამოყენებისა, ლაზებმა 1850 წლამდე შეინარჩუნეს როგორც ქართული ანბანის ხსოვნა, ისე ქართული ენა; რაც შეეხება ლაზურს, არათუ დაივიწყეს, არამედ 1850 წლამდე ლაზისტანის ჯამეებში ხოჯები, მოლები და მუფთიც კი ლოცვის დროს, “ყურანის” ასახსნელად ლაზურს ხმარობდნენ, რადგანაც ლაზებმა არც არაბული იცოდნენ, არც ოსმალური (9, 10).

ქართველურ ენობრივ კონტინუუმთა ობიექტური კვალიფიკაცია, ქართველთა ერთიანობა თუკი საფრთხის ქვეშ დგას ქვეყნის შიგნით, ადვილი წარმოსადგენია, თუ რა ვითარება იქნება ქართული სახელმწიფოს გარეთ დარჩენილ ქართველებში, რომელთა ეროვნული თვითშეგნების “დასავიწყებლად” აქტიურადაა ჩართული საერთაშორისო ორ-

განიზაცები, რომელთაც (ნებსით თუ უნებლიეთ), აშკარად უწყობს ხელს ქართველ მეცნიერთა ერთი ნაწილიც. შესაბამისად, ინტერნეტ-ქსელის საიტებზე განთავსებული რამდენიმე თურქულენოვანი გვერდი, რომლებიც ავრცელებენ დეზინფორმაციულ, დაუზუსტებელ მასალას ქართველთა ენობრივ-კულტურული სამყაროსა და საქართველოს ისტორიის შესახებ.

გერმანიაში მცხოვრებ ლაზთათვის ლაზური ენისა და ლაზეთის ისტორიის გაცნობის თვალსაზრისით 1998 წელს გერმანიაში, ქ. კიოლნში შეიქმნა ლაზთა თურქულენოვანი საიტი “ლაზებურა,” რომლის რედაქტორია გუბაზ ჩიბარიში (7, 226-251); ბ-ნ ჩიბარიშის შეხედულებები ნებსით თუ უნებურად ხელს უწყობს ძირძველი ქართველების – მეგრულ-ლაზების ისტორიის, მეტყველებისა და კულტურის გაუცხოებას ქართველური სამყაროსაგან.

საილუსტრაციოდ, თუ რა სულისკვეთებითაა განმსჭვალული გუბაზ ჩიბარიში და როგორია მისი მეცნიერული “არგუმენტები,” მოგვყავს რამდენიმე ფრაგმენტი მისი სტატიებიდან:

“... ქართველები და ლაზ-მეგრელები ერთმანეთს დაშორდნენ ოთხი ათასი წლის წინ: რაღა აქვთ საერთო ხალხს, რომლებიც ერთმანეთს დაშორდნენ 40 საუკუნის წინ?.. მეგრელები და ლაზები ქართველებისა და თურქების შიშით თავიანთ ენასა და ოთხათასწლოვან ისტორიაზე უარს არასოდეს იტყვიან!” (გუბაზ ჩიბარიში, “მეგრულ-ლაზები და საქართველო”).

“მე, მიუხედავად იმისა, რომ ლაზურად კარგად ვსაუბრობ, ქართული საერთოდ არ მესმის. ესე იგი, ჩემი დედა ენა ლაზურია და არა ქართული. აქედან გამომდინარე, როგორ შეიძლება, რომ ქართული ანბანით დაწერილი ლიტერატურა მეგრელებისა და ლაზების ლიტერატურაც ყოფილიყო?” (იქვე).

რა უნდა ითქვას მოყვანილი ფრაგმენტების შესახებ?

ა) ქართველური სამწიგნობრო ენა არ შექმნილა 4000-5000 წლის წინათ; ქართული სამწიგნობრო ენა ჩამოყალიბებას იწყებს აზონ-ქუჯ-ფარნავაზის ეპოქაში; ქართული თუ უცხოური წყაროებით დასტურდება ქართველთა ისტორიის დასაბამიც; იგი დაახლოებით 2500 წელს მოითვლის.

ბ) გაგებინება არ არის ლინგვისტური კრიტერიუმი. მსოფლიოს თითქმის ყველა ენაში ვპოულობთ ორ ისეთ დიალექტს, რომელთა მფლობელნიც ერთმანეთს ვერ აგებინებენ (ამისთვის საუკეთესო მაგალითია გერმანული სალიტერატურო ენის დიალექტებად სახელდებული ენობრივი ერთეულების ურთიერთმიმართებაც).

თუმცა მისაღებია ავტორის მოსაზრება, რომ საჭიროა ლაზურის გამოკვლევა, შეილებისთვის ლაზურის შესწავლა; როგორც ბ-ნი ჩიბარიში თვლის, ვინც ამას არ აკეთებს, “ის თვითმკვლელობას სჩადის და ნიშნავს, რომ ლაზობას ჰყიდის” (გ. ჩიბარიში, “ლაზებურა,” “ლაზური ენის მიმოხილვა”).

ინტერნეტ-ქსელის საიტებზე განთავსებულია ე.წ. თურქ-მესხთა ვებგვერდიც “ახის-ხალილერ” (ახალციხელები); გამოდის ამავე სახელწოდების ჟურნალიც. დასახელებული საინფორმაციო საშუალებებით ავრცელებენ პროვოკაციულ, დეზინფორმაციულ და დაუზუსტებელ მასალას საქართველოს ისტორიასა თუ ქართველურ ენობრივ-კულტურული სამყაროს შესახებ. თემატიკა მრავალფეროვანია და აუცილებელია ინტერნეტივზე სათანადო კომენტარების გამოქვეყნება...

ამდენად, საქართველოს წინააღმდეგ საინფორმაციო ომი მთელი ძალითაა განაღებული, რაც, უპირველესად, ქვეყნის დაქუცმაცებისკენ მოწოდებასა და ენობრივ დანგრევასში ვლინდება. როგორც არასდროს, დღეს გვჭირდება სიფხიზლე და ობიექტური ისტორიის ცოდნა-პროპაგანდა; ქართველი ხალხი ღირსია და ვალდებულიც იცოდეს თავისი წარმომავლობა და ეთნო-კულტურული წარსული.

ლიტერატურა:

1. გაზ. "ასავალ-დასავალი", №45, 5-11 ნომბერი, 2007; იგივე, №47, 19-25 ნომბერი, 2007.
2. თ. გვანცელაძე, მ. ტაბიძე, რ. შეროზია, რ. ჭანტურია – ღვთისმსახურებისა და განათლების ენა, როგორც რუსიფიკატორული პოლიტიკის განხორციელების საშუალება; ქართველური მემკვიდრეობა, V, ქუთაისი, 2001.
3. ვ. გურული, ახალი დროება, №1, 1999.
4. გაზ. "ივერია," №89, 1889.
5. "მებრძოლი საქართველო," პარიზის ეროვნული საბჭოს ჟურნალი, 26 მაისი, 2003.
6. მ. ნაჭყებია, ქართველთა ეთნოლინგვისტური ტერმინები, თბ., 2006.
7. ტ. ფუტყარაძე, გ. ქაძუშაძე, ე. ჭანტურიძე – ქართველების შესახებ ინტერნეტში არსებული თურქულენოვანი ინფორმაციები, ქართველური მემკვიდრეობა, VIII, ქუთაისი, 2004.
8. "ქართველური ენები და დიალექტები," თბ., 2007.
9. ნ. ქუთელია, ქრისტიანული ტრადიცია ლაზურ ლექსიკასა და რიტუალში, ქართველური მემკვიდრეობა, V, ქუთაისი, 2001.
10. ზ. ჭიჭინაძე, ლაზისტანი, ტფ., 1927.
11. ტ. ხუნდაძე, ცარიზმის საგანმანათლებლო პოლიტიკა საქართველოში (XIX ს. 80-იანი წლები), თბ., 1940.
12. Гамахариа Д., Гогиа Б. Абхазия – историческая область Грузии, Тб., 1997.

Merab Nachkebia, Nona Ketsbaia

On the Problem of the Common Language of the Georgians

S u m m a r y

The article gives a critical evaluation of the doctrine of the non-existence of the Georgian nation, of the opinion according to which the Georgians, the Megrelians, the Lazes, the Svans are different peoples by their language, culture, origin. Such an approach by certain people beginning from XIX century till today is considered as a powerful means of breaking down and disjointing of the Georgian ethnos.

On the basis of the corresponding material analysis the article shows the groundlessness of the territorial and language sabotage against the integrity of the country.

Мераб Начкебия, Нонна Кецбая

К вопросу о грузинском языковом единстве

Резюме

Статья дает критический анализ доктрины об отсутствии единой грузинской нации, по которому грузины, мингрелы, лазы и сваны являются различными народами в языковом и культурном аспектах. Такой подход со стороны определенных авторов, начиная с 19-го века по сей день, рассматривается как метод для разъединения грузинского этноса.

На основе анализа соответствующего материала статья показывает обоснованность территориальной и языковой диверсии против общности страны.

Светлана Тер-Минасова

(Россия)

ДРУГОМУ КАК ПОНЯТЬ ТЕБЯ? РАЗНИЦА КУЛЬТУР

*Другому как понять тебя?
Поймет ли он, чем ты живешь?
Ф.И. Тютчев «Silentium»*

*«Понятия об искусстве так же
условны, как понятия о добре и зле.
Каждый век, каждая страна
смотрят
на добро и зло различно; что
считается доблестно в одной
стране,
то в другой признается
преступлением.»*

Алексей Анухтин.

«Рознь языков» ясна человечеству со времен Вавилонской башни. Языковой барьер труден, но очевиден. Чужой язык (жаргон, диалект), как Цербер, сторожит свое царство. Этого сторожа нельзя обойти, подкупить, обмануть, но с ним можно подружиться: его можно выучить. Не сразу, не так быстро, не «английский за три недели», но можно, и миллионы людей этот барьер преодолевают.

Однако, знание языка еще не гарантирует радостей общения. Для того, чтобы «говорить с другими», легко и эффективно общаться, нужно преодолеть еще и барьер культурный – гораздо более грозный, опасный и трудный.

Чем же барьер культур труднее, «хуже» барьера языков?

В отличие от языкового, он невидим и не ощущаем. Столкновение с другими, чужими культурами всегда неожиданно. Родная культура воспринимается как данное, как дыхание, как единственная возможность видеть мир вокруг себя, жить по определенным, родным правилам, в соответствии с общепринятыми нормами, традициями, привычками. Осознание своей культуры как одной из многих, отдельной, особенной, приходит только при столкновении (знакомстве, взаимодействии) с иной культурой, особенно той, которая живет в *иных странах*, то есть иностранной.

Впрочем, и в одной стране, у одной нации, объединенной одним языком, могут быть весьма значительные различия культур, обусловленные самыми различными

факторами, в том числе как местом проживания, так и принадлежностью к разным социальным группам.

Простой пример «локального конфликта культур» привел первокурсник факультета иностранных языков МГУ Сергей Макаров, приехавший учиться в Москву с юга России: «Там, где я живу (на Кавказских Минеральных Водах) принято, когда тыходишь к своему знакомому, а рядом с ним стоят еще несколько человек, ты должен поздороваться и с ними тоже. В Москве же парень подходит, здоровается только со своим другом, начинает разговор: «Как дела? Что новенького?» и игнорирует остальных. На мой взгляд, это неуважение к людям».

Мелкий, пустяковый конфликт, даже не конфликт, но настроение испорчено, московские равнодушные и дистантность задевают чувства, обижают, возникает барьер между своими и чужими.

Таким образом, наряду с общенациональной культурой, существуют культуры локальные и социальные. В языкознании разновидности национального языка такого рода называются диалект и жаргон. Культурология еще не имеет общепринятых терминов для аналогичных понятий (может быть, **диакультура** и **аргокультура**?). Культурные различия зависят от пола (этим занимаются гендерные исследования), возраста, уровня образования и т.п. Иными словами, люди (и, соответственно, их культуры) делятся не только на нации, народы и народности, но и на женщин и мужчин, «отцов» и «детей», образованных (у русских этот слой называется *интеллигенция*) и необразованных, рабочих, крестьян и служащих и т.п.

Более того, у каждой семьи как «ячейки общества», как мини-общества есть своя разновидность, свои особенности национальной культуры, обусловленные **идиокультурами** (по аналогии с идиолектом) членов этой семьи.

Итак, культурный барьер невидим, он подобен стеклянной стене, отгораживающей свою культуру от других, и становится очевидным только при знакомстве с иной культурой, только в момент столкновения. Разумеется, неприятно набить себе шишку, столкнувшись с неожиданным, невидимым препятствием. Индивидуальная культура также, подобно стеклянной капсуле, закрывает человека, и всякая встреча, знакомство, общение с другим человеком благоприятны и эффективны только в случае преодоления культурных различий. Сколько прекрасных пар, сколько семей разрушилось от неосознания культурного барьера, его невидимости до столкновения.

Конечно, культурный барьер опаснее и «хуже» языкового: он скрыт, на нем шапка-невидимка.

В канун Нового 2001 года, когда весь мир захлебывался от энтузиазма, восторга, страхов и надежд в связи с наступлением не просто Нового Века, но и Нового Тысячелетия, мои коллеги и друзья из Института стран Азии и Африки МГУ подарили мне календарь. Обычный Новогодний подарок. Но на нем была надпись: «Общество выпускников Института стран Азии и Африки желает всего наилучшего в григорианском 2001, мусульманском 1418, китайском 4699, индийских 1176, 2057, 5761, 1922, афинском 19993, еврейском 5761, японском 13 году Хэсей!»

Хорошо работать в классическом университете! Коллективный разум дает столько пищи для размышлений. Только успевай – и не ленись! – подхватывать.

Информация календаря ИСАА мгновенно «открыла глаза» и повернула сознание.

Во-первых, устойчивое словосочетание «весь мир» неверно в подавляющем большинстве контекстов. Это «весь **наш** мир», т.е. в данном случае мир тех людей, которые живут по григорианскому календарю. И это только мы – абсолютное меньшинство в мировом масштабе – вступаем в Новый век, Новое тысячелетие и почему-то ждем чего-то нового и необыкновенного для «всего мира». А «весь мир» живет по другим, очень разным календарям, и в Индии два соседа могут встречать в одну и ту же ночь 1176 и 5761 год.

И хотя календарь – это нечто формальное и условное, так как родившийся в один прекрасный день человек не знает, в какую культуру, язык и год он случайно попал (и это как бы и не имеет никакого значения для его восприятия мира), по мере взросления и осознания себя в определенном месте, времени и обществе, по-видимому, среди многих других факторов окажет влияние и факт летоисчисления: пять с половиной тысяч или одна тысяча лет за твоей спиной определяют некоторую разницу в менталитете.

А вот и пример из жизни как раз на эту тему.

«... Казалось бы, как может привести к скандалу поздравление с Новым годом? Однако на моих глазах именно это и произошло. Дело в том, что согласно иудейской религии Новый год празднуется в сентябре. Соответственно, один израильтянин поздравил всех с Новым годом именно в сентябре. Немец откликнулся шуточной репликой: «Тогда уж и с Рождеством заодно!» – подразумевая, что христианский Новый год еще не скоро. В результате завязалась обширная переписка, в которую втянулось множество участников, обвинявших друг друга в сионизме, антисемитизме, фашизме и прочих грехах. Вот какие последствия может вызвать совершенно безобидное поздравление» (1).

Повышенный, я бы даже сказала болезненный, интерес к разнице культур, разумеется, не случаен. Он вызван многими все теми же неоднократно упомянутыми социально-историческими причинами, главные из которых: 1) преодоление барьеров расстояний с помощью технического и информационного прогресса; 2) небывалые ранее возможности общения; 3) небывалая ранее миграция населения земли: учеба, работа за рубежом и, главное, беженцы, которые исчисляются миллионами; панмиксия как следствие этой миграции. 4) все усиливающийся процесс глобализации, требующей неслыханного ранее уровня международной и межкультурной коммуникации.

Изучение этих проблем требует усилий и знаний представителей всех гуманитарных наук: культурологов, психологов, социологов, историков, филологов, философов. От решения этих вопросов зависит будущее человечества. Именно они составляют тот «человеческий фактор», который может свести на нет достижения научно-технического прогресса.

Итак, «удивительные открытия» (яркий пример того, как «глаза открылись»), очевидное - невероятное.

Во-первых, мы все очень разные, мы видим, слышим, любим и ненавидим по-разному, у нас **разные представления о мире и людях, разные системы ценностей, разные нормы поведения, то есть разные культуры.**

Во-вторых, мы все без исключения живем в счастливой уверенности, что только **наша** культура – **единственно правильная**, возможная и **нормальная**. Именно это и называется научно – **этноцентризм**. Отсюда и наша слепота, и, соответственно, невидимость культурного барьера, и культурные конфликты, шоки, войны.

Итак, разница культур. Разница образов жизни, привычек, обычаев, отношения к миру, к жизни, к людям, разница реакций, разница характеров. Все это так очевидно, банально, так легко это понять – и так **трудно осознать, признать и помнить**. Еще один удивительный парадокс homo sapiens – Человека, претендующего на звание Разумного.

Так, например, теоретически мы, разумеется, понимаем, что на вкус и цвет товарищей нет, что в чужой монастырь со своим уставом не ходят, что у разных культурных общностей разные системы ценностей, разные представления о таких понятиях, как красота, ум, честность, патриотизм и так далее и тому подобное. И все равно на практике мы только свои представления считаем нормой и обычно ходим в чужие монастыри именно со своим уставом.

Н.Г.Чернышевский в своей магистерской диссертации «Эстетические отношения искусства и действительности» в 1855г., провозглашая принцип «прекрасное есть жизнь» с позиции материалистической эстетики, отмечал, что понятия красоты женщины у крестьян и у аристократов резко различаются. Действительно, красивая русская крестьянка должна быть крепкой, румяной, «кровь с молоком» - все это признаки физического здоровья, без которого не справиться с «долюшкой женской – вряд ли труднее сыскать». Великий русский народный поэт Н.А. Некрасов дал народное представление о русской красавице: «красавица миру на диво – румяна, стройна, высока, во всякой одежде красива, ко всякой работе ловка». Обратите внимание на смысл этих хрестоматийных, избитых школьной программой слов: здоровая, пышная («сидит, как на стуле, двухлетний ребенок у ней на груди») женщина, которой не надо отвлекаться на туалеты (она **во всякой одежде красива**), не надо тратить на эту ерунду драгоценное время и способности **ко всякой работе**: в семье, в поле, на огороде, в домашнем хозяйстве. Наоборот, аристократическая красавица должна быть худенькой, бледной, стройной, грациозной, с тонкими чертами лица, олицетворяя своим обликом способность к духовной, а не физической работе. Провинциальные барышни пили разбавленный уксус, чтобы прогнать компрометирующий их социальное положение здоровый румянец со щек.

Разница представлений о красоте внутри одной – русской – культуры очень ярко представлена в гениальном «Коньке-Горбунке» П.П. Ершова. Иванушка-дурачок должен, по приказу Царя, найти и похитить дивную и несравненную Царь-девицу. Его первая встреча с загадочной заморской красавицей вызывает у Ивана, народного героя русских сказок, такую реакцию.

«Хм! Так вот эта Царь-девица!

Как же в сказке говорится, -

Рассуждает стремянной, -

Что куда красна собой

Царь-девица, так что диво!

Эта вовсе не красива:

И бледна-то, и тонка,
Чай, в обхват-то три вершка;
А ножонка-то, ножонка!
Тьфу ты! Словно у цыпленка!
Пусть полюбится кому,
Я и даром не возьму» (2).

Когда же позже Месяц Месяцovich (почему-то, несмотря на мужской род своего имени, оказывающийся матерью Царь-Девушки) спрашивает Иванушку:

«...Что, здорова ли она?
Не грустна ли, не больна?»
Иван упорствует в своей оценке:
«Всем бы, кажется, красотка,
Да у ней, кажись, сухотка:
Ну, как спичка, слышь, тонка,
Чай, в обхват-то три вершка;
Вот как замуж-то поспеет,
Так небось и потолстеет:
Царь, слышь, женится на ней.
(там же)

Царь-девица – типичная аристократическая красавица, и ее худоба и бледность наводит Ивана на мысли о болезни «сухотке». Но добрый герой сказки Ершова хочет подбодрить мать несчастной некрасивой девушки и дает ей надежду: может, будет выглядеть лучше, когда выйдет замуж и потолстеет.

В XX веке противопоставление двух разных типов женской красоты стало еще более значимым, поскольку очень остро встал вопрос классовой принадлежности. Это наложило отпечаток на визуальные виды искусства – живопись, скульптуру.

После революции 1917 года, в связи с проведением весьма прямолинейной гендерной политики, в советской прессе облик трудящейся женщины формируется по контрасту с женщиной нетрудящейся.

«В каждом типе изданий, в соответствии с его задачами и читательской аудиторией формируется и транслируется свой тип женственности. Условно их можно обозначить как «аристократический тип» и «рабоче-крестьянский». «Аристократический тип» – это образец рафинированной, изнеженной женщины, похожей на героиню немого кинематографа начала века. В отличие от субливной фигурки первого типа «рабоче-крестьянские» женщины были коренасты, у них была короткая шея, широкие плечи, сильные руки. Существенное различие было представлено и в лицах, «героини труда» были круглолицы, с довольно крупными, иногда грубыми чертами» (3).

В наши дни образец женской красоты по нормам западной культуры – это очень высокая, очень худая и стройная женщина с очень длинными и стройными ногами. Все кинозвезды, топ-модели, манекенщицы, современные красотки, украшающие обложки глянцевого журналов, соответствуют этим нормам. На них работает «высокая мода» всего западного мира, для них шьют туалеты, подбирают обувь, украшения и модные цвета лучшие художники и модельеры. Шоу-бизнес конкурсов красоты объявляет заранее точные параметры размеров, объемов и веса в

сантиметрах и граммах. Все это – нормативные требования современной культуры, соответствующие представлениям о женской красоте.

Маленькое отступление без комментариев: один из популярнейших в нашей стране анекдотов из серии «Армянское радио спросили...» отвечал на вопрос в том, каких женщин любят мужчины: 50% мужчин любят полных женщин, а 50% – очень полных женщин.

Кстати, язык как хранитель культуры помнит то, что совершенно забыли и не замечают его носители: русское слово «худой», наряду со значением *тощий, не упитанный, не толстый* имеет устаревающее значение *плохой*, которое сохраняется, главным образом, в устойчивых выражениях (фразеологизмах) – *худой мир лучше доброй ссоры, худого слова не скажешь*. Иначе говоря, *худой* – это и *худой*, и *плохой*, а *толстый* – это только *толстый*.

Синонимы слова *худой* имеют в основном отрицательные оттенки (коннотации): *худощавый, сухой, сухощавый, исхудалый, жилистый, поджарый, тощий, костлявый, сухопарый, отоцалый (разг.), худущий (прост.), скелет, мощи (разг.), глиста (груб. прост.), кощей (разг.), выдра (груб. прост.), кожа да кости, одни кости, мешок костей, живые (или ходячие) мощи, драная кошка (груб. прост.), худой как щетка, можно ребра пересчитать (4)*.

Слово *толстый*, само по себе не комплиментарное, имеет гораздо больше позитивных синонимов: *полный, полнотелый, дородный, солидный, упитанный, пухлый, сытый (5)*.

Таким образом, налицо определенное противоречие между языком – продуктом деятельности и жизни всего народа – и культурой, насаждаемой определенными социальными группами, имеющими доступ к власти и средствам массовой пропаганды.

А теперь еще одно отступление-загадка: угадайте, к какой категории женщин – худых или толстых – относится автор?

Не успела поставить точку, а в газете – «голос народа». В рубрике «Я не понимаю...» вопрос прямо по нашей теме и, что особенно ценно, – ответ эксперта. Привожу полностью (Аргументы и факты № 31, 2005г.)

«...почему меня агитируют за тощих?»

Лет 100 назад в моде были женщины с формами, как на картинах Рубенса или Кустодиева. А сегодня нам как идеал красоты подают тощих безгрудых манекенщиц. Я не понимаю, почему меня убеждают любить женщин, которых на ощупь от мужчины и не отличишь? С. Авилов, Московская обл.

Отвечает историк моды профессор Александр Васильев:

- Стиль унисекс торжествует сегодня, во-первых, потому, что большинство модельеров свою продукцию адресуют группе населения от 16 до 22 лет, которые в этом возрасте еще не отличаются пышными формами. Взрослых покупателей гораздо труднее убедить в том, что они должны любить блузки именно розового цвета, а джинсы – непременно расшитые блестками, а кольцо носить именно в пупке. Подростков легче убедить. Они проще расстаются с деньгами.

Во-вторых, современная мода создается в основном мужчинами «неадекватной» сексуальной ориентации. Мужчина нормальной ориентации женщину обычно раздевает, а нетрадиционной – одевает. И, возможно, сменится еще

одно поколение, прежде чем мы вернемся к моде на невысоких и полненьких красоток».

Однако, по-видимому, эксперт ошибается в прогнозах, судя по данным газеты «Московский Университет»:

«Давнишние разговоры о том, что 90/60/90 – не красота, а болезнь, что «синдромом куклы Барби» уже больны многие девочки, лозунги «Долой «вешалок», даешь нормальных!» привели к появлению на страницах американского «Космополитена» необычной рекламы. Средства для ухода за телом представляют обычные полные, бледные и малоухоженные женщины.

Лично меня это явление повергло в ужас. Непривлекательность отталкивает. Но народ говорит: «Да!». Почему средства от морщин рекламируют девочки? Я больше поверю образу своей соседки, чем той идеальной картинке.

По данным NEWSWEEK, процент продаж компании уже вырос на 35%» (6).

Создается впечатление, что в современном обществе крепнет «оппозиция» к сантиметрам и граммам как главному и обязательному параметру женской красоты. Принцип конкурса красоты на звание «Мисс Корякия» был озвучен так: «Мы отказались от европейских цифр 90-60-90, для нас главное – естественность в коряжских танцах» (телепередача 10 марта 2007г., канал «Россия», 8.⁰⁰).

По-видимому, главным советом по вопросу воспитания толерантности к чужим культурам может служить мудрая пословица «о вкусах не спорят». Это относится ко всем без исключения аспектам системы ценностей у различных культурных общностей. В качестве иллюстрации этого положения, завершим раздел о женской красоте, следующим фактом. Девушки из южноафриканского племени кхоза специально носят длинные челки, чтобы стать косоглазыми. Считается, что это сделает их гораздо более привлекательными. (Большая книга веселого досуга. «Ридерз Дайджест», 2005г., 22 декабря).

И, наконец, свидетельства языков по вопросам оценки внешности в разных культурах. В английском языке зеленые глаза (green eyes) вызывают неприятные ассоциации, поскольку являются признаком зависти и ревности. В русском языке зеленые глаза – это признак интересной, романтической внешности.

«В славянском фольклоре голубые глаза – это признак чистоты, красоты, добра. Но арабами голубой цвет глаз считается признаком дурного человека, это признак коварства и обмана. По-видимому, такая оценка ориентирована на привычную, а потому положительно оцениваемую картину мира: у славян более распространены голубые глаза, а у арабов – черные. Кроме того, исторически сложилось так, что именно «голубоглазые» являлись основными противниками арабов: «В толковом словаре «ал-Мунджид» зафиксирован фразеологизм al-adiww al-azraq «заклятый (букв. «голубой») враг» и дается следующее объяснение: «заклятый враг», так как у большинства византийцев, с которыми арабы сильно враждовали, были голубые глаза, это и послужило причиной называть лютых врагов «голубыми» (7).

По поводу представлений о понятии «умный» в разных культурах будет правильно привести отрывки из работы Анны Фенько «Трактат об уме».

«Африка: удачливые и осмотрительные. В России часто приходится слышать о человеке: умный, но невезучий, или умный, но не умеет ладить с людьми.

Если вы скажете так в Африке, вас никто не поймет. Это все равно что сказать: он очень способный, вот только читать и писать никак не научится.

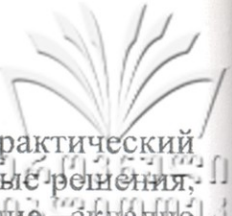
Дело в том, что в большинстве африканских культур быть умным значит быть удачливым, причем в первую очередь - в социальных отношениях. А для этого необходимо разбираться в людях и уметь найти с ними общий язык. Когда родителей из племени чева в Центральной Африке попросили описать, какими качествами должен обладать умный ребенок, они перечислили здравый смысл, сообразительность, послушание, общительность и почтение к старшим. Среди народности баоуле в Уганде умными людьми считаются те, кто готов прийти на помощь, послушен, почиттелен, обладает знаниями, проявляет ответственность и инициативу в делах, полезных для общины. Технические знания и умения ценятся только тогда, когда они используются в интересах семьи или деревни.

В других африканских странах представления об интеллекте также включают в качестве обязательного элемента социальную компетентность. Так, в Зимбабве умный человек должен в первую очередь быть осмотрительным и осторожным, способным распознать тайного врага. В Мали и Кении умным считается тот, кто умеет себя вести, знает ритуалы и правила, умеет производить на других хорошее впечатление и заводить друзей. Когда студентов из Кении просили объяснить смысл комедии Грибоедова «Горе от ума», они сказали, что это очень смешная пьеса про глупого человека, который постоянно совершает ошибки и поэтому со всеми ссорится.

Азия: воспитанные и практичные. У японцев понятие «интеллект» включает в себя пять независимых критериев, наиболее важный из которых - социальный навык. Обладающий им человек общителен, весел, приветлив, умеет хорошо говорить. Вторым критерий - восприимчивость к общественным ценностям - описывает человека скромного, умеющего принять точку зрения другого и «знающего свое место». Последний термин отражает типично японское представление о том, что каждому человеку отведена определенная роль, в соответствии с которой следует себя вести, не выходя за ее рамки. Только на третьем месте у японцев наиболее привычный нам критерий - эффективность решения задач, работоспособность и навыки планирования. Два последних критерия - оригинальность и грамотность. Умение хорошо, грамотно читать и писать для Японии - большая редкость и признак высокообразованного человека.

Китайцы представляют себе умного человека как социально ориентированного, все делающего правильно, практичного и ответственного. В понятие «интеллект» у китайцев входят осторожность, умение наблюдать и подражать. Интеллектуальные способности любопытного, склонного к познанию нового или критически настроенного человека вызывают у китайцев большие сомнения. Так что их мнение по поводу Чацкого наверняка совпало бы с мнением африканцев. Умный человек в традиционной китайской культуре - это скорее Фамусов, то есть чиновник, сумевший сделать удачную карьеру. Типичный интеллектуал западного типа - любознательный естествоиспытатель, неутомимый в поисках новых открытий, или чудаковатый профессор, изобретающий вечный двигатель, - тоже не кажется жителю Азии обладателем большого ума.

Америка: общительные и респектабельные. Концепция ума и глупости среднего американца, в принципе, не очень отличается от азиатских и африканских

представлений об интеллекте. На первое место американцы ставят практический интеллект: способность правильно оценивать ситуацию, принимать верные решения, добиваться поставленных целей. На втором месте находится умение складно говорить, а на третьем - знание правил поведения в обществе (например, пунктуальность) и широта интересов.

Россия: хитрые и беспринципные. Традиционные представления русского человека об уме и глупости восходят к фольклорному образу Ивана-дурака. Он дурак только поначалу: сидит на печи, а в конце концов оказывается умнее своих братьев и получает в награду царскую дочь. Сказочный дурак всегда вызывал симпатию своей добротой, жалостливостью и самоотверженностью. В России никогда не любили «больно умных», подозревая их в эгоизме и мелкой расчетливости.

Образ симпатичного «умника» появился только в XIX веке и представлял собой рассеянного и беспомощного в быту университетского профессора или гениального изобретателя.

Время, когда быть дураком в России было выгодно, прошло. Все хотят быть умными. При этом новые российские представления об интеллекте определяются не столько перечислением позитивных качеств, сколько противопоставлением традиционному фольклорному образу дурака, у которого отсутствие практического интеллекта компенсировалось добродушием и открытостью. Противоположный персонаж - это умный злодей, извлекающий выгоду из чужой беды, или хитрец, обводящий простаков вокруг пальца. Наше коллективное сознание изо всех сил пытается полюбить этот образ, найти в нем что-то хорошее, но это никак не удается. Поэтому умный человек у нас приобретает черты какой-то зловещей антисоциальности: он или жулик, ловко укравший деньги у государства, или кровопийца-чиновник, ограбивший простой народ. Этот антигерой постсоветского сознания вызывает смесь ненависти, зависти, восхищения и желания подражать. Пожалуй, это самая оригинальная из всех известных на сегодняшний день концепций ума» (8).

Не забудьте: все без исключения «трактаты о культуре» отражают представления тех определенных культурных общностей, к которым принадлежит автор.

Совершенно особое представление об уме - в русском фольклоре, в народных сказках. Настоящие герои и героини часто не только не проявляют ума (читай - практицизма), а, наоборот, и ведут себя, и оцениваются окружающими как «дурачки» и «дурочки». Великий и классически русский Иван-дурак, обычно ласково именуемый Иванушкой-дурачком, в отличие от умных братьев, идет ночью сторожить отцовскую пшеницу в «Коньке - Горбунке» Ершова или ночевать на могиле отца в сказках А.Н. Афанасьева; дурочки-героини просят в подарок аленький цветочек или перышко, а не драгоценные ларцы и наряды, как их умные старшие сестры. Их поведение как бы демонстрирует отсутствие ума, но в конце сказки именно они оказываются умными и успешными, именно они женятся на царевне и выходят замуж за любимого, красивого и богатого. Дети русской культуры, выросшие на русских сказках, с малых лет познают высшую мудрость: во-первых, ум - понятие глубинное и парадоксальное, во-вторых, не суди об уме по поведению: то, что кажется глупым на первый взгляд, может оказаться подлинным умом.

Анна-Наталия Малаховская проводит интересное исследование представлений о жизни, смерти и человеке в русских сказках и об их проявлениях в русской классической литературе.

Понятие «ум» в своей книге «Наследие Бабы-Яги» (9) она разделяет в отношении, как сейчас модно говорить, «гендерном»: ум героев отличается от ума героинь. Мужской ум в сказках представлен двумя разными, даже противоположными типами.

Итак, можно установить два типа ума в сказках: ум старших братьев – и «другой», заместительный ум дурачка, восходящий в конечном счете к уму Бабы-Яги («А ты, бабушка, дай свою голову моим могутным плечам» (10), причем ум старших братьев (и сестер) оказывается недостаточным не только по силе, но и по качеству: он всегда «дает осечку», всегда приводит носителя такого ума либо к моральной катастрофе, либо к окончательной гибели. В пространстве сказочного действия «умники» всегда оказываются в проигрыше, спохватываются ли они, что это значит – ходить ночевать на могилу к отцу («Сивко-Бурко»), изгоняются ли из дому (как в «Сказке о молодильных яблоках») или просто погибают (как в «Сказке об Иване-царевиче, жар-птице и о сером волке»).

На самом деле младший брат выигрывает в сказочной борьбе не только потому, что он отказывается от собственного ума и получает «заемный», заместительный ум Бабы-Яги. С этим отказом от своего ума связаны и все остальные его качества (доверчивость, вежливость, способность выражать чувство печали), которые в целом можно определить как **открытость** героя, незамкнутость его на самом себе. Он открыт любому и каждому: от встречной пчелы, как и от прохожего старичка он ожидает любого чуда – и получает от них спасение, выручку на своем пути. Так его «не-эгоистичность» оборачивается высшей заботой о самом себе: в парадоксальном пространстве сказочного действия самый «не-эгоистичный» приносит самому себе больше всего пользы».

Что же касается ума сказочной героини, то он, по мнению Анна-Наталии Малаховской, заключается в интуитивном знании ситуации, в находчивости, догадливости. Героиня знает, что делать, куда идти и какой дать ответ, как бы он ни был неожидан и парадоксален.

«... и Марфуша из сказки «Морозко» почему-то знает, что на вопросы Морозка о том, тепло ли ей, следует давать парадоксальные ответы: «Тепло, батюшко!»¹¹. Когда героиня литературного произведения в сходной ситуации тоже дает парадоксальный ответ, автор прямо называет ее **умницей**, а испытывающий ее персонаж (Воланд) намекает на то, что этот ответ свидетельствует о ее королевском происхождении («Кровь – великое дело», – неизвестно к чему сказал Воланд» (12, 13).

Впрочем, «парадоксальные» реакции на ситуацию отнюдь не монопольное «открытие» или «знание» героинь. Герои русского фольклора ведут себя (и выражают это словесно) не менее парадоксально: в ситуации с придорожным камнем – указателем судьба они никогда не выбирают ни выгоды, ни счастливой жизни (это могут делать лжегерои). Илья Муромец в старом советском фильме формулирует это просто и «парадоксально» с точки зрения здравого смысла: «Мне жениться не ко времени, а богатство мне не к радости». Не вдаваясь в глубокие исследования, скажу то, что представляется очевидным. Во-первых, речь идет о фольклоре, о сказках, а сказочные ситуации – парадоксальны сами по себе, по определению, по замыслу. Во-вторых, реакции героев и героинь русского фольклора

парадоксальны по отношению к прагматизму, к так называемому «здравому смыслу» (по Козьме Пруткову, «лучше быть богатым и здоровым, чем бедным и **больным**»).

Все величие, гениальность, высшая мудрость **народного творчества** (не отдельного гениального автора с его индивидуальным набором идей, представлений, созданных его индивидуальными же жизненными обстоятельствами, а целого **народа**) заключается в том, что русские сказки, былины и другие фольклорные жанры учат: «Не все так просто, ребятки, жизнь наша противоречива и парадоксальна, иногда лучше быть бедным и даже больным, чем богатым и здоровым, не судите о людях поверхностно и поспешно». И правда – тот, кто **кажется** глупым («дурачком», слабым, нелепым неудачником может оказаться – и оказывается! – самым умным, сильным и ловким победителем. Эта «нелепость», «странность» парадоксальность реакций и поведения, заложенная фольклором в людях русской культуры и породила миф западной культуры о «загадочной русской душе». Продолжаю настаивать («продолжаю», потому что я это делаю и устно – в лекциях, и письменно – в предыдущих публикациях): **души всех народов** (читай – национальные характеры) **загадочны**, потому что они другие, чужие, чуждые, не такие, как наши. «Другому как понять тебя?» Разница культур...

В последнее время в связи с расцветом культурологических исследований проводится много экспериментов, направленных на то, чтобы выявить разницу реакций, разницу поведения представителей разных культур.

Вот некоторые из них.

Двум группам мужчин – в Азии и в США - предложили следующий вопрос.

Представьте себе, что вы путешествуете по морю с семьей: с матерью, женой и ребенком. Ваш корабль начинает тонуть. Вы единственный, кто умеет плавать, и можете спасти одного члена своей семьи. Кого вы выберете?

60% мужчин из США считали, что они выберут ребенка, 40% - жену.

В странах Азии все 100% опрошенных мужчин выбрали мать, объяснив впоследствии, что они могут еще раз жениться и завести новых детей, но не могут получить новую мать.

Прочитав об этом эксперименте в журнале "Asia"(14), я в течение 6 лет опрашивала студентов МГУ и получила следующие результаты. Разумеется, при их оценке нужно учесть отступления от первичного эксперимента: информантами были молодые люди в возрасте 16-22 лет, в подавляющем большинстве (до 90%) – женского пола, практически все не имеющие детей и супругов и, примерно до 80% - представляющие русскую культуру и русский язык.

Ответы очень молодых русских информантов (вернее информанток, поскольку девушки составляли абсолютное большинство), получающих высшее образование в первом вузе нашей страны и не имеющих еще ни мужа, ни жены, ни ребенка, распределились следующим образом:

65-70% спасали бы ребенка

10%-15% - мать

8-10% - мужа или жену

Однако, русская культура, в отличие от американской и азиатских, преподнесла еще один ответ, не предусмотренный авторами эксперимента: около 7% опрошенных написали, что они бы предпочли бы утонуть вместе со своей семьей. Все 10 лет

эксперимента с 1996 по 2005г. около 7% юных русских девочек из разных уголков нашей страны, не сговариваясь, давали свой ответ, игнорируя предложенный выбор: лучше погибнуть, чем всю последующую жизнь страдать от угрызений совести, так как любой выбор лишает их возможности быть счастливыми в будущем.

Журнал «Ридерз Дайджест» провел культурологический эксперимент в совершенно другой сфере жизни и поведения людей разных стран, разных народов и разных культур. В США, Европе, Азии, России, Канаде, Австралии, Новой Зеландии и Латинской Америке сотрудники журнала разбрасывали кошельки (всего 1100 штук), в которых было 50 долларов в местной валюте, а также имя и телефон владельца, чтобы облегчить возврат.

Около 44% исчезли навсегда. Однако в разных странах, разумеется, были получены разные результаты. Чемпионами оказались скандинавские страны (особенно отличились Норвегия и Дания, где все 100% кошельков были возвращены владельцам), а также Сингапур, Новая Зеландия, Япония и Южная Корея.

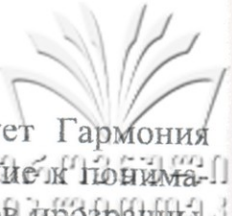
Вот как выглядят таблицы «честности» разных стран: в процентах возвращенных кошельков (15).

Страны - победительницы		И остальные	
Норвегия	100%	Нидерланды	50%
Сингапур	90	Германия	45
Австралия	70	Россия	43
Япония	70	Филиппины	40
США	67	Италия	35
Великобритания	65	Китай	30
Франция	60	Мексика	21

В одном ряду с описанными выше экспериментами стоят модные сейчас фильмы, статьи, рассказы и моделированные ситуации под названиями: особенности национальной охоты (рыбалки и т.п.), любовь по-русски (название нового российского кинофестиваля), брак/развод по-итальянски и т.п.

Своеобразие казахской культуры по базовым вопросам мировосприятия и миропорядка, во многом обусловленное многовековой жизнью кочевников, основой которой было единение, органическая слитность Человека с Природой, с трудом укладывается в сознание, ограниченное рамками собственной – оседлой – культуры. Как обычно, эти удивительные (для нас) особенности культуры казахов высветились при изучении языка, их отразившего. Особенно важным в этом плане оказалось исследование метафоричности цветообозначений, в частности – белого и черного.

«... нужно иметь в виду еще одну особенность казахского мировосприятия: ощущение взаимосвязанности всех явлений, их взаимообусловленности не позволяет четко делить на «черное» как «злое», «отрицательное» и «белое» как «доброе», «светлое». Разделение невозможно потому, что в мировосприятии казахов действуют несколько иные законы понимания миропорядка: зло невозможно без добра, как и добро без зла, как день без ночи и т.п. Все настолько взаимообусловлено, что для казахов не существует борьбы противоположностей, есть только единство противоположностей. Добро и зло, ночь и день есть только взаимопереходные

явления, и их взаимосвязь бесконечна, поскольку в мире существует «Гармония всего» (16). В культуре казахов существовало несколько иное отношение к пониманию данных оппозиций: границы между миром живущих и миром духов прозрачны, связь прошлого, настоящего и будущего органична и непрерывна. Экологическое сознание казахов не было склонно к абсолютному противопоставлению полярных сущностей. Для кочевой культуры с ее устремленностью к границам миров чужой мир является столь же реальным и достигаемым, как и свой.

Отсюда проистекает совершенно особое отношение к земле, связанное с понятием родины, своей территории, которую нельзя осквернять (даже пахать), а надо беречь и защищать...» (17).

Ну можно ли себе представить что-нибудь более далекое от нашего отношения к земле-матушке, кормилице, которая кормит, потому что ее вспахивают?! А для казахов (а также – монголов и вообще исторических кочевников) это значит – совершают насилие, мучают, уродуют, оскверняют.

Еще один пример, поразивший своим «несоответствием» нашей и большинству западных культур, дала страшная трагедия Беслана. Об уважении и почтении к старшим как черте кавказских и многих восточных культур известно давно и широко. Но в том-то и особенность культурного барьера, что даже зная о нем и его характерных чертах, человек как-то не воспринимает до конца то, что не отражено в такой же степени в его родной культуре.

Во время осады бесланской школы произошел такой инцидент. В числе многих сотен пленников был 74-летний учитель физкультуры Иван Константинович Каниди. По свидетельству прессы, чеченские террористы «готовы были освободить пожилого человека» (Известия, пятница 10 декабря, 2004г.). Люди, не задумываясь убивавшие детей, предложили отпустить 74-летнего мужчину – следуя требованиям их культуры почитать старших, хотя использовать слово «культура» по отношению к зверям и убийцам как-то неловко и неправильно. Не случайно все 100% азиатских мужчин, представляющих культуры Азии, в описанном выше эксперименте выбрали мать, и никто не выбрал ребенка (не говоря уже о жене). Повинуясь правилам своей культуры, совести и сердца, Иван Каниди отказался покинуть своих учеников, и был убит при попытке обезвредить взрывные устройства.

О языковых проблемах, возникающих в связи с разницей культур, ярко и убедительно говорит профессиональный переводчик Наталья Шахова.

«Из-за культурных различий одна и та же характеристика человека может восприниматься носителями одного языка как положительная, а носителями другого – как отрицательная. (В частности, мой русский знакомый с изумлением узнал, что в Швеции Карлсон считается отрицательным персонажем). Поэтому при буквальном переводе можно, например, исказить отношение автора к своему персонажу. Я вполне допускаю, что Изнуренков из «Двенадцати стульев» со своей бурной жестикуляцией и бесконечными восклицаниями типа: «Ах! Ах! Высокий класс! Этот кот пушист до чрезвычайности!» - вызовет у итальянцев совсем не те эмоции, на которые рассчитывали Ильф и Петров. (Что делать в этом случае переводчику на итальянский – для меня лично большая загадка!).

Вообще разница культур ставит перед переводчиком художественной литературы труднопреодолимые проблемы. Причем если о различии формальных

норм мы имеем хотя бы общее представление (допустим, все знают, что при входе в православную церковь мужчина должен снять головной убор, а при входе в мечеть обувь), то об эмоциональных, этических различиях часто вообще не задумываемся. Ведь то, что служит выражением крайнего негодования у сдержанных англичан, может показаться тем же экспансивным итальянцам дружелюбным комментарием. Цветистый комплимент, который обрадует русскую, может оскорбить американку, а в Саудовской Аравии за него можно и вовсе попасть в тюрьму.

Почему, например, стандартное американское «Shit!» при дублировании фильмов обычно переводят «Черт!»? Кто-то скажет: из соображения приличия. Может быть и так. Но мне лично кажется, что слово «черт», не соответствуя слову «shit» по смыслу, больше соответствует ему по эмоциональному накалу. Никто не скажет: «Дерьмо!» - ударив себя по пальцу молотком. По-русски «дерьмо» более грубое и, так сказать, «адресное» ругательство. А вот из книги Линн Виссон о русско-американских браках я узнала, что наше безобидное «Тьфу ты!» может вызвать семейный конфликт: «Почему ты на меня плюешь?! – с обидой спросил американец свою русскую жену. Понятно, что буквальный перевод ругательств бесполезен. Здесь можно понять эмоции говорящего и найти адекватное им выражение на другом языке.

Подводя итоги, можно сказать, что самым главным в работе переводчика является жизнь на стыке двух (или более) культур. Сталкиваясь постоянно с особенностями этих культур, он должен хорошо представлять себе их различия и уметь максимально точно передать информацию от носителя одной культуры носителю другой. В этом и состоит специфика профессии переводчика» (18).

Тема разницы культур и, соответственно, языков бесконечна и разнообразна. Поэтому здесь ограничимся лишь некоторыми наблюдениями над явлениями вполне очевидными, но редко осознаваемыми и поэтому почти невероятными.

Действительно, мало кто обращает внимание на удивительные факты: люди смотрят на одни и те же предметы реальности, но видят их совершенно по-разному, хотя эта разница видения четко и ясно («оче-видно») регистрируется языком. Хрестоматийные примеры: там, где русскоязычные люди видят один цельный предмет – ногу, носители английского языка видят два совершенно разных: *leg*, *foot*. Русскоязычные люди имеют 20 пальцев – 10 на руках и 10 на ногах, и это не вызывает ни сомнений, ни трудностей. Однако, выучив английский эквивалент или, вернее, «перевод» *палеца* как *finger*, сталкиваются с трудностями, поскольку у носителей английского языка всего 8 *fingers*. У них есть еще 2 *thumbs* (больших пальца) на руках и 10 *toes* на ногах, в которых они отнюдь не видят *fingers*. И видение это навязано им родным языком, создающим таким образом языковую картину мира. Вот к чему привела Вавилонская башня. Мы видим мир по-разному, и разные языки отразили это разное видение. У каждого народа – свой взгляд на мир, свое «воззрение» на мир, свое м и р о в о з з р е н и е и своя картина мира, навязанная родным языком. Вырваться из плена родного языка невозможно, но можно увидеть мир по-новому, изучая другие языки. Это новое видение иногда восхищает, открывая новые грани известного нам мира, иногда раздражает: ну, зачем им этот артикль, мы прекрасно без него живем и создали великую литературу. Англичане наверняка думают: какая нелепость категория рода у неодушевленных существительных: что

женского в *ручке* или *табуретке* и мужского в *карандаше* и *стуле*? А мы также не можем без рода (и великая наша литература, особенно поэзия, теряет душу и величие), как они – без артикля.

Понятие языковой картины, находящейся в сложном диалектическом взаимодействии с реальной и социокультурной картинами мира, упоминалось в Главе I, оно хорошо известно и детально изучается.

Гораздо меньше изучено другое удивительное явление.

Мы не только видим, но и слышим мир по-разному. Нас окружают не только предметы реального мира, которые мы видим, но и звуки, которые мы слышим и которые язык послушно отражает и регистрирует. Иными словами, наряду с **картиной мира**, существует и вполне явная и отчетливая **симфония мира**.

Интересно отметить, что эти симфонии, судя по свидетельствам языков, различаются у разных народов, хотя сами звуки, отраженные соответствующими словами, совершенно одинаковые. Речь идет, разумеется, об ономастических, или звукоподражательных словах.

Действительно, животные издают одни и те же звуки, но слова, их воспроизводящие в разных языках, могут различаться очень значительно, иногда – полностью (т.е. не совпадает ни один звук).

Приведем примеры из русского и английского языков – иногда с привлечением японского, (19) немецкого, французского.

Коровы, кошки и овцы издают одинаковые или очень похожие звуки в этих языках.

коровы: му-му (рус.) – *mo* (англ.) – *meuh* (фр.) – *мо мо* (яп.)

кошки: мяу (рус.) – *meow* (англ.) – *miaou* (фр.)

овцы: бе-е (рус.) – *baa* (англ.) – *bêê* (фр.)

Звуки, издаваемые петухами, собаками, воробьями, лошадьми, свиньями, лягушками, пчелами, звук стука, звук капающей воды, звук колокола – все они по-разному воспринимаются (и здесь нельзя недооценивать активную роль родного языка) разными народами.

Примеры расположены в порядке возрастания различий.

звук колокола: бом (рус.) – *bong* (англ.) – *bim bam* (нем.)

петухи: кукареку (рус.) – *cock-a-doodle-doo* (англ.) – *кокекокко* (яп.)

воробьи: чик-чирик (рус.) – *chirp* (англ.) – *cui-cui* (фр.) – *чун чун* (яп.)

лягушки: ква-ква (рус.) – *coa-coa* (фр.) – *croak* (англ.) – *кери кери* (яп.)

капли воды: кап-кап (рус.) – *drip-drip* (англ.) – *пото-тото* (яп.)

стук в дверь: тук-тук (рус.) – *knock-knock, rat-a-tat* (англ.) – *дон дон* (яп.)

утки: кря-кря (рус.) – *quack-quack* (англ., нем.)

собаки: гав-гав, тяв (рус.) – *woof, bow-wow* (англ.) – *ouah-ouah* (фр.) – *wau-wau* (нем.)

пчелы: ж-ж-ж (рус.) – *b-z-z-z* (фр.) – *buzz* (англ.) – *бун бун* (яп.)

лошади: и-го-го (рус.) – *neigh* (англ.) – *brrr* (нем.) – *ronron* (фр.) – *хин-хин* (яп.)

свиньи: хрю-хрю (рус.) – *groin* (фр.) – *grunz-grunz* (нем.) – *oink* (англ.) – *бу бу* (яп.)

Как могут англичане слышать *oink*, а японцы *бу бу*, у так явственно для нас хрюкающей свиньи?!

Во время путешествия в Южную Корею сотрудники телевизионной программы «Вокруг Света» долго хрюкали в ресторане, заказывая обед, но свинину им так и не подали. Конфликт языков...

Итак, мы видим, слышим и оцениваем окружающую нас реальность по-разному, в зависимости от культуры и языка, и родной язык играет здесь решающую роль, услужливо предоставляя или, вернее, навязывая нам именно такое восприятие мира, исторически сложившееся под влиянием самых разных факторов у наших предков.

Литература:

1. Шахова Наталья. Кому дано предугадать. Русский журнал / Вне рубрик / www.russ_sovr/20000328_shahova.html
2. Ершов П.П. Конек-Горбунок. Детская литература., М-Л, 1964.
3. М.М. Медведская. Гендерные стереотипы в переводных журналах для женщин. Курсовая работа. МГУ, 2007.
4. Александрова З.Е. Словарь синонимов русского языка. Изд-во «Советская энциклопедия». М., 1968.
5. Александрова З.Е. Словарь синонимов русского языка. Изд-во «Советская энциклопедия». М., 1968.
6. Долина Полина «Мода идет на попятную». Московский Университет. 2005.
7. Морозова В.С. Символика цветообозначения при описании концептов эмоций в современном арабском литературном языке// Фразеология в контексте культуры. М., 1999, с. 302. Цитируется по Демуцкая А.В. Сопоставление языковых картин мира в русском и английском языках на примере моделирования внутренних свойств человека через внешность. Логический анализ языка. Институт языкознания РАН. «Индрик», 2004.
8. Коммерсантъ ВЛАСТЬ, 30 мая 2000.
9. Малаховская Анна-Наталия. Наследие Бабы-Яги. СПб, 2006.
10. «Русские сказки в обработке писателей». М., Худ. лит. 1969.
11. Народные русские сказки Афанасьева А.Н. в 3 т. М., 1985.
12. Булгаков М.А. Избранное. М., Худ. Лит., 1980.
13. Малаховская Анна-Наталия. Наследие Бабы-Яги. СПб, 2006.
14. "Asia", January, 1996.
15. Ридерз Дайджест, июль-август 2001.
16. Каракузова Ж.К., Хасанов М.Ш., Космос казахской культуры. «Евразия», № 2, 2001.
17. Жаркынбекова Ш.К. Языковая концептуализация цвета в казахском и русском языках. Автореферат докт. дисс. Алматы, 2004.
18. Шахова Наталья. Кому дано предугадать. Русский журнал / Вне рубрик / www.russ.ru/ist_sovr/20000328_shahova.html
19. Японские материалы заимствованы из работы Орлянской Т.Г. «Ономатопея и мимесис в японском языке».

On cultural difference or how to understand others

Summary

The language barrier has been known since the time of the Tower of Babel when people were punished by the loss of possibility to communicate. However, communication is hampered by one more barrier: the cultural one. It is more dangerous than the language barrier for two reasons: first, it is invisible till a moment of conflict and, second, cultural mistakes are much more conflict provoking than language ones.

სვეტლანა ტერ-მინასოვა

*როგორ გავიგოს უცხო?
ანუ კულტურათა შორის განსხვავების შესახებ*

რეზიუმე

კაცობრიობას ენობრივი ბარიერის პრობლემა ჯერ კიდევ ბაბილონის გოდლის ეპოქიდან გაუჩნდა. მაშინ ღმერთის მიერ დასჯილმა ადამიანებმა დაკარგეს კომუნიკაციის შესაძლებლობა.

კომუნიკაციას ხელს უშლის კულტურათა შორის განსხვავებაც. ეს განსხვავება უფრო არსებითია, ვიდრე ენობრივი, მაგრამ იგი უხილავია კონფლიქტის მომენტამდე. ხშირ შემთხვევაში სწორედ კულტურის სფეროში არსებული განსხვავებები იწვევს კონფლიქტს და არა ენობრივი.

**ინდივიდი, ინდივიდუალიზმი და პიროვნება
კულტურულ კავშირში**

(თურქულიდან თარგმნა ელზა გერანტიამ)

მინდა, წერა ერთი ანეკდოტის მოყოლით დავიწყო. ერთ-ერთ ფაბრიკაში ხუთდღიანი მუშაობით დაქანცულმა კაცმა უქმე დღეების შინ გატარება, ოჯახთან ერთად დასვენება და ახალი ჟურნალ-გაზეთების კითხვა გადაწყვიტა. მთელი კვირის მანძილზე დედასთან მარტო დარჩენილ ოთხი წლის ბიჭუნას გარეთ სეირნობა მოუნდა, მამას მიუახლოვდა, შარვლის ტოტზე წაეპოტინა და კინოში წაყვანა სთხოვა. მამა ახალი გაზეთების კითხვით ისე იყო გართული, რომ გარეთ გასვლა სულაც არ უნდოდა. ბავშვი კი თავისას არ იშლიდა. მაშინ კაცმა გაზეთიდან დედამიწის რუქა ამოხია, ნაკუწებად აქცია, ძირს დაყარა და შვილს უთხრა, თუ დედამიწას გაამრთელებ, კინოში წაგიყვანო. ბიჭი საგონებელში ჩავარდა. ან კი საიდან უნდა სცოდნოდა ოთხი წლის ბავშვს დედამიწის ამა თუ იმ კონტინენტის ზუსტი მდებარეობა. მამა, იმ იმედით გულდამშვიდებული, რომ შვილი ამ ურთულეს დავალებას თავს ვერ გაართმევდა, სავარძელში არხეინად მოკალათდა და კვლავ გაზეთების კითხვა განაგრძო.

რამდენიმე წუთში ბიჭი მამას მიუახლოვდა, შარვლის ტოტი ჩამოქაჩა და დედამიწის გამთლიანებული რუკა მიაწოდა. კაცი სახტად დარჩა. ის ვერაფრით მიმხვდარიყო, თუ როგორ მოახერხა ეს ყოველივე პატარა ბიჭმა. ყველაფერი კი ასე მოხდა: თავიდან ბავშვი უიშვლივად ატრიალებდა ხელში ქალაქის ნაგლეჯებს, უკანა მხარეს ერთი კაცის სურათი ნახა, მისი ნაწილები შეაერთა და ადამიანის დახმარებით მის ხელში დედამიწაც უცებ გამთლიანდა.

ადამიანები რომ გაერთიანდნენ, ნეტავი საზოგადოებებიც თუ გამთლიანდებიან? ადამიანები როგორ ერთიანდებიან? უწინარესად, გაერთიანება რას ნიშნავს? მართებულია კი გაერთიანება? ან მართებული ჭეშმარიტია? ჭეშმარიტება კი, სოკრატეს რომ ძალიან უყვარს - “შეიცან თავი შენი”- სიტყვებია? თუ მევლანას გამონათქვამი - “როგორიც ხარ, ისეთი დაინახე, ან როგორსაც ხედავ, ისეთი იყავი.” მსგავს საკითხზე მსჯელობა უსასრულოდ შეიძლება. ჭეშმარიტება სათნოებაა, ზნეობრიობაა? ადამიანს შეუძლია სათნოება ცოდნით, განათლებით მოიპოვოს? სათნოებისა და ზნეობრიობისთვის მხოლოდ განათლება კმარა? ინდივიდი, პიროვნება ცოდნით ყალიბდება? მაშ, რა არის ინდივიდი და ინდივიდუალიზმი? მსგავს კითხვებზე პასუხის გასაცემად აუცილებელია პიროვნების რაობის, არსის განსაზღვრა.

პლატონის “გონის ფილოსოფიაში” ცალსახადაა აღნიშნული, რომ ყოველ ადამიანს საკუთარი ბედი გააჩნია. ზოგი ბედნიერი, ზოგიც უბედური. ბედნიერმა რაც არ უნდა მოიმოქმედოს ცხოვრებაში, უბედური არასოდეს იქნება, უბედური კი ბედნიერი ვერასოდეს გახდება. ინდივიდისთვის ამგვარი ლოგიკა რამდენად შეესაბამება სინამდვილეს? მართლაც ასეა, თუ ადამიანი თვითონ ქმნის საკუთარ ბედს? მსგავსი საკითხები შესწავლას მოითხოვს. რაობა, არსი ადამიანს დაბადებიდან ცნობიერების ჩამოყალიბების შემ-

დეგ გამოუშუშავდება. რა არის ცნობიერება? მის ჩამოყალიბებაზე გარე ფაქტორები ახდენს ზეგავლენას, ესენია: ბუნება, საზოგადოება, ოჯახი. ფრანგი მოაზროვნის კლარკ ტინის აზრით, ადამიანს აყალიბებს ბუნება. ეს აზრი შეიძლება მთლად მართებული არ იყოს, მაგრამ ბუნება რომ ადამიანზე გარკვეულ ზეგავლენას ახდენს, ეს ცხადზე უცხადესია. ადამიანის გარემომცველი სოციალური, ფილოსოფიური, ეკონომიკური, კულტურული საზოგადოებები მასზე ზეგავლენას ახდენს. განსაკუთრებით აგრარულ საზოგადოებაში ადამიანზე ზეგავლენა ხდება რელიგიის მხრიდან. ადათ-წესები, ტრადიციები ნებისმიერი პიროვნების ცნობიერებაში თავის კვალს ტოვებს. ადამიანთან ყველაზე ახლოს დგას ოჯახი, მისი მსოფლმხედველობა, გრძნობები, ემოციები, აზროვნება ოჯახზე დიდადაა დამოკიდებული. ზემოთ ნახსენები სამი ფაქტორი უდიდეს ზეგავლენას ახდენს ადამიანის ცნობიერებაზე. პიროვნების ცნობიერების ჩამოყალიბების პროცესში თუ ეს სამი ფაქტორი წინა პლანზე გამოვიდა, ხოლო პიროვნული თავისუფლება უკანაზე გადავიდა, ადამიანი ვერასოდეს შეიცნობს თავის თავს, საკუთარ რაობას. პიროვნების ჩამოყალიბებისა და სრულყოფისთვის უწინარეს ყოვლისა, საკუთარი რაობის, არსის ცოდნაა საჭირო. ამისთვის კი თავისუფლება ან სულ ცოტა, თავისუფალ გარემოში ყოფნაა აუცილებელი.

ზემოთ ნახსენები სამი ფაქტორის მანვე ზეგავლენისგან თავის დასაღწევად ადამიანის აბსოლუტური თავისუფლებაა საჭირო? არა, ეს მას ეგზისტენციალიზმის ჩიხში მოაქცევს. ამავე დროს ადამიანი სოციალური არსებაა, ამდენად სოციუმის, საზოგადოების ზეგავლენისგან თავის დაღწევა შეუძლებელია. მსგავს პირობებში თავისუფალ პიროვნებად ჩამოყალიბებისთვის რა უნდა გაკეთდეს? აქ ბუნებრივია იგულისხმება ნების, სულის თავისუფლება.

როუსსეაუს აზრით, ბავშვთან ყველაზე ახლოს მყოფი დედის მიერ გაწეული აღზრდაც კი საკითხს საფუძვლიანად ვერ წყვეტს, ვინაიდან ოჯახის გარეთ არსებული სოციუმის ზემოქმედების შესახებ ზემოთ ვისაუბრე.

ყოველივე ამას თავი რომ გავართვათ, საჭიროა ოჯახის რაღაც ისეთი ფორმით მოწყობა, რომ საკუთარ ბუდეში გაზრდილი ბავშვი არსაიდან განიცდიდეს ზეგავლენას. ის უნდა იყოს თავის ქმედებებში დამოუკიდებელი. მას უნდა ჰქონდეს საკუთარი ნებისთვის გარკვეული მიმართულების მიცემის შესაძლებლობა, გადაწყვეტილების მიღების ან ნების თავისუფლება. აღზრდის პროცესში ბავშვს უნდა ჩამოუყალიბდეს თავისთავადობის შეგრძნება. მან თვითონ უნდა მიიღოს მომავალ ცხოვრებასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები. ინდივიდის უფლება გულისხმობს მისი თვითრეალიზაციის უფლებას. მოზარდმა საკუთარი თავი თვითონ უნდა გამოზარდოს. ამავე დროს უნდა დაიხვეწოს საზოგადოებაშიც ადამიანის თავისუფალი ნების, ინდივიდუალიზმის ფორმებიც. საზოგადოებაც თავის მხრივ, ისე უნდა იყოს მოწყობილი, რომ მან ადამიანს ინდივიდუალურობის გამოვლენის უფლება მისცეს, ადამიანი თავის თავს თვითონ უნდა ქმნიდეს.

აშშ-ს განათლების ფილოსოფიაში დიდი ავტორიტეტის მქონე დოლან გიუჯელოლუს ნაშრომში, რომლის სახელწოდება გახლავთ “მებრძოლი”, ყოველ ადამიანს ორი ბრძოლა აქვს გადასახდელი. პირველი და ყველაზე მნიშვნელოვანი - ინდივიდუალობის, თავისთავადობისთვის საკუთარ თავთან გაღებულ ბრძოლაა. ადამიანი, რომელიც აცნობიერებს თუ ვინ არის, რა ნიჭისა და ტალანტის პატრონია იგი, ამ ბრძოლიდან გამარჯვებული გამოდის.

უამრავი საანკეტო გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, ამერიკელთა უმრავლესობას სჯერა, რომ ადამიანის წარმატება თუ წარუმატებლობა უმთავრესად მის შესაძლებლობებზე, უნარზე, ნიჭზე, ინდივიდუალობაზეა დამოკიდებული. "ამერიკული ოცნების" ამ ძირითად ელემენტებს ყოფილი პრეზიდენტი, კლინტონიც შესანიშნავად გამოხატავს. "ამერიკული ოცნება" ბრწყინვალე მაგალითია იმისა, რომ თუ ბევრს იმუშავებ, თამაშის წესებს დაიცავ, ღვთით ბოძებულ ნიჭსა და ტალანტს საჭიროების მიხედვით გამოიყენებ, სამომავლო გზაზე წარმატება გარდაუვალია. ბევრი ევროპელი ფილოსოფოსი და კულტუროლოგი კულტურის წყაროს ადამიანის თამაშის უნარში ხედავს. ამ აზრით, იგი კულტურის წარმოშობის წინაპირობაა. კულტურა თავისუფალი და პატიოსანი თამაშია. "თამაში" ამ შემთხვევაში ადამიანური ურთიერთქმედების ფართო სპექტრის მეცნიერული მეტაფორაა.

მეორე ბრძოლა, ადამიანის თვითმყოფადობისათვის საზოგადოებაში არსებული ხელისშემშლელი ფაქტორებისგან თავის დასაღწევად გაღებული სოციალური ბრძოლაა ანუ საზოგადოების მავნე ზეგავლენისგან თავდაცვა. ინდივიდუალიზმის მოსაპოვებლად ყველა ადამიანი უნდა ჩაებას ამ ბრძოლაში. ყოველი ინდივიდი ადამიანია, მაგრამ ყოველი ადამიანი, სამწუხაროდ, ინდივიდი როდია. ნება ანუ თავისუფლება და ავტონომია ფაქტობრივად ყველა ადამიანში როდი დასტურდება. თვითიდენტიფიკაცია ნიშნავს, განსაზღვრო საკუთარი ადგილი და ვინაობა კაცობრიობის ფონზე.

საზოგადოებისა და ადამიანის დამაკავშირებელია კულტურა, რომელიც სუბიექტის როლის განსაზღვრაში გადამწყვეტ ფუნქციას ასრულებს. სხვადასხვა ხალხის კულტურათა ურთიერთგავლენა და ერებს შორის მატერიალური და სულიერი ღირებულებების გაცვლა განაპირობებს ცივილიზაციას. ყოველი ერის კულტურული საგანძური სულ უფრო მდიდრდება საერთაშორისო კულტურული ხასიათის მქონე ქმნილებებით. კულტურა იყოფა მატერიალურ, კონკრეტულ და სულიერ, აბსტრაქტულ ფორმებად. ორივე კულტურა ადამიანის ცნობიერებაზე ზეგავლენას ახდენს. კულტურა მკაცრი წესების უცვლელი სისტემა არ არის. ამერიკელებს აქვთ ერთი ჭეშმარიტება: "აზრს დათეს, საქმეს მოიმკი! საქმეს დათეს, ჩვევას მოიმკი! ჩვევას დათეს, ხასიათს მოიმკი! ხასიათს დათეს, ბედს მოიმკი!" ერთი სიტყვით, ადამიანის ბედი მის ფიქრთან, აზრთან არის დაკავშირებული. ამავე დროს, ფსიქოლოგიაში მიღებული ერთი წესის თანახმად, აზრის შეცვლა ადამიანის ქმედების, მისი ცხოვრების წესის შეცვლაა. ქმედების შეცვლა აზრს არ ცვლის, პირიქით, აზრის შეცვლა ქმედებას ცვლის და ბედიც იცვლება.

საზოგადოების ამა თუ იმ სტადიაში გადასვლისას, თანადროული კულტურული ელემენტები ჩნდება. ადამიანის ცნობიერება და აზროვნება ამ ელემენტების ზეგავლენას ვერ გაექცევა. საზოგადოების ბედი ადამიანთა ჯანსაღ აზროვნებაზეა დამოკიდებული.

ადამიანის ინდივიდალ ჩამოყალიბების შემდეგ სუბიექტივიზმის აუცილებლობა დგება. სუბიექტი ხომ მოქმედი, შემქმნებელი, ცნობიერებისა და ნებელობის მქონე ინდივიდია, რომელიც აქტიურად გარდაქმნის ობიექტს. სუბიექტის აქტიურობა ყალიბდება და იცვლება გარე სამყაროს გარდაქმნის პროცესში. ადამიანი ხდება სუბიექტი მხოლოდ ისტორიაში, საზოგადოებაში. მისი უნარი და შესაძლებლობა ყალიბდება პრაქტიკის მიერ.

დემოკრატიული საზოგადოების განვითარების მაჩვენებელია ინდივიდუალიზმის მაღალი კოეფიციენტი. ინდივიდი, ინდივიდუალიზმი და დემოკრატია პირდაპირპროპორცი-

ული ცნებებია. ინდივიდთა რაოდენობა ამა თუ იმ საზოგადოებაში დემოკრატიის განვითარებაზე მეტყველებს. თავის მხრივ, დემოკრატიული ინსტიტუტების გაძლიერება ინდივიდთა რიცხვის ზრდაზე მიუთითებს. არადემოკრატიულ საზოგადოებებში კი ინდივიდთა სიმცირე დემოკრატიის შესუსტებას და საბოლოოდ მის გაქრობას გამოიწვევს.

მსგავსი საზოგადოებები ადამიანს ინდივიდუალიზმის საშუალებას არ აძლევს. დემოკრატიის უმთავრესი ნიშანი, ადამიანის უფლება, არის ისეთი ღირებულება, რომელსაც ყველა იზიარებს განურჩევლად ეროვნებისა, რელიგიისა და პოლიტიკური მრწამსისა.

ადამიანთა ერთობა, ურთიერთთანამშრომლობა აუცილებელია ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი მიზნების მისაღწევად. საზოგადოებრივი ინტერესი ითვალისწინებს ან გულუისხმობს ინდივიდუალურ ინტერესებსა და მისწრაფებებსაც. ყველა დემოკრატიული მმართველობისთვის საერთოა ორი ძირითადი პრინციპი: თავისუფლება და თანასწორობა. “დემოკრატიული წყობის ძირითადი ნიშანი, წერს არისტოტელე, არის თავისუფლება, მხოლოდ დემოკრატიული სხელმწიფო წყობის დროს ყველა სარგებლობს თავისუფლებით, რადგან, როგორც ამტკიცებენ, სწორედ თავისუფლებისაკენ მიისწრაფის დემოკრატია.” თავისუფლების იდეა თანამედროვე მსოფლიო საზოგადოების დემოკრატიისკენ ლტოლვას უდევს საფუძვლად.

ტრადიციული საზოგადოებიდან, ავტორიტარული მმართველობის სისტემიდან და ტოტალიტარული პოლიტიკური წყობიდან დემოკრატიულ, ანუ საზოგადოების პოლიტიკური და საზოგადოებრივი ორგანიზაციის, სახელმწიფოსა და ხელისუფლების, პოლიტიკური რეჟიმის პროგრესულ ფორმაზე გადასვლა უმტკივნეულოდ შესაძლებელია? რა თქმა უნდა, არა. მსგავსი წიაღსვლები არასოდეს იოლი არ არის. სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირების პროცესი განუხრელად უკავშირდება თანამედროვე ცივილიზაციის სრულყოფას. პროცესი მოითხოვს, პიროვნების უწყვეტ სრულყოფას, მისი ჭეშმარიტად თავისუფალ, სრულყოფილიან, აქტიურ, სათანადო სოციალურ-პოლიტიკური სტატუსის მქონე მოქალაქედ გარდაქმნას, ასეთი საზოგადოება შეიძლება ჩამოყალიბდეს მხოლოდ დემოკრატიზმის, ჰუმანიზმის საფუძველზე. იგი შეუთავსებელია ტოტალიტარიზმსა და ავტორიტარიზმთან, ადამიანის ხალხებისა და ეროვნული უმცირესობების უფლებების დარღვევასთან, შოვინიზმთან, რასიზმთან, რელიგიურ შემწყნარებლობასთან და ა.შ. სამოქალაქო საზოგადოებას ახასიათებს მაღალი საერთო და სოციალურ-პოლიტიკური კულტურა. რთული ტრანსფორმაცია განიცადა ჩვენმა ქვეყანამაც და დღეს თურქეთი ჭეშმარიტად დემოკრატიულ საწყისებზე დაფუძნებული სახელმწიფოს შექმნისაკენ დგამს მნიშვნელოვან ნაბიჯებს. ეს ძნელი და მეტად მტკივნეული პროცესია, მაგრამ ასევე მტკიცე და ურყევია ჩემი ქვეყნის ნება – XXI საუკუნის თურქეთი იყოს მსოფლიო თანამეგობრობის ღირსეული წევრი.

თურქეთის გადასვლა ოსმალეთის იმპერიიდან რესპუბლიკურ წყობაზე, ხოლო შემდეგ დემოკრატიაზე მეტად მძიმე ფორმით ვითარდებოდა. ჩვენი ქვეყანა დღესაც დემოკრატიის განვითარებისთვის იღწვის. დემოკრატიული ფასეულობების რეალიზაციის გზაზე თურქეთის რესპუბლიკას უდიდესი წინააღმდეგობების გადალახვა მოუხდა. ჩვენგან განსხვავებით ამერიკელებს მსგავსი პოლიტიკური და სოციალური კატაკლიზმები არ განუცდიათ. დემოკრატიული საზოგადოების ფორმირებისას ამერიკას თურქეთის მსგავსი მწვავე პრობლემები არასოდეს ჰქონია.

ცნობილი ამერიკელი მეცნიერის სამუელ ჰანტინგტონის აზრით, დასავლურ ცივილიზაციას აქვს უნივერსალობის პრეტენზია და იბრძვის დასავლური ფასეულობების მთელს მსოფლიოში დამკვიდრებისთვის, რასაც ყველაზე მეტად ისლამური ცივილიზაცია ეწინააღმდეგება. ჰანტინგტონის ვარაუდით, ძირითადი დაპირისპირება მოხდება დასავლურ და ისლამურ ცივილიზაციებს შორის.

რელიგია, რასაკვირველია, მნიშვნელოვანია საზოგადოებისთვის. რელიგიას და მეცნიერებას განვითარებულ საზოგადოებაში თავიანთი ადგილი აქვთ მიჩენილი. აგრარულ საზოგადოებებში რელიგია და მეცნიერება ერთმანეთთან მჭიდროდაა გადაწეული. ზოგ შემთხვევაში მეცნიერება რელიგიის მტრადაც კია გამოცხადებული და მის წინააღმდეგ ბრძოლა არის გაჩაღებული.

ვერ ვიტყვით რომ ჩვენი ქვეყნის ოთხივე კუთხეში ინდუსტრიული კულტურა თანაბრად ვითარდება. მარმარილოსა და ეგეოსის ზღვების რაიონებში ეს პროცესი მეტნაკლებად შეიმჩნევა, ხოლო შიდა ანატოლიაში, შავი ზღვის, აღმოსავლეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ანატოლიაში, სასოფლო-სამეურნეო კულტურა ვითარდება. აქაურები თავიანთ ცხოვრებაში "ღმერთს" უდიდეს მნიშვნელობას ანიჭებენ. იქ სადაც, შეიხები და მიწის მფლობელები სჭარბობენ სხვანაირად არც შეიძლება იყოს.

თურქეთმა თავისუფლებისთვის დიდი ბრძოლა გამოიარა. რესპუბლიკაც გამოცხადდა, განათლების რეფორმებიც ჩატარდა, დემოკრატიისკენ ნაბიჯებიც გადაიდგა. პირველდაწყებითი, საშუალო განათლების კერები და უნივერსიტეტებიც გაიხსნა, მაგრამ მიუხედავად ყველაფრისა, რელიგიასა და მეცნიერებას შორის მაინც წინააღმდეგობა არსებობს.

კულტურა არსებითად რელიგიას, ხელოვნებასა და მორალს ანიჭებს უპირატესობას, მათ ექვემდებარება. კულტურული კავშირები საზოგადოებრივი განვითარების საფუძველია. ყველა კულტურა უნიკალური და შეუცვლელი ღირებულებების მქონეა. კულტურათა ურთიერთკავშირი განაპირობებს კაცობრიობის ცივილიზაციას.

თანამედროვე კულტუროლოგიაში, ინდივიდუალიზმი, როგორც პიროვნებისა და საზოგადოების ურთიერთმიმართებებში კულტურის ღირებულებითი ორიენტაცია, მიიჩნევა კულტურის სპეციფიკური თავისებურებების ამსახველ მახასიათებლად.

კულტურა აღწერს მიღწევებს, ცოდნას, მოქმედებებს, ობიექტებსა და ინსტიტუტებს, რომელთაც თავისთავადი, დამოუკიდებელი ღირებულება აქვთ და რომლებიც ყოველდღიური ცხოვრების მოთხოვნილებებზე მაღლა დგას..

საყოველთაო ღირებულებების შექმნას და მათ გარშემო ადამიანების შემოკრებას ყოველთვის ენიჭებოდა უდიდესი მნიშვნელობა. განსაკუთრებით დიდ როლს ის ქვეყნები თამაშობდნენ, რომელნიც ყოველთვის გამოირჩეოდნენ თვითმყოფადობით და გარკვეულ სახეს უქმნიდნენ თავიანთ ხალხს საერთაშორისო ასპარეზზე.

თურქეთი არის ქვეყანა, რომელიც არა მარტო ერთ ჭერქვეშ აერთიანებს მრავალ ერთმანეთისგან სრულებით განსვავებულ კულტურას, არამედ წარმოადგენს დასავლური და აღმოსავლური ცივილიზაციების ერთგვარ სინთეზს. ჩვენს ქვეყანას შესწევს უნარი და ძალა დაახლოოს და უკეთესად გააცნოს ერთმანეთს სხვადასხვა ერები და ქვეყნები. სხვა ერების ახლოდან გაცნობა, მათთან კულტურულ, ყოფით და სოციალურ სფეროებში თანამშრომლობისა და ურთიერთობების განვითარება იქნება უდიდესი და უმნიშვნელოვანესი ნაბიჯი თურქეთისა და დანარჩენი სამყაროს დაახლოების გზაზე. ეს კულტურითა და სითბოთი სავსე გარემოცვა სულ უფრო გაიზრდება და გავრცელდება

სოციალურ-კულტურული ღირებულებები აწესრიგებს ადამიანთა ქცევას. ამა თუ იმ საზოგადოების სიმტკიცისათვის აუცილებელია საყოველთაოდ გაზიარებული ნორმებისა და ღირებულებების არსებობა და მოზარდი თაობის მიერ მათი შეძლებისდაგვარად ათვისება-შესწავლა, გაშინაგანება, ინტერნალიზაცია, ყოველდღიურ მოქმედებასა და ქცევაში მათი შესრულება. ღირებულებების გაუფასურება და ნორმების გადაგვარება სოციალური ინდივიდების ორიენტაციაში დაბნეულობას, საზოგადოებისა და კულტურის სტაბილურობის რყევას იწვევს. პიროვნების, კულტურისა და საზოგადოების ურთიერთშეღწევის შედეგად წარმოიშობა ადამიანთა დამოუკიდებელი, ერთმანეთში გადაწნული და შეჭიდული კავშირ-ურთიერთობა.

ცივილიზაციათა დაახლოებისა და ურთიერთშერწყმის საუკეთესო გზა- კულტურა ემსახურება ადამიანებს, ერებს, სახელმწიფოებს შორის ურთიერთგაგების, მეგობრობისა და სიყვარულის იდეალების დამკვიდრებას.

Bilal Dindar

Individual, individualism and personality in the cultural union

Summary

The article touches upon the matters, connected with the problems of subjectivism, individuals, individualism, personality and the role of cultural union. Human personality perception takes place in consecutive order. It's influenced by nature, society and family. But society and family do not substitute for the main value of a man-freedom.

Culture plays a significant role in determination of subject's functions. It favours close relations between civilizations.

The civil society demands personality perfection. Such society can be formed only on the basis of democracy and humanism.

Билял Диндар

Индивид, индивидуализм и личность в культурном союзе

Резюме

В статье рассматриваются вопросы, связанные с проблемами субъективизма индивида, индивидуализма, личности, а также роль культурного союза. Восприятие человеческой личности происходит последовательно. На нее оказывают влияние природа, общество, семья. Семья и общество не заменят главную человеческую ценность-свободу.

В определении роли субъекта культура играет решающую роль. Она является прекрасной возможностью сближения цивилизаций.

Гражданское общество требует совершенствования личности. Такое общество может быть создано лишь на основе демократии и гуманизма.

სოციალკულტურული კომპეტენციის ფაქტორი
განსხვავებულ კულტურებში

(მეთოდოლოგიური რაკურსი)

უცხოური ენის დაუფლების მიზანი არა მხოლოდ ამ ენაზე კომუნიკაციის უზარ-ჩვევების დაუფლებაა, არამედ გარკვეული დონის კულტურული ურთიერთობაც. უცხოური ენა გზას გვიხსნის უცხო კულტურაში შესასვლელად და ახალი ენის ცოდნა ამ ენის მატარებელი ხალხის სულიერი მემკვიდრეობის გაცნობაცაა. სხვადასხვა ენები ერთი და იგივე საგნის განსხვავებული ბგერითი აღნიშვნები კი არა, მისი სხვაგვარი ხედვაა. სხვადასხვა ენები არ დაიყვანება მარტო ბგერით ფაქტორებამდე. ესაა სამყაროს გადაქცევა აზრებად.

ენათმეცნიერთა უმრავლესობა, ჰუმბოლდტიდან მოყოლებული, თავიანთ კვლევებში ღრმად აანალიზებენ და სათანადო დასკვნასაც აკეთებენ, რომ ყოველი ენა ერის ისტორიული გამოცდილების უზარმაზარი რეზერვუარია და, რომ სიტყვები მათსავე კულტურის ცნებებთან ურთიერთდამოკიდებულებაშია.

“რა ენაზეც არ უნდა იყოს საუბარი – წერდა ჰუმბოლდტი – ყოველთვის შეიძლება მისი დაკავშირება ადამიანთან. კერძოდ კი მის ინტელექტუალურ და ზნეობრივ ორგანიზაციის მთლიანობასთან“... ენათა სხვაობა არის არა სხვაობა ბგერადობისა და ნიშნებისა, არამედ მსოფლხედვისა. ჰუმბოლდტი აღნიშნავდა, რომ არაფერს ისე არ შეუძლია ადამიანის და ხალხთა საიდუმლოს ახსნა, როგორც მათ ენებს. მან მოახერხა განესაზღვრა, თუ როგორ მყარდება წონასწორობა ენასა და აზროვნებას შორის. გამოიშუშავა მეთოდი, რომლის მეშვეობითაც შეიძლება ენისა და აზროვნების მიახლოება თავდაპირველ ერთიანობასთან და აგრეთვე კულტურის ფენომენტა ერთიანობასთან, რომლითაც იმთავითვე საფუძველი დაედო ენათმეცნიერებისა და კულტურის ერთიანობას.

ადამიანის ყოფაში კულტურის როლის უკეთ გაცნობიერებისათვის მოვიშველიოთ აკად. თამაზ გამყრელიძის მიერ ხმარებული ტერმინი - „კულტურის ეკოლოგია“ (ტერმინი „ეკოლოგია“ თავისი ეტიმოლოგიური შინაარსით ნიშნავს მეცნიერებას „საცხოვრებლის“, „გარემოს“, „გარემოცვის შესახებ“). „ეკოლოგიის ამგვარი განსაზღვრისათვის საჭიროა გავარჩიოთ ადამიანის ფიზიკურ-ბიოლოგიური და კულტურულ-სოციალური ეკოლოგია, რომელიც განიხილავს „ეკოლოგიის“ ჰუმანიტარულ ასპექტებს“. „კულტურის ეკოლოგია“ განიხილავს ადამიანს როგორც სოციალურ-კულტურულ ობიექტს“, რომელიც გარკვეულ ურთიერთობებს ამყარებს ადამიანურ გარემოსთან და რომელზედაც ზემოქმედებას ახდენს ესა თუ ის სოციალური გარემო“. „...მთელი მსოფლიოს ხალხებს და განსაკუთრებით მცირერიცხოვან ერებს აწუხებთ ეროვნული კულტურისა და ენის გადარჩენის, თავიანთ ესთეტიკურ და ეთიკურ ფასეულობათა საკითხები“. „ენათა და კულტურათა მოსპობა კატასტროფაა კულტურულ-ეკოლოგიური თვალსაზრისით“, „...ხალხებისა და ენების დაკარგვით კაცობრიობა უფრო ღარიბი და ერთფეროვანი ხდება, კარგავს თავისი ისტორიული მეხსიერების რაღაც ნაწილს“. სულიერი კულტურის

სფეროს ჩამოყალიბება ხომ ენის მეშვეობით ხდება. ენა არის კულტურული მემკვიდრეობის გადმოცემის აუცილებლობა. დედენის შესწავლით ხდება მისი გაცნობიერება.

თანამედროვე ეტაპზე, ქვეყანათმცოდნეობას სწავლისა და ინტერნაციონალური კომუნიკაციის შესაბამისად, უცხოური ენების სწავლების პროგრამისათვის წამყვანი ფუნქცია ეკისრება. უცხოური ენების სწავლებაში იგულისხმება: უცხოური და ინტერკულტურული ცოდნა, უცხოური ენისა და ლიტერატურის ფლობა, რასაც თავისი სპეციფიკური წვლილი შეაქვს უცხოს გაგებაში.

ენობრივ დისტანციას და კულტურის უცხოობის შეგნებას ქვეყანათმცოდნეობის დიდაქტიკაში ყოველთვის არ ექცევა საკმარისი ყურადღება, რჩება უცხოური ენების სწავლების დამახასიათებელ თვისებად და გადაულახავ პრობლემად.

უცხოური ენის სწავლების ახალი მეთოდის შემუშავება განპირობებულია მთელი რიგი მნიშვნელოვანი ფაქტორებით:

1. პედაგოგიკისა და სწავლების თეორიის რეკომენდაციები;
2. ასაკობრივი ფსიქოლოგიის ფაქტორი;
3. ენათმეცნიერების ახალი მონაცემები;
4. მშობლიური ენის სწავლების გამოცდილება;
5. შესასწავლი ენის ქვეყნის კულტურა;
6. უცხოური ენის სწავლის მიზანი გარკვეული კონტინგენტისათვის (ჩვენს შემთხვევაში სტუდენტებისათვის).

უცხოური ენის სწავლების მეთოდიკა ითვალისწინებს კომუნიკაციურ სწავლებას და არა მექანიკურ დამახსოვრებას. კომუნიკაციური მიდგომა განპირობებულია ენის შემსწავლელთა უცხოური ენით დაინტერესებით, მათი მოთხოვნილებების გათვალისწინებით. უცხოური კულტურის ცოდნა აიოლებს საკუთარი და უცხოური კულტურის საერთო და განსხვავებული ნიშნების გააზრებულად გამოყენებას.

ყურადღება უნდა დაეთმოს ქვეყანათმცოდნეობითი მასალის - კომუნიკაციური ჩვევა/რიტუალების - კერძოდ კი კომუნიკაციის დაწყება დამთავრების უნარ-ჩვევების ფლობის სპონტანურობა - კორექციულობის ასპექტს.

უცხოური ენის შესწავლის მექანიზმი ასეთი სახით შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

1. საკუთარი კულტურის შეცნობა.
2. უცხო კულტურის გაცნობა.
3. უცხოური ენის შესწავლით სხვა კულტურებისა და ცივილიზაციების ხელმისაწვდომობა.

განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ვანიჭებთ ქვეყანათმცოდნეობითი სიტყვათა მარაგის გამოყენებას, ყოველდღიურ საკომუნიკაციო ჩვევებსა და სიტუაციებს ე.ი. კულტურის სპეციფიკას, რომელიც სხვადასხვა ენაში მსგავსი მნიშვნელობის მატარებელი არიან. ეს ასპექტი ძალზე მნიშვნელოვანი მომენტი საკომუნიკაციო სისტემისათვის, უცხო ენის სწავლების მიზანი კი, არა მხოლოდ ამ ენაზე კომუნიკაციის უნარ-ჩვევების დაუფლება, არამედ გარკვეული დონის კულტურული ურთიერთობაცაა.

უცხოური ენების სწავლებაში კულტურულ განსხვავებებზე ორიენტაცია თანამედროვე ცხოვრებამ განაპირობა, ამან სტუდენტებს ენობრივი და სოციალური ორიენტაცია გაუადვილა.

ენობრივი კომუნიკაცია აზრისა და ინფორმაციის გაცვლა-გამოცვლაა. ამიტომ ეჭვს არ უნდა იწვევდეს დამსახურებული ყურადღება, იმ თითქოსდა უმნიშვნელო მოვლენები სადმი, როგორცაა ყოველდღიური კომუნიკაცია. საზღვარგარეთ მყოფ ადამიანს ყოველდღიურად უწევს ნაწილობრივ უცხოთა და ნაწილობრივ კარგად ნაცნობ ყოველდღიურობასთან შეხება, როგორცაა: ყოველდღიური განცდებისა და ადამიანთა უნივერსალური სასიცოცხლო მოთხოვნილებების ცოდნა. მაგალითად: მისაღმება, დამშვიდობება, ჭამა, ბინა, სიყვარული, დავა და ა.შ. მის ცოდნას შეუძლია ხიდი გადოს საკუთარსა და უცხოთა შორის, თავიდან აიცილოს კონფლიქტი. მხოლოდ საკუთარი გამოცდილებით პიროვნება სხვაგვარ მოვლენებში თავს გრძნობს უცხოდ – სხვა კულტურის სამყაროში.

ენის კომუნიკაციური დაუფლება გულისხმობს ზეპირი კომუნიკაციის ყველაზე უფრო მეტად გავრცელებულ (უშუალო, სატელეფონო) ფორმას, ანუ სტუდენტმა უნდა შეძლოს კონტაქტის დამყარება როგორც ოფიციალურ/ფორმალურ, ასევე ახლობლურ/არაოფიციალური ურთიერთობისას.

დიალოგის ტიპი - დისკუსია ძალზე გავრცელებული კომუნიკაციის ფორმაა, რომელიც მოითხოვს მთელი რიგი ნიშნების გათვალისწინებას: განსაზღვრულ თემას, საწინააღმდეგო პოზიციებს, პარტნიორულ კამათს. დისკუსიის მონაწილემ უნდა აცალოს სხვას ლაპარაკი, შეძლოს პარტნიორის მოსმენა, შეეწინააღმდეგოს პარტნიორს, მოითხოვოს სხვისი პოზიციის გამოხატვა (დამახასიათებელი ლექსიკით). ასევე გაათაროს თავისი მოსაზრება, არგუმენტაცია (ლექსიკა: ეჭვის, თანხმობის, არდათანხმების, ვარაუდის გამოსახატავად).

შემოგთავაზებთ ჩვენ მიერ ჩატარებული დისკუსიის ერთ-ერთ ხერხს. სადისკუსიო თემა: რივატე ეზიეპურგენ. ეს კულტუროლოგიური მასალა დავამუშავეთ არა მარტო ტექსტის შინაარსის საფუძვლიანი გაგების შემოწმების თვალსაზრისით, არამედ, მათი ნეიტრალური მნიშვნელობითაც. ვინაიდან დისკუსიის დროს მნიშვნელოვანია არგუმენტები, რომლებიც დასაბუთებული უნდა იყოს, რათა დაარწმუნონ პარტნიორი თავიანთი მოსაზრების სისწორეში, ისინი იყენებდნენ წინასწარ ნასწავლ ფორმულირებებს:

- Ich bin der Meinung, dass...
- Ich finde, das...
- Meiner Meinung nach...
- Nach meiner Ansicht...
- Das finde ich nicht richtig, weil...
- Da bin ich anderer Meinung...
- Das sehe ich anders...
- Damit bin ich nicht einverstanden...

არგუმენტების დროს ორივე მხარე ცდილობს სხვები დაარწმუნოს თავისი პოზიციის სისწორეში.

ჩვენ შევეცადეთ გაგვეჩვენა ჩვევებისა და რიტუალების მნიშვნელობა კულტურისა და ქვეყანათმცოდნეობის თვალსაზრისით ყოველდღიურ კომუნიკაციაში.

გრამატიკულად კორექტული ლაპარაკი არ ნიშნავს რომ ავტომატურად აღწევს კომუნიკაციას. ყოველ ენას თავისი გრამატიკული წესების გვერდით, თან ახლავს სემანტიკური საშუალებები და წესები: მისაღმების, გამომშვიდობების, ვინმეს შესაქებად ან გასაკრიტიკებლად; თავაზიანი გამონათქვამები და ა.შ. მოკლედ, გარკვეულ სიტუაციაში როგორ თქვა ან წერო. ასეთ სასაუბრო ფორმას ეწოდება ენაში მიღებული წესი, ჩვევა.

ზოგიერთი მათგანი დამკვიდრებულია. ასეთ შემთხვევაში, საუბარია რიტუალური ქვეყნების და რიტუალები ქვეყანასა და სხვადასხვა ენაში, სხვადასხვაგვარად აღიქმება, მხოლოდ გარკვეულ კულტურის ცოდნის გათვალისწინებით შეიძლება.

თვით გერმანულენოვან ქვეყნებში ადამიანები ერთმანეთს განსხვავებულად ესაუბრებიან.

ზაზი უნდა გაესვას როგორც ენობრივ (ვერბალურ) განსხვავებებს, ისე მიმიკასა და შესტიკულაციასაც (არავერბალური), რომელიც ყველა კულტურაში ერთნაირი არაა. ამის გაუთვალისწინებლობა გაუგებრობას ან მოულოდნელ რეაქციას გამოიწვევს.

განვიხილოთ ჩვეულებრივი ურთიერთობები. როდის, რას უნდა მიაქციოს მასწავლებელმა ყურადღება ენის სწავლებისას. რათა ეს სიტუაციები სტუდენტებმა ენობრივად დაძლიოს. უნდა გააცნობიეროს კონკრეტულად რა განეკუთნება ყოველდღიურ კომუნიკაციებს. ერთი წინადადებით ეს ვერ აიხსნება. ზოგადად, ამ ცნებაში იმ სინამდვილეს ვგულისხმობთ, რასაც საზოგადოება ჩვეულებრივად იყენებს და გამოცდილებისა და მოქმედების არეს წარმოადგენს. ამას განეკუთნება სოციალური გარემო, როგორცაა ოჯახში, სამუშაო (სასწავლო) ადგილი და ზოგადად სოციალური ურთიერთობები, აგრეთვე მომსახურების სიტუაციები: როგორცაა საინფორმაციო და სავაჭრო დაწესებულებებში საუბარი და სხვა. ყოველდღიურ ურთიერთობებს ჩვენ სიტუაციურ ასპექტს ვუწოდებთ. აქვეა ფუნქციური ასპექტი, როგორ და რისთვის ვიყენებთ ამ საკომუნიკაციო ტიპს. სამეტყველო მოქმედება მიმდინარეობს ყოველდღიური ურთიერთობების ფარგლებში, ძალდაუტანებლად და არა წინასწარ დაგეგმილად, როგორცაა მაგალითად: საორგანიზაციო საუბრები, ყოველდღიური ურთიერთობების ორივე ასპექტისათვის, როგორც სიტუაციური, ასევე ფუნქციურისათვის, ზუსტი სამეტყველო გამონათქვამები ნაკლებად მნიშვნელოვანია. სწავლებისას ჩვენ ვიყენებთ ტექსტს. ჩვენი კვლევის მიზანი არაა საორგანიზაციო ურთიერთობები (მაგ.: სამართლებრივი ან რელიგიური მხარე), სპეციალური და სამეცნიერო ტექსტები. მხატვრული ლიტერატურიდან ნიმუშებს ვიყენებთ იმდენად, რამდენადაც ამას ყოველდღიურობის თემა და მისი მეთოდური გამოყენება მოითხოვს უცხოური ენის სწავლებისას.

ჩვევა ხშირ შემთხვევაში გამეორების შედეგია. მაგალითად, გარკვეული მოქმედება: წერა საბეჭდ მანქანაზე, გასაღების გადატრიალება მანქანის ჩართვისას და ა.შ. თანდათან ვიღებთ ჩვევის ეფექტს. მოქმედების ცალკეულ ეტაპებს აღარ ექცევა დიდი ყურადღება, ხდება თითქმის ავტომატურად. მიიღება გამომუშავებული და გამოცდილი გადაწყვეტილების ნიმუში. თუ ენობრივი ან არაენობრივი სახის ხშირ მოქმედებებს შევასრულებთ, ჩვევა აადვილებს ურთიერთობებსაც (კომუნიკაციას). მიღებული წესები (ჩვევა) ამის მიხედვით შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც განმტკიცებული გამეორებადი პროცედურები, რომლებიც მზა სახით მოქმედებათა „განკარგულებაში“ არიან, პრობლემათა ადვილად გადასაჭრელად.

ცნება – "მიღებული წესი", ჩვევა და რიტუალი – გადმოტანილია ეთნოლოგიიდან ენათმეცნიერებაში. ამის საილუსტრაციოდ ჩვენ ვიყენებთ ტექსტს. პირველ რიგში ვაჩვენებთ ჩვევის ფუნქციას და რა მნიშვნელობა აქვს მას კომუნიკაციაში. მეორე საფეხურზე კი ახსნილია, რას ვგულისხმობთ ყოველდღიურ კომუნიკაციაში.

ჩვევად ქცეული საუბრის თანამიმდევრობას როგორც მოსაუბრისათვის, ასევე მსმენლისათვისაც ის უპირატესობა აქვს, რომ ინფორმაციის ენობრივი ფორმა მარტივი

ხდება. მოსაუბრენი ამით განიტვირთებიან არიან და კონცენტრირებას ახდენენ დიალოგის მიზანზე, მატარებლის განრიგის დროის გაცემა/მიღებაზე. მსმენელმა იცის, რომელი სიტყვებით მიიღებს მისთვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას. საზოგადოებრივი სიტუაციის ურთიერთობა (მატარებლის განრიგის ცნობათა ბიუროს მოხელისაგან) უკვე დადგინდა. ქცეული სამეტყველო მოქმედების მიზეზია.

სამეტყველო ჩვევის განმტკიცებელი ნიმუში გარკვეულ სასაუბრო სიტუაციაში თითქმის ავტომატურად გამოიყენება. ჩვევა ეხმარება მოსაუბრეს, დაძლიოს გარკვეული კომუნიკაციური ამოცანები, ანუ საუბარია ჩვევების ფუნქციასა და მნიშვნელობაზე.

ენისა და კომუნიკაციის ანალიზისას გამოვყავით ორი ძირითადი ასპექტი: ა) ურთიერთობის დონის მართვა (დუ, შიე), ბ) გარკვეული სოციალური ნორმების გათვალისწინება. ქართველი სტუდენტის ყურადღება უნდა მიექცეს ფორმალური ჩვევის ხმარებას: "Komm doch mal vorbei", რომ ეს არის მომავალი ურთიერთობის გაგრძელების შეთავაზება, რაც ადრესატს აძლევს ფიქრის შესაძლებლობას: როდის და როგორ მოახდინოს რეაქცია. მეორეს მხრივ კი, მან უნდა იცოდეს, რომ გერმანელი ნორმის ფარგლებში მოქმედებს, რაც სოციალური კონტაქტის ჩვევითაა გამოწვეული და კომუნიკაციაში პრაქტიკულად უთქმელადაა გასაგები. გასათვალისწინებელია ორივე ასპექტი.

ქართველის რეაქცია ისტორიულადაა განპირობებული. სანამ გერმანია ინდუსტრიული ქვეყანა გახდებოდა, მუშაობის რიტმი მოდუნებული იყო. იგი შეიცვალა მრეწველობისა და სოციალური მდგომარეობის შეცვლასთან ერთად. რაციონალური ცხოვრების წესი მოითხოვს სოციალური კონტაქტებისათვის დროის მეტად განაწილებას. ამიტომაც, გერმანიაში დღეს ხალხი ცოტა დროს ანდომებს სტუმრობას.

ქართულ გარემოში სტუმრობას, მიუხედავად გაბატონებული საზოგადოებრივი ურთიერთობისა, შენარჩუნებული აქვს ძველი საზოგადოებრივი ფუნქცია. სტუმრობის აქტს აქვს ის უკანა პლანი, რაც ძველად იყო, ანუ სტუმარი საქართველოში, როგორც ოჯახის განსაკუთრებული წევრი – პატივსაცემია, ანუ სტუმრობის ფუნქცია ორმხრივადაა აქცენტირებული ე.ი. იდენტური რეაქცია ანუ ზრუნვაა სოციალურ ურთიერთობებზე.

ფორმალური ჩვევები ნაკლებადაა შეზღუდული სიტუაციებით. მაგალითად, საუბრის დაწყება ან დამთავრება.

საკითხზე მუშაობისას გამოიკვეთა განსაზღვრულ სიტუაციებში კომუნიკაციის მონაწილეთა კულტურის ცოდნის აუცილებლობა, ანუ განსხვავებებისა და საერთო ელემენტების შეჯერება. სწავლის მიზანი არ უნდა იყოს ის, თუ კულტურის შესახებ. რა ცოდნას და როგორ მივაწვდით ენის შემსწავლელს, არამედ მან უნდა შეაფასოს განსხვავება საკუთარსა და შემსასწავლ კულტურას შორის.

შემსწავლელმა ყოველთვის უნდა გაითვალისწინოს უცხო კულტურის უკანა პლანი, და ის, რომ საკუთარი ენა და კულტურა არაა გადამწყვეტი. ენის სწავლებისას გასათვალისწინებელია სულ მცირე, სამი კომპონენტი:

- ენობრივი საშუალებები;
- მათი სიტუაციური გამოყენების წესები;
- კულტურის მახასიათებელი ფონი (უკანა პლანი).

თუ კულტურის მახასიათებელი ფონის (უკანა მხარის) იგნორირებას მოვახდენთ, ისეთივე მძიმე შედეგს მივიღებთ, როგორც ენობრივ საშუალებათა დეფიციტის შემთხვევაში. ანუ გვსურს ხაზი გავუსვათ, რომ ასეთ დეფიციტს ყოველდღიურ სიტუაციაში დი-

დი გავლენის მოხდენა შეუძლია. ჩვევის ფორმის არასწორი გამოყენება გამოიწვევს..

საუბრის ორივე მონაწილისათვის მნიშვნელოვანია ის, რაც საკუთარ კულტურაში იგულისხმება, და რაც მეორისათვისაც ცნობილი უნდა იყოს. ასე შეიძლება ინტერკულტურული კომუნიკაციის მიღწევა.

ინტერკულტურულ კომუნიკაციაში ეს იდეალური ვარიანტი ვერც დამკვიდრდება, ყოველთვის წამოიწევა განსხვავებები, გარკვეული კულტურის დამახასიათებელი თვისებები, განპირობებული სასაუბრო სიტუაციით

თავაზიანობის ჩვევას პრაქტიკულად ყველა ზეპირსა და წერილობით სიტუაციაში უნდა მიექცეს ყურადღება. სიანხლოვის ხარისხის, საკომუნიკაციო თემისა და გადაცემის საშუალებების მიხედვით სრულდება სხვადასხვა სამეტყველო მოქმედება. რა თქმა უნდა, ყოველთვის არა გვაქვს საქმე სავსებით განსხვავებულ ქცევის წესებთან. მაგრამ სწორედ ეს განსხვავებები (გერმანულისა მშობლიურთან) გვიჩვენებს, რამდენად მნიშვნელოვანია გაცნობიერებული ჰქონდეს სტუდენტს შესაბამისი ინტერაქტიული ნორმები.

ყოველ ენაში არსებობს გარკვეული წესები, როგორ გამოხატონ მიმართვისას თავისი დამოკიდებულება მოსაუბრისადმი. ეს წესები დროთა განმავლობაში იცვლება. საერთოდ არ უნდა წარმოვიდგინოთ, რომ ურთიერთობის ფორმები, რომლებიც ერთ ენობრივ საზოგადოებაშია მიღებული, ჩაკეტილი სისტემაა: მათ შეუძლიათ გამოიწვიონ გარკვეული საზოგადოებრივი ცვლილებები ცალკეულ სოციალურ ფენებსა ან ჯგუფებში, შეუძლიათ აგრეთვე ურთიერთობის ახალი ფორმის წარმოქმნა, რომელიც გარკვეული დროის განმავლობაში შესაბამის ჯგუფში აგრძელებს არსებობას ან ენობრივ საზოგადოებაში (სოციუმში) საბოლოოდ მკვიდრდება.

როგორც უკვე ითქვა, მისალმებისათვის არ არსებობს ქცევის წესების მყარი საერთაშორისო სისტემა. ფორმალურ ურთიერთობებს ახასიათებს მრავალგვარობა, რომელიც გათვალისწინებული უნდა იქნეს.

იაპონიაში მისალმების ფორმალურ მხარეში ასაკი და საზოგადოებრივი მდგომარეობა დიდ როლს თამაშობს. ამას გამოხატავენ როგორც ენობრივად, ისე არაენობრივად (სიმეტრიული ფორმალური ჩვევით: წელში მეტ-ნაკლები მოხრითა და სიხშირით). შესაბამის გერმანულ რიტუალში თითქმის არც კი იგრძნობა სოციალური რანგის დიფერენციაცია – იაპონელს ეს უცნაურადაც მოეჩვენება.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყანათმცოდნეობით ურთიერთობებს ყოველგვარ ენობრივ სიბრტყეში დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც საყოფაცხოვრებო ცნებებთან, ასევე გამონათქვამებში, ჩვევათა ფორმებში, რიტუალურ მოქმედებებში. კომუნიკაციისათვის საჭიროა ენის ცოდნასთან ერთად მიეწოდოს ინფორმაცია უცხო კულტურის მიერ ამ ენობრივი ფორმების მოხმარების შესახებ.

ჩვენ მიერ შემუშავებული თეორიები და პრაქტიკული მასალები გამოსადეგია ქვეყანათმცოდნეობითი (კულტუროლოგიური) მასალის სწავლების ოპტიმიზაციის მიზნით.

*The meaning of communicative ability and sociocultural competence in
different cultures
(methodological perspectives)*

Summary

The method of communicative teaching is an underpinning method for foreign language learning that encourages critical thinking. Communicative competence is not just a way to learn lexical units; it possesses certain formal rules to form the certain kind of thinking which requires sociocultural knowledge as well.

The main task of communication is to understand the meaning of the subject, to present its content. The structure of the language and its lexical part serve for this task.

During the communicative teaching of foreign languages the teacher underlines the main subject, selects outline and agenda to ensure the overall success of the lecture (course). This is a basic guarantee of sociocultural competence.

ციური სუკნიძე

*Фактор социокультурной компетенции в различных
культурах
(методологический ракурс)*

Резюме

Современный метод обучения иностранному языку основывается на коммуникативном методе, когда вместо механического запоминания, обучающийся активно включается в решение задач, имеющих определенный смысл.

Метод коммуникативного обучения или выработка коммуникативной компетенции подразумевает как значение лексических единиц, так и владение определенными формальными правилами для формирования мысли, а также социокультурный контакт, когда язык используется как вербально, так и невербально.

Главная задача коммуникативного обучения иностранному языку состоит в понимании смысла, в передаче этого смысла. Структура языка и знание лексического запаса служат этой задаче.

Во время коммуникативного обучения педагог составляет целевой рабочий план с учетом группы и специфики обучения, в котором он должен предусмотреть поэтапную передачу материалов страноведения, что и является, по нашему мнению, твердой гарантией выработки социокультурной компетенции.

ლირა გაბუნია

(საქართველო)

ჩემი ტრიზუნა იყო პოეზია...

(გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალისტური ღვაწლის შესახებ)

XIX-XX საუკუნეების ქართულ ლიტერატურაში ნათლად არის გამოკვეთილი ტენდენცია – მწერალთა დიდი ნაწილი შემოქმედებით გზას ჟურნალისტიკით იწყებს: საინტერესოა რა განაპირობებს ამ მოვლენას, პოლიტიკური რეალობა, კულტურულ-მეცნიერებითი სივრცე თუ პიროვნების ინდივიდუალიზმი. იქნებ ის, სულმნათი აკაკი რომ მიანიშნებს – “გარემოების საყვირის” მისია, საზოგადოების ტკივილ-პრობლემათა გათავისების ცნობიერ-ქვეცნობიერი იმპულსები. პუბლიცისტიკის ენითა და არსენალით იბრძოდნენ ილია ჭავჭავაძე, აკაკი წერეთელი, ვაჟა-ფშაველა, კონსტანტინე გამსახურდია, გალაკტიონ ტაბიძე და სხვა მხატვრული სიტყვის პირველხარისხოვანი ოსტატები მშობელი ერის გადარჩენისათვის. მათ ბრწყინვალედ ესმოდათ როგორც მხატვრული, ისე პუბლიცისტური სიტყვის ძალა. ბასილი დიდის “აშენებლით სიტყუასა აღსაშენებლად სარწმუნოებისა”, მათთან დროისა და ვითარების მიხედვით კონკრეტდება: აღსაშენებლად ერის სულისა, ერის მარადიულობის რწმენისა, ერის მეობისა, რადგან ბოლო საუკუნეები ავბედითი ურწმუნობით, თვითგანადგურებით, პიროვნული უარყოფისკენ სწრაფვითაა დაღდასმული.

სხვა საკითხია, ვინ როგორ შეძლო ჟურნალისტიკის უმძიმესი შრომის ტვირთვა, ვინ როდის შეაშველა პუბლიცისტიკის უღელს მწერლის უღელი. მთავარი მაინც რწმენაა ერის, საზოგადოების, ინდივიდის მაღალი იდეალებით აღზრდა-დამოძღვრაში სიტყვის უდიდესი ძალისა.

გალაკტიონ ტაბიძის გამოჩენა ქართულ ჟურნალისტიკაში უადრესად რთულ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ დროს დაემთხვა. რუსეთის გუბერნიად ქცეული, ღირსება შელახული სამშობლო, პიროვნული და ეროვნული კარჩაკეტილობა, მოახლოებული აპოკალიფსური ნგრევა-რეკოლუციები – წინააღმდეგობრივ ფონს ქმნიან. საჭიროა ვითარებაში გარკვევა, სამოქმედო ორიენტირების მოძიება. თერგდალეულთა ეროვნულ-გამათავისუფლებელი იდეებით შთაგონებული 17 წლის გალაკტიონი, თბილისის სასულიერო სემინარიის მოწაფე, 1908 წელს აარსებს და რედაქტორობს ხელნაწერ ჟურნალ “მუქს”, მიუხედავად იმისა, რომ სასწავლებელში იმ დროს უკვე გამოდიოდა ორი ხელნაწერი ჟურნალი: “ჯაშუში” (რედაქტორი ნ. კარბელაშვილი) და “წვეთი” (რედაქტორი ქ. ქავთარაძე).

ჟურნალის პროგრამა და მიზანი ჩამოყალიბებულია მოწინავე წერილში, რომლის ავტორი გალაკტიონია. სემინარიაში გაბატონებული რუსიფიკატორული რეჟიმი, ყოველივე ქართულისადმი ცინიკური დამოკიდებულება ახალბედა ჟურნალისტიკის პროტესტს

იწვევს: “მზის შუქი თავისებური მებრძოლია. ის მედგრად და შეუპოვრად აპობს სიბნელის ძალებს, გულის სიღრმეებზე სწვდება მის საიდუმლოს, რომ შემდეგ შუაგულიდან გააპოს სულის შემხუთავი, გულის მქენჯნავი ბნელი ატმოსფერო. ჩვენი გაზვიანობა ამავე მიზნის განხორციელებას ეცდება”. ეს მამულიშვილური მისია პოეტურად არის ხორცშესხმული ლექსში “შუქი.” საინტერესოა სტრიქონები: “გააპე ბნელი, /ნაცვლად ნათელი/ გადმოაფინე ტანჯულსა არეს, /რომ შენი სხვივით, იმედით ტკბილით/ ანუგეშებდე ტანჯულ-მწუხარეს, /რომ ბედი ჩვენი/ იმედის მჩენი... /ადარ დაგვცქერდეს განრისხებულად./ გააპე ბნელი! /ნაცვლად ნათელი/ მოგვფინე ტანჯულთ სახსნელ იმედად.”

პოეტის პირველ ნაბიჯებს მართებულ შეფასებას აძლევს პროფესორი ტ. კვანჭილაშვილი: ხელნაწერ ჟურნალ “შუქში” გ.ტაბიძემ გამოავლინა თავისი პირველი ინტერესი ჟურნალისტიკაში... აქ შეიგრძნო ჟურნალისტიკის ძალა. ჭაბუკი რედაქტორის თვალთახედვა სწორი და პროგრესული იყო. „1920-1921 წლებში გალაკტიონი დამოუკიდებელი საქართველოს სახალხო გვარდიის შტაბის ორგანოს – ჟურნალ “სახალხო გვარდიელის” რედაქციაში იღვწის. 1921 წლის 12 იანვარს ძმას, აბესალომს, სწერს: ”ეხლა ვხელმძღვანელობ ჟურნალ “სახალხო გვარდიელს”. ვარ იქ მდივნად, მაშასადამე, ყველაფრად...”

პროფესორ ნ. ტაბიძის აზრით “სახალხო გვარდიელის” რედაქციაში მისვლა, უპირველეს ყოვლისა, იდეური მოსაზრებით იყო ნაკარნახევი. გალაკტიონის შეხედულებით, გვარდია ახალგაზრდა რესპუბლიკის ფარი და მახვილია, ხოლო რესპუბლიკა, დამოუკიდებელი საქართველო, სანუკვარი ოცნების ფრთაშესხმად ესახებოდა” (1, 7).

“სახალხო გვარდიელის” პირველი ნომერი 1920 წლის 12 დეკემბერს გამოვიდა, ბოლო 1921 წლის 15 თებერვალს, ე.ი. საბჭოთა დიქტატურის დამყარებამდე ექვსი დღით ადრე.

ჟურნალი ილუსტრირებულია, თექვსმეტგვერდიანი, ორკვირეული. პირველ გვერდზე ორნამენტირებულ ჩარჩოში მოთავსებულია კლიშირებული სათაური “გვარდიელი”, რომელიც გავრცობილი სახით – “სახალხო გვარდიელი” მეორდება ქვედა ნაწილში. გვერდით დანარჩენ ფარდობს იკავებს ნახატი – გერბთან მდგარი გვარდიელი და მოწოდება: “გაუმარჯოს რევოლუციონურ სახალხო გვარდიას და ახალგაზრდა ჯარს!”

პირველი ნომრის გვერდები ორსვეტიანია, მომდევნოთა სამი. რედაქციის მდივნის მოვალეობას შეადგენდა მასალათა შერჩევა, შეგროვება, დამუშავება, გაზეთის როგორც ვიზუალური სახის, ისე მიმართულების მიცემა.

ჟურნალის პუბლიკაციებზე დაკვირვება ცხადყოფს გალაკტიონის თვალსაჩინო როლს გამოცემის მომზადებაში, ეროვნული პოზიციების გამოვლენაში.

1921 წელს მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის თავმჯდომარედ აირჩიეს კოტე მაყაშვილი, საგამომცემლო საქმის გაძლოლა დაევალა გ. ტაბიძეს.

მოსხენებით ბარათში გალაკტიონი აღნიშნავს, რომ პირველ ეტაპზე საჭიროა გამოიცეს გაზეთი, შემდგომ ჟურნალი. იქვე მოცემულია გაზეთის პროგრამა და სახელდება: “უწყებები სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირისა”; ხაზგასმულია პოლიგრაფიის ხარისხი, პერიოდულობა, ფორმატი, ღირებულება. მითითებულია, რომ “სახელწოდებას გაზეთისას ქართული სტილის მიხედვით შეასრულებს ო. შარლემანი.”

ობიექტური მიზეზების გამო გაზეთი არ გამოსულა, მაგრამ გაწეული შრომა ნათელყოფს, გალაკტიონი საფუძვლიანად ერკვეოდა პერიოდული ორგანოს დაკავშირებულ ნიუანსებში.

მწერალთა კავშირის საბჭოს 1921 წლის ოქტომბრის სხდომის დღის წესრიგში ერთ-ერთ საკითხად იყო შეტანილი: “გ. ტაბიძის მოხსენება ლიტერატურული ჟურნალის გამოცემის შესახებ და ა. აბაშელის ინფორმაცია ქალაქის შესახებ”.

საბჭომ დაამტკიცა ჟურნალის სარედაქციო კოლეგია: თავმჯდომარე გ. ტაბიძე, წევრები – კ. გამსახურდია და ლ. ქიაჩელი. გალაკტიონის წინადადებით ახალ ორგანოს უწოდეს “ლომისი” – მთიელთა სალოცავი, ეროვნულობისა და სულიერების სიმბოლო. “ლომისი” 1922 წლის იანვარში მიიღო მკითხველმა. ჟურნალი იხსნება გალაკტიონის საპროგრამო წერილით – “პოეზია უპირველეს ყოვლისა!”

“ჩვენ უნდა უარვყოთ კაფემანტანების პოეზია, იგი დამახასიათებელია საშინლად დაცემის ხანისა, დეკადანსისა. აქ პოეზია ხდება “სკანდალების” ხელოვნებად, ისეთი ხალხის გამართობლად, რომელთაც არავითარი მორალური იდეოლოგია არ ახასიათებს... ერთი წამითაც არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ქართულ პოეზიას აქვს თავისი ცხოვრება, თავისი ისტორიული პროცესი... მივდიოდით რა მომავალ საუკუნეთა დღესასწაულზე, გვევალებოდა ვყოფილიყავით მათი პლანეტარული ქაოსის გამომხატველი, ერთის მხრით, და ნაციონალური სახეების მძებნელი, მეორე მხრით” (2).

“ლომისში” გამოქვეყნდა კ. გამსახურდიას, ლ. ქიაჩელის, ი. გრიშაშვილის, კ. მაყაშვილის, ვ. ბარნოვის, შ. დადიანისა და ქართული სიტყვის სხვა აღიარებულ ოსტატთა როგორც თეორიული ნააზრევი, ისე მხატვრული ქმნილებები.

ჟურნალის ყველა ნომერი ხელმოწერილია რედკოლეგიის სახელით. ნ. ტაბიძისა და ტ. კვანჭილაშვილის კვლევების შედეგად დღეს დადგენილია, რომ ჟურნალის ფაქტობრივი რედაქტორი იყო გალაკტიონ ტაბიძე.

გალაკტიონის ბიოგრაფიას ავსებს 1922 წლის 7 მაისს მისი რედაქტორობით გამოცემული გაზეთი “პოეზიის დღე”. “პოეზიის დღე” გაიმართოს სახელმწიფო ოპერის შენობაში... გაზეთ “პოეზიის დღის” გამოცემა და მასალების შეგროვება მიენდოს გ. ტაბიძეს, – “ვკითხულობთ მწერალთა კავშირის პრეზიდიუმის დადგენილებაში (3). რედაქტორის ნატიფი ლიტერატურული გემოვნების, ფაქიზი ლირიზმის, რეალობის ტკივილიანი პერიპეტიების გულწრფელი წარმოჩენის შესანიშნავი ნიმუშია ეს არაპერიოდული გამოცემა. მისი გვერდები ასწივებენ ქართული პოეტური და პროზაული სიტყვის ჯავარს, გადმოსცემენ დაპყრობილი ქვეყნის ჩუმ გოდებასა და იმედს, რომ ქართველი ერიც ეღირსება თავისუფლებას. ქართული პატრიოტული პოეზიის შედეგრი – კოტე მაყაშვილის “ჩემს მაროს” პირველად ამ გაზეთში სწორედ გალაკტიონის ხელდასმით დაიბეჭდა.

XIX–XX საუკუნეების ქართული ჟურნალისტიკის ისტორიაში მწერლის სახელით გამოცემული ორი პერიოდული ორგანოა ცნობილი. პირველი “აკაკის თვიური კრებული”, მეორე “გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალი”. აკაკის კრებული უმთავრესად დამფუძნებლის ნაწარმოებთა პოპულარიზაციას ისახავდა მიზნად, მეორე-მომდინარე ლიტერატურულ ცხოვრებაზე ამახვილებდა ყურადღებას. “გალაკტიონის ჟურნალი” 1922 წლის 3 დეკემბერს გამოვიდა. პოეტმა-რედაქტორმა პირადად მოაგვარა ყველა პრობლემა: სათანადო ორგანიზაციებისაგან აიღო ნებართვა, მოიძია ფინანსები, განსაზღვრა პერიოდულობა

(ყოველკვირეული), ფორმატი, გამომცემლობა და შემოიკრიბა სასურველი ავტორები. გალაკტიონის ჟურნალში იბეჭდებოდნენ შიო მღვიმელი, დემნა შენგელაია, საფო მგელაძე, იპოლიტე ვართაგავა, ნოე ჩხიკვაძე, ტერენტი გრანელი... ცნობილი მეცნიერები: ბ. პ. მელიქიშვილი, კ. კეკელიძე, ივ. ჯავახიშვილი, გ. ჩუბინაშვილი...

ჟურნალის ყველა ნომერი იხსნება მოწინავე წერილით, ისინი გალაკტიონის კალამს ეკუთვნის. ახალი დაუნდობლად ებრძვის და ანადგურებს ძველს, ტრადიციულს, დროით გამოცდილს. ასეთია ისტორიის მკაცრი განაჩენი, მაგრამ ერი არ უნდა დაიბნეს: “ქართველის ხმა უნდა ისმოდეს ამ ფანტასტიურ დროს... იხედებით თქვენ დაუკმაყოფილებელი, მაგრამ დამორჩილებული თვალებით, დაკარგული მიზნებით და ერთიმეორის მოწინააღმდეგე აზრებით... თქვენ გაიარეთ ქარიშხლიანი ღამე. თქვენ გწყუროდათ ბრძოლა... აირჩიეთ ორში ერთი: განახლება ან სიკვდილი!”

გობრონ აგარელის მინიატურა “უხილავი საქართველო” რეალურად, შეულამაზებლად გადმოსცემს რევოლუციის სავალალო შედეგებს: “ნამდვილი საქართველო კომმარია. ხილული საქართველო უსულოა, გაუტანელი და შაბლონური გრძნობებით სავსე, ნერვოზი უმაღლესი ფიქრებისა. პოეზიის მიგნება ან მისტიური გაგება საგნების, ისევე იშვიათია, როგორც მეორე მადონა... მაგრამ ამ ბურუსში ჩვენ ყოველთვის გვანუგეშებს მეორე სამშობლო – ფარული საქართველო, მცირერიცხოვანი პიროვნებებით, მაგრამ მით უფრო ძვირფასი ჩვენთვის... აქ არის დაღონება შორეულზე და სიჩუმე. უღრმესი ინტუიცია, მწუხარება და წვა ბოლომდის. ეს აერთებს მარტოობის რაინდებს...”

რედაქციას მხედველობიდან არ რჩება არც ერთი საზოგადოებრივად მნიშვნელოვანი მოვლენა: ახალი სპექტაკლები, წიგნები, მეცნიერული გამოკვლევები, მხატვართა გამოფენები.

იმ პერიოდში, როცა საქართველოში სულ რამდენიმე ლიტერატურული ორგანო გამოდიოდა, გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალმა გარკვეული როლი შეასრულა ლიტერატურული გემოვნების, ქართული კრიტიკული აზროვნების სრულყოფაში (4, 98), ჟურნალი მკითხველში აღვივებდა ეროვნულ შეგნებასა და მომავლის იმედს.

გალაკტიონი სხვადასხვა დროს იყო გაზეთების “თანამედროვე აზრის”, “სიმართლის ხმის”, “ახალი აზრის”, “კომუნისტის” რედაქციათა თანამშრომელი, ქრონიკორ-რეპორტიორი; ჟურნალ “მნათობის” ერთ-ერთი დამფუძნებელი.

თანამედროვედ ჟღერს გალაკტიონის აზრი გაზეთის შესახებ: “ყველაფერი გაზეთში დაბეჭდილი როდი აინტერესებს მკითხველს. ერთი მათგანი ყურადღებას აქცევს შეერთებული შტატების პრეზიდენტის მოქმედებას, მეორე – დაინტერესებულია იტალიაში მომხდარი წყალდიდობით, მესამე – საპარლამენტო არჩევნების ახალი კანონპროექტით, მეოთხე – ბირჟით, მეხუთე – ომით, მეექვსე – დაჭრილების სიით და ა. შ.

ძირითადი მიზანი გაზეთისა არის საზოგადოებრივ მოვლენებზე წერა, იმგვარი კითხვების აღძვრა, რომლებიც მჭიდროდ არიან დაკავშირებულნი საზოგადოებრივ ინტერესებთან” (5. 58).

გალაკტიონის ლექსები იბეჭდებოდა ჟურნალ-გაზეთებში – “ფასკუნჯი”, “განათლება”, “სახალხო გაზეთი”, “კოლხიდა”, “ნაკადული”, “თეატრი და ცხოვრება” და სხვ. ეს ფაქტიც პერიოდულ გამოცემათა მიმართ პოეტის დიდ ნდობასა და სიყვარულზე მეტყველებს, უფრო მეტიც ის რედაქციების შტატიან მუშაკადაც გვევლინება. “შენი ამბავი, რომ “კოლხიდის” რედაქციაში გიმოვნი ადგილი, გავიგე, მაგრამ რატომ არ მომ-

წერე რამდენი გაქვს ჯამაგირი?” – ეკითხება ძმა აბესალომი 1911 წელს. გაზეთი “კოლხიდა” ქუთაისში გამოდიოდა. იუმორისტული მუდმივი რუბრიკა “ახალი ამბები” გალაკტიონს მიჰყავდა. რამდენიმე ნიმუში გალაკტიონისეული იუმორით შეგვიჩვენებოდეს ახალი ამბებისა:

- განსვენებულ “კოლხიდის” მემკვიდრეობა “შრომამ” იკისრა და ვნახოთ როგორ იშრომებს.
 - ადგილობრივ საგუბერნიო ციხეში რედაქტორთა რიცხვმა იმატა. გადაუწყვეტიათ, აქ მაინც გამოსცენ გაზეთი, რადგან თანამშრომლებითაც უზრუნველყოფილნი იქნებიან.
 - 11 მარტს გამართულმა გრიშაშვილის საღამომ დიდძალ საზოგადოებას მოუყარა თავი. ქალების რიცხვი ჭარბობდა, რადგან “შენი ჭირიმე, შენ გენაცვალეს” მოელოდნენ გრიშაშვილისგან.
 - როგორც ხმა დადის, ქუთაისში “შებორკილ ქალთა” წრე შემდგარა. წრის დანიშნულება საიდუმლოებით არის მოცული.”
- “ვმუშაობდი ჟურნალ-გაზეთებში, მაგრამ ბუნებით პოეტად ვრჩებოდი. ჩემი ტრიბუნა იყო პოეზია და მე არასდროს არ დამიბოკებია ეს ტრიბუნა და არ გადამიცვლია რაიმე სხვა სამსახურზე” (6, 239), – გულწრფელი თავმდაბლობით იტყვის გალაკტიონი მოგვიანებით. პოეტური გზებითა და მოყვასისადმი თავგანწირვის სულისკვეთებითაა დამუხტული მისი მდიდარი ჟურნალისტური მემკვიდრეობაც.

ლიტერატურა:

1. ნ. ტაბიძე, გალაკტიონი – რედაქტორი და გამომცემელი, თბ., 1997.
2. “ლომისი”, 1922 № 1.
3. საქ. ლხცსა, ფ. 8, აღ. 1, საქ. №29.
4. გალაკტიონის სემინარის დღიურები, თბ., 1998.
5. გ. ტაბიძე, თხზულებანი, ტ. 12, თბ., 1995.
6. გ. ტაბიძე, ტ. 5. თბ., 1995.

Lira Gabunia

*My rostrum is poetry
(On journalistic activity of Galaktion Tabidze)*

Summary

The article concerns the journalistic activity of Galaktion Tabidze. Most Georgian writers of the XIX-XX th centuries began their literary career from journalism. This fact was conditioned, firstly, by tsarist Russia and then by struggles against the Soviet Empire. To liberate the enslaved native land many writers used their publicistic arsenal, they were: I.Chavchavadze, M.Javakhishvili, K.Gamsakhurdia, G.Tabidze.

Galaktion Tabidze founded a new epoch in the Georgian poetry. It's notable that he devoted himself to journalism as selflessly as to poetry.

He was a founder, editor and journalist in a new periodical edition.

On the basis of documentary materials the article considers some certain periods of journalistic activity of G.Tabidze.

Ли́ра Габу́ния

Моей трибуной была поэзия (О журналистской деятельности Галактиона Табидзе)

Резюме

Большая часть грузинских писателей XIX-XX в. начинала свою деятельность с журналистики. К публицистическому слову за освобождение поработенной Родины обратились Илья Чавчавадзе, Акакий Церетели, Важа-Пшавела, Михаил Джавахишвили, Константин Гамсахурдия, Галактион Табидзе и другие.

Галактион Табидзе создал новую эпоху в грузинской поэтике. Примечательно, что Галактион самозабвенно служил и национальной журналистике.

Он был основателем, редактором и рядовым журналистом в новом периодическом издании.

В статье, опираясь на соответствующие документальные материалы, рассмотрены отдельные моменты журналистской деятельности Г. Табидзе.

ფათიჰ მეჰმეთ საინი

(თურქეთი)

**ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის როლი ევროკავშირში
თურქეთის ინტეგრაციის პროცესში**

წინამდებარე სტატია წარმოადგენს ექსტრაორდინალური შრომის შედეგს. აღნიშნული ნაშრომის განსაკუთრებულობის დამადასტურებელი ფაქტია ის გარემოება, რომ მას არ ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი, რადგანაც იგი წარმოადგენს 2002 წლიდან დღემდე ჩემ მიერ საკითხთან დაკავშირებულ სატელევიზიო პროგრამებზე, საინფორმაციო გამოშვებებსა და პოლიტოლოგთა კომენტარების დაწვრილებით დაკვირვებების საერთო ჯამს. იქიდან გამომდინარე, რომ ასეთი სახის ინფორმაცია ასახავს საზოგადოებას მთელი თავისი მრავალფეროვანი გამოვლინებებით, ჩვენი ნაშრომიც სწორედ აღნიშნული ინფორმაციის განხილვასა და ანალიზს ისახავს მიზნად.

მოცემულ ნაშრომში ჩვენ განვიხილავთ თურქეთის უდიდეს სტრატეგიულ მნიშვნელობას ევროკავშირისთვის, აგრეთვე იმ გარემოებას, რომ უმთავრეს პრიორიტეტს ევროპულ სივრცეში ინტეგრაციის პროცესში წარმოადგენს ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის საკითხი. ამასთანავე ხაზგასმულია თურქეთის როლი და მნიშვნელობა როგორც ხმელთაშუა ზღვის რეგიონისა და ევროკავშირისათვის, ისევე მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა იტალიის პრემიერ-მინისტრ სილვიო ბერლუსკონის კომენტარს იმის შესახებ, თუ რომელ ფაქტორებს უნდა მიექცეს ყურადღება დიდი ევროპული პროექტის განხორციელების პროცესში. განხილული იქნება ხმელთაშუა ზღვის აუზის სახელმწიფოთა როლი კვიპროსის საკითხის კონსტრუქციულად მოგვარების კონტექსტში. სტატიის დასკვნით ნაწილში კი აღნიშნულია ევროკავშირის უდიდესი როლი თურქეთის მომავლისთვის, აგრეთვე ხაზგასმულია თურქეთის საერთო ევროპულ სივრცეში გაწევრიანების გარდაუვალობაც.

ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესში თურქეთის უპირველესი მიზანია ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის საკითხის გადაჭრა. თურქეთს, რომლის მისწრაფებასაც წარმოადგენს ევროკავშირის წევრობა, მოუწევს ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის საკითხის ხელახლა, სიღრმისეულად განხილვა და დღის შუქზე გამოტანა. თურქეთში ვიზიტის დროს იტალიის პრემიერ-მინისტრმა სილვიო ბერლუსკონიმ დადებითი შეფასება მისცა თურქეთის ევროკავშირში გაწევრიანების პერსპექტივას და აღნიშნა, რომ „ევროპა, მხოლოდ თურქეთის, რუსეთისა და ბელორუსიის შეერთებით შეძლებს გახდეს ამერიკის შეერთებული შტატების რეალური კონკურენტი (იტალიის პრემიერ-მინისტრი სილვიო ბერლუსკონი)“ ანკარის პრიორიტეტს წარმოადგენს ხმელთაშუა ზღვის რეგიონალური პოლიტიკის განხორციელება. ამ პოლიტიკის ძირითადი მიზანია აღნიშნული რეგიონის სტრატეგიული მნიშვნელობის გაზრდა, შესაბამისად, რეგიონის ისტორიული ფუნქციის აღდგენა,

რომელსაც ადგილი ჰქონდა რომისა და ოსმალეთის იმპერიათა დომინანტობის პერიოდში. შედეგად მნიშვნელოვნად გაიზარდა თურქეთის გავლენა ევროკავშირში. ქვეყნის ხელისუფლებამ ევროკავშირში გაწევრიანების პროცესის პარალელურად უნდა მოახდინოს მრავალმხრივი რეგიონალური პოლიტიკის გატარება. თურქეთის ხელისუფლებმა გამოხატავს საკუთარ პოზიციას ამ საკითხთან დაკავშირებით. იგი მზად არის, ითანამშრომლოს ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სახელმწიფოებთან. კოპენჰაგენის სამიტზე თურქეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ აღნიშნა, რომ სწორედ ამ რეგიონის სახელმწიფოთა მხადაჭერა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი თურქეთისათვის და რომ ძირითად მიზანს წარმოადგენს რეგიონის გადაქცევა ევროპის სტრატეგიულ ცენტრად.

ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის ევროპისათვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. რეგიონის სახელმწიფოებს გააჩნიათ საერთო ინტერესები, რომელთა გაერთიანებითაც იგი იქცევა უმნიშვნელოვანეს სტრატეგიულ ცენტრად.

ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფოთა გაერთიანების პოტენციურ კონკურენტად მოიაზრება გერმანია-პოლონეთი-უკრაინის სამეული, რომელიც წარმოადგენს სერიოზულ ძალას ევროპის მასშტაბით. საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, გერმანიამ შეძლო სხვათა დარწმუნება იმაში, რომ საჭირო იყო საზღვრების გაფართოება არა სამხრეთის, არამედ აღმოსავლეთის მიმართულებით. აქიდან გამომდინარე, ევროკავშირის ინტეგრაცია ხდება ძირითადად გერმანიის გავლენის ფონზე.

ევროკავშირის ფარგლებში ესპანეთი, იტალია, საბერძნეთი და თურქეთი განიხილება, როგორც ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის ძირითადი სახელმწიფოები. ანკარა გამოთქვამს სურვილს, დაამყაროს ახლო ურთიერთობები აღნიშნულ სახელმწიფოებთან და ამავე დროს სურს, მათი ინიციატივით მოხდეს რეგიონალური კავშირის ჩამოყალიბება. იტალია და ესპანეთი, ინგლისის გამოკლებით, არიან ყველაზე დიდი გავლენის მქონე სახელმწიფოები ევროკავშირისა, როგორც ეკონომიკურ, ასევე პოლიტიკურ და კულტურულ სფეროებში გერმანია-საფრანგეთის დუეტის შემდეგ. თურქეთის სტრატეგიაც ამ ორ სახელმწიფოსთან მიმართებაში სწორედ აღნიშნულ გარემოებას ემყარება.

რასაკვირველია, ასეთი რეგიონალური გაერთიანების შექმნით თურქეთი მიზნად არ ისახავს ევროკავშირის მსგავსი და მისი ალტერნატიული გაერთიანების ჩამოყალიბებას, არამედ, პირიქით, იგი მიუთითებს იმაზე, რომ ხმელთაშუა ზღვის რეგიონს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს საერთო ევროპულ სივრცეში, როგორც პოლიტიკურ, ასევე ეკონომიკურ და კულტურულ სფეროში.

თურქეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ აღნიშნა ისიც, რომ ასეთი რეგიონალური პოლიტიკა შეადგენს თურქეთის ხელისუფლების გრძელვადიან სტრატეგიას, აგრეთვე ისიც, რომ იგი მიზნად ისახავს მოაქციოს ევროკავშირის აღმოსავლეთ ხმელთაშუაზღვისპირეთის რეგიონალურ პოლიტიკის ფარგლებში თვით კვიპროსის საკითხიც.

თურქული მხარე ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სტრატეგიული პარამეტრების განსაზღვრისას მიუთითებს აღნიშნული რეგიონის ცივილიზაციის ისტორიულ როლსა და საგაჭრო-ეკონომიკურ მნიშვნელობაზე. ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ეს რეგიონი წარმოადგენს ევროპული ცივილიზაციის ფუნდამენტს. მისი აზრით, “დასავლური ცივილიზაციის ფენომენის გაგება წარმოუდგენელია ხმელთაშუა ზღვის რეგიონისა და მისი მნიშვნელობის გააზრების გარეშე” (თურქეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრო). შეახსენებს ევროკავშირის წევრებს იმას, რომ ევროპაში არსებობს ცივილიზაციის ორი უდიდესი

ცენტრი - რომი და სტამბოლი (კონსტანტინეპოლი). ევროკავშირისათვის ევროკავშირი იქნება მრავალკულტურულობის პრინციპის მიღება და მისი რეალიზება, ხმელთაშუაზღვის რეგიონის უფრო ახლო გაგებითაა შესაძლებელი. ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, შესაძლებელია თურქეთის უშუალო მონაწილეობით.

ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სტრატეგიული მნიშვნელობა ყველასათვის ნათელია. ეს რეგიონი ისტორიულად წარმოადგენდა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის გადაკვეთის ადგილს, აქ ხორციელდებოდა მნიშვნელოვანი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული მოვლენები. იგი ყოველთვის ხდებოდა მოწინავე და გავლენიანი ძალების ინტერესის საგანი. ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სავაჭრო - ეკონომიკური მნიშვნელობა ისეთივე დიდია, როგორც მსოფლიოს სხვა სტრატეგიული რეგიონებისა. ისახება პერსპექტივა იმისა, რომ რეგიონმა კვლავ შეასრულოს თავისი ისტორიული ფუნქცია, რომელსაც იგი ასრულებდა მრავალი საუკუნის მანძილზე. განსაკუთრებით დიდი გავლენა იქონია იმ გარემოებამ, რომ ომის შემდგომ პერიოდში გაჩნდა მოთხოვნილება ამ რეგიონის გავლით ენერგორესურსების ტრანსპორტირებისა. შუა აღმოსავლეთისა და კასპიური ნავთობის ტრანსპორტირების პროექტთა უმრავლესობა უკავშირდება სწორედ ამ რეგიონს, რაც კიდევ უფრო ზრდის მის სტრატეგიულ მნიშვნელობას.

ერთი შეხედვით ევროკავშირს შეგნებული აქვს რეგიონის სტრატეგიული და ეკონომიკური მნიშვნელობა. 90-იანი წლების საერთაშორისო სისტემის ტოტალურად შეცვლის შემდგომ პერიოდში ევროკავშირმა წამოიწყო ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფოებთან ურთიერთობებისთვის ფუნქციონალური სახის მიცემა. 1992 წელს შემუშავდა აღნიშნულ რეგიონთან დაკავშირებული ახალი პოლიტიკა. 1995 წლის 27-28 ნოემბერს ბარსელონაში ჩატარებულ ევროპისა და ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფოების საგარეო საქმეთა მინისტრების შეხვედრაზე გადაწყდა, შექმნილიყო ევროპული და ხმელთაშუა ზღვის სახელმწიფოთა რეგიონალური გაერთიანება (EUROMED). მისი მიზანია 2010 წლამდე ევროკავშირისა და ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის 12 სახელმწიფოს მონაწილეობით თავისუფალი სავაჭრო ზონის ჩამოყალიბება, ხოლო საქმიანობის ძირითადი მიმართულება კი - პოლიტიკური დიალოგისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, მშვიდობიანი და სტაბილური სივრცის შექმნა, ეკონომიკური და ფინანსური თანამშრომლობის გზით მატერიალური კეთილდღეობის წინაპირობის უზრუნველყოფა, ერთა შორის სოციალური და კულტურული თანამშრომლობის მეშვეობით კონსოლიდაციის მიღწევა (ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სახელმწიფო მინისტრთა კონფერენცია, ბარსელონა, 1995 წლის 27-28 ოქტომბერი). ევროკავშირის 15 წევრი ქვეყნისა და ხმელთაშუა ზღვის 12 სახელმწიფოს (თურქეთი, ალჟირი, მაროკო, ტუნისი, მალტა, კვიპროსი, ეგვიპტე, სირია, იორდანია, ლიბანი, ისრაელი და პალესტინის ავტონომიური რესპუბლიკა) კავშირმა წარმოშვა მჭიდრო მეზობლური ურთიერთობები ენერგეტიკის, ვაჭრობისა და ეკოლოგიის სფეროებში. მაგალითად, ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სახელმწიფოები ევროკავშირთან მიმართებაში ახორციელებენ თავიანთი ექსპორტის 51%-ს, ხოლო იმპორტი უდრის 53%-ს, ამასთანავე ამ სახელმწიფოთა მიერ ერთმანეთის მიმართ წარმოებული საგარეო ვაჭრობის მოცულობა შეადგენს საერთო საგარეო ვაჭრობის მხოლოდ 5%-ს.

ჩემი აზრით, ასეთი სახის გაერთიანებაში თურქეთს ექნება მნიშვნელოვანი უპირატესობები, რადგანაც მას გააჩნია ყველაზე დიდი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული გავლენა რეგიონში და რომელიც, ამავე დროს, არ არის ევროკავშირის წევ-

რი. ყოველივე ამას ემატება ისიც, რომ თურქეთი ერთადერთი ისლამური სახელმწიფოა, რომლის სახელმწიფოებრივი წყობის პრინციპს წარმოადგენს ლაიციზმი. მას შეუძლია განხორციელოს როგორც სახმელეთო, ასევე საზღვაო სტრატეგია. აღნიშნული გარემოება თურქეთს აძლევს საშუალებას, იდგეს ერთი ნაბიჯით წინ სხვა სახელმწიფოებთან მიმართებაში. ამის საფუძველზე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ასეთი პოლიტიკის განხორციელების შემთხვევაში თურქეთი უკვე აღარ განიხილება, როგორც „პერიფერია“, არამედ გახდება „ცენტრი“ ხმელთაშუა ზღვის რეგიონისა. რეგიონალურ სახელმწიფოებთან ურთიერთობების გაღრმავება ხელს შეუწყობს ქვეყნის ეკონომიკურ აღმავლობას, ამასთანავე აღნიშნულ რეგიონში ოსმალეთის იმპერიის დომინანტობის პერიოდიდან შემორჩენილი ისტორიული მემკვიდრეობა უნდა იქნეს გამოყენებული პოზიტიური მხრით, რაც ნიშნავს ევროპულ და ისლამურ ცივილიზაციებს შორის დიალოგისა და კონსოლიდაციის გაღრმავებას.

თურქეთის მისწრაფებასაც სწორედ ამ მიზნის მისაღწევად შუამავლის როლის შესრულება წარმოადგენს. რასაც არა მარტო ევროკავშირისათვის, არამედ ზოგადად მსოფლიოს მომავლისთვის უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება. ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის ევროპის სტრატეგიულ ცენტრად გადაქცევა გამოიწვევს ამ რეგიონის ისტორიული ფუნქციის აღდგენას. საკუთარი ისტორიული მემკვიდრეობიდან გამომდინარე თურქეთს შეუძლია EUROMED – ის ფარგლებში მოახდინოს ებრაელი, ქრისტიანი და მუსლიმანი ერების ინტერესთა გაერთიანება მისთვის დამახასიათებელი ორიგინალური და ისტორიული ისლამური ინტერპრეტაციით ყოველგვარი მიკერძოების გარეშე. თურქეთისათვის, რომელსაც გააჩნია ასეთი პერსპექტიული მომავალი, აუცილებელია, რეგიონალურ და საერთაშორისო ასპარეზზე აწარმოოს საკუთარი პოლიტიკა და შექმნას გავლენის სფეროები. ამ მიზნით აუცილებელია ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სახელმწიფოებთან ურთიერთობათა გაგრძელება და ემოციური მოქმედებებისაგან თავის შეკავება.

მოცემულ ნაშრომში განხილული მასალის საფუძველზე ჩვენ მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ აუცილებელია თურქეთსა და ხმელთაშუა ზღვის აუზის სხვა სახელმწიფოებს შორის განხორციელდეს გრძელვადიანი კონსტრუქციული თანამშრომლობა. თუმცა, ეს, რა თქმა უნდა არ ნიშნავს თურქეთის მიერ ევროკავშირისგან დამოუკიდებლად ასეთი სახის წარმონაქმნის ჩამოყალიბების მცდელობას. მაგალითისთვის, საფრანგეთის პრეზიდენტ სარკოზისა და ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის სხვა სახელმწიფოთა მეთაურებს შორის შეთანხმების შედეგად ჩამოყალიბდა ხმელთაშუა ზღვის აუზის სახელმწიფოთა გაერთიანება, თუმცა აღნიშნულ წარმონაქმნში თურქეთი არ განიხილება, როგორც ერთ-ერთი ლიდერი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თურქეთს ისღა დარჩენია, რომ კიდევ უფრო გაააქტიუროს ევროკავშირში გაწევრიანების მცდელობები. აქვე მინდა აღვნიშნო ისიც, რომ ევროკავშირში გაწევრიანების პარალელურად თურქეთმა მეტი დატვირთვა უნდა მისცეს ხმელთაშუა ზღვის აუზის უშუალო მოსაზღვრე სახელმწიფოებთან ურთიერთობის გაღრმავებას (ალჟირი, მაროკო, ტუნისი, კვიპროსი, მალტა, ეგვიპტე, სირია, იორდანია, ლიბანი, ისრაელი, პალესტინა), რათა შეასრულოს შუამავლის როლი აღნიშნულ ქვეყნებსა და ევროკავშირს შორის. გარდა ამისა, თურქეთს შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს როგორც ევროკავშირის, ხმელთაშუა ზღვის აუზისა და ახლო აღმოსავლეთის, აგრეთვე მთელი მსოფლიოს მომავლისთვის. ერთ-ერთი უმთავრესი მისია, რომელიც შეიძლება თურქეთმა იკისროს, არის აღნიშნულ ცივილიზაციებს შორის

ერთგვარი ხიდის ფუნქციის შესრულება. ყოველივე აღნიშნულიდან გამომდინარე ნათლად ჩანს, რომ თურქეთმა, რომელსაც ასეთი ნათელი მომავლის პერსპექტივები გააჩნია, ახალი რეგიონალური და საერთაშორისო პოლიტიკური გეზი უნდა აიღოს, შექმნას რა საკუთარი გავლენის სფეროები. ჩვენი აზრით, ყოველივე ეს გარდაუვალ პერსპექტივად ისახება. ამ მიზნის მისაღწევად კი აუცილებელია ხმელთაშუა ზღვის აუზის სახელმწიფოებთან მჭიდრო და გრძელვადიანი კავშირების დამყარება და რაციონალური ნაბიჯების გადადგმა.

Fati Mekhmet Sain

The Role of the Mediterranean region for Turkey on the way to the European Union

Summary

This article is the work of an extraordinary study. While you will be witnesses of this exceptional situation, there are not any shown references for this study since it depends on my collection of knowledge which I have obtained by continuously following the news and the panel programs on television after I began to research for my Ph-D thesis in the year 2002. The laboratories of the political scientists like us are the hot news, panel programs and the ideas of other political scientists with the community itself. That's why the main sources in my study consist of these laboratories itself. In the article, what is mentioned, beside the importance of Turkey for the European Union, the inevitable aim of Turkey on the way to the European Union will be the Mediterranean, and the contributions that Turkey can undertake particularly in the European Union and the Mediterranean, generally in the world. Additionally, the speech of the President of Italy Silvio Berlusconi is stated to take the attentions to what to do to realize the idea of "The Great Europe". The article also touches upon the importance of the contributions of the Mediterranean countries from which Turkey expects cooperation in solution of Cyprus problem. Among the subjects in the abstract and conclusive part of the article are manifested importance of the EU for the future of Turkey and inevitability of Turkey's membership in the EU.

Резюме

Настоящая статья представляет собой итоги экстраординарной работы. Подтверждением тому является то обстоятельство, что к ней не прилагается список использованной литературы, т.к. она представляет совокупность детальных наблюдений телевизионных программ (информация, комментарии политологов с 2002 года по настоящее время). Так как такая информация характеризует общество со всеми разнообразными явлениями, наша работа определяет цель исследования и анализ этой информации. В данной работе мы обсуждаем огромное стратегическое значение Турции в Евросоюзе, а также то обстоятельство, что главным приоритетом в процессе интеграции в Европейское пространство представляет вопрос Средиземноморского региона. В работе подчёркнуты значение и роль Турции как в Средиземноморском регионе и Евросоюзе, так и в масштабе всего мира. Особое внимание уделяется комментариям бывшего премьер-министра Италии Сильвио Берлускони о том, на какие факторы надо обращать внимание в осуществлении процесса большого Европейского проекта. Будет рассмотрена роль государств Средиземноморского бассейна в контексте конструктивного решения кипрского вопроса. В заключительной части статьи отмечена большая роль Евросоюза для будущего Турции, также подчёркнута необратимость вхождения Турции в общеевропейское пространство.

გლობალიზაციის დათარიღების საკითხისათვის

გარკვეულ მეცნიერულ ინტერესს წარმოადგენს თანამედროვე გლობალიზაციის დაწყების ზუსტი თარიღის დადგენა.

პროფესორი ზურაბ დავითაშვილი ადასტურებს, რომ XX საუკუნის 80-იან წლებამდე ტერმინი „გლობალიზაცია“ საერთოდ არ არსებობდა. იგი პირველად გამოიყენა ამერიკელმა მეცნიერმა ტ. ლევიტმა 1983 წელს. მან ამ ტერმინით აღნიშნა ცალკეული საქონლის ბაზრების შერწყმის მოვლენა, ხოლო გლობალიზაცია ფართო მნიშვნელობით, როცა იგი ერთიანი მსოფლიო საზოგადოების ჩამოყალიბებას, ეროვნულ-სახელმწიფოებრივი საზღვრებისა და შეზღუდვების გაუქმებას გულისხმობს, 1990 წლიდან გამოიყენება, როცა გამოქვეყნდა ჰარვარდის ბიზნეს-სკოლის იაპონელი კონსულტანტის კ. ომეს წიგნი „მსოფლიო საზღვრებს გარეშე“ (Ohmae, 1990 წ.) და მ. ელბროუს კრებული „გლობალიზაცია: შემეცნება და საზოგადოება“. მ. ელბროუმ ამ ტერმინში გააერთიანა ყველა ის პროცესი, რომელთა წყალობით მსოფლიოს ხალხები ერთიან მსოფლიო საზოგადოებაში ერთვებიან (1990 წ.). ამგვარად, თუ დასაწყისში გლობალიზაცია წმინდა ეკონომიკური შინაარსის ტერმინი იყო, ძალიან სწრაფად ფართო, გლობალური მნიშვნელობა შეიძინა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო მოიცვა (პოლიტიკა, სოციალური მხარე, კულტურა, მენტალიტეტი). იგი გაერთიანების, შერწყმის სინონიმად იქცა (1, 183-184).

ჯ. ბეილისი და ს. სმიტი გლობალიზაციის ხუთ სხვადასხვა შინაარსობრივ დატვირთვას განასხვავებენ (Baylis and Smith, 2001). პირველ რიგში ესაა ინტერნაციონალიზაცია, როცა გლობალიზაციაში გულისხმობენ სახელმწიფოთა შორის კავშირების გააქტიურებას და საზღვრების როლის განუხრელ შემცირებას; მეორეა ლიბერალიზაცია, რაც გამოიხატება სახელმწიფოებრივი შეზღუდვების მოხსნასა და შემცირებაში სახელმწიფოთაშორის მოძრაობასა და გადაადგილებაში ანუ ღია და ინტეგრირებულ ეკონომიკასა და მოსახლეობის თავისუფალ მიმოსვლაში; მესამე მნიშვნელობით გლობალიზაცია არის უნივერსალიზაცია ანუ მატერიალური თუ სულიერი ღირებულებების ფართოდ გავრცელება მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში; მეოთხე მნიშვნელობით (როგორც ეს ხშირად აღიქმება განვითარებად ქვეყნებში და განსაკუთრებულ გაღიზიანებას იწვევს) გლობალიზაცია არის ვესტერნიზაცია და პირველ რიგში მისი ამერიკული ფორმა; და ბოლოს, გლობალიზაცია, დეტერიტორიზაციის მნიშვნელობით, როცა გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა, მანძილი და ტერიტორიული საზღვრები თავიანთ პირვანდელ მნიშვნელობას კარგავს (იქვე, 187).

რა თქმა უნდა, ეს ნიშნები მეტნაკლებად ახასიათებს გლობალიზაციას, მაგრამ გადაწყვეტი არ არის, ვინაიდან გლობალიზაცია ლიბერალიზაციის გარეშეც შეიძლება მოხდეს, ისევე როგორც უნივერსალიზაციის გარეშეც, ანუ პირიქით, უნივერსალიზაცია მოხდეს გლობალიზაციის გარეშე. ვესტერნიზაციამაც შეიძლება შეცვალოს მიმართულება გარკვეულ ისტორიულ პირობებში, მაგრამ ძირითადი გლობალისტური ტენდენცია შენარჩუნდეს და განვითარდეს, მოიცვას მთელი კაცობრიობა. რაც შეეხება ინტერნაციო-

ნალიზაციას, პროფ. ზ. დავითაშვილი მიუთითებს, რომ „იგივე ავტორები ხაზგასმით განსხვავებენ გლობალიზაციას ინტერნაციონალიზაციისაგან. მათი აზრით, ინტერნაციონალიზაცია გულისხმობს ინტენსიფიკაციას ნაციონალურ დონეზე, ე.ი. სახელმწიფოებს შორის. ამის შედეგად სახელმწიფოებმა შეიძლება ძლიერი ურთიერთგავლენა ერთმანეთზე, ბევრი რამით დაუახლოვდნენ ერთმანეთს, მაგრამ მაინც რჩებიან ერთმანეთისაგან განსხვავებული და განცალკევებული. საერთაშორისო ურთიერთობებში სახელმწიფოები, როგორც მჭიდროდაც არ უნდა იყვნენ ურთიერთდამოკიდებული, ნათლად გამოკვეთილი საზღვრებით არიან ერთმანეთისაგან გამიჯნული. ამისგან განსხვავებით, „გლობალური მსოფლიო გულისხმობს ზეტერიტორიულ და ზენაციონალურ სამყაროს, სადაც სახელმწიფოებრივი საზღვრები არავითარ როლს არ უნდა თამაშობდეს. მაგრამ საერთაშორისო ურთიერთობები და გლობალური ურთიერთობები შესაძლებელია თანაარსებობდეს და დღევანდელი მსოფლიოც ერთდროულად არის ინტერნაციონალიზირებულიც და გლობალიზირებულიც“ (იქვე, 187-188).

ჩვენ ვეთანხმებით პროფ. ზ. დავითაშვილის აზრს, რომ „გლობალიზაციის მთავარი ნიშანი სახელმწიფო და ეროვნული საზღვრების მოშლა, ეროვნული ეკონომიკის გლობალური ეკონომიკით, ეროვნული კულტურის გლობალური კულტურით, ხოლო ეროვნული ცნობიერების გლობალური ცნობიერებით შეცვლაა. ყველაფერი ეს სრულიად ეწინააღმდეგება ნაციონალიზმის ძირითად პრინციპებს, სადაც ეროვნული სახელმწიფო, ეროვნული ეკონომიკა, კულტურა თუ ცნობიერება ითვლება უმაღლეს ღირებულებად“ (იქვე, გვ. 189).

პროფესორი ბიძინა ლუტიძე თავის წიგნში „გლობალიზაცია: არსი, პრობლემები“ ტერმინს „გლობალიზაცია“ ხმარობს ფართო გაგებით, აიგივებს მას საერთაშორისო ურთიერთობებთან, საერთაშორისო ვაჭრობასთან და ასკვნის, რომ გლობალიზაციის პროცესი იწყება უძველესი დროიდან, ანტიკური ხანიდან და ამასთან დაკავშირებით წერს:

„გლობალიზაციის ცნება, უწინარეს ყოვლისა, ასახავს მსოფლიო რეგიონებისა და ზონების, ქვეყნების, ხალხების და თვით ცალკეული ადამიანების ურთიერთკავშირს, ურთიერთდამოკიდებულებას და ურთიერთზეგავლენას საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში. გლობალიზაცია იმ ფაქტის კონსტატაციაა, რომ ნებისმიერი ქვეყნის მდგომარეობა დღეს მნიშვნელოვანწილად განისაზღვრება იმით, რაც მის ფარგლებს გარეთ, საერთაშორისო მასშტაბით ხდება. ერთიანობის პულსაცია ჩვენი პლანეტის ყოველ ნაწილში იგრძნობა“ (2, 3).

ცნობილი გერმანელი მოაზროვნე კარლ იასპერსი მიიჩნევდა (1948 წელს), რომ თანამედროვე გლობალიზაცია დაიწყო მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ. იგი წერდა: „სწორედ ამ მომენტიდან იწყება მსოფლიოს, როგორც ერთიანი მთლიანობის, ისტორია“, „დედამიწა ერთიანი გახდა. თავს იჩენს ახალი საშიშროებანი და შესაძლებლობანი. ყველა არსებითი პრობლემა მსოფლიო პრობლემად იქცა, სიტუაცია – მთელი კაცობრიობის სიტუაცია“ (3, 14).

მაგრამ მკვლევართა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ გლობალიზაციის დაწყების თარიღი უშუალოდ არის დაკავშირებული საბჭოთა კავშირისა და სოციალიზმის მსოფლიო სისტემის დაშლასთან, ე.ი. 1992 წელთან, როდესაც პოსტსაბჭოური და პოსტსოციალისტური სივრცე გახდა ღია და მისაწვდომი დასავლური გლობალიზაციისათვის, კაპიტალის, საქონლის, შრომის რესურსებისა და იდეების თავისუფალი მიმოქცევისათვის.

პროფესორი ზურაბ დავითაშვილი აღნიშნავს, რომ საყოველთაო გლობალიზაციის დასაწყისი წლები დასაწყისიდან შეიძლება მომხდარიყო, როცა სოციალური და საბჭოთა კავშირის დაშლა ბიპოლარული საერთაშორისო სისტემის დასასრულის მაუწყებელი გახდა. მხოლოდ ახალ საერთაშორისო ვითარებაში გახდა შესაძლებელი გლობალიზაციის პროცესი განვითარებულიყო“ (იქვე, გვ. 192).

გამოდის, რომ გლობალიზაციის დაწყების დათარიღებისას არსებობს სამი ძირითადი პოზიცია:

- 1) გლობალიზაცია იწყება უძველესი დროიდან.
- 2) გლობალიზაცია იწყება მეორე მსოფლიო ომის დროიდან.
- 3) გლობალიზაცია იწყება საბჭოთა კავშირის დაშლისთანავე.

ჩვენი აზრით, მესამე პოზიცია (გლობალიზაცია იწყება საბჭოთა კავშირის დაშლისთანავე) ყველაზე ადეკვატურად ასახავს არსებულ სინამდვილეს, ვინაიდან, ჯერ ერთი, „უძველესი დროიდან“ მსოფლიოში აქა-იქ ფიქსირდება მხოლოდ ინტეგრაციული პროცესები, ისიც ნაწილობრივი, რეგიონალური ინტეგრაციის სახით, რასაც, გასაგებია, ვერ ვუწოდებთ „გლობალიზაციას“ თანამედროვე გაგებით; ხოლო რაც შეეხება მოსაზრებას, რომ გლობალიზაცია თითქოსდა „იწყება მეორე მსოფლიო ომისდროიდან“, – ცნობილია, რომ მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ დაიწყო მსოფლიო მასშტაბით ნახევარსაუკუნოვანი „ცივი ომი“, ბლოკური დაპირისპირება, რომელიც პრინციპულად გამორიცხავდა „გლობალიზაციას“ თანამედროვე გაგებით, ე.ი. როგორც სრულ, საპლანეტო ინტეგრაციას. მაშასადამე, გლობალიზაცია თანამედროვე გაგებით იწყება მხოლოდ „საბჭოთა კავშირის დაშლისთანავე“ (1992 წლიდან).

ლიტერატურა:

1. ზ. დავითაშვილი, ნაციონალიზმი და გლობალიზაცია, თბ., 2003.
2. ბ. ლუტიძე, გლობალიზაცია: არსი, პრობლემები, თბ., 2003.
3. Карл Ясперс, Смысл и назначение истории. М., 1994.

Merab Djakhaia

On the problems of globalization dating

Summary

The article touches upon the problem of contemporary globalization origin. There exist different opinions concerning this aspect: 1) globalization began in the ancient times (international commerce); 2) globalization dates from the Second World War; 3) globalization appeared in 1992 when the Soviet Union and the Socialist system broke up. The author of the article supports the third opinion and considers it to have well-grounded arguments.

Резюме

Несомненный научный интерес представляет вопрос датировки начала процесса глобализации. На этот счет существуют разные точки зрения. Часть исследователей считает, что глобализация берет начало с древнейших времен, с тех пор, как появилась и развилась международная торговля. Другие считают, что глобализация датируется Второй мировой войной, которая, в отличие от Первой, евразийской, была поистине всемирной. Однако большинство исследователей придерживается мнения, что глобализация началась с 1992 года, когда распался Советский Союз, мировая система социализма, прекратилась «холодная война» и открылись границы для свободного передвижения людей, товаров и капиталов. Автор доказывает обоснованность и правомерность именно этой, третьей точки зрения.

საერთაშორისო ორგანიზაციები და მათი როლი კონფლიქტების დარეგულირების საქმეში

კონფლიქტებისა და კრიზისების მოგვარებაში საერთაშორისო ორგანიზაციებმა განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინეს მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, როცა ინტენსიურად მიმდინარეობდა კოლონიური სისტემის რღვევა. მათ თავიანთი მნიშვნელობა არც დღეს დაუკარგავთ. პირიქით „ცივი ომის“ შემდეგ გაიზარდა მათი ქმედითი როლი კონფლიქტების დარეგულირებაში.

სწორედ საერთაშორისო თანამეგობრობის დახმარებაზე ამყარებდნენ დიდ იმედებს სამხრეთ კავკასიის სახელმწიფოთა მთავრობები რეგიონალური კონფლიქტების დარეგულირებაში. ისინი იშველიებდნენ ისეთი სახის არგუმენტებს, როგორცაა აგრესიული სეპარატიზმის გავრცელების საშიშროება, დამნაშავეობა და ტერორიზმი, დემოკრატიული აღმშენებლობის სახელმწიფოებრივი პროცესებისათვის ხელშეწყობა, სტაბილურობისა და უსაფრთხოების „უზრუნველყოფა“ პერსპექტიული პროექტებისათვის, რომელიც ითვალისწინებდა ენერგორესურსების ტრანსპორტირებას, მაგრამ დასავლეთის პოზიცია თავშეკავებული იყო. ისინი ცალსახად უარყოფდნენ პრობლემების სამხედრო გზით გადაწყვეტას, გამოდიოდნენ საზღვრების ძალისმიერი მეთოდით შეცვლის წინააღმდეგ, მხარს უჭერდნენ სახელმწიფოს მთლიანობის პრინციპს და გამოთქვამდნენ მზადყოფნას კონფლიქტების დარეგულირების შემდგომ გაეწიათ დახმარება ამ ზონებში ეკონომიკური და სოციალური პროგრამების განხორციელებისათვის. ამგვარი პოზიცია გასაგები იყო იმ თვალსაზრისით, რომ XX საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისში სამხრეთ კავკასია არ წარმოადგენდა დასავლეთისათვის საინტერესო რეგიონს. თუმცა მათი მხრიდან პერმანენტულად კეთდებოდა განცხადებები და რეკომენდაციები კონფლიქტის მშვიდობიანი დარეგულირების შესახებ, ხოლო ისეთ ქმედით ზომებს, რომლებსაც ისინი იუგოსლავიაში ატარებდნენ, აქ ადგილი არ ჰქონია. ეს იმითაც იყო განპირობებული, რომ დასავლური პრაგმატული პოლიტიკა გულგრილია ყველა იმ პროცესის მიმართ, რომელიც მისი ინტერესის სფეროში არ შედის. განსხვავებული დამოკიდებულება არსებობდა იუგოსლავიის მიმართ, სადაც არა თუ პროცესებით იყვნენ დაინტერესებულნი, არამედ ხშირ შემთხვევაში ამ პროცესების აქტიური მონაწილეებიც იყვნენ.

მნიშვნელოვნად შეიცვალა ვითარება XX საუკუნის 90-იან წლების შუა პერიოდში, როცა დღის წესრიგში დადგა ენერგომატარებლების ტრანსპორტირების საკითხი შუა აზია-სამხრეთ კავკასიიდან ევროპაში. მაგრამ პროექტის განმახორციელებელი ორგანიზაციებისა და მათი ქვეყნების ხელისუფლების გარდა მნიშვნელოვანი დაინტერესება დასავლური წრეების მხრიდან რეალურად ჩართულიყვნენ კონფლიქტების დარეგულირების პროცესში, არ შეინიშნებოდა. თუმცა ეს არ ნიშნავს, რომ სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციები არ გამოთქვამდნენ დაინტერესებას რეგიონის მიმართ.

სსრკ-ს დაშლამ გაეროსა და ეუთოს (ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია) მისცა რეალური შესაძლებლობა ემოქმედათ რეგიონში და შეეძინათ ლი-

დერის ფუნქციები, მაგრამ ისინი აყონებდნენ სამი ძირითადი მიზეზის გამო: პრიორიტეტულად მიიჩნეოდა იუგოსლავიის კრიზისი, გაურკვეველი ვითარება იყო პოსტ-საბჭოთა სივრცეში და თვით შიდა კონფლიქტები გარკვეულ სიახლეს წარმოადგენდნენ.

მიუხედავად ამისა, პროცესები მაინც დინამიურად ვითარდებოდა. პირველად როს გენერალური მდივნის ინიციატივით საქართველოში ჩამოვიდა მისია, რომელსაც უნდა შეეგროვებინა ფაქტები და განზოგადებისთვის გაეგზავნა ცენტრალურ ოფისში. შემდგომში თბილისში გაიხსნა გაეროს დროებითი სამმართველო, რომელსაც უნდა უზრუნველყო მხარეებს შორის კონტაქტები და ანგარიშები შექმნილი ვითარების შესახებ მიეწოდებინა ნიუ-იორკის შტაბ-ბინაში. რამდენიმე მისია ეუთოდანაც იქნა მოვლინებული, მაგრამ იმის გამო, რომ საშუამავლო სეგმენტი ძირითადად რუსეთმა და გაერომ დაიკავა, იგი პასიურ როლს დასჯერდა. 1993 წელს გაეროს გენერალურმა მდივანმა საქართველოში სპეციალური კომისია გამოაგზავნა. სწორედ ამ პერიოდიდან იწყება გაეროში უშიშროების საბჭოს რეზოლუციების მიღება აფხაზეთის კონფლიქტის დარეგულირებასთან დაკავშირებით, სადაც ცალსახად ფიქსირდება მისი პოზიცია მთელ რიგ პრინციპულ საკითხებში: საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღიარება, იძულებით გადაადგილებულ პირთა უპირობო დაბრუნება, კონფლიქტის ზონის დემილიტარიზაცია, ადამიანის უფლებათა დაცვა და ა.შ.

ჟენევის 1993 წლის ნოემბერსა და 1994 წლის იანვარში ჩატარებული ქართულ-აფხაზური მოლაპარაკებების მეორე რაუნდის შემდეგ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ გააქტიურა ძალისხმევა, რის შედეგად ზემოთ მითითებულმა მეთვალყურეთა მისიამ მიიღო მეტი უფლებამოსილება. კერძოდ, საკუთარ კონტროლს დაუქვემდებარა სამხედრო მოქმედებების განუახლებლობაზე ზედამხედველობა. მაგრამ უფრო ადრე, 1993 წლის სექტემბერში, სოჭის ხელშეკრულების დარღვევასთან დაკავშირებით გენერალურმა მდივანმა დააყენა საკითხი არჩევანის შესახებ, სადაც ან თავად უნდა ეთამაშა გადამწყვეტი როლი კონფლიქტის ზონაში, ან ეს ფუნქცია გადაეცა რუსეთისათვის. საბოლოო ჯამში გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა რუსეთის სამხედრო ძალების კონფლიქტის ზონაში განთავსების სასარგებლოდ.

საქართველოში გაეროს მისიის მიმართ პრეტენზიებიც გამოითქმებოდა ხოლმე. მისი მუშაობა ეფექტურობის თვალსაზრისით არც ამჟამად იმსახურებს მაღალ შეფასებას, მაგრამ საკმაოდ დიდი მნიშვნელობა გააჩნია, რადგან ავტორიტეტულ საერთაშორისო ორგანიზაციას წარმოადგენს და ქმნის პოზიტიურ ფონს კონფლიქტების ესკალაციის თავიდან ასაცილებლად. უაღრესად მნიშვნელოვანია გაეროს მიერ წარმოებული საქმიანობა აფხაზეთის საქართველოს შემადგენლობაში ყოფნის პოლიტიკურ-სამართლებრივი ასპექტების შემუშავებაში. საქართველოში გაეროს გენერალური მდივნის სპეციალური წარმომადგენლის დიტერ ბოდენის მიერ წარმოდგენილმა წინადადებებმა თბილისსა და სოხუმს შორის უფლებამოსილებათა გამიჯვნის შესახებ უდავოდ დადებითი როლი შეასრულა კონფლიქტის დარეგულირების ძირითადი ასპექტების წინ წამოწევის საქმეში.

კონფლიქტის დარეგულირების პროცესში განსაკუთრებული როლი ენიჭება ცალკეულ სახელმწიფოებს, პირველ რიგში თურქეთს, რუსეთს, ირანს, აშშ-სა და დასავლეთ ევროპის წამყვან სახელმწიფოებს. საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მომხრეა თურქეთი, მაგრამ მან ვერ შეასრულა წამყვანი როლი კონფლიქტის დარეგულირების პროცესში, რადგან არ სურს გაამწვავოს ურთიერთობა რუსეთთან და სჯერდება „გარე-

დან მაყურებლის“ ფუნქციას. ამ კუთხით მეტად მნიშვნელოვანია აშშ-ს პოზიცია და მისი აქტივობა, რომელსაც სტრატეგიული ინტერესები გააჩნია სამხრეთ კავკასიაში, რაც ვიზუალურადაც კარგად ჩანს. აშშ-ს პრეზიდენტის ჯ. ბუშის ჩამოსვლამ საქართველოში 2005 წლის 10 მაისს მნიშვნელოვნად გააძლიერა ქართული სახელმწიფოს პოზიციები მისი პოლიტიკური მოწინააღმდეგეების წინაშე. ამ ვიზიტის შემდეგ არსებითად შეიცვალა პოლიტიკური რეალობა რეგიონში და საქართველო რეგიონული პროცესების აქტიური მონაწილე გახდა. რაც შეეხება დასავლეთ ევროპის სახელმწიფოებს, ისინი პროცესებში მონაწილეობას ღებულობენ „გაეროს გენერალური მდივნის მეგობარ სახელმწიფოთა“ ეგიდით და ამდენად, მათი პოზიცია იდენტურია თავად გაეროს პოზიციისა. უკანასკნელ ხანებში, როგორც კი აქტიური გახდა საქართველოს გაერთიანება ნატოში, კონფლიქტების დარეგულირების პროცესში მნიშვნელოვანი დაინტერესება გამოამჟღავნა ევროკავშირმა, რამაც შესაძლოა პერსპექტივაში გადამწყვეტი მნიშვნელობა შეიძინოს საქართველოსთვის.

რას შეეხება გაეროს როლს კოსოვოს კონფლიქტის დარეგულირებაში, მისი პოზიცია ამასთან დაკავშირებით ფორმულირებულია უშიშროების საბჭოს №1244 რეზოლუციაში, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა კრიზისი მშვიდობიან დარეგულირებას გაეროს ჩარჩოებში და მას ამ პროცესში ცენტრალური როლი მიენიჭა. აღსანიშნავია ისიც, რომ კოსოვოს კონფლიქტის დარეგულირების პროცესში შექმნილი დოკუმენტურად დადასტურებული შეთანხმებები ეყრდნობა სწორედ მოცემულ რეზოლუციას, რომელშიც მკაფიოდ იყო მითითებული იმის თაობაზე, რომ კოსოვოში მოქმედი გაეროს სამოქალაქო და სამხედრო მისიები იფუნქციონირებენ მანამ, სანამ არ შეიქმნება შესაბამისი წინაპირობა კონფლიქტის სრულმასშტაბიანი დარეგულირებისათვის.

რაც შეეხება აშშ-სა და დასავლეთ ევროპის ქვეყნების პოზიციას, ისინი აშკარად უჭერენ მხარს კოსოვოს და შეიძლება ითქვას, რომ მას ამ სახელმწიფოთა სახით ძლიერი მფარველი ჰყავს. განსხვავებულია რუსეთის პოზიცია, რომელიც მიუხედავად იმისა, რომ ხმამაღლა აღიარებს თითქოს მომხრეა კოსოვოს პრობლემის მხოლოდ სერბეთის სახელმწიფოებრივ სივრცეში დარეგულირებისა, შესაძლოა „ორმაგ თამაშში“ ყოფილიყო ჩართული, რადგან მისი პოზიცია ამ საკითხთან დაკავშირებით დეკლარაციულ განცხადებებს არ გასცდენია, რასაც ბელგრადშიც ამჩნევენ. დღეს რუსეთი არჩევანის წინაშე დგას: ან ჩაერთვება მსოფლიოს პოლიტიკურ პროცესებში, როგორც „მოთამაშე“ ან გახდება „თამაშის“ გარედან მაყურებელი. კოსოვოსადმი დასავლეთ ევროპისა და აშშ-ის მხრიდან მხარდაჭერის ვითარებაში, მისთვის რადიკალურად განსხვავებული პოზიციის დაჭერა არაეფექტური იქნება: აქედან გამომდინარე იგი აქტიურად ემზადება იმისთვის, რათა საბოლოო სიტყვის უფლება მოიპოვოს პოსტსაბჭოთა სივრცეში არსებული კონფლიქტების დარეგულირების პროცესში. შეიძლება ითქვას, რომ მან არჩევანი უკვე გააკეთა, რაზეც საქართველოსა და მოლდოვას მიმართ განხორციელებული აქციები მიანიშნებს. იგი არც ძალის დემონსტრირებაზე იტყვის უარს, თუ ამის საშუალებას საერთაშორისო თანამეგობრობა მისცემს.

აღსანიშნავია, რომ რუსეთის ხელისუფლება ხშირად მიუთითებს დასავლურ სახელმწიფოებს „ორმაგ სტანდარტებზე“ მაშინ, როდესაც თავად არის ამგვარი პოლიტიკის გამტარებელი და რატომღაც „ავიწყდება“ მისი განსაკუთრებული დამოკიდებულება ამ პოლიტიკური ხერხის მიმართ, როცა აშკარად უჭერს მხარს პოსტსაბჭოთა სივრცე-

ში არსებულ სეპარატისტულ რეჟიმებს, პარალელურად კი მისი სახელმწიფოებრივი სუბიექტის, ჩეჩნეთის წინააღმდეგ მიმართულ უსასტიკეს სამხედრო-სადასჯელ ოპერაციებს კონსტიტუციური წესრიგის აღდგენის კვალიფიკაციას აძლევს, ხოლო ხალხის მიმართ განხორციელებულ გენოციდს ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას უწოდებს.

ლიტერატურა:

1. თ. დიასამიძე, “რეგიონული კონფლიქტები საქართველოში – სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი, აფხაზეთის ასსრ (1989-2005). პოლიტიკურ-სამართლებრივი აქტების კრებული. თბ., 2005.
2. ს. ჩერვონაია, „აფხაზეთი – 1992: პოსტკომუნისტური საქართველოს ვანდეა“, თბ., 1994.
3. “გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება და საერთაშორისო სამართლის სტატუსი”, გაეროს საზოგადოებრივი ინფორმაციის დეპარტამენტი, თბ., 1999.
4. “План США для Косово: независимость, ООН, НАТО, репарации с Сербии”.14.03.2005/ NA REGNUM
5. Компас №33 – “Система мирных отношений после окончания войны в Косово”. ИТАР-ТАСС 19.08.99.
6. აფხაზეთის მთავრობა, საქვეუწყებო დაწესებულება, საინფორმაციო პოლიტიკის დეპარტამენტი, “მედია-დაიჯესტი”, 3.04.2006.

Elguja Gvazava, Natia Mzhavia

International organizations and their role in conflicts regulation.

Summary

The article studies the role of international organizations in conflicts regulation. International organizations are the very supporting units to which heads of the South Caucasus states apply in order to settle regional conflicts.

Элгуджа Гвазава, Натия Мжавия

Международные организации и их роль в деле урегулирования конфликтов.

Резюме

В статье определяется роль международных организаций в деле урегулирования конфликтов. Именно на международные организации опираются руководители государств Южного Кавказа для стабилизации региональных конфликтов.

ქართლოს ფრიდონაშვილი

(საქართველო)

**სამოქალაქო საზოგადოება
 (თანამედროვე პრობლემატიკა)**

სამოქალაქო საზოგადოების ცნებაში სხვადასხვა ავტორები მისი არსებობის არე-
 ალს განსხვავებული გეოგრაფიული და დროითი საზღვრებით შემოფარგლავენ. ერთის
 მხრივ, შეიძლება შევხვდეთ გამოთქმას „სამოქალაქო საზოგადოება ირანში“, მეორეს
 მხრივ, მეცნიერთა ნაწილი (გელნერი) ამტკიცებს, რომ სამოქალაქო საზოგადოება არსე-
 ბობს მხოლოდ დასავლურ ინდივიდუალისტურ საზოგადოებებში, სავარაუდოდ 1945
 წლის შემდეგ, სხვები კი მიუთითებენ ამ ტერმინის გამოყენებაზე ჯერ კიდევ ძველ სა-
 ბერძნეთში. ასე მაგალითად, არისტოტელესათვის სამოქალაქო საზოგადოება იგივე იყო,
 რაც „პოლიტიკური ერთობა“, ან „პოლიტიკური საზოგადოება“. აქვე უნდა აღინიშნოს,
 რომ 212 წელს ჩვ. წელთ. აღრ. კარაკალას იმპერატორობის დროს, რომის იმპერიაში
 შემოღებულ იქნა მოქალაქეობის ცნება. რომის მოქალაქეობა ადამიანის თავისუფლების
 სინონიმად გამოიყენებოდა და სამოქალაქო უფლებები მხოლოდ რომის მოქალაქეებს მი-
 ენიჭებოდათ. შესაძლებელია მოცემული ისტორიული ფრაგმენტი წარმოადგენდეს კიდევ
 დღევანდელი „სამოქალაქო საზოგადოების“ თეორიის საფუძველს, რომელსაც უდავოდ
 წმიდა იურიდიული ბუნება გააჩნია. თუმცა, კამათი ამ შემთხვევაშიც შეიძლება, რადგა-
 ნაც მოქალაქეობა ხომ პირის პოლიტიკურ – სამართლებრივ კავშირს გულისხმობს სა-
 ხელმწიფოსთან.

თანამედროვე დეფინიციები სამოქალაქო საზოგადოებას აქცევენ ორ პოლუსს –
 კერძო საკუთრებასა და სახელმწიფოს შორის. კერძო საკუთრება ამ შემთხვევაში განი-
 ხილება, როგორც ბუნებრივი თავისუფლების რეალიზება, როგორც კაცობრიობის ემან-
 სიპაცია და განთავისუფლება პიროვნული დამოკიდებულებისგან. კერძო საკუთრება აქ
 წარმოდგება პიროვნული უფლებების, უნივერსალური თანასწორობისა და სხვების უფ-
 ლებათა პატივისცემის მატერიალურ საფუძველად.

ჩემი აზრით კი, სამოქალაქო საზოგადოების თეორიის ამოსავალი დებულებები
 ეფუძნება ადამიანისა და მოქალაქის თავისუფლებათა სისტემას, რომელიც სტრუქტური-
 რებულია შემდგენიარად:

1. პირადი უფლებები და თავისუფლებები;
2. პოლიტიკური უფლებები და თავისუფლებები;
3. სოციალურ-ეკონომიკური უფლებები და თავისუფლებები.

თითოეული ეს კომპონენტი გარკვეული ისტორიული კანონზომიერების ან პოლი-
 ტიკური კონიუნქტურიდან გამომდინარე შეიძლება იქცეს სამოქალაქო საზოგადოების

განვითარების პრიორიტეტად და დანარჩენები დაჩრდილოს. ეს ასეც ხდება ვინაიდან, ძალზე რთულია გონივრული ბალანსის დაცვა ისეთ ღირებულებებს შორის, როგორცაა თავისუფლება და წესრიგი, სოციალური უფლებები და ეკონომიკური თავისუფლებები. აგრეთვე მოქალაქის უფლებებსა და მოქალაქეობის არმქონე ადამიანის თავისუფლებებს შორის.

სამოქალაქო საზოგადოების თეორიასთან დაკავშირებით გელნერი დასძენს, რომ „თანამედროვე დასავლურ სამყაროში ახალმა ეკონომიკურმა მოწყობამ, შრომის დანაწილებამ და საკონტრაქტო ეკონომიკურმა ურთიერთობებმა შეასუსტეს ტრადიციების წარმომავლობისა და ზნე-ჩვეულებების როლი ადამიანის ცხოვრებაში. ადამიანი გახდა „მოდულური“ რას ნიშნავს ეს? როგორც ავეჯი ან სათამაშო კონსტრუქტორი შეიძლება იოლად შეერთდეს სურვილისამებრ სხვადასხვა კომბინაციების გამოყენებით, ასევე თანამედროვე ადამიანს გააჩნია უნარი გაერთიანდეს სხვადასხვა ასოციაციებში, მონაწილეობა მიიღოს ამა თუ იმ ინსტიტუტების ფუნქციონირებაში”

„თანამედროვე მოდულური, ეგალიტური (თანასწორი) და ინდივიდუალისტური ადამიანის ფორმირება უკავშირდება ეკონომიკისა და პოლიტიკის დაშორიშორებას. სახელმწიფო ასრულებს ინსტრუმენტალურ ფუნქციას ეკონომიკის ფუნქციონირებაში. ამ სახელმწიფოში გამორიცხულია ნებისმიერი სახის იდეოლოგიური მონოპოლიის არსებობა.”

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამოხატულებად შეიძლება მივიჩნიოთ შემდეგი გარემოება, კერძოდ ის, რომ სამოქალაქო საზოგადოების თეორია მოიცავს მოქალაქეობის ცნებას და მასთან დაკავშირებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს, დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე კი ეროვნულობა და მოქალაქეობა გაიგივებულია ერთმანეთთან, ე.ი. საქართველოში მცხოვრები ყველა ეროვნების წარმომადგენელი ითვლება ქართველად ისევე, როგორც გერმანიაში – გერმანელად, საფრანგეთში – ფრანგად და ა.შ. მოქალაქეობისა და ეროვნულობის ცნების იდენტიფიკაცია წინააღმდეგობაში მოდის ეროვნულ უმცირესობათა უფლებებთან: „...განავითარონ თავიანთი კულტურა, ისარგებლონ დედაენით პირად ცხოვრებაში და საჯაროდ” (საქართველოს კონსტიტუცია მუხლი 38). აგრეთვე, ისეთ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტთან როგორცაა „ევროპის ქარტია რეგიონალური ან უმცირესობათა ენების შესახებ”.

ამგვარად, როგორც ირკვევა თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოება აახლოებს ერისა თუ ეთნოსის განმასხვავებელ ნიშნებს, ხოლო შემდეგ კი ახდენს მათ იდენტიფიკაციას.

მას შემდეგ, რაც სოციალისტური ბანაკი დაიშალა, ა.შ.შ. ევროპა, რუსეთი და დანარჩენი მსოფლიო (მუსულმანური ფუნდამენტალიზმის ორიენტაციის ქვეყნების გარდა) აღმოჩნდნენ თითქმის ერთი და იგივე შინაარსის იდეოლოგიურ პლატფორმაზე. კერძოდ, ერთმნიშვნელოვნად იქნა აღიარებული დემოკრატიული ფასეულობები და შესაბამისად კერძო საკუთრების უფლების ხელშეუხებლობა.

ლოგიკურად, ერთიან იდეოლოგიურ ღირებულებებზე ორიენტაციას უნდა მოესპო კონფრონტაციის ელემენტები, მაგრამ ბიპოლარული სისტემა გარდაიქმნა მულტიპოლარულ სისტემად და წარმოიშვა ახალი ტიპის განსხვავებულობის შეგრძნება, რამაც განაპირობა ახალი პოლიტიკურ – სამართლებრივი ფასეულობების ჩამოყალიბების პროცესის დასაწყისი, შესაბამისად თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების თეორიის მოდიფიცირება გარკვეულ ასპექტში. კერძოდ, სამოქალაქო საზოგადოების თეორია შეივსო

რეგიონალური სოლიდარობის იდეოლოგიური ელემენტებით. მაგალითად, გერმანია და საფრანგეთი ერთმანეთს სოლიდარობას უცხადებენ, როგორც ევროპული სახელმწიფოები და ნელ-ნელა მკვიდრდება კიდევ ერთიანი ევროპის მოქალაქეობის ცნება, რომელიც თავისთავად მოიაზრებს უფლება-თავისუფლებათა სისტემას.

რამდენიმე წლის წინ აშშ-ს საგარეო პოლიტიკის იდეოლოგიურ რაკურსში იკვეთებოდა მსოფლიო მოქალაქის ცნების დამკვიდრების მცდელობა, კერძოდ, ამერიკელი პოლიტიკოსები ამ ტენდენციას ახმოვანებდნენ შემდეგი ფორმულით: „ჩვენ მსოფლიო“, მაგრამ დღესდღეობით აშშ-ს პრეზიდენტი მსოფლიოს ესაუბრება „ჩვენ ამერიკელების“ ფორმულით, ხშირად იყენებს თავის გამოსვლებში ტერმინს „ამერიკელი ერი“, ანალოგიური ტენდენციებია ევროპაში. აქაც დიდი ხანია მოქმედებს ფორმულა „ჩვენ ევროპელები“, იგივე შეიძლება ითქვას რუსეთზეც და დანარჩენ მსოფლიოზეც. უშუალოდ, ჩვენთან დაკავშირებით ხშირად გვესმის შემდეგი ფორმულირებები: „კავკასიური ეროვნების პირი“, „ჩვენ კავკასიელები...“

ახალი მსოფლიო და თანამედროვე ეკონომიკაში არსებული ტენდენციები (კაპიტალის თავისუფალი მოგზაურობა) მცირე ერების თუ ეთნოსების წარმომადგენელთ აიძულებს ასიმილირდნენ უფრო მსხვილ ეთნიკურ ჯგუფებთან, ერებთან. ობიექტური, ეკონომიკური ეკოლოგიური და ისტორიული კანონზომიერებიდან გამომდინარე, სხვადასხვა ეთნიკურ ჯგუფს აღარ ექნება ტრადიციული თვითმყოფადობის შენარჩუნების ინტერესი, რადგანაც თანამედროვე გონიერ ადამიანს თუკი აქვს ამბიცია იყოს ეკონომიკურად ძლიერი, აღელვებს თავისი შვილების მომავალი, ფიქრობს მათთვის კარგი განათლების მიცემაზე და არის ოდნავ მაინც ცნობისმოყვარე, რათა გაეცნოს დანარჩენ მსოფლიოს, მას აღარაფერი დარჩენია გარდა იმისა, რომ შეეწყოს და შეეგუოს კაპიტალისტური და ღია საზოგადოების პირობებს.

ერთი სიტყვით, დაწყებულია მსხვილი რეგიონალური სახელმწიფოების ფორმირების პროცესი. ბუნებრივად იბადება კითხვა: უპირატესად რომელ ღირებულებებზე აიღებს ორიენტაციას სამოქალაქო საზოგადოების თეორია ასეთი ტიპის სახელმწიფოებში, რომლებიც კარგავენ ისტორიულ – ეროვნულ თვითმყოფადობას და ქმნიან ახალ ეროვნებას ანუ მოქალაქეობას უკვე გეოგრაფიული ნიშნით. პირველ რიგში, ეს უნდა იყოს საკუთრების უფლების ხელშეუვალობის დონისძიებების გატარება სახელმწიფოს მხრიდან, როგორც საკანონმდებლო, ასევე – იდეოლოგიური თვალსაზრისითაც.

ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა თემის სპექტრიდან მიზანშეწონილად მიმაჩნია პრიორიტეტებად გამოიყოს და განსაკუთრებული აქცენტები გაკეთდეს თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლებაზე, აგრეთვე შრომის თავისუფლების დაცვის საშუალებებზე და რაღა თქმა უნდა, თავისუფალი მეწარმეობისა და კონკურენციის განვითარებაზე. აქ ვგულისხმობ როგორც იურიდიულ მექანიზმებს, ასევე – იმ ეკონომიკური მიმართულებების სრულყოფას, რომლებიც შეიძლება პირდაპირ კავშირში იყვნენ აღნიშნულ უფლებათა და თავისუფლებათა რეალიზაციასთან.

სახელმწიფოს აღმშენებლობის საქმეში, მისი პოლიტიკური სტაბილურობისათვის უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს მოქალაქეთა თანასწორობის აღიარებას სოციალურ, ეკონომიკურ, კულტურულ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში. თანასწორობის პრინციპი ყველაზე მეტად უნდა რეალიზდებოდეს სახელმწიფო თანამდებობის დაკავების უფლებაში,

რადგანაც ამ უფლების განხორციელება ხელს უწყობს განსხვავებული ეთნიკური წარმოშობის ადამიანების სრულფასოვან ინტეგრირებას ქვეყნის ძირძველ მოსახლესთან ერთად საბოლოო ჯამში კი – თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების ფორმირებას.

სამოქალაქო საზოგადოების სისტემური ღირებულებების რეალიზაციის საქმეში დიდი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოების მოტივაციას, მოქალაქეობრივი სოლიდარობის გრძნობასა და სახელმწიფოებრივ აზროვნებას. ყოველივე ზემოაღნიშნული მიიღწევა დარწმუნების ლიბერალური მეთოდებით, როგორცაა კულტურული ღონისძიებები და ისეთი ნეიტრალური ფასეულობების შემუშავება, რომლებიც ერთნაირად მისაღები იქნება საზოგადოების ყველა სოციალური თუ ეთნიკური ჯგუფისადმი. საქართველომ სხვადასხვა ეთნოკულტურები უნდა გაერთიანოს და შექმნას პროკავკასიური და ევროპული ღირებულებებით გაჯერებული ქართული ცივილიზაცია. ამიტომ სახელმწიფომ უნდა იტვირთოს ქვეყნის კულტურის განვითარების ვალდებულება არა მხოლოდ ფარატინა ქალღმერთზე, არამედ – რეალურად, რადგანაც სწორედ კულტურის მეშვეობით უნდა ხდებოდეს ეროვნული იდეოლოგიის სრულყოფა და ადაპტირება მსოფლიოში დომინანტი, პროგრესული პოლიტიკურ-სამართლებრივი ტენდენციების მიმართ.

Kartlos Pridonashvili

Contemporary Problems of the Civil Society

Summary

The presented article touches upon the following subjects: the civil society, its notion, formation and contemporary interpretation. The author actualizes conceptions that modern regulations of the civil society contradict such international legal act as “the European Charter of Regional or Minority Languages”; The article covers the theory of modern society that is compiled with the ideological elements of “regional society”, (for example Germany and France as European governments “express solidarity” to each other). It must be also pointed out that step by step the notion of the unified European citizenship is inculcated already as the means of the system of rights and liberties.

The formation of valuable civil society in Georgia, to the author’s point of view, is necessary for elaborating and inculcating neutral values, acceptable for all the ethnic and social groups of our society and it will give us an opportunity to unify different ethnic cultures and form pro-caucasian Georgian civilization mixed with the European values.

Картлос Придонашвили

Гражданское общество
(Современная проблематика)

Резюме

В представленной статье рассмотрено понятие гражданского общества и происхождение политико-правовой идеологии. Внимание уделяется его современной интерпретации. В частности, автор обосновывает свое мнение о том, что современные положения гражданского общества находятся в явном противоречии с таким международным правовым актом как «Европейская хартия о региональных и языковых меньшинствах».

В работе также говорится о том, что теория гражданского общества наполнилась идеологическими элементами «региональной солидарности». Так, например, Германия и Франция объявляют друг другу солидарность как европейские государства и постепенно внедряются понятие единого европейского гражданства, единая система прав и свобод.

По мнению автора, в Грузии для нормального функционирования гражданского общества, нужно разрабатывать и внедрять такие нейтральные ценности, которые будут одинаково приемлемы для всех социальных и этнических групп, что в конечном счете, даст возможность разным этнокультурам объединиться и создать прокавказскую, наполненную европейскими ценностями, цивилизацию.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობა როგორც შემოქმედების დამოუკიდებელი სახე

იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული იყო და არის მოსაზრება, რომ კანონმდებლობა და აქედან გამომდინარე, კრიმინალიზაცია, როგორც სისხლის სამართლის კანონმდებლობის უმთავრესი სფერო, უნდა განიხილებოდეს სისხლის სამართლის პოლიტიკის ჩარჩოებში. „სისხლის სამართლის პოლიტიკოსის უმთავრეს ამოცანას – აღნიშნავს მ. ჩუბინსკი – წარმოადგენს იმის განსაზღვრა, თუ როგორ უნდა იქნეს გავლენის საზღვარი დანაშაულებრივსა და არადანაშაულებრივს შორის, რა კრიტერიუმები შეიძლება რეკომენდირებული იქნეს კანონმდებლისათვის” (1).

ნ.ზაგოროდნიკოვს კი მიაჩნია, რომ „სისხლის სამართლის პოლიტიკას ქმედებათა კრიმინალიზაციისას მოეთხოვება ისტორიულად დასაბუთებული, სოციალურად გამართლებული, ტრადიციულ, ღირებულ ორიენტაციათა განსაზღვრა, რაც საშუალებას მოგვცემს დანაშაულებრივი განვაცალკევოთ არადანაშაულებრივისაგან, როგორც კანონმდებლობით, ასევე სამართალგამოყენებით საქმიანობაში. ეს ღირებულ ორიენტაციები აძლევს სისხლის სამართლის პოლიტიკას მიმართულებას, ორიენტირებს, იმის გადასწვეტად, თუ რა შეიძლება და აუცილებელია, ვაღიაროთ დანაშაულად” (2).

იგივე მოსაზრებისაა ვ. კლოჩკოვიც, „სისხლის სამართლის პოლიტიკის საგანია სწორედ კრიმინალიზაციის პრობლემები” (3), – ამბობს იგი, ხოლო მ. კოვალიოვის, ტ. მინკოვსკის, ა. კორობევის აზრით, სისხლის სამართლის პოლიტიკის შინაარსობრივ მხარეს ქმნიან კრიმინალიზაცია და მასთან დაკავშირებული პროცესები.

უფრო მეტიც, იურიდიულ ლიტერატურაში შემოღებულია ტერმინი „სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკა”, რომელიც ვ. კუდრიავცევის აზრით, სისხლის სამართლის პოლიტიკას ვიწრო გაგებით გულისხმობს. იგი ფიქრობს, რომ ვ. კურლიანდსკიმ და ი. გალპერინმა შეიმუშავეს მთელი რიგი დებულებანი, რომლებიც ეხება სისხლის სამართლის პოლიტიკის ვიწრო გაგებას და მათ მიერ მთელი სისრულით იქნა დახასიათებული სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის საგანი და ძირითადი მიმართულებანი (4).

გაბატონებული შეხედულებისამებრ, სისხლის სამართლის პოლიტიკის ფართო გაგება გულისხმობს, დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში, სახელმწიფო პოლიტიკის იმ ნაწილს, რომელიც ხორციელდება სისხლის სამართლებრივი საშუალებებითა და მეთოდებით, ხოლო რაც შეეხება სისხლის სამართლის პოლიტიკის ვიწრო გაგებას ანუ სისხლისსამართლებრივ პოლიტიკას, მისი ცენტრალური მიმართულებანი ზემოთ დასახელებული

ავტორების აზრით არის „სისხლისსამართლებრივი აკრძალვის სოციალური განპირობებულობა, სასჯელთა, სისხლისსამართლებრივი და საზოგადოებრივი ზემოქმედების სხვა ღონისძიებების განპირობებულობა, იმ პირთა მიმართ, რომელთაც ბრალი მიუძღვის დანაშაულის ჩადენაში“ (1). აქედან გამომდინარე, ვ. კუდრიავცევი ფიქრობს, რომ „სის-

ხლის სამართლის პოლიტიკის ერთ-ერთი ცენტრალური პრობლემაა ქმედებათა კრიმინალიზაცია“ (2).

ვერ დავეთანხმებით ზემოთ გამოთქმულ მოსაზრებებს, ვინაიდან სისხლის სამართლის პოლიტიკის კი არა, კანონშემოქმედების საგანია, ხოლო კანონშემოქმედება, თავის მხრივ, დამოუკიდებელი სფეროა და მისი გაპოლიტიზირება ამახინჯებს შემოქმედების ამ დამოუკიდებელი სახის არსს. „პოლიტიკის გაფეტიშება და მისი გამოცხადება სისხლის სამართლის კანონშემოქმედების ერთადერთ საწყისად პოლიტოლოგიზმის მანკიერ შედეგად უნდა ჩაითვალოს“ (3). – წერს გ.ნაჭყებია.

მართალია, სახელმწიფო პოლიტიკის ერთ-ერთი მიმართულება არის დანაშაულთა თავიდან აცილება, დანაშაულებასთან ბრძოლა სისხლისსამართლებრივი მეთოდებით, ვინაიდან სახელმწიფო ვალდებულია დაიცვას საზოგადოება, მისი თითოეული წევრი დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან.

ჩვენ არ უარვეყოფთ პოლიტიკის გავლენას კანონშემოქმედებაზეც, რადგან „სახელმწიფო პოლიტიკური ხელისუფლებაა და სისხლის სამართლის კანონშემოქმედება განსაზღვრული პოლიტიკური გეზის გარეშე შეუძლებელია, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სისხლის სამართალი თვითონაა პოლიტიკა, შეფარდებით დამოუკიდებლობას მოკლებულია და პოლიტიკის უბრალო გაგრძელება“ (4).

არ მიგვაჩნია მიზანშეწონილად, რომ ჩავერთოთ „სისხლის სამართლის პოლიტიკის“ ცნებასთან დაკავშირებულ დისკუსიაში, არამედ გვინდა გარკვეულწილად დავასაბუთოთ ჩვენი მოსაზრება კანონშემოქმედების, როგორც დამოუკიდებელი სფეროს შესახებ.

პოლიტიკის გავლენა კანონშემოქმედებაზე და კერძოდ, კრიმინალიზაციაზე გამოიხატება იმაშიც, რომ გარკვეულ ქმედებათა კრიმინალიზაციისას აუცილებლად უნდა იქნეს გათვალისწინებული „პოლიტიკური მიზანშეწონილობის“ პრინციპი, „დემოკრატიზმის“ პრინციპი, რომელიც პოლიტიკური პრინციპია და იგი გულისხმობს საზოგადოებრიობის მონაწილეობას სისხლის სამართლის კანონშემოქმედებაში, მაგრამ პოლიტიკური პრინციპების გამოყენება არ ნიშნავს იმას, რომ კანონშემოქმედება და კერძოდ, კრიმინალიზაცია, წარმოადგენს სისხლის სამართლის პოლიტიკის საგანს. აქედან გამომდინარე, თუ კრიმინალიზაცია არ არის სისხლის სამართლის პოლიტიკის საგანი, შესაბამისად საეჭვოდ გვეჩვენება „სისხლის სამართლის პოლიტიკოსის“ იმ ამოცანის არსებობა, რომელშიაც მ. ჩუბინსკი დანაშაულებრივსა და არადანაშაულებრივს შორის საზღვრის გავლენას მოიაზრებდა, ვინაიდან არსებობს მხოლოდ კანონშემოქმედება, როგორც დამოუკიდებელი სფერო, რომლის პრეროგატივასაც წარმოადგენს სწორედ ქმედების დანაშაულად გამოცხადება. ამით იმის თქმა გვინდა, რომ საკანონმდებლო საქმიანობა თუ კანონშემოქმედება შემოქმედების დამოუკიდებელი სახეა. ამ მოსაზრების დასასაბუთებლად, ორიოდ სიტყვით შევეხოთ კანონშემოქმედების ცნებას. ხშირად იგი იურიდიულ ლიტერატურაში აღინიშნება, როგორც „სამართალშემოქმედება“, უფრო მეტიც, იგი განიხილება ამ სიტყვის ვიწრო და ფართო გაგებით. „ვიწრო გაგებით იგი გულისხმობს სახელმწიფო საქმიანობის ფორმას, რომელიც გამოიხატება ქცევის სავალდებულო წესების დადგენასა და სანქციონირებაში კომპეტენტური ორგანოების მიერ, ხოლო ფართო გაგებით, იგი მოიცავს, როგორც თვით სამართალშემოქმედებით საქმიანობას, ასევე იმ ფაქტორთა კომპლექსს, რომლებიც მას უდევს საფუძვლად“ (1).

ჩვენი აზრით, საკითხისადმი ამგვარი მიდგომა მართებული არ უნდა იყოს, ვინაიდან, ჯერ ერთი, თვით ტერმინი „სამართალშემოქმედება“ არ არის ზუსტი, იმიტომ რომ საკანონმდებლო საქმიანობის შედეგი არა სამართალია, არამედ ნორმატიული აქტიურობაა. ნონი და შესაბამისად ჩვენი აზრით სწორი იქნებოდა, რომ იგი იწოდებოდა როგორც „კანონშემოქმედება“. მეორე მხრივ, ცალკე იმ ფაქტორთა კომპლექსის გამოყოფა რომელიც მას უდევს საფუძვლად (ავტორს მხედველობაში აქვს კრიმინალიზაციის საფუძვლები) არ უნდა გულისხმობდეს კანონშემოქმედებას ფართო გაგებით, ვინაიდან სისხლის სამართლის კანონშემოქმედება ამ ფაქტორთა გათვალისწინების გარეშე შეუძლებელია, მას გულისხმობს და აქედან გამომდინარე მისი ორგვარი გაგება არც შეიძლება არსებობდეს.

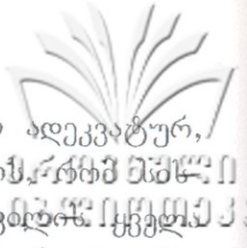
ამასთან დაკავშირებით, გვინდა მოკლედ მიმოვიხილოთ „შემოქმედების“ ცნება. „შემოქმედება არის საქმიანობა, რომელიც ქმნის რაღაც არსებითად ახალს, აქამდე არარსებულს“ (2). გ.ნაჭყებია მიუთითებს შემოქმედების რამდენიმე არსებით ნიშანზე: „ა) სუბიექტი, ე.ი. შემოქმედი, რომელიც აქტიურად ზემოქმედებს ობიექტზე, მაგრამ ობიექტიც ზემოქმედებს სუბიექტზე და სცვლის მას; ბ) შემოქმედება მიზანმიმართული საქმიანობაა, რომელიც სცვლის გარემომცველ სამყაროს; გ) შემოქმედების პროდუქტი სოციალურად ღირებულია, რომელიც აკმაყოფილებს საზოგადოების განსაზღვრულ მოთხოვნილებებს; დ) შემოქმედება თვითნებური აქტი კი არაა, არამედ ობიექტურ ვითარებას გამოხატავს და განსაზღვრულ კანონზომიერებათა შესაბამისად ხორციელდება“ (3).

როგორც ვხედავთ, სისხლის სამართლის კანონშემოქმედება აკმაყოფილებს შემოქმედების ზოგად ცნებას. სისხლის სამართლის კანონშემოქმედების შედეგი არის რაღაც ახლის შექმნა, მაგრამ ეს ისე არ უნდა გავიგოთ, თითქოს საკანონმდებლო საქმიანობა ყოველთვის გულისხმობს ახალი კანონის შექმნას.

„სამართლის მემკვიდრეობითობის კანონი ავალდებულებს კანონმდებელს გაითვალისწინოს ადრე მოქმედი კანონმდებლობა, დასაბუთებულად უკუაგდოს ან, პირიქით, შემონარჩუნოს ძველი სამართლებრივი ნორმები, რომლებიც შეესაბამებიან ახალ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებს. ეს, რა თქმა უნდა, ეხება ცალკეულ სამართლებრივ ნორმებს, ვინაიდან თანამედროვე კანონმდებელი კანონშემოქმედებას თავიდან ვერ დაიწყებს, რაკი იგი დაწყებულია საუკუნეების წინათ.“⁴ მაშასადამე, საკანონმდებლო საქმიანობის შედეგი შეიძლება იყოს ახალი ნორმა ან ნორმები, რომელიც საზოგადოების მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს. „საზოგადოების ცხოვრებაში სამართლებრივი საწყისების როლის ზრდის კანონზომიერება განპირობებულია უპირველეს ყოვლისა იმით, რომ რთულდებიან თვით რეგულირებადი საზოგადოებრივი ურთიერთობანი.

იგი დაკავშირებულია აგრეთვე ისეთ მოვლენასთან, როგორცაა საზოგადოებრივ ურთიერთობათა გაფართოება, რომლებიც საჭიროებენ ეფექტურ სამართლებრივ რეგულირებას. ბუნებრივია, ეს იწვევს სამართლებრივ ნორმათა რაოდენობის ზრდას, რომლებიც მიმართული არიან ამ ურთიერთობათა რეგულირებისაკენ“ (1).

მეორე მხრივ, კანონშემოქმედებამ ადეკვატურად უნდა ასახოს საზოგადოებაში არსებული რეალური ვითარება, რაზედაც დამოკიდებულია სწორედ სისხლის სამართლის კანონის ეფექტურობა. „კანონის შემოქმედებითი როლი და ამავე დროს მისი სოციალური ღირებულება და რეგულაციური მნიშვნელობა – არ გამოიხატება ცხოვრების ახალი, ჯერ კიდევ არარსებული ფორმების შექმნაში, არამედ იგი გამოიხატება უკვე არსებულ

საზოგადოებრივ ურთიერთობათა ფორმების საკანონმდებლო ნორმების სახით აღეკვატურ, ნათელ და განსაზღვრულ ფორმულირებაში.”² თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მსხლის სამართლის კანონმდებლობას არ აინტერესებს ობიექტური სინამდვილის ყველა მოვლენა და პროცესი, არამედ მხოლოდ ისინი, რომლებიც სამართლებრივ რეგულირებას მოითხოვენ. „სამართლებრივი ნორმები – აღნიშნავს ვ. კუდრიავცევი – წარმოიშობიან არსებულ ფაქტობრივ ურთიერთობათა ბაზაზე, ისინი გამოხატავენ მათ განსაკუთრებული სახით, ე.ი. კანონმდებლის ნების, საზოგადოებრივი განვითარების, საზოგადოების მოთხოვნებისა და ამოცანების შესაბამისად“ (3).

ამრიგად, სისხლის სამართლის კანონშემოქმედება პრაქტიკული შემოქმედების სახესხვაობაა, ხოლო კანონმდებელი კი საზოგადოებრივი პრაქტიკის სუბიექტი. „თუმცა მეცნიერული შემოქმედებისაგან მოწყვეტილად კანონშემოქმედება შეუძლებელია, თვით წარმატებული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ხელს სისხლის სამართლის თეორიულ კვლევას, მიუხედავად იმისა, რომ სისხლის სამართლის მეცნიერება სისხლის სამართლის კანონმდებლობაზე სრულიად არაა დამოკიდებული“ (4).

კანონშემოქმედების პრობლემა ასე მარტივი არ არის, მაგრამ ამჯერად ამ მოკლე ანალიზით, გვინდოდა გვეჩვენებინა, კანონშემოქმედების, როგორც შემოქმედების დამოუკიდებელი სახე, რომ მხოლოდ მისი სფეროა კრიმინალიზაციის ურთულესი პრობლემების შესწავლა და გადაწყვეტა. აქედან გამომდინარე, კრიმინალიზაცია არ შეიძლება იყოს სისხლის სამართლის პოლიტიკის შესწავლის საგანი, როგორც მიღებულია თანამედროვე იურიდიულ ლიტერატურაში.

უფრო მეტიც, აუცილებელია კრიმინალიზაციის, როგორც კვლევის ცალკე საგნად გამოყოფა, რაც ხაზს უსვამს ამ პრობლემატიკის მნიშვნელობას, რაც სამწუხაროდ, დღემდე შეუფასებელია.

ლიტერატურა:

1. Большая советская энциклопедия. М., 1976.
2. Гаврилов О. А. Стратегия правотворчества и социальное прогнозирование. М., 1993.
3. Гальперин И. М., Курляндский Б. И. Предмет уголовной политики и основные направления ее изучения – В кн. Основные направления борьбы с преступностью. М., 1975.
4. Грошев А. В. Роль философской категории „противоречие” в уголовном правотворчестве. Реминисцентный анализ: экономика, политика, право. Екатеринбург, 1996.
5. Загородников Н.И. Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел. М., 1979.
6. Клочков В. Уголовная политика и уголовное право. Социалистическая законность. М., 1977.
7. Кудрявцев В. Н. Право и социальная действительность. В сб. Проблемы социологии права. Вып.1, Вильнюс, 1970.
8. Нерсисянц В.С. О соотношений права и закона в социологических исследованиях. В сб. СССР-Франция: Социальные аспекты правотворчества. М., 1980.

9. Основания уголовно-правового запрета, М., 1982.
10. Чубинский М.П. Курс уголовной политики. Изд.2-ое С.-Петербург, 1912.
11. გ.ნაჭყეებია, „სისხლის სამართლის მეცნიერების საგანი“. თბ., 1998.

Irma Gabelia

Criminal lawmaking as an independent category

Summary

In legal literature there is a popularized consensus of opinion that criminal legislation and associated with it criminalization should be considered within the criminal policy. In our opinion, criminalization is a subject not of the criminal policy but criminal lawmaking which serves as an independent field. In spite of the fact that legislative process includes such political principles as a principle of „democracy” and „political expediency” as well, it does not mean that the policy is a unique basis of lawmaking. Criminal lawmaking is a variation of constructive process and lawmaker is a subject of public practice. The outcome of criminal lawmaking is the development of new regulations or modification of the existing procedures. Criminal lawmaking is an only independent category of creative ability where very difficult problems of criminalization should be studied and solved.

Габелия Ирма

*Уголовное законотворчество
как самостоятельный вид творчества*

Резюме

В юридической литературе распространено мнение о том, что уголовное законотворчество и связанная с ним криминализация должны рассматриваться в рамках уголовной политики. По нашему мнению, уголовное законотворчество независимая сфера. Несмотря на то, что в процессе законотворчества учитываются такие политические принципы как принцип „демократизма”, принцип „политической целесообразности”, это не означает, что политика единственное начало законотворчества. Уголовное законотворчество-разновидность практического творчества, а законодатель - субъект общественной практики.

Результат уголовного законотворчества, как и вообще творческого процесса,- создание новых или совершенствование существующих норм, который может изучать и решать сложнейшие проблемы криминализации.

საქორწინო კონტრაქტი ქართულ სამართლებრივ სივრცეში

კერძო საკუთრებითი ურთიერთობებისა და საბაზრო მეურნეობისათვის დამახასიათებელი სხვადასხვა პრინციპი დღის წესრიგში აყენებს ადამიანთა ქცევების შესაბამისი ნორმების ახლებურ დარეგულირებას. უკვე დიდი ხანია, დავას არ იწვევს ის, რომ ქცევის რეგულირების გარეშე არც ერთი საზოგადოება არ არსებობდა, ადამიანთა ურთიერთობის მოწესრიგება გარკვეული ნორმების საფუძველზე ხდებოდა და ხდება დღესაც. ესაა: სამართლებრივი და მორალური ნორმები, ტრადიციები, ზნე-ჩვეულებები. ამათგან სამართალი საზოგადოებრივი ურთიერთობის რეგულირების ერთ-ერთი მთავარი და ყველაზე ხელმისაწვდომი საშუალებაა.

სწორედ საოჯახო ურთიერთობები რეგულირდება როგორც ზნეობის ნორმებით, ჩვეულებით და რელიგიური წესებით, ისე საოჯახო სამართლის ნორმებით.

ახალი სამოქალაქო კოდექსის მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს მეუღლეთა შორის ტრადიციული, ქონებრივი ურთიერთობების ახლებურად მოწესრიგების, გადაწყვეტის ისეთი ინსტიტუტის დამკვიდრება, როგორცაა საქორწინო კონტრაქტი.

სოციალისტურ სამეურნეო ურთიერთობებს სავსებით შეესაბამებოდა მეუღლეთა საკუთრების სამომხმარებლო ხასიათი, რაც სახელმწიფო რეგულირების შინაარსთან თანაფარდობაში მეორეხარისხოვანი იყო. ყოველ მოქალაქეს შეეძლო, ჰქონოდა მხოლოდ შრომითი შემოსავალი, ისიც სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნორმების მიხედვით (არაშრომითი შემოსავალი კონფისკაციას ექვემდებარებოდა). მეუღლეებს შეიძლება ჰქონოდათ საკუთრებაში მხოლოდ საცხოვრებელი სახლი ან მისი ნაწილი, ავეჯი, ხელფასი და უმნიშვნელო დანაზოგი.

დღეს, საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, მეუღლეთა ერთად ცხოვრების პერიოდში გაკეთებული ყველა შენაძენის ჩართვა კონტრაქტის შინაარსში, და განქორწინების შემთხვევაში, მისი თანაბარი გაყოფა მოდავე მეუღლეებს შორის, მათი ქონებრივი ინტერესების დაცვის საუკეთესო საშუალებაა.

საბაზრო ურთიერთობები განსხვავებულ პრინციპებზეა აგებული. დღეს ერთ-ერთ მეუღლეს შეიძლება კერძო საკუთრებაში აღმოაჩნდეს ფაბრიკები, ქარხნები, ფასიანი ქაღალდები და სხვა ქონება, რომელთა შემოფარგვლა საოჯახო დანიშნულებით შეუძლებელია. სწორედ ამიტომ ამკვიდრებს კანონი მეუღლეთა ქონებრივი ურთიერთობის ახალ სახეს – საქორწინო კონტრაქტს. იგი ახალი სამოქალაქო კოდექსის ერთ-ერთი საინტერესო ინსტიტუტია, რომლის საშუალებითაც მეუღლეებს ეძლევათ შესაძლებლობა, თავიანთი შეხედულებებისამებრ განსაზღვრონ ქონებრივი უფლებები და მოვალეობები, როგორც ქორწინების განმავლობაში, ისე განქორწინებისას.

საქორწინო ხელშეკრულებით განისაზღვრება მეუღლეთა ქონებრივი ხასიათის ურთიერთობების წარმოშობის, შეცვლისა და შეწყვეტის სამართლებრივი საფუძვლები.

კანონი იძლევა შესაძლებლობას, მეუღლეებმა ან დასაქორწინებელმა პირებმა დადონ საქორწინო კონტრაქტი, განსაზღვრონ მისი პირობები და ვადები. მისი დადებისას

მხარეები ვალდებული არიან, დაიცვან ყველა ის წესი და პირობა, რაც აუცილებელია საერთოდ ხელშეკრულების დადებისას. იგი არ წარმოადგენს სავალდებულო ხასიათის აქტს. მისი დადება მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული. აღნიშნული კონტრაქტით არ შეიძლება განისაზღვროს ოჯახის სხვა წევრთა ქონებრივი ხასიათის უფლებები და მოვალეობები.

საქორწინო ხელშეკრულება სოციალისტური სამართლისათვის ამორალურ გარიგებად მიიჩნეოდა. მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში იგი ჩვეულებრივი მოვლენაა და დამკვიდრებულია პრაქტიკაში, სხვადასხვა ქვეყანაში საოჯახო კანონმდებლობისათვის წარმოადგენს ჩვეულ ინსტიტუტს და ფართოდ გამოიყენება მეუღლეთა ქონებრივი უფლებებისა და მოვალეობების მოსაწესრიგებლად.

რადგან აღნიშნული ხელშეკრულება ქართულ კანონმდებლობაში სიახლეა, მას ჯერ კიდევ არა აქვს მყარი ნიადაგი რეალურ ცხოვრებაში, რადგან არაა სტატისტიკური მონაცემები ამ ხელშეკრულების შესახებ, ვერ ვიმსჯელებთ მის პრაგმატულობაზე. თუმცა ერთი კი ცხადია, რომ საქართველოში გაჩნდნენ მდიდარი ადამიანები, რომელთა ქონებრივი მდგომარეობის სტაბილურობა მათთვის მეტად მნიშვნელოვანია. მათ სურთ, შეინარჩუნონ ქონებრივი უფლებები მემკვიდრეობით ან სხვა კანონიერი გზით მიღებულ ქონებაზე, მეწარმეები, რომელთაც აქვთ მსხვილი ბიზნესი, ან პირები, რომელთაც წინა ქორწინებიდან განიცადეს ქონებრივი დანაკარგები და ცდილობენ, დაიცვან თავი ქონებრივი კრახისაგან ხელახალი დაქორწინებისას. ასეთ შემთხვევაში, საქორწინო კონტრაქტი წარმოადგენს ქონებრივი სტაბილურობის გარანტს მეუღლეთათვის. მათი ქონებრივი ურთიერთობები რეგულირდება საქორწინო კონტრაქტით, პირადი ხასიათის ურთიერთობის რეგულირებას იგი არ ითვალისწინებს. ეს უკანასკნელი ზნეობისა და მორალის სფეროს განეკუთვნება და არ შეიძლება მისი სამართლებრივ ჩარჩოებში მოქცევა.

რადგან საქორწინო კონტრაქტი არის სამოქალაქო გარიგება, იგი წარმოადგენს ერთ-ერთ საუკეთესო საშუალებას იმისათვის, რომ მხარეებმა გამოავლინონ თავიანთი ნება – განსაზღვრონ თავიანთი ქონებრივი მდგომარეობა. მეუღლეთა ქონებრივი ხასიათის უფლება-მოვალეობის მოწესრიგებული ნორმები ატარებს დისპოზიციურ ხასიათს, რაც მათ ფართო არჩევანის საშუალებას აძლევს, კანონის მოთხოვნიდან გამომდინარე, განსაზღვრონ საერთო და ინდივიდუალურ რეჟიმთან დაკავშირებული ქონებრივი საკითხები.

საქორწინო ხელშეკრულების თავისებურებას წარმოადგენს მისი დადების და ძალაში შესვლის საკითხი. იგი შეიძლება დაიდოს როგორც ქორწინების რეგისტრაციამდე, ისე ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ. ნებისმიერ დროს (სამოქ. კოდ. 1173 მ) ქორწინების რეგისტრაციამდე დადებული ხელშეკრულება ძალაში შედის შესაბამის სახელმწიფო ორგანოში ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ. იმ შემთხვევაში, თუ ქორწინება არ შედგა, ქორწინებამდე წყვილთა მიერ დადებული საქორწინო კონტრაქტი უნდა გაუქმდეს. იურიდიულ ძალას აღნიშნული ხელშეკრულება იძენს ქორწინების რეგისტრაციის შემდეგ. საქორწინო ხელშეკრულების დადება სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ წყვილს ევალება მისი დადება, თუ არ ისარგებლებენ ამ შესაძლებლობებით, მაშინ ქონებრივი უფლება-მოვალეობები განისაზღვრება კანონმდებლობით დადგენილი წესით. აღნიშნული ხელშეკრულება იდება წერილობითი ფორმით და დასტურდება სანოტარო წესით. მითითებული ფორმის დაუცველობა იწვევს ხელშეკრულების ბათილობას.

საქორწინო ხელშეკრულება მოიცავს მეუღლეთა შორის სამი სახის მსაქონეობის ფორმას: საერთოს, ინდივიდუალურსა და წილობრივს. შესაძლებელია, რამდენიმე საკუთრების რეჟიმმა განიცადოს ტრანსფორმაცია, გადავიდეს ერთი ფორმიდან მეორეში, შესაძლებელია, ასევე ხელშეკრულებაში გათვალისწინებული იქნეს, როგორც ამჟამინდელი, ისე მომავალი ქონებაც. საქორწინო ხელშეკრულებას უნდა გააჩნდეს ხელშეკრულებისათვის დამახასიათებელი აუცილებელი რეკვიზიტები: ხელშეკრულების დადების ადგილი, ვინ დადო ხელშეკრულება, ხელშეკრულების შინაარსი და მხარეთა ხელმოწერები. სანოტარო დადასტურების შემდეგ ხელშეკრულების ერთი ეგზემპლარი რჩება სანოტარო ბიუროში, მეორე გადაეცემა მხარეებს.

საქორწინო კონტრაქტი, როგორც გარიგების ერთ-ერთი სახე, მჭიდროდაა დაკავშირებული პირის სამართალსუბიექტურობის საკითხთან. ასეთი ხელშეკრულების დადების უფლება აქვთ სრულწლოვან ქმედუნარიან პირებს, მაგრამ, რადგან სამოქალაქო კანონმდებლობით ქორწინება დაიშვება 16 წლის ასაკიდან, როცა სახეზეა კანონიერი წარმომადგენლის წერილობითი თანხმობა ან სასამართლოს გადაწყვეტილება ქორწინების ნებართვის გაცემის შესახებ, შესაძლებელია ასეთმა პირებმა დადონ კონტრაქტი ქორწინებამდე, თუ ასეთი თანხმობა არ არსებობს, არასრულწლოვანის მიერ დადებული ხელშეკრულება ბათილია.

საქორწინო კონტრაქტი ფართოდ არის დანერგილი უცხოეთის ქვეყნების პრაქტიკაში. პირველ ხანებში უარყოფითი დამოკიდებულება გამოხატეს იმ ქვეყნების სასამართლოებმა, სადაც იგი გავრცელდა (ინგლისი, ამერიკა და ა.შ.). ხშირად ამგვარი შეთანხმებები ახდენდნენ პროვოცირებას განქორწინებისა და პირებს, ჯერ კიდევ დაქორწინებამდე უბიძგებდნენ განქორწინებისაკენ. ამ მიდგომამ შემდგომში განიცადა ტრანსფორმაცია და აღმოჩნდა, რომ ხელშეკრულება საკმარისი გარანტი და პირობაა მეუღლეთა შორის წარმოქმნილი ქონებრივი უსიამოვნებების თავიდან ასაცილებლად და ამსუბუქებს ხანგრძლივ და მოსაბეზრებელ სასამართლო პროცესებს. საქორწინო ხელშეკრულების შინაარსში მეუღლეებმა შეიძლება გააერთიანონ მთელი თავისი ქონება, დატოვონ ნაწილი ინდივიდუალურ ან თანაზიარ საკუთრებაში. ხელშეკრულების საგანი შეიძლება იყოს ქონება, მოძრავი ან უძრავი სახით, ფასიანი ქაღალდები, ისეთი ქონება, რომელიც სამოქალაქო ბრუნვაშია დაშვებული და რომლის თავისუფლად ფლობა, სარგებლობა და განკარგვა შეუძლიათ კერძო სამართლის სუბიექტებს, ასევე, ქონებრივი უფლებები (ქონებაში იგულისხმება, როგორც ამჟამინდელი, ისე მომავალი ქონება).

ინტერესმოკლებული არ იქნება ნათელი მოვფინოთ ისეთ პრობლემურ საკითხს, როგორიცაა ფაქტობრივ ქორწინებაში მყოფი პირების უფლება საქორწინო კონტრაქტთან დამოკიდებულებაში, რადგან აღნიშნული არ წარმოადგენს რეგისტრირებულ ქორწინებას, ლოგიკურია, არ იძლევა საქორწინო კონტრაქტის დადების საშუალებას. და მათ მიერ ერთად ცხოვრების პერიოდში შეძენილი ქონება ექვემდებარება წილობრივი საკუთრების სამართლებრივ რეჟიმს და წესრიგდება არა საოჯახო, არამედ სამოქალაქო სამართლის ნორმებით.

ხელშეკრულება შეიძლება დაიდოს როგორც განსაზღვრული, ისე განუსაზღვრელი ვადით, მაგ., სამი წელი ქონება იქნება განცალკავებული და ამ ვადის ამოწურვისთანავე საერთო. ეს შესაძლებელია მაშინ, როცა მეუღლეები არ არიან დარწმუნებული ქორწინების სტაბილურ ხასიათში ან შესაძლებელია, ქონებრივი უფლება-მოვალეობები დაუ-

კავშირონ გარკვეული პირობის დადგომას. მაგ., ბავშვის დაბადებამდე ქონება იყოს განცალკევებული, ბავშვის დაბადების შემდეგ – საერთო ან პირიქით. არ შეიძლება, ხელშეკრულებით განისაზღვროს ისეთი პირობები, რომელიც მძიმე მდგომარეობაში აყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს. კონტრაქტით არ შეიძლება შეიცვალოს: 1) მეუღლეთა ურთიერთრჩინის მოვალეობა, 2) ერთ-ერთმა მეუღლემ არჩინოს შეიღები, 3) საალიმენტო ვალდებულებები, 4) სასამართლოში მიმართვის უფლება, რადგან ეს უფლებები კანონითაა დადგენილი მათი შეცვლა არ დაიშვება.

საქორწინო კონტრაქტით მიუღებელია გათვალისწინება ისეთი პირობებისა, რომელიც მძიმე მატერიალურ ან ზნეობრივ მდგომარეობაში ჩააყენებს ერთ-ერთ მეუღლეს. მაგ., დაიწყოს მათხოვრობა, პროსტიტუციით არჩინოს ოჯახი. რადგან საქორწინო ხელშეკრულება ძირითადად ხანგრძლივ ხასიათს ატარებს, ბუნებრივია, ამ ხნის განმავლობაში შეიძლება მოხდეს პირობების შეცვლა (გარემოების შეცვლასთან დაკავშირებით), რაც ჩადებული იყო ხელშეკრულების დადების დროს. ეს ცვლილებები შეიძლება გამოწვეული იყოს სუბიექტური ან ობიექტური გარემოებებით. რადგან შესაძლებელია, შეიცვალოს პირთა ქონებრივი მდგომარეობა ან მათი პირადი ურთიერთობები, აქიდან გამომდინარე, შესაძლებელია კონტრაქტის პირობების შეცვლა, თუმცა ნებისმიერმა ცვლილებამ უცვლელად უნდა დატოვოს ხელშეკრულებისათვის კანონით გათვალისწინებული მოთხოვნები.

ასევე დაუშვებელია შეიზღუდოს მეუღლის უფლება, მიიღოს მემკვიდრეობა მეორე მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ, თავისი ნება-სურვილით უანდერძოს ქონება სხვას და კანონით გათვალისწინებული სხვა კონსტიტუციური უფლებები.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1180-ე მუხლის თანახმად, საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება შეიცვალოს ან შეწყდეს ნებისმიერ დროს მეუღლეთა ურთიერთშეთანხმებით. ცალმხრივი უარი ხელშეკრულების შეცვლაზე დაუშვებელია, იგი შეიძლება შეწყდეს, როგორც ქორწინების, ისე განქორწინების შემთხვევაში. საქორწინო ხელშეკრულება შეიძლება ნებისმიერ დროს იქნეს ცნობილი ბათილად სასამართლოს მიერ, მთლიანად ან ნაწილობრივ. იმ საფუძვლებით, რა წესითაც ხდება საერთოდ გარიგების ბათილად ცნობა. ეს საფუძვლებია: ფორმის დაუცველობა, ხელშეკრულების მონაწილეთა სუბიექტური შემადგენლობის ნაკლი, გარიგების პირობების კანონთან შეუსაბამობა, ანუ ბათილია გარიგება, რომელიც არღვევს კანონმდებლობით დადგენილ წესს, არღვევს საჯარო წესრიგს ან ზნეობრივ ნორმებს. ხელშეკრულების მონაწილეთა ნების გამოვლენა უნდა იყოს ნამდვილი და არა მოჩვენებითი, მოტყუებით ან შეცდომაში შეყვანით დადებული გარიგებები ბათილია, ბათილია ასეთი საქორწინო კონტრაქტიც.

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ აღნიშნული ინსტიტუტი წარმოადგენს სიახლეს ქართულ სამართლებრივ სივრცეში. რამდენად მისაღებია იგი ქართული საოჯახო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტისათვის, დადებს ამგვარ ხელშეკრულებას ისარგებლებს კანონის ამ შემოთავაზებით, თუ არა ეს მისი მისი უფლებაა.

ლიტერატურა:

1. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი, თბ., 2007.
2. შ. ჩიკვაშვილი, საოჯახო სამართალი, თბ., 2000.
3. რ. შენგელია, საოჯახო სამართალი (კანონთა კომენტარები), თბ., 1999.

Asmat Gugava

Marriage settlement in the Georgian legal expanse

Summary

Institution of the marriage settlement presents some innovation in the Georgian legal expanse. It is upon the subjects of the Georgian legal families to decide whether it is applicable for their interrelations. They are competent to use this kind of contract and the society has a possibility of making choice.

Асमत Гугава

Брачный контракт в грузинском правовом пространстве

Резюме

Институт брачного контракта представляет собой новшество в грузинском правовом пространстве. Насколько применим он для взаимоотношений между субъектами грузинской правовой семьи – решать им. Пользоваться подобным договором их право, а возможность выбора за обществом.

ბროლისა წულაია

(საქართველო)

ინტერაქტიული მეთოდების გამოყენება გუნდის მეცხველების გაკვეთილზე

სწავლების მეთოდებში იგულისხმება მასწავლებლის მიერ მოსწავლეებისათვის ცოდნის, უნარისა და ჩვევების გადაცემის ხერხები, რომლის შედეგადაც ვითარდება ბავშვთა შემეცნებითი ნიჭი, ყალიბდება მსოფლმხედველობა და საფუძველი ეყრება დამოუკიდებელი ცხოვრებისათვის მათ მომზადებას.

სწავლების მეთოდები მჭიდროდაა დაკავშირებული სწავლების შინაარსთან. სასწავლო მასალის შინაარსის მიხედვით მასწავლებელი განსაზღვრავს მეთოდებს. სწავლების მეთოდები შეიცავს მუშაობის განსხვავებულ ხერხებს, რომლებიც უნდა განიხილებოდეს, როგორც მეთოდის ელემენტები, დეტალები.

ყოველგვარი შრომა გარკვეული შედეგებისათვის სრულდება. მათი შეფასება, საზომ სიდიდებთან შეფარდება, ამ საქმიანობის ბუნებრივი დაგვირგვინებაა. ასეა სწავლის პროცესშიც. მისი ძირითადი შედეგი მოსწავლის ცოდნა, სასწავლო უნარ-ჩვევებია, რომელთა აღრიცხვას, ე.ი. შემოწმებასა და შეფასებას, უდავოდ დიდი მნიშვნელობა აქვს. იგი პედაგოგიური პროცესის აუცილებელი ნაწილია. თანამედროვე მსოფლიო საგანმანათლებლო პოლიტიკის ძირითად ამოცანად გამოიკვეთა აქტიური, შემოქმედებითი, ინიციატივიანი, სოციალურად სრულფასოვანი ინდივიდის ფორმირება, რაც რეალიზებადია არა მხოლოდ იმ ცოდნის ათვისების გზით, რაც კაცობრიობას დაუგროვებია, არამედ ისეთი სასიცოცხლო უნარების განვითარებაშიაც, როგორიცაა საჭირო ინფორმაციის მოძიება, ანალიზი, კრიტიკული აზროვნება, დამოუკიდებელი არგუმენტირებული მსჯელობა, პოზიციათა გამომუშავება, გადაწყვეტილების მიღება.

ყოველივე ზემოაღნიშნულმა წინა პლანზე წამოსწია სასწავლო პროცესის მიზნებისა და მახასიათებლების კვლავ გადასინჯვისა და რადიკალური ცვლილების გატარების აუცილებლობა. გამოიკვეთა აზრი, რომ სწორედ დამკვიდრებული ტრადიციული მეთოდების დოგმების დომინირება ზღუდავს, აფერხებს უნართა ფორმირებას, რის გამოც სასწავლო პროცესში შექნილი აკადემიური ცოდნა არა თუ ნაკლებ ეფექტური, არამედ, შეიძლება ითქვას, რომ გამოუყენებელიც კი რჩება, მით უმეტეს, რომ, საზოგადოების განვითარების ობიექტური კანონზომიერების გავლენით, მკვეთრად შეიცვალა მოსწავლის ინტერესების სფერო, ინფორმირების დონე, სწავლის მოტივაციის ფაქტორი, მოსწავლეთა და მასწავლებელთა ურთიერთობის ხასიათი.

ახალ მოთხოვნათა შესაბამისად, განათლების სისტემის სტრატეგიულ მიმართულებად გამოიკვეთა პიროვნებაზე ორიენტირებული განათლება, რომლის ცენტრში დგას

მოსწავლის პიროვნება და მისი შექმნებითი საქმიანობა. შესაბამისად სწავლებლის მეთოდოლოგია, ცხადია, მოსწავლეზე ორიენტირებული ანუ ინტერაქტიული უნდა იყოს.

ინტერაქტიული მეთოდოლოგია მრავალ ფორმას მოიცავს. ყველა მათგანისათვის კი საერთოა ის, რომ რეალურად არის უზრუნველყოფილი მასწავლებლისა და მოსწავლეების აქტიური ურთიერთქმედებითი მონაწილეობა. მასწავლებლის პროფესიული ცოდნა და გამოცდილება მიმართულია არა მხოლოდ ცოდნის მზა სახით გადაცემასა და მისი ათვისების კონტროლზე, არამედ ბავშვის შინაგანი ძალებისა და შესაძლებლობების მაქსიმალურ გამოვლენაზე, მის პიროვნულ ზრდაზე. ამგვარად, თუ ტრადიციული სწავლებისას გაკვეთილზე ცენტრალური ფიგურაა მასწავლებელი, რომელიც მოსწავლეს მზა სახით გადასცემს ცოდნას, თვითონ სვამს ამოცანებს, წყვეტს პრობლემებს, ინტერაქტიული მეთოდოლოგიით სწავლებისას მოსწავლე იმყოფება სასწავლო პროცესის ცენტრში. თანაკლასელებთან ერთად, სწორედ იგი აანალიზებს აფასებს, აკეთებს დასკვნებს, აყალიბებს საკუთარ მოსაზრებებს.

ინტერაქტიული მეთოდებით სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის ფორმებს შორის გამოიყოფა მუშაობა წყვილებსა და ჯგუფებში. სასწავლო პროცესის ორგანიზაციის თვალსაზრისით სწავლების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ ფორმებთან შედარებით უპირატესობა ენიჭება მოსწავლეთა ჯგუფურ მუშაობას. თანამშრომლობითი მოდელის გამოყენებით, როდესაც მცირე ჯგუფში გაერთიანებული მოსწავლეები არიან პოზიტიურად ურთიერთდამოკიდებულნი, ინდივიდუალურად პასუხისმგებელნი, პირდაპირ ურთიერთქმედებენ, წარმოაჩენენ სოციალურ უნარ-ჩვევებს და ერთად ნაყოფიერად საქმიანობენ.

ჯგუფი წარმატებულია, თუ მოსწავლეები შეთანხმებულად მუშაობენ დავალების შესასრულებლად. მოსწავლეებმა უნდა იცოდნენ, რომ თითოეულ მათგანს საკუთარი წვლილი შეაქვს ჯგუფურ სამუშაოში. თითოეული მოსწავლე პასუხისმგებელია როგორც სწავლაზე, ასევე ყოფა-ქცევაზე.

ჯგუფური მუშაობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, არ არის რეკომენდირებული ჯგუფის წევრების ცალ-ცალკე შემოწმება, მასწავლებლისათვის მნიშვნელოვანია დაინახოს დინამიკაში, როგორ მუშაობს ჯგუფი და შეაფასოს ჯგუფის მუშაობა მთლიანობაში. მასწავლებელს შეუძლია დააკვირდეს თითოეული მოსწავლის საქმიანობას და მათ სოციალურ უნარ-ჩვევებს, ჩაინიშნოს დაკვირვების მონაცემები და გამოიყენოს შენიშვნები მოსწავლეთა წარმატების გასაუმჯობესებლად. მეტად მნიშვნელოვანია ის, რომ მოსწავლეებმა თავად შეაფასონ როგორც ჯგუფის მუშაობა, ასევე საკუთარი წვლილი ამ პროცესში. ერთობლივად სწავლა არა მხოლოდ უფრო იოლია და საინტერესო, არამედ ბევრად ეფექტურიცაა, როგორც კონკრეტული ცოდნის დაუფლების, ბავშვის ინტელექტუალური განვითარების, ისე მისი პიროვნული ზრდის თვალსაზრით.

ქვემოთ მოყვანილია გაკვეთილზე ჯგუფური მუშაობის ორგანიზაციის ძირითადი თვისებები:

1. კონკრეტული სასწავლო ამოცანების გადასაწყვეტად, კლასი იყოფა 3-6 ბავშვიან ჯგუფებად.
2. თითოეულ ჯგუფს ეძლევა კონკრეტული დავალება, რომელსაც ასრულებს ჯგუფი ლიდერის ან მასწავლებლის ხელმძღვანელობით.

3. ჯგუფში დავალება მოსწავლეებზე ისეთნაირად ნაწილდება და სრულდება, რომ შესაძლებელია ჯგუფის თითოეული წევრის ინდივიდუალური წვლილის დაფიქსირება და შეფასება.
4. ჯგუფის დაკომპლექტება ხდება იმის გათვალისწინებით, რომ მაქსიმალურად გამოვლინდეს თითოეული მოსწავლის შესაძლებლობა.
5. ჯგუფი ყალიბდება შემდეგი პრინციპით: უნდა გაერთიანდნენ სხვადასხვა სიძლიერისა და ცოდნის მოსწავლეები, რაც მათ ურთიერთშევესების საშუალებას აძლევს.
6. ჯგუფი უნდა მუშაობდეს შეთანხმებულად, უკონფლიქტოდ, არ უნდა იჩაგრებოდეს არც ერთი მოსწავლე.
7. სამუშაო უნდა შესრულდეს მასწავლებლის მიერ წინასწარ განსაზღვრულ დროში.
8. ჯგუფი მუშაობს ერთ მაგიდასთან.
9. მასწავლებელი ამოწმებს მუშაობის მსვლელობას, არეგულირებს მის თანმიმდევრობას, საჭიროებისას იძლევა აუცილებელ განმარტებებს, ხელს უწყობს შედეგების განხილვას.
10. ჯგუფის ნამუშევარს წარმოადგენს მოსწავლეების მიერ შერჩეული წევრ-პრეზენტატორი.

ჯგუფური მუშაობის მეთოდი წარმატებით გამოიყენება როგორც ახალი მასალის გადაცემის, ისე შესწავლილი მასალის შემოწმებისა და შეფასების დროს.

ბუნებისმეტყველების სწავლებისა და აღზრდის ერთ-ერთ, უმნიშვნელოვანეს მხარეს წარმოადგენს ინტერაქტიული თამაშები. თამაში არა მხოლოდ გართობაა, არამედ განსაკუთრებული მეთოდია შემოქმედებით საქმიანობაში ბავშვის ჩასართავად ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ხერხია მოსწავლეზე პედაგოგიურ-აღმზრდელობითი ზემოქმედების განსახორციელებლად.

იმისათვის, რომ თამაშებს საინტერესო ხასიათი მიეცეს, თამაშებად გამართულ კონკურსებს ყოველთვის უნდა ჰქონდეთ კომპლექსური ხასიათი. იგი წარმოადგენს სხვადასხვა სახის შეჯიბრებებს, ვიქტორინის, თეატრალიზებული წარმოდგენის სინთეზს. მსგავსი თამაშები მოსწავლეებისა და მასწავლებლებისაგან მოითხოვს ერუდიციას, არტისტიზმს, შემოქმედებით იმპულსს, გამომგონებლობას, საზრიანობას.

ლიტერატურა:

1. არ. გეგეჭკორი, მეთოდური მითითებანი და სავარჯიშოები “დედაბუნების” სწავლისათვის, თბ., 2002.
2. ვ. მეგრელიძე, დ. მეგრელიძე, თ. ქიმაძე, ბუნებისმცოდნეობის მეთოდოლოგია, თბ., 1999.
3. ბ. წულაია, ბავშვთა აღზრდა ბუნების სიყვარულით, მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, თბ., 2006.
4. ეროვნულ სასწავლო გეგმა, საგნობრივი პროგრამა ბუნებისმეტყველებაში, თბ., 2004.

Brolisa Tsulaia

*Integrated Study of
Natural Sciences in Elementary Schools*

Summary

In accordance with new requirements, the strategic direction of system of education have become the personal-oriented. Most carefully is considered there personality of the teacher and his scientific activity.

Accordingly, the procedure instructions must be also directed towards the student i.e. they must be interactive. Instructions in interactive methods are not only interesting and easy but they are also efficient from the point of view of some concrete knowledge aquisition, mental development and personal growth of a child.

Бролиса Цулая

Применение интерактивных методов на уроке природоведения

Резюме

В соответствии с новыми требованиями, стратегическим направлением системы образования стало личностно-ориентированное обучение, в центре которого стоит личность педагога и его научная деятельность. Соответственно, методика обучения тоже должна быть ориентирована на ученика, то есть стать интерактивной.

Обучение интерактивным методам не только интересно и легко, но и эффективно с точки зрения приобретения конкретных знаний, интеллектуального развития и личностного роста ребенка.

ბავშვთა ჰარმონიული აღზრდა დამოუკიდებელ საქართველოში

ეროვნული მთავრობის სახელმწიფოს სათავეში მოსვლისთანავე (1918-1921) გადაიღა რეალური ნაბიჯები მოსახლეობაში კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობის გასაშლელად. ქვეყნის მესვეურთ კარგად ჰქონდათ გათვითცნობიერებული ის ფაქტი, რომ სწორედ მოზარდი თაობაა სახელმწიფოს მომავალი იმედი და ბურჯი, ამიტომ განსაზღვრულ იდებოდა და მისწრაფებოდა ქადაგება უნდა დაკისრებოდა სააღმზრდელო დაწესებულებებს.

ვინაიდან კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობა მოიცავს მეტად მრავალფეროვან სპექტრს, სტატიის ფარგლები კი მისი ღრმად განხილვის შესაძლებლობას არ იძლევა, ჩვენ მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ გაგაცნოთ იმდროინდელი მთავრობის მხოლოდ ის საქმიანობა, რომელიც მიზნად ისახავდა ბავშვთა მუსიკალური აღზრდა-განათლების გაუმჯობესებას.

1918 წლიდან საქართველოში დაიწყო სკოლის გაეროვნება, მასში “ქართული ენის, გამოთქმის, სიტყვა-ფრაზის შეტანა-გაძლიერება” (1).

სკოლაში ბავშვთა ესთეტიკური აღზრდა, უპირველეს ყოვლისა, ხელოვნების სახეების საშუალებით ხორციელდებოდა. სიმღერა-გალობა და ხატვა-ხაზვა სკოლებში მეორეხარისხოვან საგნებად ითვლებოდა, ამიტომ ეს საგნები შეეძლოთ ესწავლებინათ და არც ესწავლებინათ. ლ. ბოცვაძე თავის სტატიაში “მეცნიერებას და სახალხო განათლება” აღნიშნავს, რომ ამ საგნებს განათლებულ ქვეყნებში ისეთივე ადგილი უჭირავს, როგორც სხვა ზოგადი განათლების საგნებს და ისინი დიდ ზეგავლენას ახდენს მოზარდის განვითარებაზე. “გალობა... ხელს უწყობს ბავშვის ნიჭის ყოველმხრივ განვითარებას, იგი ბავშვს სმენასა და სასუნთქავ ორგანოებს უვითარებს, შემოქმედებით სულს აღუძრავს და ესთეტიურ სიამოვნებას ჰგვრის” (2).

მიუხედავად დიდი ძალისხმევისა, ბავშვთა მუსიკალური აღზრდა სკოლაში ვერ იყო დაყენებული სათანადო დონეზე, რადგან სასწავლო დაწესებულებებს არ ჰყავდათ “შესაფერი ხელმძღვანელნი და სათანადო ცოდნით აღჭურვილნი პირნი” (იქვე).

აღნიშნული ნაკლის თავიდან ასაცილებლად 1919 წელს სამუსიკო საზოგადოების გამგეობის თავმჯდომარე გ. მაჩაბელმა თხოვნით მიმართა სახალხო განათლების სამინისტროს: “დაარსდეს სავალდებულო სამი თვის ვადიანი საზაფხულო კურსები, რომლის მიზანია შესძინოს და გაუფართოვოს სახალხო მასწავლებელთ ცოდნა ხსენებულ დარგში” (3).

საჭირო იყო მთელი რიგი ღონისძიებების გატარება, რათა ბავშვთა მუსიკალურ-ესთეტიკური აღზრდის საქმე გაუმჯობესებულიყო. ეს მისია იტვირთეს ძველი თაობის წარმომადგენლებმა: პ. ფალიაშვილმა, გ. სვანიძემ, ნ. შარაბიძემ, ი.

კარგარეთელმა და სხვებმა. მათ საკუთარი მხრებით ზიდეს მთელი იმ ტერიტორიის სიმძიმე, რაც თან ახლდა ყოველივე ახლის, არარსებულის წამოწყებას. კერძოდ ეროვნული საბავშვო მუსიკის პირველი ნიმუშების, მათთვის ხალხური სიმღერების კრებულებისა თუ სიმღერა-თამაშობების შედგენას, საყმაწვილო ოპერებისა და ბავშვთათვის განკუთვნილი სხვა ჟანრის ნაწარმოებთა შექმნას. სწორედ მათ გატეხეს ყამირი: მოზარდთათვის არა მარტო დაამუშავეს ეროვნული ხალხური სიმღერები, არამედ შექმნეს საკუთარიც, ორიგინალური.

ნ. შარაბიძე სამი საბავშვო სიმღერათა კრებულის ავტორია. აქიდან პირველში შესულია მის მიერ დამუშავებული ხალხური სიმღერები, მეორე და მესამეში კი — საკუთარი ნიმუშები. პირველი კრებული დაიბეჭდა 1918 წელს ქუთაისში, ი. კილაძის სტამბაში. ის ორი განყოფილებისაგან შედგება. პირველი — მუსიკის ელემენტარულ საკითხებს ეთმობა. აქ ავტორი ეხება სანოტო სისტემას, ინტერვალებს, ქრომატულ და დინამიურ ნიშნებს, აღწერს კამერტონს და ა.შ. ყოველივეს თან ერთვის სანოტო მასალა. მეორე ნაწილში კი 18 ხალხური სიმღერაა მოცემული. მათ შორისაა იმერული, გურული, რაჭული, მეგრული, კახური...

განსაკუთრებული ღვაწლი მიუძღვის მოზარდთა ეროვნული სულისკვეთებით აღზრდაში გამოჩენილ პატრიოტ მუსიკოსს — ია კარგარეთელს. იგი განსაკუთრებით ბევრს ზრუნავდა ქართული კულტურისათვის, ეროვნული მუსიკალური ხელოვნების აღმავლობისათვის, ეროვნული მუსიკალური კადრების მომრავლებისათვის, მოზარდთა მუსიკალურ — ესთეტიკური აღზრდისათვის. ამ მიზნით მან ძალიან ბევრი გააკეთა კიდევ. კერძოდ, 1921 წელს გამოსცა “სიმღერა — მუსიკის სახელმძღვანელო სახალხო სკოლებში სახმარებლად”.

ია კარგარეთელი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა ბავშვის აღზრდაში მუსიკას. ეს იქიდანაც ჩანს, რომ ამ საკითხს თავის წიგნში ის ცალკე თავს უთმობს სათაურით — “მუსიკა სწავლა-აღზრდაში.”

კარგარეთელი მხოლოდ საბავშვო სიმღერების კრებულის შედგენით როდი დაკმაყოფილდა. ქართველი მოსწავლე-ახალგაზრდობისათვის მან შეადგინა აგრეთვე “მუსიკის სახელმძღვანელო” და “მუსიკის ენციკლოპედია”. იგივე მიზანი ამოქმედებდა მას, როდესაც მშობლიურ ენაზე თარგმნა 12 ოპერა, მათ შორის: ბიზეს “კარმენი”, რუბინშტეინის “დემონი”, როსინის “სივილიელი დალაქი” და სხვა.

კარგარეთელს კარგად ჰქონდა შეგნებული მუსიკის მნიშვნელობა ახალგაზრდობის აღზრდის საქმეში. ის დაჟინებით მოითხოვდა, რომ სკოლებში სიმღერა — მუსიკის გაკვეთილებს სათანადო ადგილი დათმობოდა და მის სწავლებას სერიოზული ყურადღება მიქცეოდა. ჯერ კიდევ საქართველოს დამოუკიდებლობამდე, 1910 წელს გაზეთ “დროებაში” (№ 45) მან გამოაქვეყნა ძლიერ საყურადღებო წერილი: “სკოლა და სიმღერა”. საფუძვლიანად არკვევს რა მუსიკის გავლენას საერთოდ ადამიანებზე და მის მნიშვნელობას ბავშვების აღზრდის საქმეში, ავტორი წერს: “პირადად მე გასაკვირველად მიმაჩნია, რომ დღემდე სიმღერა-გალობას ის საპატიო ადგილი არ უჭირავს, რომელიც სამართლიანად უნდა ჰქონდეს მინიჭებული... დავისახოთ გულს იმედი, რომ მოვა დრო, როცა სიმღერა-გალობა შემოვა სახლში თუ სკოლაში არა როგორც საშუალება გართობისა თუ ქეიფისა, რჩეულთა და ბედნიერთათვის ამა ქვეყნისა, არამედ როგორც ფრიად საყურადღებო ელემენტი ყრმათა აღზრდა-გათვითცნობიერებისა და სოციალური ურთი-

ერთობის, კაცობრიობის სულიერი გარდაქმნის და გახალისებისა; ამისთანა ჟამის მოახლოებას ხელი უნდა შეუწყოს ყველამ...”

ია კარგარეთელს თავის სახელმძღვანელოში შეტანილი აქვს ელემენტარული მუსიკო ცნობები, რომლებიც სიმღერისა და ნოტების შესწავლის დროს გამოიყენება მოსწავლეს. ამავე დროს ის მასწავლებლებს აძლევს რიგ მეთოდურ მითითებას, რომელთა გამოყენება პედაგოგიურ პრაქტიკაში დიდ დახმარებას გაუწევდა მათ.

კარგარეთელი სასტიკად ილაშქრებს იმ მასწავლებელთა წინააღმდეგ, რომლებიც მეცადინეობდნენ კლასში მხოლოდ მუსიკალური სმენით და ხმით დაჯილდოვებულ ბავშვებთან. მისი აზრით, სწავლების ასეთი მეთოდის გამოყენება მოსწავლეთა სწავლა-აღზრდის საქმეში პედაგოგიური და ეთიკური თვალსაზრისით, ყოვლად გაუმართლებელია. “განა საბრალო არ არის ის ჯგუფი მოწაფეებისა, რომლებიც მოძღერლებისაგან გამოიყოფიან და, მიყუჟულნი ერთ მხარეს, შურით უსმენენ ამხანაგების მეცადინეობას?” (4).

სამწუხაროდ, ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების პრაქტიკაში დღესაც არ არის აღმოფხვრილი ზოგიერთი “მასწავლებლის” მიერ ამ მეთოდის გამოყენება.

უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა, მოზარდი თაობის მუსიკალურ-ესთეტიკური აღზრდის თვალსაზრისით, სრულიად ახალი ჟანრის – საყმაწვილო ოპერების ჩამოყალიბებას.

ქართული საბავშვო მუსიკის გარიჟრაჟზე დაიბადა ამ ჟანრის პირველი ნიმუშები – პოლიკარპე ფალიაშვილის “ბოსტანი” (1920 წ), გიორგი სვანიძის “გუგული და მამალი” (1920 წ) და “ოქროს თავთავი” (1921 წ). ეს ოპერები დიდი პოპულარობით სარგებლობდა იმდროინდელ ბავშვებში.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ ქართული მცირე საყმაწვილო ოპერები მარტივი სახის ლიტერატურულ-მუსიკალურ მონტაჟს უახლოვდებოდა, რის გამო ადვილმისაწვდომია ბავშვთა შესრულებისათვის. გარკვეული მუსიკალური ფორმა (სიმღერა) და თეატრალური სანახაობა (ცეკვა), რა თქმა უნდა, გააჩნდა, მაგრამ მათში გამორიცხული იყო ისეთი სასიმღერო ფორმები, როგორიცაა: არია, ღუეტი, ტრიო, კვარტეტი... აგრეთვე გუნდი, საბალეტო ნომრები და სხვა.

ისინი მარტივი ფორმის სიმღერათა თანამიმდევრობას ემყარებოდნენ, სიმღერებს შორის ჩართული იყო დიალოგები (სიუჟეტიდან გამომდინარე დეკლამაცია), მოქმედება ვითარდება ერთი აქტის ფარგლებში. ამ ოპერების მუსიკა ღრმად ეროვნულია, დამყარებულია მარტივ ფაქტურასა და ადვილად დასამახსოვრებელ მელოდიებზე (სრულდება ფორტეპიანოს თანხლებით).

მათ დიდაქტიკური ხასიათის სიუჟეტი ელო საფუძვლად. ისინი ბავშვებს ასწავლიდა შრომისა და სწავლის სიყვარულს (“ბოსტანი”) და სიკეთეს (“ოქროს თავთავი”). ამ ოპერებში ადვილი ჰქონდა რეალური და ზღაპრულ-ფანტასტიკური სამყაროს შერწყმას.

ოპერა “ბოსტანს” საფუძვლად უდევს თ. ჩერქეზიშვილის პიესა “ბოსტანი”. ნაწარმოები მიზნად ისახავს შეაყვაროს მოზარდს ბუნება, შრომა... ბავშვები ნაჩვენები არიან შრომის პროცესში. ოპერაში ფარული ე.წ. სამი სურათი შეიგრძნობა: 1. ეს არის ბავშვთა ფუსფუსი ბოსტანში; 2. ბოსტნეულის სცენა; 3. კვლავ ბავშვების სცენა. ესე იგი პირველი და მესამე სცენები რეალური სამყაროს წარმომადგენლებს ეთმობა, მეორე კი – ფანტასტიკურს.

თბილისის ოპერის თეატრის სცენაზე 1920 წლის II იანვარს, ჟურნალ „განათლებლის“ საიუბილეო თარიღისათვის დაიდგა გ. სვანიძის საბავშვო პიესა „მამალი“ (კრილოვის მიხედვით, გადმოქართულებული ა. წერეთლის მიერ). პიესის შემსრულებლებად გამოვიდნენ თბილისის სკოლის მოსწავლეები: კირვალიძე (გუგული), კანდელაკი (მამალი) და ხუციშვილი (ჟივჯავი).

1921 წლის ივნისში იმავე ოპერის თეატრის სცენაზე მოსწავლე-ახალგაზრდობის მონაწილეობით დაიდგა გ. სვანიძის საყმაწვილო ოპერა „ოქროს თავთავი“. რეპეტიციები ტარდებოდა სწავლისაგან მოუწყვეტლად, ნახევრადმძიერი ბავშვები ქანცის გაწყვეტამდე მუშაობდნენ პიესაზე. პედაგოგიური ნაწილის გამგე დ. საყვარელიძე ასეთი განცხადებით მიმართავს ხელოვნებათა ნაწილს: „...რადგანაც აღნიშნული ბავშვები თვეზე მეტია ახალი ოპერის (ე. ი. „ოქროს თავთავი“) მზადებაში მონაწილეობენ და ძალიან იღლებიან და სუსტდებიან, აუცილებლად საჭიროა გამოეწეროს ყველას თითო გირვანქა შაქარი, თითო გირვანქა ლედენეცი ერთდროულად და თითო გირვანქა პური ყოველდღე, ვიდრე პიესა დაიდგება“ (5).

განცხადებას ხელს აწერს კომპოზიტორი მელიტონ ბალანჩივაძე.

საქართველოში 1918-1920 წლებში მოქმედებდა „საბავშვო თეატრი“. მასში სხვადასხვა ასაკის ბავშვები იყვნენ გაერთიანებულნი. ისინი დგამდნენ 1-2 მოქმედებიან პიესებს, რომლებსაც სპეციალურად თეატრისთვის წერდა მისი დამაარსებელი, ხელმძღვანელი, პედაგოგი და თეატრალური მოღვაწე მიხეილ ხერხეულიძე. თეატრში გაერთიანებული ყველა ბავშვი მღეროდა გუნდში, ზოგი მათგანი უკრავდა კიდეც.“ (იქვე გვ.47).

საბავშვო თეატრის მონაწილენი ყოფილან ვასო გოძიაშვილი, ნიკოლოზ ძიძიშვილი – შემდგომში მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, აკაკი ანდრიაშვილი – მომავალი კომპოზიტორი.

ყოველივე ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საქართველოში დამოუკიდებლობის წლებში დიდი აღმავლობით მიმდინარეობდა კულტურულ-საგანმანათლებლო მუშაობა, მაგრამ, სამწუხაროდ, წითელი არმიის შემოსვლამ და კომუნისტური იდეოლოგიის დანერგვამ სკოლაში, ოჯახსა თუ საზოგადოებაში, 70 წლის ბატონობის მანძილზე ძირფესვიანად აღმოფხვრა ეროვნული მთავრობის მონაპოვარი.

ლიტერატურა:

1. ივ. ვართაგავა, კლასის აღმზრდელის ინსტიტუტი საშუალო სკოლაში, ჟ. „განათლება“, ტფ., 1919, №1.
2. ლ. ბოცვაძე, მეცნიერება და სახალხო განათლება, ჟ. „განათლება“, ტფ., 1919, №11.
3. საქართველოს სახელმწიფო ცენტრალური საისტორიო არქივის ფონდი, 1935.
4. კარგარეთელი სიმღერა-მუსიკის სახელმძღვანელო სახალხო სკოლებში სახმარებლად, თბ., 1921.
5. ე. ლონდარიძე, ქართული საბავშვო მუსიკა. თბ., 1984.
6. შ. კაშმაძე, თბილისის ოპერისა და ბალეტის თეატრი 1921–1951 წწ., თბ., 1968.

7. ნ. შარაბიძე, ქართული ეროვნულ სამხმოვან სიმღერათა კრებული ნოტების მოკლედ განმარტებით. ჩაწერილი და შედგენილი ქართული შკოლებისათვის, ქუთაისი, 1918.

Lela Rekhviashvili

Cultural and Educational Activity with Schoolchildren in Independent Georgia

Summary

In 1918-1921 the National government of Georgia expanded great work with the object of schoolchildren cultural enlightenment. From broad spectrum of this work, the author of the article singles out and analyses musical education of children both in school, and outside school institutions. Exactly in these years were planned and organized activities, promoting improvement of musical and aesthetic education of schoolchildren: there were created collections of songs for children, methodical guidebooks and textbooks on chanting. At this period came into being the music encyclopaedia, operas of foreign composers were translated into Georgian, and the most remarkable fact is development of a new genre-the junior opera.

Лела Рехвиашвили

Гармоничное развитие детей в независимой Грузии

Резюме

Национальное правительство Грузии в 1918-1921 годах развернуло большую работу в целях культурного просвещения учащейся молодежи. Из широкого спектра этой работы автор статьи выделяет и рассматривает музыкальное воспитание детей как в школе, так и во внешкольных учреждениях. Именно в эти годы были намечены и проведены мероприятия, способствующие улучшению музыкально-эстетического воспитания учащихся: созданы сборники песен для детей, методические разработки и учебники по пению, музыкальная энциклопедия, переведены на грузинский язык оперы зарубежных композиторов и, что наиболее важно, появляется новый жанр - детская опера.

Tea Kbiltsetskhlashvili

(Georgia)

CAPITAL ALLOCATION IN THE COMPLETE PORTFOLIO

The article is about how an investor will allocate capital in the complete portfolio to achieve the best possible trade – off between risk and return opportunities available from feasible investment portfolios or to receive the highest rate of return for a given level of risk. Capital allocation decision is the choice of the proportion of the overall portfolio to place in safe but low – return money market securities versus risky but higher – return securities like stocks (Bodie, 170). In case of constructing a portfolio of assets investors try to allocate capital in the correct way to have the desired profit and seek to maximize the expected return from their investment given some level of risk they are willing to accept. The most attractive decision of investing is the allocation of your assets: the choice of how much of the portfolio to place in risk – free money market securities versus in other risky asset classes. Capital allocation is a key concept in financial planning and investment management. Capital allocation problem may be solved in two stages. First, we determine the risk – return trade – off encountered when choosing between the risky and risk – free assets. Then, we show how risk aversion determines the optimal mix of the two assets. This analysis leads us to examine so – called passive strategies, which call for allocation of the portfolio between a risk – free money market fund and an index fund of common stocks. First, investor will identify the risk – return combinations available from the set of risky assets (Bodie, 171), than he identifies the optimal portfolio weights and finally, investor will choose an appropriate complete portfolio by mixing the risk – free asset with the optimal risky portfolio.

I start my discussion of the risk – return trade – off available to investors by examining the most basic capital allocation choice: the choice of how much of the portfolio to place in risk – free money market securities versus in other risky asset classes. How an investor chooses to allocate his or her investments is one of the most important decisions he or she can make, and it often has a more profound impact on portfolio returns than the actual securities chosen. In fact, some studies have shown that up to 97% of a portfolio's overall returns can be explained by capital allocation decisions, with security selection, market timing, and all other factors combined having a much smaller influence (Levy). The top – down analysis of portfolio construction has much to recommend about the capital allocation between the risky asset and the risk – free asset. Most institutional investors follow a top – down approach. Investors seek to achieve the best possible trade – off between risk and return according a Top – down analysis (Bodie, 170)

Much of an asset allocation strategy depends on the investor's policy statement, which includes the investor's goals or objectives, constraints, and investment guidelines. (Reilly, 35)

Investors and portfolio managers develop policy statements to determine an overall investment strategy (Gitman), to indicate which specific securities to purchase and when they should be sold. How the investor divides funds into different asset classes is the process of asset allocation. Good investment managers may add some value to portfolio performance, but the major source of investment return and risk over time is the asset allocation decision. (Reilly, pp: 52 - 53)

The concept of portfolio formation moves beyond the risky and risk-free asset combinations. By combining securities with differing return patterns, efficient portfolios, that are maximum return for a given level of risk, may be created. While speaking about capital allocation, investor should take into account the impact of a risky security on not only a portfolio's expected return but also its variability of return. Markowitz suggested that a primary function of portfolio management is to identify an asset allocation strategy that provides the highest expected return for a given level of risk that is acceptable to the investor or alternatively, that provides the lowest level of risk (variance) for a specified level of expected return. Finally, the risky portfolio is expanded to include all risky assets (i. e., the market); the investor may invest in the market (or in an indexed mutual fund) combined with the appropriate investment in risk-free instruments to create the portfolio of the desired risk level. First we should examine the risk – return combinations available to investors because it deals with only the opportunities available to investors given the features of the broad asset markets in which they can invest. Next step addresses the “personal” part of the problem – the specific individual's choice of the best risk – return combination from the set of feasible combinations. In case of investment investors should choose such instruments that offer the highest return on the level of appropriate risk. Investor can lessen risk because each asset class has a different correlation to the others; when stocks rise, for example, bonds often fall. At a time when the stock market begins to fall, real estate may begin generating above average returns. The amount of an investor's total portfolio placed into each class is determined by an **asset allocation model**. These models are designed to reflect the personal goals and risk tolerance of the investor. The most important way to control the risk of the portfolio is through the fraction of the portfolio invested in Treasury bills and other safe money market securities versus risky assets. The task involves the determination of the best risk – return opportunities available from feasible investment portfolios and the choice of the best portfolio from the feasible set (Bodie, 142)

I want to say that, generally, while talking about complete portfolio, portfolio risk does fall with diversification to reduce risk of whole portfolio and to provide the lowest possible risk for any given level of expected return. Portfolio variance is reduced if the covariance term is negative. Portfolios of less than perfectly correlated assets always offer better risk-return opportunities than the individual components securities on their own. The less correlation between the assets, the greater the gain in efficiency.

Capital Allocation and the Separation Property

Capital Allocation Line (CAL) depicts all the risk – return combinations available to investors. It represents various portfolios from the efficient set. Portfolio manager will offer

the same risky portfolio to all clients regardless their degree of risk aversion. The only difference between clients' choices is that the more risk – averse client will only be interested in portfolios with the lowest possible risk for a given level of return and will invest more in the risk – free asset and less in the optimal risky portfolio, than will a less risk – averse client. However, both will use Portfolio P, as their optimal risky investment vehicle. This result is called a Separation Property. It tells us that the portfolio choice problem may be separated into two independent tasks. The first task, determination of the optimal risky portfolio, P, is purely technical. Given the manager's input list, the best risky portfolio is the same for all clients, regardless of risk aversion. The second task is the allocation of the complete portfolio to T – bills, versus the risky portfolio, depends on personal preference. Here the client is the decision maker. In practice, different managers will estimate different input lists, thus deriving different efficient frontiers, and offer different "optimal" portfolios to their clients. The source of the disparity lies in the security analysis. Here I want to mention, that the rule of GIGO (garbage in – garbage out) also applies to security analysis. If the quality of the security analysis is poor, a passive portfolio such as a market index fund will result in a better CAL than an active portfolio that uses low – quality security analysis to tilt the portfolio weights toward seemingly favorable. An investor who allocated all his or her capital just in risky assets is holding a portfolio of risky assets, with a holding in cash, has a positive risk-free weighting (*a de-leveraged portfolio*). The return and standard deviation will be lower than the portfolio alone, but since the efficient frontier is convex, this combination will sit above the efficient frontier – i.e. offering a higher return for the same risk as the point below it on the frontier. The investor who borrows money to fund his/her purchase of the risky assets has a negative risk-free weighting, leveraged portfolio. These combinations will again offer a return superior to those on the frontier. (En. Wikipedia)

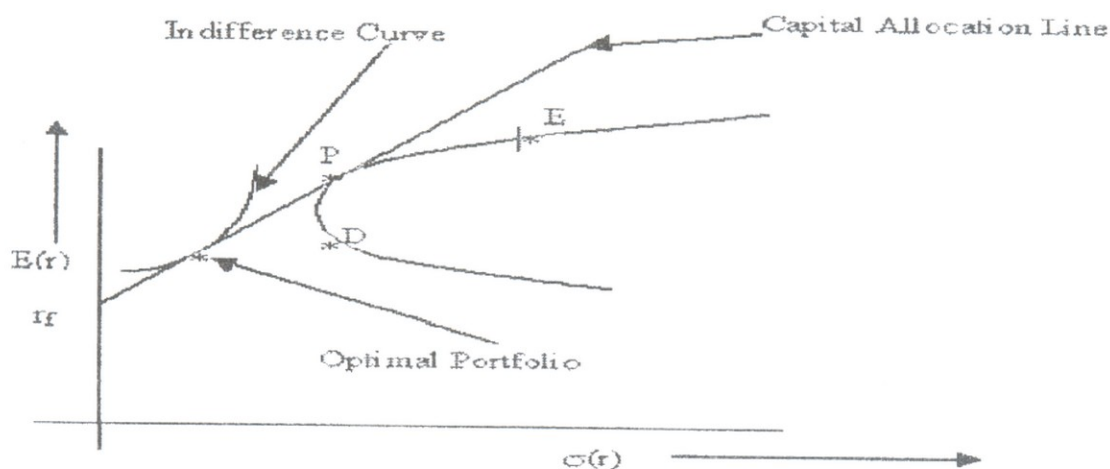

Figure: Location of the optimal portfolio when there is a risk-free asset

Diversifying investments lead to portfolios with higher expected returns and lower standard deviation or risk. The second task involves the risk-free asset. As before we search for the capital allocation line with the highest reward-to-variability ratio and, finally, the individual investor chooses the appropriate mix between the optimal risky portfolio P and T-bills.

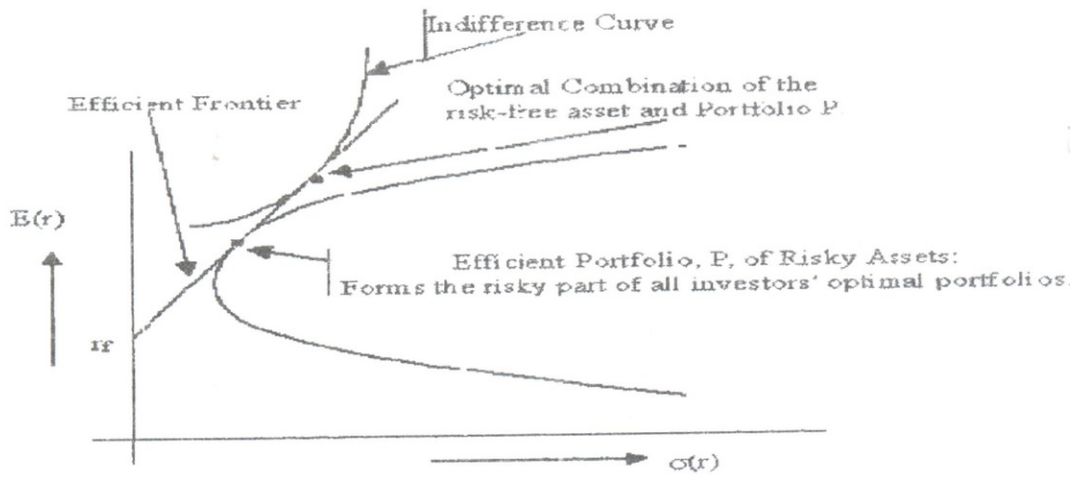

Figure: Optimal Portfolio Selection with Many Risky Assets and a Risk-free Asset

The model assumes that investors are risk averse. This means that given two assets that offer the same return, investors will prefer the less risky one. Thus, an investor will take on increased risk only if compensated by higher expected returns. Conversely, an investor who wants higher returns must accept more risk. The exact trade-off will differ by investor. The implication is that a rational investor will not invest in a portfolio if a second portfolio exists with a more favorable risk-return profile - i.e. if for that level of risk an alternative portfolio exists which has better expected returns. Modern portfolio theory (MPT) proposes how rational investors will use diversification to optimize their portfolios, and how an asset should be priced given its risk relative to the market as a whole. We've all heard the advice, "Don't put all your eggs in one basket." By dividing your investments among four basic categories - stocks, fixed income, cash equivalents and other tangible assets - you can help preserve capital, increase liquidity and decrease volatility. Diversification is a very good method in case of allocation of your assets. Diversification is spreading a portfolio over many investments to avoid excessive exposure to any one source of risk. It is used to maximize investors' return and minimize a risk. While talking about diversification strategy, investor includes additional securities in his risky portfolio to reduce portfolio risk. If we diversify into many more securities we continue to spread out our exposure to firm-specific factors, and portfolio volatility should continue to fall. It means that risk is reduced however, even if we include a large number of risky securities in our portfolio, we can not avoid risk altogether. Diversification can reduce risk to arbitrarily low levels. But even extensive diversification can not eliminate risk. Market risk remains even after extensive diversification. (Bodie, 193) It results from combining securities whose returns are less than perfectly correlated in order to reduce portfolio risk. Diversification will not systematically affect the portfolio return, but it will reduce the variability (standard deviation) of return. In general, the less the correlation among security returns, the greater the impact of diversification on reducing variability. If we could find sufficient securities with uncorrelated returns, we could eliminate portfolio risk completely. Thus, while portfolio risk can be reduced substantially by diversification, it can not be eliminated entirely. (Fabozzi, 171, 172)

Utility Function and Capital Allocation

Each investor can assign a welfare, or utility, score to competing investment portfolios based on the expected return and risk of those portfolios. Higher utility values

are assigned to portfolios with more attractive risk-return profiles. Portfolios receive higher utility scores for higher expected returns and lower scores for higher volatility.

$$U = E(r) - .005 A \sigma^2$$

The extent to which variance lowers utility depends on A, the investor's degree of risk aversion. More risk-averse investors (who have the larger As) penalize risky investments more severely. Investors choosing among competing investment portfolios will select the one providing the highest utility level (Bodie, 180).

The utility form a portfolio increases as the expected rate of return increases, and it decreases when the variance increases. The investor attempts to maximize his or her utility level, U, by choosing the best allocation to the risky asset, y. So, in the case of allocation, we need to choose a y so that U is maximized:

$$E(r_C) = r_f + y^*(E(r_p) - r_f); \sigma_C^2 = y^2 \sigma_p^2$$

Therefore:

$$U = E(r_C) - .005 A \sigma_C^2$$

$$U = r_f + y^*(E(r_p) - r_f) - 0.005 A y^2 \sigma_p^2$$

From first condition, we obtain (Bodie, 180):

$$y^* = \frac{E(r_p) - r_f}{0.01 A \sigma_p^2}$$

To maximize utility, investor needs to find the weights w_D , w_E that result in the highest slope, S_p , of the CAL (that is, the weights that result in the risky portfolio with the highest reward-to-variability ratio):

$$S_p = \frac{E(r_p) - r_f}{\sigma_p} \quad w_E = 1 - w_D$$

In the case of two risky assets D and E, the solution for the weights of the optimal risky portfolio, P, can be shown to be as follows (Bodie, 207):

$$w_D = \frac{[E(r_D) - r_f] \sigma_E^2 - [E(r_E) - r_f] \text{cov}(r_D, r_E)}{[E(r_D) - r_f] \sigma_E^2 + [E(r_E) - r_f] \sigma_D^2 - [E(r_D) - r_f + E(r_E) - r_f] \text{cov}(r_D, r_E)}$$

We can conclude that greater levels of risk aversion lead to larger proportions of the risk free rate and lower levels of risk aversion lead to larger proportions of the portfolio of risky assets. First, investor will identify the risk - return combinations available from the set of risky assets. Then he identifies the optimal portfolio of risky assets by finding the portfolio weights and finally, investor will choose an appropriate complete portfolio by mixing the risk - free asset with the optimal risky portfolio.

Literature:

1. Bodie Zvi, Kane Alex, Marcus Alan.– *Investments*, A Times Mirror Education Group, eds.,third edition,1996.
2. Eiteman David K., Stonehill Arthur I. and. Moffett Michael H.– *Multinationa Business Finance*, Addison-Wesley Publishing Company eds., tenth edition, 2005.
3. *Proffessional actuarial specialty guide*, AA – 1 – 98, Society of actuaries, 1998.
4. Gitman, L. J, Joehnk, M. D – *Investing*, Addison Wesley Publishing, 2005.
5. Levy, H. Post T. – *Investments*, Prentice Hall, 2005.
6. Fabozzi, F.J, Modigliani, F – *Capital Markets, Institutions and Instruments*, Prentice Hall, second edition.
7. Frank K. Reilly, Keith C. Brown – *Investment Analysis and Portfolio Management*, south – western publishing, seventh edition, 2003.
8. <http://en.Wikipedia.org>.- the free encyclopedia.

თეა კბილცეცხლაშვილი

აქტივების განთავსება მთლიან პორტფელში

რეზიუმე

სტატია მიმოიხილავს აქტივების განთავსებას პორტფელში და აღწერს თუ როგორ უნდა განათავსოს ინვესტორმა კაპიტალი და აირჩიოს საუკეთესო პორტფელი, რათა სასურველი მოგება მიიღოს. კაპიტალის დაბანდება ერთ – ერთი უმნიშვნელოვანესი საკითხია ინვესტორისათვის, ვინაიდან ის გადაწყვეტს სად დააბანდოს ფული: რისკიან თუ ურისკო აქტივებში. აქტივების განთავსების უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა რისკსა და მოგებას შორის ურთიერთდამოკიდებულების განსაზღვრა. არჩევანს, თუ რა რაოდენობის რისკიანი და ურისკო აქტივები უნდა განალაგო პორტფელში, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. დივერსიფიკაცია ერთ-ერთი ეფექტური მეთოდია აქტივების განლაგების პერიოდში.

Тея Кбилцецхлашвили

Вкладывание активов в портфель

Резюме

Особое внимание в статье уделено вкладыванию активов в портфель. Статья рассматривает распределение активов в портфель и намечает пути вкладывания рискованных и нерискованных активов, чтобы получить желаемую выгоду. Главная задача вложения капитала - это взаимоотношение между риском и доходом.

Натаван Мустафаева

(Азербайджан)

Предлагаемый вашему вниманию материал был написан при жизни великого Мстислава Ростроповича в прошлом году, во время пребывания его в Баку по случаю торжеств памяти его друга и учителя Д.Д. Шостаковича. Так «Маэстро Слава» исполнил завещание композитора, который непременно хотел, чтобы когда-нибудь его 100-летие начали отмечать именно в Баку – на родине Ростроповича, в городе, с которым у двух гениев было столько связано. Что и сделал Мстислав Леопольдович, уже будучи неизлечимо больным. Выглядел неважно. «Мне очень надо провести фестиваль здесь, в Баку, как я обещал Шостаковичу. А потом уже во всем мире. Но начаться он должен – здесь... Я обязан...» Он торопился успеть - как долги раздавал... И ушел без долгов. Он оставил нас – с бессрочным долгом. И бессрочным покаянием.

Автору статьи удалось тогда, пробив бастион «охранителей» маэстро, добиться встречи с живой тогда еще легендой исполнительства, в результате чего родились эти пронзительные строки. Сегодня, когда мир остался без Ростроповича, не хотелось помещать некролог о нем. Потому что некрологи не всем подходят. Нам больше импонирует Память, живая память о «Бакинском Паганини», как его называют, об этом неповторимом музыканте и незаурядном человеке. А материал этот – так и дышит той самой памятью...

Говорят, маэстро плакал, когда читал эту Элегию в самолете. Франгиз Ализаде рассказывала, оказавшаяся его попутчицей, и по просьбе автора вручившая ему еще не опубликованное Посвящение. Всего несколько листочков... Не потому, конечно, расстроился, что подобное ему было в диковину – чем-чем, но восторгами прессы он был избалован с лихвой во все времена своей ухабистой как мало у кого жизни, и наверняка давным-давно переставал вести счет публикациям по всему земному шару, ему посвященным. В том числе, и вышедшим из-под пера музыковедов мирового уровня.

Просто посвящение такого рода было первым – с родины. И, как оказалось, - последним...

ЭЛЕГИЯ ИЛИ РЕПЕТИЦИЯ ДЛИНОЮ В ЖИЗНЬ

Великому маэстро посвящаю

Что нужно, чтобы стать Ростроповичем? Мало ли их, с безукоризненным владением смычка, изысканным музыкальным вкусом, трудолюбием. Но ведь «Гражданином мира» они не становятся. В этом я еще раз убедилась уже в первый день фестиваля Шостаковича в Баку, когда, проходя мимо рынка, услышала: «Гёзюн айдын олсун, Ростропович гялиб!» Я не слышала, чтобы так радовались Башмету или Давидович. Сегодня музыка в его руках становилась Пантеоном всех искусств. Этот широкий взгляд на мир, поистине «ренессансный» охват человеческой культуры делают Ростроповича больше, чем виолончелистом –

Учителем музыки. Это когда концерт перестает быть концертом, в нормальном понимании этого слова, а превращается в акт ритуального поклонения божеству. Не зря ведь лондонская «Таймс» назвала его «величайшим из живущим музыкантов». Он ставит спектакли в лучших оперных театрах мира, организывает и возглавляет фестивали, проводит крупномасштабную вакцинацию... Эта карусель впечатлений, не дающая возможности сбавить шаг, осмотреться, расставить по полочкам. И как же они, эти впечатления, не превращаются со временем в одну безликую цепь размытых воспоминаний? Впечатления ведь должны осесть – где же им это сделать при его динамике и ритме жизни. И еще – как удастся ему помнить такое число имен, дат, мест, событий? И, разумеется, нужно иметь особую физическую конституцию, позволяющую выдерживать эти нескончаемые перелеты, репетиции, концерты...

Обуреваемая всем этим ворохом вопросов я шла на встречу с ним, «Маэстро Славой». Повезло несказанно – перед самым интервью застала его репетицию. Вернее, ее финал – минут 15, не больше. Но как же многое они вобрали в себя, эти минуты!

...Филармония для меня сегодня – это прихотливое смешение французского парфюма, взволнованный веерок настраиваемых скрипок и... Агабек Султанов – завсегдатай всех концертов. Вот такая вот, почти органолептическая атрибутика, от которой сходу сладко ноет на душе.

Сегодня все было иначе.

«Гагарин виолончели» предстал передо мной сидящим на высоком стуле, в по-домашнему мягких кожаных черных тапочках, отсчитывающим такт для вступления: раз, два, три... Он почти шептал, а я, расположившись в первом ряду пустого филармонического зала, превратилась в микрофон – с оттопыренными ушами я едва улавливала его голос, бесцветный и при этом с невыносимой палитрой интонирования. Происходящее на сцене гипнотически забирало тебя...

Руки его разыгрывают сложную пантомиму перед оркестром. За каждым жестом – загадочный сюжет с его неистовством звуков и всплеском чувств. Руки эту излучают волю и экспрессию и не повиноваться им – нельзя.

К чести наших музыкантов, сложнейшая партитура не привела их в замешательство. А замечания – их не могло не быть. Просто от всеслышающего уха Маэстро ничего не сбегало, потому что вопрос Истины сегодняшнего дня для него стоит остро, как ни для кого. Он делал попутные замечания своим тихим голосом, и вот уже ремарки эти, с насыщением плоти оркестрового звучания теряются, захлебнувшись в громогласном тутти... И тогда, тогда на помощь приходила рука со спасительной палочкой – разговор продолжается уже на иных, почти телепатических уровнях.

В нем не было ничего даже отдаленно напоминающее о сенсационности. Зато было ясное убеждение в том, что работа – она и есть регулятор жизни. Дающая радость полноты бытия.

Кисть сама по себе – много выразительней палочки. Очередное «открытие» того дня. Взмах...

И вот уже «скрипки пробуют голос несмело»...

Он стоял как все, на земле, а находился вне всяких сфер...

То излучая энергию музыкального мышления, а то, внезапно «сломавшись» на кантилене, сгибался, словно от удара в живот...

«Публика должна раствориться в музыке» - говорит он оркестрантам. И поет, проникновенно щемяще, в унисон скрипкам, призванным обнажить боль души Шостаковича в одном из лиричнейших эпизодов Пятой симфонии. Он вытягивал длиннейшие нити из скрипачей, а я воочию «услышала» вагнеровское: «Жизнь звука должна быть исчерпана до последней капли крови».

Боль... Лютая боль абсолютного, космического одиночества, мгновенно отражается на лице легендарного маэстро.

И вновь остановка. Обращаясь к «скрипкам»:

«Я мечтаю сделать с вами тремоло, как море – оно рябит, волнуясь и неся тревогу... Автоматная очередь мне здесь не нужна. И еще – крещендо нужно будет делать в разное время, поочередно – вот когда будет настоящая вибрация!»

Я с трудом разбираю его слова, хотя и сижу в первом ряду. Как они его понимают?

«И вот на этом фоне, - продолжает Ростропович голосом сказочника, загадочно поглядывая в сторону, кажется, валторны, - будто русалка завлекает...».

Интересно было бы поприсутствовать на его репетициях с симфоническими оркестрами где-нибудь в Англии или Германии. Русалка, море, автомат... Не думаю, чтобы он там обходился теми же ассоциациями, с его-то буйной фантазией.

Тонкие, длинные и одновременно сильные пальцы Ростроповича, навязывающие свою волю оркестру. В финале симфонии они, эти руки, казалось, обоймут весь мир...

Взмах хрупких пальцев и вдруг...

«Пианиссимо – это магический нюанс, концентрирующий публику больше, чем фортиссимо. На него мало кто способен. Шостакович говорил мне: «Когда я хочу оскорбить музыканта, говорю ему: вы не музыкант, нет, вы – меццо-фортист!».

Ну-ка...

Ростропович был прав.

Вот он, оголенный нерв эпохи! Пробирающая – до мурашек – оторопь!!! Звук... чуть сдавленный, как будто наступили на горло...

Музыка, вобравшая в себя весь диссонанс эпохи, ее зловещий скрежет, мучительную недосказанность... Вот он, вопрос, что, появившись из-за угла, крадучись подступает к тебе, изводя назойливостью... И безответностью.

Стоны, стенания... И только один человек, казалось, знал, чем все кончится. В этом убеждали его бескомпромиссно поджатые губы и взгляд-безнадежность. Этот противоречивый портретный нюанс являл саму точку над «і». Ростропович.

Да, он знал, как мало кто, и бури судьбы, и ее натиск. Когда покидал родину в страшные годы безвременья... Его изгнали и он ушел. В объятья мира.

Симфонический оркестр – одно из бесспорных достижений человеческой духовности. Как колесо и электричество. Несомненная удача множества попыток хоть как-то организовать этот мир. С его появлением хаос мира будто приобрел системную упорядоченность, капитально порешив с паникой и сумятицей. Если же говорить о дирижере, то именно он стал поводырем, инструментом взаимодействия с миром, посредством которого вселенная обрела точку опоры. А оркестр – он всего

лишь проводник его, маэстро, мировосприятия. И здесь уже все зависит от концепции, масштаба ее громады и способности к аргументации.

Он из исполнителей – властителей дум, реформаторов, крупных музыкантов-деятелей-универсалов, несущий собой новое понимание звуковой красоты, свою шкалу исполнительских средств и принципиально новый подход к наивысшей точке приложения сил – интеллектуальных и эмоциональных – интерпретации.

Впервые подумалось о том, что дирижерская стезя не из завидных. Ну как можно парить душой и при этом форму придавать руками...

Момент телепатии – он все же здесь присутствует. Ведь именно на этот «особый талант» намекал еще Берлиоз. Недаром ведь дирижирование называют «самым телепатическим видом» исполнительства, который требует целой системы условных знаков – ритмических движений, сигналов, жестов, поз, мимики, внушения.

Последнее уж точно имело место.

Работа кропотливая, навыхлест – над каждым, нет, не тактом, и даже не полутактом, – над каждым звуком, – его насыщенностью, выразительностью, интонационным норовом. Его «stop»ам, казалось, не будет конца. Помню, он все бился над каким-то злополучным соль-диез в дальнем левом углу оркестра – казалось, ничего в мире не было важнее этого! И лишь добившись-таки нужного ему качества, перевернул очередную страницу партитуры...

«Шостакович говорил мне»...

Да, этот урок, они, музыканты, не забудут. Как, впрочем, и я.

«Ти-та-там» – поет Ростропович своим удивительно родным, бакинским голосом. Кажется, он остался доволен.

Оглушительная кода, в которой вновь захлебнулся голос маэстро. Теперь его волю способна передать лишь палочка, подрагивающая в руке.

Разлаженность – вот, наверное, то слово, которое вертелось у меня на языке с самых первых тактов звучания этой гениальной музыки. Подобного внутреннего раздора мир еще не знал. Ледяная тема у трубы возвестила о начале Конца. И вот он – приговор! Реквием. Опустошение... Осколочность – тебя, мира, того, что будет после тебя. Как если б остался один, уцелев после атомного взрыва... Зябко озираясь и холодея от мысли об одиночестве.

А может, это блуждающий, забредший дух, чего-то забывший на этом свете...

Он встал. Во весь рост. Такое играть сидя – нельзя!

У музыкантов свои предписания. Свой кодекс чести. Своя субординация.

И свои молитвы.

Он стоял, словно распятый на музыке, принеся себя ей на заклатие. С бессильно повисшими руками. Это было какое-то священнодействие, едва ли внятное человеку с улицы. Мне же оставалось – в который уже раз – поблагодарить своих родителей за то, что дали мне высшее музыкальное образование и пожалеть о том, что не сижу вон там, в оркестре, жадно ловя каждый его вздох...

А он... Он пел, мычал, рычал, заходился в рыданиях, корчился от боли...

Появление гения не обусловлено ни условиями, ни временем, ни средой. Это дело других структур, других сфер – просто Божий луч падает на какую-то душу...

«Вернемся к середине» – донеслось до меня. Репетиция продолжалась. «Два такта до цифры 95 – взяли от ре-бемоля. Я не слышу третьей группы скрипачей нет, что ли, их на репетиции?»

Согласна. Они явно недозвучивали.

И - удовлетворенно: «О! Вот теперь все прекрасно!»

Сколько же десятков лет она длится, эта его шлифовка мира, стремление добиться предельно оптимальной звуковой чистоты тона Вселенной!

Репетиция длиною в жизнь...

И все это - в пересыпе шутками-прибаутками. В его, Ростроповича, духе.

Все, что я знала о гениальности, обрело убедительную зримость в образе этого стоящего ко мне спиной человека

Гений – это тот, кто поражает терпкостью и «неправильностью» мысли.

Первичные признаки гения – упрямство.

Гений – это человек, который создает нечто, что является предельностью всякого своеобразия.

Видение без опосредования, способность не бояться того, что ему открывается за декорацией.

Невероятная оригинальность мышления, взявшаяся из ниоткуда - ну нет таких обучающих университетов!

Мы все к чему-то стремимся, на что-то или кого-то ставим в этой жизни... Карьера стала-таки современной религией. Перерожденцы – он к ним не имеет никакого отношения. И при этом – сногшибательная карьера – достань, попробуй! Просто задействовал совсем иные механизмы...

А может, может и впрямь сущность человека чаще всего проявляется под бременем обстоятельств. И, находясь на совершенно обреченной позиции, мобилизуешься как мало кто...

«Тот не человек, кто не боролся с жизнью и не оставлял в ее логове ключья своей шерсти» - так и не вспомнила автора этого изречения. И при этом ну не было в нем ни затравленности, ни вымученности.

Я люблю приходить в музей Ростроповичей, что на бывшей Колодезной – здесь витает особенная - зримая память. Так и «вижу» мальчика с пытливыми глазами, « слышу » не очень складные виолончельные звуки под неуверенной ручкой...

«В руках Ростроповича музыка становится моральной силой, а каждый концерт – трансцендентным событием» - так писала о нем «Чикаго Трибюн».

И, несмотря на успешность, никакого пафоса в отношении себя.

Вот он, довольный отысканным звуком, посылает воздушный поцелуй кому-то из оркестрантов – мне из зала не было видать того счастливчика.

Ростропович тепло распрощался с музыкантами, пожелал им успеха на концерте и, лишив их себя, направился ко мне...

Весь в легендах и слухах...

Мстислав Ростропович:

«Ну какой я катаклизм, я просто – человек»

Мне даже не верится, что вижу вас...

Знаете, я тоже ужасно рад! Надо же, как повезло, - вы ведь, говорят, и журналист, и музыкант. Не часто такое бывает. Уж наговоримся...

Вот спасибо – изо всех сил буду стараться оправдать ваши ожидания! Обещаю! Мстислав Леопольдович, начнем с нынешнего фестиваля. Ваше экспертное мнение - удовлетворены ли вы его ходом?

Скажу так. До приезда в Баку я продирижировал двумя концертами из произведений Шостаковича в Лондоне, и потом с Лондонским оркестром мы съездили в итальянскую Болонью. Это были концерты Шостаковича, которые я первыми дал в этом году. И вот первый фестиваль, который я дирижирую – серьезный, большой, обстоятельный – он проходит в моем любимом городе Баку. Не без удовольствия скажу, что это не только мой любимый город, Баку обожал Дмитрий Дмитриевич, безумно любил и гордился своими азербайджанскими учениками. Я об этом хорошо знаю, мы с ним даже встречались здесь, поэтому выбор места проведения фестиваля более чем обоснован. Понимаете, этот фестиваль сформирован на программах, которые Шостакович сам написал своей рукой – вы видели эту программку? Это он как завещание мне сделал. Я оттуда вытащил несколько программ и в точности им следую. Это первая дань Шостаковичу в столь крупном масштабе.

Страницы вашей жизни – это своего рода перепись выдающихся людей прошлого и настоящего веков. Если же говорить об азербайджанской ее составляющей, то это целая россыпь имен – от Узеирбека до Сабины Ракчеевой, которую вы порекомендовали послать на учебу в Джульярд-скул...

Я с удовольствием вспоминаю эту вереницу личностей. Мне было восемь-девять лет, когда отец познакомил меня с Узеиром Гаджибековым. Помню номер, куда вошел – это была гостиница «Москва». Он приехал на первую декаду азербайджанского искусства в Москве. Отец так и сказал мне: я хочу тебя познакомить с замечательным моим другом. Мы пойдем сегодня к нему. И мы пошли к нему в гостиницу – она была, в общем-то, так себе, очень низкие потолки, как я сейчас понимаю, а тогда – самая знаменитая гостиница! Узеирбек сидел с орденом Ленина на пиджаке – это был первый в моей жизни орден Ленина, увиденный так близко.

А о чем говорили – вы не помните?

Нет, что вы! Я так был прикован к ордену!

Музыка и политика. Насколько первая способна влиять на ситуацию в мире, взаимоотношения народов? Зубин Мета как-то организовал не совсем обычный концерт, в котором в одном отделении играл оркестр израильской филармонии, а во втором – арабский оркестр. При этом в зале сидели только дети – еврейские и арабские. При всей наивности этого подхода...

Знаете, я не имею абсолютно твердого ответа на этот вопрос, не имею. Я колеблюсь - о конкретном позитиве здесь говорить вряд ли приходится. Это скорее мечта художника, мечта видеть мир в гармонии и согласии. Политики же придерживаются зачастую иных взглядов. И потом - музыка влияет положительно на человека, если он способен ее воспринять. К сожалению, часто бывает так, что политические деятели не обладают большой общей культурой, это я встречал много

раз. И в Советском Союзе встречал, например, такой человек, как Брежнев – ему музыка была нипочем.

Он любил цирк и спорт.

Точно, а к искусству был по большому счету равнодушен. Но бывают и исключения – мой большой друг, отец нынешнего президента Азербайджана Гейдар Алиев – вот кто знал цену искусству, разбирался во всех его сферах! Он по-настоящему любил музыку – и в этом смысле вам здорово повезло, я считаю. Это был человек масштабных знаний и при этом политик мирового уровня. Сегодня я с большой теплотой вспоминаю наши с ним встречи. Знаете, он действительно вернул мне родину. Отвечая на ваш вопрос относительно влияния музыки... Я думаю, политика сейчас – она независима ни от чего. На нее очень трудно влиять, потому что именно политические деятели договариваются о том, как строить взаимоотношения – будет ли это скандал, конфликт с кем-то или это будет дружба. Это вопрос договоренностей, где нет места какому-то влиянию. И в эти сферы музыке не просочиться.

Грустно все это.

Да, но что поделаешь. Другое дело, что надо бы музыкой обогащать духовно людей, которые к этому стремятся. К настоящей музыке, возьмите хоть мусульман, хоть католиков, хоть индусов, если зазвучит месса Баха, равнодушных к ней не окажется. А политики... В любом случае я могу сказать, что даже если какой-то крупный политический деятель и любит музыку, у него не бывает времени пойти на концерт, отдаться этим переживаниям и потом пересмотреть что-то в себе. Откуда у него столько свободного времени? Я реально смотрю на вещи, поэтому в этом смысле настроен пессимистически

Не помню, где прочла о том, что в вашем паспорте в графе «национальность» значится прочерк. Вы не хотите никому и ничему принадлежать – значит ли это, что вы - пришелец...

Позвольте, где вы это вычитали? Про меня много чего пишут – не надо всему верить. Я почему не принял обратно советского гражданства? Когда меня «возвращали», это было еще при Горбачеве, СССР еще целый стоял. Так вот, когда мне его предложили, этот паспорт, я его не взял, потому что слишком много натерпелся. И с тех пор вот живу, и живу с удовольствием. Поделюсь с вами одной новостью, которая меня страшно порадовала: мне вчера президент Азербайджана Ильхам Алиев вручил азербайджанский паспорт.

Я вас поздравляю, Мстислав Леопольдович. И нас всех тоже. Это действительно здорово!

(С восторгом). Я очень, очень счастлив! Я безумно рад своему возвращению в Азербайджан, какое счастье, что этому посодействовал незабвенный Гейдар Алиев! Какое счастье, что состоялась тогда наша встреча и я, можно сказать, обрел – во второй раз – Родину! Я вам скажу откровенно, был у меня период, когда я не чувствовал здесь у вас себя хорошо, был такой период. Все изменилось тогда, когда Гейдар Алиев занял высший пост государства. Никогда не забыть мне наших с ним встреч, разговоров. Он говорил мне и Гале некоторые, я бы сказал, интимные детали тогдашних политических игр, иногда проговаривался о том, как к нам относились

власти – он же был во властях, когда нас выгнали в 74 году. Поэтому он хорошо знал, что там происходило. А происходило много чего интересного!

Расскажите немного об этом.

Ой, это долго. Ну ладно, приведу один лишь эпизод той бесконечной череды мытарств. Один лишь случай. Я хотел записать (и записал) «Пиковую даму» в Париже. Собрал замечательный состав – изумительные вокалисты, конечно, Вишневецкая была, потрясающий «Оркестр де Пари». Я заключил контакт на запись с немецкой «Дойче граммофон» – одной из лучших огромных записывающих фирм, имеющей везде филиалы – в Париже, Лондоне, Нью-Йорке... Так вот оставалось лишь выбрать хор, а мне хотелось, чтоб хор был более или менее со славянской основой, и я остановился на болгарском – знал, что здорово поют. Контракт был заключен, и вдруг за три дня начинается такая паника в Париже! Мне звонят отовсюду, из разных городов представители «Дойче граммофона»: вы знаете, болгарский хор не приезжает – и это за три дня до записи! Это был срыв – я и сейчас без ужаса не могу вспомнить то мое состояние. Запись отменить нельзя – это и оркестр, и аренда зала, и аппаратура и еще много-много чего. Нужно было искать какой-то выход, мне сказали, что есть какой-то русский хор, который поет в церкви. Я его прослушал, конечно, это было совсем не то, что надо бы было, и придумал так: возьму из хора несколько человек, а аппаратура акустически сделает так, чтоб было впечатление настоящего хора. Взяли еще какой-то ансамбль, чтоб выйти из положения, ну, в общем, записали.

Потом уже, через много лет после этой записи, когда я приехал в Россию, то обнаружил опубликованные некоторые документы ЦК партии, среди которых один – прелюбопытнейший: письмо Андропова, хозяина КГБ, в Политбюро, в котором было сказано, что «по нашим каналам нам стало известно, что Ростропович собирается в Париже записать оперу Чайковского «Пиковая дама» и для этой цели пригласил хор из Болгарии. По нашим каналам мы могли бы попросить болгар, чтобы они отказались от этой записи. Я спрашиваю мнение Политбюро на этот счет». И вот на это его письмо пришел ответ за подписью Брежнева: «Согласен». И за сим – подписи всех членов Политбюро.

Все остальные вопросы, кроме вашей «Пиковой дамы», они уже в стране «решили»...

И это тогда, когда нечего было жрать в Советском Союзе и люди нуждались в элементарном! Главное на тот момент для страны было – будет петь в опере у Ростроповича болгарский хор или не будет! И Андропов в это жуткое время спрашивает у «верха», нельзя ли подставить ножку Ростроповичу, этому изгою... А сколько их было, этих срывов или их попыток! Вот почему я не взял паспорт обратно – теперь вы меня понимаете?

Понимаю.

Но вам никогда не понять, как я обожаю Россию, обожаю свою страну! Потому что те, кто меня учил здесь – таких людей я больше не нашел за всю свою жизнь! Это был Шостакович, это был Прокофьев, медики знаменитые, ученые, такие как Капица... Это был золотой век, в искусстве, науке... И поэтому, когда нас прогнали, как собак, отсюда...

Не будем о былом – вижу, не зажила еще рана. Мстислав муаллим, - позвольте мне это обращение, ваше имя стало синонимом пунктуальности и умения что ли планировать жизнь. Мне не раз доводилось слышать: «А что тебе - Ростропович, знать, что буду делать завтра?» Это и впрямь не просто: жить в таком ритме, точно знать, что завтра – Рим, потом Мадрид, потом Токио... А как уживаются в одном человеке свобода и необходимость, вольный режим художника и самодисциплина, ставшая притчей во языцех?

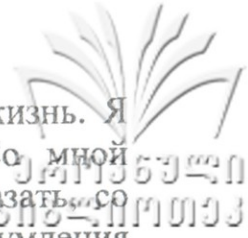
Солнышко мое, это связано с моей профессией. Я получаю такое удовольствие от того, что я в музыке нахожусь, что не хочу выходить из нее, репетировать и днем и ночью...

Но ведь музыканты любят поспать...

Наверное, музыка доставляет мне большее удовольствие, чем тем, о которых вы говорите. И потом, музыка для меня это не только непосредственный процесс работы. Это и встречи с гениальными людьми, дружба с ними. Если бы я не был музыкантом, я бы не встретился ни с Пикассо, ни с Шагалом, ни с Сальвадором Дали, ни с великим русским авиатором Игорем Сикорским. Хочу вам рассказать об этой встрече. А было дело так. Мне в Америке дали первый титул Доктора Хонориз Кауза - почетный доктор Академии, (у меня их сегодня 52, этих титулов). Так вот первую академию мне присудили в Америке, в университете Хартворд (не надо путать с Гарвардом). Это примерно в трех часах езды на машине от Нью-Йорка. И когда я там получил доктора, ко мне подошел один русский и сказал, что вот вы поедете сейчас домой в Нью-Йорк, и что его 94-летний отец мечтал бы, если б вы смогли к нему заехать по дороге - он живет между Хартвордом и Нью-Йорком. Я сказал – конечно, заеду. И вот меня встречает хозяин дома – с бородой, какую-то даже форму одел парадную. Им оказался Игорь Сикорский, который мне рассказал о своей жизни. О том, как построил первый самолет России и как в 1914 году поднимал его воздух на Ходынском поле. Самолет этот он назвал «Илья Муромец». У него дома я увидел огромное количество икон. Я спросил у него – Игорь, а вы верующий? О, еще как глубоко! – ответил он.

Я думала, что Сикорский изобрел вертолет...

Это официальная версия – у него действительно была фабрика вертолетов. Но он же изобрел и первый русский самолет. Так вот он поведал мне тогда следующее: знаешь, сказал он, когда я построил первый самолет в России и должен был его поднять, в тот день на Ходынском поле меня уже ждали несколько тысяч человек. И вот когда я шел к этому самолету, у меня неожиданно появилось видение: стоит дерево, а вокруг него падает, кружась, осенний лист. Представляете? Я, говорит, иду, - видение не пропадает. Я уже подошел к самолету, а лист все кружится, падая... Он настолько был поражен «увиденным», что не полетел. Это был скандал! Он вернулся домой, переделал хвостовое оперение своего самолета и через некоторое время полетел и благополучно приземлился. Но спустя время, когда он построил фабрику вертолетов, собрав самых талантливых авиаторов и конструкторов, он им дал чертеж своего первого самолета и попросил проанализировать модель – можно на этом самолете подняться в воздух или нет. Они, изучив машину, сказали: подняться можно, но приземлиться - никогда. «После этого, сказал он мне, - я верю в Господа Бога»!

А вам сигналы такого рода поступали?

Поступали, можно сказать, эти знамения сопутствовали мне всю жизнь. Я всегда был верующим, говорят, к вере приходишь хлебнув горя... Со мной случилось совсем наоборот – я с самой юности живу с Богом, можно сказать со счастливых времен. Мы, пережившие трагедию коммунизма, трагедию глумления над религией и Богом...

Помните у Достоевского: «Русский человек без веры в Бога становится сволочью»?

И век ушедший в полной мере это подтвердил.

Вы встречались... Вернее, с кем вы только не встречались – Тосканини и Стерн, Фишер Дискау и Горовиц... Многие из них обладали скверным характером, и вот уже принято считать, чем маэстро легендарней, тем он, скажем так, эксцентричней (читай – вздорный) Что же вы – исключение?

Виной тому моя демократичность, что ли. Я очень ценю искренность, естественные человеческие отношения, а прибегать к эксцентрике – не вижу в ней смысла. Не думаю, что притягательность есть синоним чудаковатости.

«Ищите причину гениальности в несчастливом детстве» - насколько это утверждение Чаплина соотносимо с вами?

Он прав лишь отчасти – я вообще против такого рода обобщений, против аксиом. Все на свете имеет исключения. У меня, например, я считаю, было счастливое детство. Позволю себе поправить моего друга Чарли...

Что же, и Чаплин – друг?

Друг. Он на своей биографии мне написал после посещения моего концерта: «Ростроповичу в минуты, самые счастливые в жизни, когда ты ничего не можешь придумать лучше того, чтобы сказать СПАСИБО. Чарли Чаплин».

Вас называют гражданином мира, властителем дум, Послом доброй воли. А чему и кому вы сегодня можете позавидовать?

О зависти я никогда не думал, мне на нее наплевать, честно говоря, не до нее было. А хотелось бы мне только одного – чтоб я никогда не видел несчастных людей, чтобы все были счастливы. Я всегда говорю: «Счастье – это когда Бог дает возможность служить людям и делать им добро».

Вы подтверждаете сказанное на деле. Ростропович-миротворец. Все мы помним, как вы плакали во время посещения кладбища жертв 20 января, глядя на чудовищные по своей жестокости ходжалинские кадры. Вы ездили на встречу с детьми Беслана, навещали наши палаточные городки беженцев. А что тянет благополучного и обласканного миром маэстро к жизненной драме в ее наиболее пронзительных проявлениях?

Очень хочется помочь страждущим, тем, с кем судьба обошлась столь сурово. Особенно детям. Я сейчас значительно расширил свою благотворительную деятельность. С радостью хочу рассказать вам о том, что недавно познакомился с одним своим большим поклонником, который оказался... изобретателем вакцины против краснухи. Живет он в Филадельфии. А вакцина эта в России вообще не выпускается. И когда мой директор Фонда в Вашингтоне позвонил ему, чтобы договориться о встрече, тот мгновенно отозвался. Пришел в кабинет, я, говорит, ни одного его концерта в Филадельфии не пропустил! И буду очень счастлив, если он

ко мне приедет. Я приехал. Не буду говорить, как он отозвался по поводу моей исполнительской деятельности – объяснялся в любви так, как объясняются. Я попросил его доставить эту вакцину в России по сходной цене, он, оборвав меня, сказал: «Я все для тебя сделаю. Знаешь, я больше всего люблю слушать, как ты играешь Баха». На что я ответил: вот если ты дашь вакцину для детей России, я обещаю прийти к тебе домой и сыграть Баха в твоей спальне и уборной. Так вот пообещал – ну, конечно, мы перед этим выпили... (смеется)

Вы сдержали свое обещание?

Сдержал. Он тотчас подписал письмо. Оба были счастливы.

Как выстроить свою жизнь, чтобы выйти из нее с наименьшими потерями, минимальным числом ран? Вы не можете не знать об этом.

Я знаю – как, буду говорить простые вещи. Не надо считать раны – вот в чем дело. И еще одному хочу вас научить – спасает от всего: умеете прощать. Вот у меня нет ни одного врага – я всех простил!

А что нужно сделать, чтобы тебя полюбил мир? Весь – от простых смертных до королей и президентов? Причем не только полюбил... Я слышала, когда вас представили Хуану Карлосу Бурбону в Большом театре, и вы обратились к нему «Ваше величество», тот воскликнул: "Ты что, с ума сошел, называй меня просто Хуаном». Как вам удается стать родным – не высокая ведь штриховая техника смычка в этом повинна!

Милая моя, они любят потому, что их всех люблю я. Они просто отвечают взаимностью – вот и все!

А бесцеремонный вопрос вам можно задать?

Да сколько угодно!

Артисты, как правило, люди любвеобильные и полигамные. Вы и в этом являете исключение, ваше имя сочетается с единственной женщиной – Галиной Вишневской. Что это – удачная мужская конспирация или вы и вправду убеждены, что муза жизни бывает одна? Отвечать вовсе не обязательно...

Почему же, отвечу. Дело в том, что вся наша жизнь зависит от того, кого вы в жизни встретите. Это самое главное, поверьте. Наука уже доказала, что влюбленность, любовь – все это наши фантазии. На самом деле мы ищем женщину, генетически способную в нашем соединении дать нам лучшее потомство – вот как!

Только не надо говорить, что именно это вами руководило, когда вы впервые увидели свою будущую супругу. Не поверю.

Конечно, я не думал, что вот она – моя пара для дальнейшего воспроизведения. Я думал совсем о другом и был абсолютно безграмотен в этом. Но именно эта установка сработала во мне, как оказалось. Мы не знаем обо всем этом и, выбирая по нашему вкусу и представлениям, тем не менее руководствуемся именно этим правилом.

Женщины, как известно, способны ревновать к инструменту и дилемма: я или она! (скрипка, виолончель) стоит порой нешуточно. Случались даже акты вандализма – как не вспомнить Паганини с многочисленными покушениями на его инструмент. Были ли у вас в жизни проблемы такого рода?

Знаете, я не столкнулся с подобным, считайте, что мне повезло. Возможно, потому что Вишневская была привязана ко мне «из музыки», - я ей 35 лет и я сопровождал ее на рояле. На всех ее концертах. Поэтому подобные глупости ей в голову не приходили. А я и в самом деле неплохой пианист, консерваторию в свое время кончал Вторым концертом Рахманинова для фортепиано с оркестром.

Это просто грандиозно! Струнников обычно считают непригодными к карьере пианиста. Мстислав Леопольдович, в каком-то иностранном журнале я прочла о том, что «Азербайджан - это родина Низами, Ростроповича и Ф.Ализаде». Вас устраивают «соседи» по этому списку?

Еще бы! О Низами не мне судить, а вот Франгиз я очень люблю! Как раз в декабре состоялся Восьмой международный конкурс виолончелистов моего имени в Париже, и она по моей просьбе написала замечательное произведение. Скажу, что я для этого своего конкурса, начиная с первого, набирал самых великих композиторов современности, так что она попала в эту великолепную плеяду. Плеяду, в которой ей не стыдно находиться. Это те, кто писал для моих конкурсов предыдущих. Я говорил и буду говорить: Франгиз Ализаде – исключительно талантливый композитор, которому сегодня удастся абсолютно все, и в смысле жанра, и в смысле охвата!

«Катаклизм в искусстве», «космический циклон», «человек с бешеным мотором внутри» - так отзывается о вас мировая пресса. Эпитеты эти соответствуют вашему ощущению себя?

Абсолютно нет. Да ну их, эти эпитеты! Ну какой я катаклизм, я просто – человек. Но, скажу вам на ушко, я надеюсь, что я все-таки хороший человек. И нет в мире никого, кого бы я обидел.

«Полководец оркестровых сил» - так называют дирижера. Понятно, что стезя эта предполагает помимо всего прочего и наличие недюжинных лидерских способностей. А вы смогли бы возглавить страну, и если да, то с чего бы начали?

Нет, я бы не взялся, потому что я слишком многих люблю. У человека, возглавляющего страну, должна быть ясная концепция: вот с эти мы дружим (я имею в виду страну), а с этим – нет. Причем предпочтения и пристрастия эти меняются очень быстро и нужно уметь во всем этом ловко ориентироваться. Я безумно рад встрече Путина с Ильхамом Алиевым – счастливее меня, наверное, человека не было в эти дни, Дни России в Азербайджане. Россия – страна, где я получил образование, страна, с которой у меня так много связано, сегодня «гостит» у меня на родине в Баку! Я в таком находился восторге, когда услышал великолепную речь Ильхама Алиева на встрече – это для меня было большим праздником! Возвращаясь к вопросу, я бы не сумел так, потому что я не умею кому-то отказать, у меня нет твердых политических взглядов. Другое дело, что некоторые политики могут своей деятельностью вызвать во мне несколько отрицательное отношение.

Я вас не сильно утомила?

Ну что вы - продолжаем.

Замечено: через каждые 20 лет, со сменой поколений, существенно меняется и исполнительский стиль. Происходит, как говорят социологи, эмоционально-психологическая «переподготовка» человечества, и обновлен-

ный внутренний мир людей, живущих в обновленном мире, начинает диктовать новые вкусы и взгляды в искусстве. И вчерашние кумиры перестают быть таковыми. Ростропович – живое тому опровержение. Вы непостижимым образом «актуальны» во все времена и на всех континентах. Причина?

(Улыбается.) Об этом я хочу вас спросить. Честное слово, я не знаю ответа на этот вопрос. Вот почему вы такая красивая?

Говорят, вы живете - дышите, ходите, играете за двоих – за себя и рано ушедшего из жизни отца. Понимаю, что это всего лишь очередная попытка постичь секрет вашей фантастической активности и работоспособности. Вопрос такой. Леопольд и Вольфганг Моцарты, Леопольд и Мстислав Ростроповичи – выходит, Леопольды умеют одаривать человечество гениями?

(Смеется.) Клянусь вам, ни разу не задумывался об этом! Вы уж очень далеко зашли, моя милочка, и просто потеряли чувство притяжения к земле...

Не исключено – вот говорю сейчас с вами и все дрожит внутри... Это не просто – с вами общаться так близко.

В любом случае приятная аналогия – спасибо за нее. Теперь я действительно вижу, что меня здесь любят.

Как вы думаете, как это получается, что Баку поставлял и продолжает поставлять миру гениев? Ландау, Давидович, Дударова, тот же Гарри Каспаров, уже не говоря о герое моего сегодняшнего интервью...

Думаю, здесь можно говорить об особенной ауре. Я обожаю Баку, это удивительный город с его необычайно творческой атмосферой, город, на редкость богатый музыкальными традициями. И мне очень понятно желание общенационального лидера Азербайджана Гейдара Алиева сделать Баку «музыкальной Меккой мира». Мечта эта имеет под собой все основания.

Говорят, старость – это замыливание восприятия и не умение отозваться на свежий анекдот...

(Перебивая). Что значит - «не умею отозваться»? Вы расскажите – увидите! Да я сам их изобретаю, эти анекдоты! А старость, это когда перестаешь не только смеяться, но и плакать. А у меня часто льются слезы на концертах...

И последнее. Что вы чувствуете при виде протянутого микрофона или диктофона, кроме раздражения, разумеется...

Нет никакого раздражения, зря вы так. Я всегда говорю о том, что думаю – почему я должен этого стесняться. Люблю людей, люблю общаться, что уж говорить о земляках! Ужасно был рад этой встрече – неужели вы этого не почувствовали?

Эпилог

...А потом было интервью, опубликованное в газете в тот же день - получасовая беседа с Ростроповичем вылилась в симпатично поданную публикацию.

А потом – потом был один из самых счастливых дней в моей жизни. Когда я, размахивая огромной – в страницу - статьей, ворвалась в кабинет директора филармонии к нему, Маэстро. До начала его выхода на сцену оставалось минут 7.

Знала, что нарушаю, знала, что ну нельзя беспокоить перед самым концертом: это момент наивысшей концентрации и нарушить сейчас его покой – почти грех. Ставшие круглыми глаза секретарши - «вы ведь не сделаете этого!!» Каюсь...

Он сидел за столом в дальнем конце мягко освещенного зала, что-то черкая в лежащей перед ним партитуре. Непривычно белое одеяние, восковое лицо, кроткий, всех простивший на своем веку взгляд... Свечение... Господи, кого он мне напоминал? Сходство было таким, что я отпрянула, не решаясь переступить порог кабинета. Позже поняла, что не ошиблась - Папу Римского Иоанна Павла II.

Он увидел меня.

Папы Римского больше не было.

А была радость по-мальчишески - за обоих. И, казалось, мне был он рад больше, чем той статье...

Через 10 минут он вышел – весь парадный – на сцену. Предстоял шторм Девятой симфонии Шостаковича.

«Художнику также необходимо поощрение, как канифоль смычку». Может они и правы, немцы, изобретшие этот афоризм.

Хотя слово «поощрение» в данном случае... Смешно. И обидно.

А ведь так хотелось стать хоть запятушкой в его биографии...

Natavan Mustafaeva

Elegy or rehearsal lasting the whole life

Summary

The presented material was prepared in the lifetime of the great Mstislav Rostropovich, when he visited Baku on account of celebrations in memory of his friend and teacher D.Shostakovich.

The author of the article managed then to arrange an appointment with then alive legend of his genre and this work is the result of that meeting. Devotion of this kind from the motherland was first and as it later turned out –it was the last one.

ნათავან მუსტაფაევა

ელეგია ანუ რეპეტიცია მთელი ცხოვრების მანძილზე

რეზიუმე

მკითხველს ვთავაზობთ მასალას, რომელიც გენიალური მუსიკოსის მსტისლავ როსტროპოვიჩის სიცოცხლეშივე შეიქმნა, როდესაც იგი ბაქოში იმყოფებოდა თავისი მეგობრისა და მასწავლებლის დ. შოსტაკოვიჩის ხსოვნისადმი მიძღვნილ ღონისძიებაში მონაწილეობის მისაღებად. სტატიის ავტორმა, ცნობილმა აზერბაიჯანელმა ჟურნალისტმა ნათავან მუსტაფაევამ მოახერხა შეხვედრა მაშინ უკვე ლეგენდადქცეულ შემსრულებელთან, რის შედეგადაც დაიბადა ეს სულში ჩამწვდომი სტრიქონები. ეს მიძღვნა პირველი და უკანასკნელი იყო, რომელიც როსტროპოვიჩს სამშობლოდან ერგო.

ჩვენი ენა — ჩვენი საუნჯე

სამ ღვთაებრივ საუნჯეთაგან პირველი — ქართული ენა დღემდე გვაოცებს თავისი ძრავალფეროვნებითა და შესაძლებლობებით. საბედნიეროდ, ჩვენამდე მოღწეული წერილობითი ძეგლები საშუალებას გვაძლევს ვიმსჯელოთ ქართული ენის სიძველეზე, კეთილხმოვანებაზე და მისიაზე. “და ყოველი საიდუმლო ამას ენასა შინა დამარხულ არს”, — ამბობს მემატიაზე და ეს შემთხვევითი როდია. არაერთმა მკვლევარმა სცადა განეხვანა კარიბჭე საიდუმლო კოდით დამიფრული ენისა, არაერთი მეცნიერი გაიტაცა ქართულმა ანბანმა საუკუნეთა სიღრმეში, მათ შორისაა საქვეყნოდ ცნობილი დამწერლობათმცოდნე, პროფესორი რამაზ პატარიძე, რომელიც დღესაც დიდი რუდუნებით მუშაობს ზემოაღნიშნულ საკითხებზე. ბატონ რამაზს ვთხოვეთ გაეზიარებინა თავისი მოსაზრებები ქართული ენის წარსულისა და მისი დღევანდელი მდგომარეობის შესახებ.

— ბატონო რამაზ, ქართველები ხშირად ვამაყობთ მშობლიური ენის სიძველით. რა დროიდან მოგვეპოვება მწიგნობრული ქართულის დოკუმენტური ნიმუშები?

— მინდა დავიწყო იმით, რომ მწიგნობრული ენა მკაცრი გრამატიკული კანონების საფუძველზეა შემუშავებული. მწიგნობრობა ნიშნავს მწიგნობრულ ენაზე წერა-კითხვას. დღეს მას სალიტერატურო ენას ვუწოდებთ, მაგრამ ტერმინი “მწიგნობრული” უფრო გამართლებულად მიმაჩნია. ძველი ქართული მწიგნობრული ენა მარგალიტივითაა ასხმული. რაც უფრო მივიწევთ საუკუნეთა სიღრმეში, მით უფრო სრულყოფილია იგი.

ქართული ენა რუსულის დამკვიდრების შედეგად აიძვრა. თუკი თანამედროვე ქართულს ერეკლე მეფის დროინდელ მწიგნობრულ ენას შევადარებთ, დავინახავთ, რომ ეს უკანასკნელი ბრწყინვალე, ე. წ. “საკანცელარიო” ქართული, სამეფო კარის მდივან-მწიგნობრული ენაა. იმდროინდელი ყველა ძველი შესანიშნავი მწიგნობრული ქართულითაა შესრულებული.

ქართველებს უძველესი საკანცელარიო დოკუმენტები IV საუკუნიდან გვაქვს შემორჩენილი. XI საუკუნიდან უკვე არსებობს დედანი, არსებობს დოკუმენტები მდივან-მწიგნობრული ენისა.

— თქვენ მიიჩნევთ, რომ ქართული დამწერლობის ფესვები ძველ საქართველოში, ფარნავაზამდელ ეპოქაში უნდა ვეძებოთ. რა გვაძლევს ამის საფუძველს?

— არც ერთ ერს არ მოეპოვება ისეთი სრულყოფილი ცნობები საკუთარი დამწერლობის შესახებ, როგორც ჩვენ. ქართულ მატიაზეში ყველაფერია თქმული ქართული ანბანის შექმნის, შემოღებისა და აღორძინების შესახებ. მემატიაზე ამბობს: “არა უწიგნონი იყვნენ ქართველნი უწინარესთა ჟამთაჲცა შინა ვიდრე ფარნავაზამდე, წერდნენ იგინი უხუცესთა წერილითა (ე. ი. “ქურუმთა წერილით”). იგინი იყვნენ კერპთა მღვდელნი და მემსხვერპლენი ერისანი ღმერთთა მიმართ და წერილნი მათნი არს ესე წერილი ხუცური ჩუენი და წერილნი ხუცურნი პირველსა ჟამსა ქმნილ არს წერილისაგან ებრაულისა და ქალდეურისა და მსგავსცა არიან წერილთა მათთა ჩუენი ხუცურნი”. აქ ხსენე-

ბული “პირველი ჟამი” ჩვ. წ. აღ.-მდე 444 წელს გულისხმობს, როცა საქართველოში დაიწყო მზის უძრავი წელიწადის კალენდარული ეპოქა. ეს სწორედ ქართულ კალენდარულ შემწვობით მოხდა.

ქართველებს 37 ასო-ნიშანი გვქონდა. სულხან-საბა წერს: ენა ქართული განვრცობილ და შესრულებულ და განრკვეული ფარნავაზის მიერო. ძველად “ენას” ხმარობდნენ “ანბანის” მნიშვნელობითაც, “შესრულებული” კი აქ შევსებულს ნიშნავს. ადრე ჩვენი ანბანი მთავრდებოდა “ჯანით”. ფარნავაზმა იგი შეავსო, დაუმატა მას “ხაე”. “განრკვეული” ნიშნავს, რომ გამოვლინდა ქართული ანბანის კალენდარული მნიშვნელობა. მზის წელიწადეულის პირველი წელი აითვლებოდა ანბანის 12 ასო-ნიშნით, მეორე – მომდევნო თორმეტი (13-24) ასო-ნიშნით, მესამე კი – დანარჩენი თორმეტით (25-36). “ანიო” აღინიშნებოდა პირველი წლის პირველი თვე. მეთორმეტე ასო-ნიშანი – “ლასი” თვეზის ნიშნისაა. “ლას” ძველ ქართულ წარმართულ ღვთაებათა კრებულში აღნიშნავდა თვეზის ღვთაების თვეს, “ვერძი” კი წელიწადის პირველი თვე იყო.

არც ერთ სხვა ერს, გარდა ქართველებისა, საკუთარი ანბანური დამწერლობა არ შეუქმნია. ძველი ბერძნები საკუთარ ანბანს “ფინიკიურს” უწოდებენ და ამბობენ, რომ ფინიკიურ დამწერლობას იყენებენ. “სემური” (სემიტური) დამწერლობა ებრაელებს საკუთარ დამწერლობად მიაჩნიათ. არსებობს ძველი ებრაული დამწერლობა, რომელიც არაფრით განსხვავდება ფინიკიურისაგან. ყველა დამწერლობა ფინიკიურისაგან მოდის. სწორედ მათგან გადაიღეს ანბანი ბერძნებმა, ბერძნებისაგან – ლათინებმა, ლათინთაგან – ევროპის ხალხებმა და ა. შ. დამოუკიდებლად ანბანი არც ერთ სხვა ერს არ შეუქმნია. რატომ? დამწერლობათა შორის ყველაზე რთული ანბანური დამწერლობაა. აქ ასო-ნიშანი ერთდროულად ბგერითი და რიცხობრივი გამოსახულებაა, რაც ურთულესი რამეა. ეს მხოლოდ ქართველმა ქურუმებმა მოახერხეს. ანბანური დამწერლობა თითქოს იმითაა მარტივი, რომ ცალკეული ასო-ნიშანი ცალკეულ ბგერას აღნიშნავს. უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ენის ბგერების გამომხატველი ასო-ნიშნები იმავდროულად რიცხვებსაც გამოსატყვენ. ქართველებმა გამოსახეს ბგერა “ა-ნი”. რაკი იგი “ა” ბგერით დაიწყო, მას “ა”-ს მნიშვნელობა მიენიჭა. მაგრამ რას ნისნავს “ან”? ძველ საქართველოში დამწერლობის შემოქმედ ღმერთად მთვარის ღმერთი მიაჩნდათ. ანბანი უნდა დაწყებულიყო მთვარის ღმერთის სახით **ა**. ქართულ ანბანში ამას აქვს როგორც საღვთო, ისე ასტრონომიული მნიშვნელობა. მცხრალი მთვარის გამოსახულებას ქალდეველები უწოდებდნენ “ანს” ანუ “მთვარის ღმერთს”. ამავე დროს, პირველი კალენდარული დღე იწყება შუაღამეს, როცა მთვარე კულმინაციაშია. შესაბამისად, ეს პირველი კალენდარული დღეა, რომელიც რიცხვ “1”-ით გამოისახებოდა. ზოგს აინტერესებს, თუ რატომ აქვს ქალდეური სახელი “ანს”. ქალდეველები გაქრნენ 538 წელს, როცა სპარსეთმა ბაბილონი დაიპყრო. ქალდეველებს ლურსმული დამწერლობა ჰქონდათ. მატიანე ამბობს, რომ ქართველმა ქურუმებმა შექმნეს ქართული ანბანი ებრაული და ქალდეური დამწერლობების საფუძველზე. ამის დასტური ჩვენი ხუცური ანბანია.

გაუმართლებელია 37-ნიშნიანი ქართული ანბანიდან ასო-ნიშნების ამოღება. ასე, მაგალითად, ძველ ქართულში გვქონდა “ხარი” (ჰ) “ვეფხისტყაოსანში” ვკითხულობთ: “ჩემმა ხელ-მქმნელმან დამმართოს ლაღმა და ლამაზმანები”. მე ვინც დამაწერინაო, ამბობს აქ რუსთაველი, სხვა შემთხვევაში კი “ხელი” “შეშლილის” აღმნიშვნელია. შოთა თითქოს არ ამბობს, თუ ვის გულისხმობს “ლაღსა და ლამაზში”, მაგრამ თუ გავითვა-

ლისწინებთ იმას, რომ რუსთაველი ხშირად ზმურ ხერხს მიმართავს, წავიკითხოთ „...მან დამ-მართა“/თა-მარ და-მან. აქ რუსთაველი დას უწოდებს თამარს. სიტყვებს “ლალმა და ლამაზმა”, თუკი მათ ზმურად წავიკითხავთ, მივიღებთ: “მალლა ზმა დამალა”. პოემაში ნესტან-დარეჯანიცა და თინათინიც მზეს განასახიერებენ. თინათინი ტახტზე მჯდომი მზეა, ნესტანი კი – ცის თაღზე მოარული (ამომავალი და ჩამავალი). მერე პლანეტების მთელი ტრიალი იწყება. რუსთაველმა, კაცობრიობის ისტორიაში პირველმა, წარმოადგინა პლანეტების პელიოცენტრული სისტემა. იგი უპირატესობას თინათინს, ტახტზე მჯდომარე მზეს ანიჭებს. როგორც მზე უნდა იყოს ცის თაღზე, ისე თამარ მეფე უნდა იჯდეს ტახტზე. მოკლედ, ეს მხატვრული, ფილოსოფიური, ასტრონომიული პოემაა. “ვეფხისტყაოსნის” გაგება ძალზე რთულია.

– *ქართული ანბანის წარმოშობაზე არაერთი მოსაზრება არსებობს. მას ხან შუმერს უკავშირებენ, ხან – ფინიკიას, ხან – აქადს. სხვადასხვა ვერსია გვაქვს ქართული ანბანის შექმნის თარიღის შესახებ. გამოიკვეთა თუ არა რომელიმე თეორია ქართული დამწერლობის შექმნისა? რას ამტკიცებენ მემატიანენი?*

– “მატიანე” ნიშნავს თვითმხილველთა მიერ აღწერილ ისტორიას. ყოველ მეფეს ჰყავდა თავისი მემატიანე. ჩემს მერე ასევე განაგრძნონ, – ამბობს “ქართლის ცხოვრებაში” ვახტანგ გორგასლის მემატიანე. რატომღაც ლეონტი მროველს მიაწერეს, რომ მან ერთადერთმა მოიტანა დღემდე ფარნავაზისდროინდელი და შემდგომი ისტორია საქართველოსი. ეს ყოველად წარმოუდგენელია. ერთ კაცს არ შეეძლო ამის გაკეთება. მემატიანე, რომელიც წერს ფარნავაზისდროინდელ ამბავს, მისი თანამედროვე მემატიანეა. ის, რომ ფარნავაზმა “განავრცო ენა ქართული”, ნიშნავს, რომ მან შემოიღო ერთიანი სახელმწიფო ქართული ენა. “ამან შეჰქმნა მწიგნობრობა ქართული”. “მწიგნობრობა” აქ გააიგივეს “ანბანთან”. როგორც ვიცით, არსებობდა “ხანმეტური” და “ჰაემეტური” მწიგნობრობა. “ჰაემეტური” იყო მესხური. ფარნავაზმა მწიგნობრობად აქცია “ხანმეტური” ანუ ქართლური ენა. ეს მოხდა ძვ. წ. აღ.-ის 284 წელს. მატიანეებსა და ძეგლებში სწორედ ეს ცნობები გვაქვს.

ნეკრესში არსებობს ფარნავაზ მეფისდროინდელი წარწერები, საიდანაც ვგებულობთ, რომ ფარნავაზ გამეფდა ძვ. წ. აღ.-ის 302 წელს. ფარნავაზმა დაიწყო ნეკრესის ტაძრის მშენებლობა ძვ. წ. აღ.-ის 292 წელს და დაასრულა იგი ძვ. წ. აღ.-ის 274 წელს. ნეკრესის წარმართულ ტაძარს მსოფლიოში ანალოგი არ ეძებნება, რადგან იგი ქართული ტაძარია, რომელიც, საბედნიეროდ, თარიღიანია. მისი მშენებლობა ფარნავაზის ზეობის 28-ე წელს დასრულდა. მასზე ფარნავაზისდროინდელი ქართული წარწერები არსებობს.

367 წლის დავითის ქვასტელაზე წერია, რომ ქართული დამწერლობა ფარნავაზმა შემოიღო ძვ. წ. აღ.-ის 284 წელს, ხოლო მირიან მეფემ ააღორძინა ახ. წ. აღ.-ის 311 წელს.

“ქებაი და დიდებაი ქართულისა ენისაი” (342 წ.) ამბობს: “სახარებასა შინა ამას ენასა ლაზარე ჰქვიან”. ლაზარე ცხოვრობდა, მოკვდა და აღსდგა, ასევე ქართული ენა ცოცხლობდა, მოკვდა (როცა სპარსულმა ჩაანაცვლა) და აღსდგა (მეფე მირიანის ძალისხმევით).

– საინტერესოა თქვენი მოსაზრება ქართული წარწერების (ბოლნისის სიონის, მცხეთის ჯვრისა და სხვა) დათარიღების შესახებ, რასაც ქრისტიანული ქართული ბოლიკის ახსნამდე მივყავართ.

ოთხი წელი დამჭირდა ბოლნისის სიონის წარწერების წასაკითხად. აკაკი შანიძემ ეს წარწერები 493-494 წლებით დაათარიღა, რაც შეცდომაა. ბოლნისის ტაძრის მშენებლობა მიმდინარეობდა 342-357 წლებში. ქრისტიანობის მირების ჟამს, 326 წელს საქართველოში სამი ჯვარი აღიმართა. დმანისის გათხრებისას იპოვეს ქვა, რომელზეც სამი ჯვარია გამოსახული. ეს სამებას აღნიშნავს. ქართული ანბანის 24-ე ასო-ნიშანი “ქანი” ქართულში ქვეყანას აღნიშნავდა. ამავე დროს, ქარაგმის ქვეშ იგი ქრისტეს ნიშნავს.

გორგასლის დროს შექმნილი ხუთჯვრიანი სიმბოლიკა შემდეგნაირად იშიფრებოდა: “ქრისტეს ჯვრისა და ქრისტე ღმრთის ქვეყანა ქართლისა”. ჯვრის ტაძარი თავისი დაგეგმარებით ქართული დროშაა. მირიანის დროს სწორედ იქ აღიმართა ჯვარი, რომელზეც 587-602 წლებში გუარამ კურაპალატმა ტაძარი დააშენა.

– დღეს ხშირად ამბობენ, რომ ქართული ენა დაცვას საჭიროებს, რომ იგი საგრძნობლად დააკნინა უცხო ენებიდან “შემოსულმა” სიტყვებმა...

– დღევანდელ ქართულს შეველა უნდა, რისთვისაც უნდა შეიქმნას სპეციალური კომისია. განუსაზღვრელად შემოდის ახალი სიტყვები. ასე მაგალითად, ხშირად გაიგონებთ: “ტერიტორიული მთლიანობა”. ბარათაშვილი ამბობს: “ჰოი, ადგილნო, არაგვის პირნო...” “ადგილი” შესანიშნავი ქართული სიტყვაა. ან ვთქვათ, “მობილური ტელეფონი”. ქართულში არსებობს სიტყვა “სათანაო” ანუ ის, რაც თან დაგაქვს. უცხო სიტყვათა შორის ისეთი გამოთქმებია, რომლებიც ქართული ენის ბუნებას ეწინააღმდეგება. უნდა ვიმსჯელოთ იმაზე, თუ რომელი ტერმინი ვიხმართ, უნდა შევარჩიოთ ქართული ტერმინები, თორემ ძალზე დანაგვიანდება ქართული ენა, შეიცვლება ზმნის სტრუქტურა. მთავრობამ უნდა შეიგნოს, რომ საჭიროა ეროვნული პოლიტიკის გატარება.

– ბატონო რამაზ, გმადლობთ საინტერესო საუბრისთვის.

Robert Meskhi
Language is our treasure
Summary

The Georgian language is one of the most ancient languages in the world. Generations of linguists investigated the origin and development of the Georgian alphabet.

A famous linguist, professor Ramaz Pataridze and a journalist Robert Meskhi discuss documentary samples of the Georgian written language, they speak about Georgian Christian symbolism, about the standards of modern literary language and other related problems.

Роберт Месхи
Язык-наше сокровище
Резюме

Грузинский язык является одним из древнейших языков в мире. Не одно поколение языковедов исследовало происхождение и развитие грузинской азбуки.

Известный языковед, профессор Рамаз Патаридзе и журналист Роберт Месхи беседуют о документальных образцах грузинской письменности, о грузинской христианской символике, о нормах современного литературного языка и других проблемных вопросах.

ფილოლოგია – PHILOLOGY – ФИЛОЛОГИЯ

1. ნანა კუცია..... 3
 ვაჟა-ფშაველას „მთანი მაღალნის“ სახისმეტყველების
 ზოგიერთი ასპექტი
Nana Kutsia
The High Mountains by Vazha-Pshavela
 (The Biblical Paradigms)
Нана Куция
 Важа-Пшавела «Горы высокие» (Библейские парадигмы)
2. მარიამ მირესაშვილი, ნანა არახამია..... 9
 არნოლდ ჰელენის "Posthistoire"-ს კონცეპტი და მისი გამოვლენა
 პოსტმოდერნისტულ რომანში (ო. ჭილაძე, ე. ვეტემაა, მ. კუნდერა)
M. Miresashvili, N. Arakhamia
 Arnold Hellen's concept of "Posthistoire" in the novels of the postmodernist writers (O.
 Chiladze, E. Vetemaa, M. Kundera)
М. Миресашвили, Н. Арахамия
 Концепт "Posthistoire" Арнольда Гелена и его отражение в постмодернистическом
 романе (О. Чиладзе, Э. Ветемаа, М. Кундера)
3. მარინე ტურავა..... 15
 სიცოცხლისა და სიკვდილის დაკარგული უნარი
Marina Turava
 Lost ability to live and die
Марина Турава
 Потерянный дар жизни и смерти
4. თამილა ზვიადაძე..... 22
 სინონიმურად მონაცვლე ლექსიკური ერთეულები ოტია იოსელიანის თხზულებებში
Tamila Zviadadze
 Synonymic changeable lexical units in the stories of Otia Ioseliani
Тамила Звиададзе
 Синонимически изменяемые лексические единицы в рассказах Отиа Иоселиани
5. ილყას უსტუნყერ, გულყნარა დიასამიძე 28
 სოპოსტავიტელყური ანალიზი ემოტივყოსტის რუსიყის და ტურეყიყის მეყდომეყიყის
Ilyas Ustinier, Gulnara Diasamidze
 Comparative Analysis of Emotionality of Russian and Turkish Interjection
 ილიას უსტუნყერი, გულყნარა დიასამიძე
 რუსული და ტურეყული ენეყის ემოციის გამოყმზატეველ შორისდებულთა შედარეყითი
 ანალიზი.

6. ციალა მესხია	33
იგი ძალიან ჰგავდა საქართველოს	
Tsiala Meskhia	
He was very much alike Georgia	
Циала Месхия	
Он был очень похож на Грузию	
7. გულნაზ ხუხუა.....	40
ბიბლია მეტყველების წარმოშობისა და დანიშნულების შესახებ	
Gulnaz Khukhua	
Biblical views on the origin of speech and its determination	
Гулназ Хухуа	
Библия о происхождении речи и ее назначении	
8. რუსუდან ფიფია	47
სახისმეტყველებითი პრობლემები იოანე მინჩხის პოეზიაში	
Rusudan Pipia	
Imagery problems in Ioane Minchkhi's poetry	
Русудан Пипия	
Проблемы образности в поэзии Иоанна Минчха.	
9. ნანა არახამია	52
ტიპოლოგიურ-შედარებითი პარალელები XIX ს. ქართული ლიტერატურიდან	
Nana Arakhamia	
Typological and Comparative Parallels from Georgian Literature of the XIX century	
Нана Арахамия	
Сравнительно-типологические параллели в грузинской литературе XIX века	
10. ლედა კობალია	59
სუბსტანტივო-სლოვოსლოგიური და სტრუქტურულ-სემანტიკური ტექსტის სტრუქტურული-აზრობრივი ორგანიზაცია	
Leda Kobalia	
Substantive wordbuilding and text structural and semantic organization	
ლედა კობალია	
სუბსტანტიური სიტყვათშეერთება და ტექსტის სტრუქტურულ-აზრობრივი ორგანიზაცია	
11. მერაბ ნაჭყებია, ნონა ქეცბაია.....	62
ქართველთა ენობრივი ერთიანობის საკითხისათვის	
Merab Nachkebia, Nona Ketsbaia	
On the Problem of the Common Language of the Georgians	
Мераб Начкебия, Нонна Кецбая	
К вопросу о грузинском языковом единстве	

12. **Светлана Тер-Минасова** 74
Другому как понять тебя? Разница культур
Svetlana Ter-Minasova
On cultural difference or how to understand others
სვეტლანა ტერ-მინასოვა
როგორ გაგიგოს უცხოში? ანუ კულტურათა შორის განსხვავების შესახებ
13. **Билал Диндар** 91
ინდივიდი, ინდივიდუალიზმი და პიროვნება კულტურულ კავშირში
Bilal Dindar
Individual, individualism and personality in the cultural union
Билял Диндар
Индивид, индивидуализм и личность в культурном союзе
14. **ციური სუქნიძე** 97
სოციოკულტურული კომპეტენციის ფაქტორი განსხვავებულ კულტურებში
(მეთოდოლოგიური რაკურსი)
Tsiuri Suknidze
The meaning of communicative ability and sociocultural competence in different cultures (methodological perspectives)
ციური Сუქნიძე
Фактор социокультурной компетенции в различных культурах (методологический ракурс)

ჟურნალისტიკა – JOURNALISM – ЖУРНАЛИСТИКА

15. **ლირა გაბუნია** 104
ჩემი ტრიბუნა იყო პოეზია..(გალაკტიონ ტაბიძის ჟურნალისტური ღვაწლის შესახებ)
Lira Gabunia
My rostrum is poetry (On journalistic activity of Galaktion Tabidze)
Ли́ра Габу́ния
Моей трибуной была поэзия (О журналистской деятельности Галактиона Табидзе)

პოლიტოლოგია – POLITOLOGY – ПОЛИТОЛОГИЯ

16. **ფათიჰ მეჰმეთ საინი** 110
ხმელთაშუა ზღვის რეგიონის როლი ევროკავშირში თურქეთის ინტეგრაციის პროცესში
Fati Mekhmet Sain
The Role of the Mediterranean region for Turkey on the way to the European Union
Фати Мехмет Саин
Роль Средиземноморского региона в процессе интеграции Турции в Евросоюз

16. ფათიჰ მუჰმეთ საინი 116
სმელთაშუა ზღვის რეგიონის როლი ევროკავშირში თურქეთის ინტეგრაციის
პროცესში
Fati Mekhmet Sain
The Role of the Mediterranean region for Turkey on the way to the European Union
Фати Мехмет Саин
Роль Средиземноморского региона в процессе интеграции Турции в Евросоюз

17. მერაბ ჯახაია 116
გლობალიზაციის დათარიღების საკითხისათვის
Merab Djakhiaia
On the problems of globalization dating
Мераб Джахая
К вопросу датировки начала глобализации

18. ელგუჯა გვაზავა, ნათია მჟავია 120
საერთაშორისო ორგანიზაციები და მათი როლი კონფლიქტების დარეგულირების
საქმეში
Elguja Gvazava, Natia Mzhavia
International organizations and their role in conflicts regulation.
Элгуджа Гвазава, Натия Мжавия
Международные организации и их роль в деле урегулирования конфликтов.

სამართლისმცოდნეობა – JURISPRUDENCE – ПРАВОВЕДЕНИЕ

19. კართლოს ფრიდონაშვილი 124
სამოქალაქო საზოგადოება (თანამედროვე პრობლემატიკა)
Kartlos Pridonashvili
Contemporary Problems of the Civil Society
Картлос Придонашвили
Гражданское общество (Современная проблематика)

20. ირმა გაბელია 129
სისხლის სამართლის კანონშემოქმედება, როგორც შემოქმედების
დამოუკიდებელი სახე
Irma Gabelia
Criminal lawmaking as an independent category
Ирма Габелия
Уголовное законотворчество как самостоятельный вид творчества

21. ასმათ გუგავა
საქორწინო კონტრაქტი ქართულ სამართლებრივ სივრცეში
Asmat Gugava
Marriage settlement in the Georgian legal expanse
Асмаг Гугава
Брачный контракт в грузинском правовом пространстве

კვლავობიკა – PEDAGOGICS – ПЕДАГОГИКА

22. ბროლისა წულაია 139
ინტერაქტიული მეთოდების გამოყენება ბუნებისმეტყველების გაკვეთილზე
Brolisa Tsulaia
Integrated Study of Natural Sciences in Elementary Schools
Бролиса Цулая
Применение интерактивных методов на уроке природоведения

23. ლელა რეხვიაშვილი 143
ბავშვთა ჰარმონიული აღზრდა დამოუკიდებელ საქართველოში
Lela Rekhviashvili
Cultural and Educational Activity with Schoolchildren in Independent Georgia
Лела Рехвиашвили
Гармоничное развитие детей в независимой Грузии

კონომიკა – ECONOMICS – ЭКОНОМИКА

24. Tea Kbiltsetskhlashvili 148
Capital allocation in the complete portfolio
თეა კბილცეცხლაშვილი
აქტივების განთავსება მთლიან პორტფელში
Тея Кбилцецхлашвили
Вкладывание активов в портфель

25. **ნათავან მუსტაფაევა** 154

Элегия или репетиция длиною в жизнь

Natavan Mustafaeva

Elegy or rehearsal lasting the whole life

ნათავან მუსტაფაევა

ელეგია ანუ რეპეტიცია მთელი ცხოვრების მანძილზე

26. **რობერტ მესხი** 168

ჩვენი ენა – ჩვენი საუნჯე

Robert Meskhi

Language is our treasure

Роберт Месхи

Язык-наше сокровище

ჟურნალის ელექტრონული ვერსია:

<http://www.nplg.gov.ge/cgi-bin/library.exe>

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0179, ი. ჯავახიშვილის გამზ. 19, ☎: 22 36 09, 8(99) 17 22 30

E-mail: universal@internet.ge

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

10-00

9 771512 436007

0.13/6